FLAMINII CHARTARII I.V.C. VRBEVETANI,

THEORICAE, ET PRAXIS INTERROGANDORVM REORVM.

Libri Quatuor.

LATRVNCVLATORIBVS OMNIBVS non minus iucundi, & non ingrati, quàm pernecessarij.

NVNC PRIMVM IN LVCEM ÆDITI.

Cum Indice rerum, & verborum locupletissimo.

CVM PRIVILEGIIS.

VENETIIS. MDXC.

Apud Ioannem, & Andream Zenarium, Fratres.

FLAMINII CHARTARII I.V.C. VRBEVETANI

THEORICAE ET PRAXIS INTERROGANDORVM REORVM

Libri Quatuor.

LATRVNCVLATORIBVS OMNIBVS

[illegible]

NVNC PRIMVM IN LVCEM AEDITI.

Cum Indice rerum, & verborum locupletissimo.

CVM PRIVILEGIIS.

VENETIIS. MDXC.

Apud Ioannem, & Andream Zenarium, Fratres.

ILLVSTRISSIMO, ET REVERENDISS.^{MO} D. D. HIERONYMO SIMONCELLO S. R. E. CARDINALI *AMPLISSIMO.*

Flaminius Chartarius S. P. D.

NTVENTI mihi sæpenumero (Cardinalis amplissime) in summos homines, ac summis ingenijs præditos, qui in rerum criminalium studijs sunt, doctrinaq; versati, quærendum esse, visum est. Quid esset, cur ex tam multis nemo adhuc de arte interrogandorum reorum iustum aliquem, & quasi proprium librum (vt par erat) conscripserit? Et ea, (quò magis meus hac in re fluctuabat animus) quæ hac de re scripta extant, omnia nullo ordine sine arte, confusa ita sunt, atque concisa, vt iuuenes optata illis pertingere non valeant. Et tamen ne-

mo dubitat, quin illi fuerint viri alioqui docti, & exercitati, qui eam rem attigerunt: Quis enim aliter existimaret de Nicolao Eymerico, Auctore Repertorij inquisitorum, Iacobo Nouello, Ioanne Milleio, Aegidio Bossio, ac Petro Follerio? qui sunt, qui ex tam multis rem hanc attigerunt; quorum cum in vniuersam rerum criminalium theoricam, ac praxim praeclari extent libri artis, & ordinis pleni, praxis verò interrogandorum reorum concise, & arte haud detecta ab ejs pronunciata est: Qualis etiam confusa, & concisa, omnisq; artis, & ordinis expers est praxis hac de re incerti cuiusdam Auctoris recens edita, & peruulgata. Verè mihi hoc videor esse dicturus, ex ijs omnibus plerosque quantumuis rerum criminalium peritos, non tamen in ipso latrunculatorum munere exercitatos non potuisse ijs de rebus, quas ita non bene cognitas habebant, aliqua scribere. Ex exercitatis verò rem hanc silentio praeterisse nonnullos, acumine magis ingenij, vsu, & exercitatione eam comparari, quàm artis praecepta tradi posse cogitantes. Totius enim rationis ignari, neque exercitationis vllam viam, nec aliquod praeceptum artis esse, sed tantum, quantum ingenio, & cogitatione, ac vsu, & exercitatione consequi quisque potest, satis esse debere, arbitrati sunt. Idq; cum argumentis: quod ita nati essemus, vt aliquo circuitu, & longè, vnde nihil suspecti sit, interrogatione repetita prioribus sequentibus applicando; eo reos natura munere perducere possumus, vt quod dicere non volunt, negare non possint, qua in re omnis latrunculatorum versatur facultas: Et quod vsus, exercitatioq; & interrogandi prudentiam acueret, & celeritatem incitaret. Tum etiam exemplorum copia: Nam primùm

quasi

quasi dedita opera neminem scriptorem artis, nec mediocriter quidem disertum fuisse certum est, excellentes tamen in hoc genere latrunculatores quosdam repertos esse; qui nec artem didicerunt, nec omnino scire curarunt. Reliquos autem, quorum aliqua hac in re literis prodita extant, & manibus teruntur, non eo animo ea congessisse, vt quasi perfecta opera æderentur, peruulgarenturq́;, sed vt futuræ exercitationi ea, qualiacunque essent, lucem aliquam afferrent, idq́; satis esse debere putarunt. Quemadmodum si aurum cui, quod multifariam defossum commostrare voluissent, satis fuisset, si signa, & notas ostenderent locorum, quibus cognitis ille sibi ipsi foderet, & id, quod vellet, paruulo labore, nullo errore inueniret. Mea quidem sententia nemo poterit esse omni laude cumulatus latrunculator, nisi erit artem interrogandorum reorum consequutus. Et viri illi excellentes summam ex eo munere laudem non sibi (vt reor) peperissent, nisi artem ingenij saltem acumine, vsu, & exercitatione sibi comparassent. Ex artis præceptis efflorescat, & redundet oportet reorum examen, quod constitutum appellant: quod, nisi subest ars aliqua, inanem quandam habet interrogationum congeriem, ac vim, & pene puerilem. Non tamen hoc ita dico, vt omnem vim interrogandi in arte ponam; nam & animi, atque ingenij celeres quidam motus esse debent, qui ad interrogandum acuti sint, & vberes; qui inseri quidem, & donari ab arte non possunt, sunt enim dona naturæ, quæ cum ipso homine nascuntur, sed arte tamen adiuuari, & meliores fieri possunt, vt neque etiam ea tota, sicuti aliqui faciunt, vel negligenda, vel repudianda sit: nec enim consumatus latrunculator,

nisi

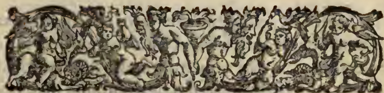
nisi ex vtraque fieri potest, natura scilicet, & arte, quæ si ex pari coeant, doctus indoctum, & doctior doctum in interrogandorum reorum opere superabit: tametsi in mediocribus quidem adhuc naturæ credam esse momentum, consumatos autem plus doctrinæ, & arti debere, quàm naturæ putauerim: sicuti terræ nullam fertilitatem habenti nihil optimus agricola profuerit, è terra vberi vtile aliquid etiam nullo colente nascetur. Hæc autem mihi sæpe, ac multum cogitanti causa fuit, cur reorum interrogandorum theoricam, ac praxim comparauerim, & ædendi, ac peruulgandi tempus distulerim: Sum enim primùm arbitratus, quod ratio rei huius gerendæ eius magis probabitur, qui artem didicerit, quàm qui non didicerit. Et veritus præterea sum, ne qui nihil egere præceptis opus hoc putant, natura sua, & vulgari modo, & exercitatione contenti rideant diligentiam nostram: sed eorum causa magis perturbatus sum, qui me longe doctiores, & magis exercitati multo plura, & meliora in eandem rem obseruassent, & notauissent. Sed cum ad me ipsum animum retulissem, & probi aliquot iuuenes agendarum rerum criminalium studiosi precibus, mecum egissent quàm potuerunt diligentissimis, vt quod obseruatum haberem de interrogandis reis, re quidem latrunculatoribus necessaria, sed de qua nemo adhuc data opera, & quasi ex proposito, vt parerat, conscripserit, eis impertirem: natura meæ ad humanitatem, benignitatemq; propensio ad ædendum impellens præualuit. Quid enim homo præsertim natus, institutus, paratus ad promerendum, qui nulla ex re maiorem capio voluptatem, quam ex oblata occasione non solum amicis, sed etiam alienis gratificandi, facere poteram, quàm eorum obsequi voluntati, ac

ti, ac potius efflagitationi? Et cum in alterutram partem peccandum esset, in eam partem peccare, quæ aliqua humanitatis excusatione minus periculosa videretur. Hæc mihi fuit (vir amplissime) ædendi libri causa propè necessaria. Vt autem sub tui amplissimi nominis clypeo, authoritate, & splendore prodire velim, non me illud impedit, quod hanc nactus occasionem, & vt nonnulli facere consueuerunt, tuas laudes, tum propter ingenij tui excellentiam, atque incredibilem rerum vsum, tum ob cæteras egregias animi tui dotes, & tuæ etiam familiæ nobilitatem aliquo eximio exquisitæ orationis apparatu ea ratione commemorasse statuerim, vt te, tuamq; familiam quasi coram laudando, gratiam tuam aucupari videar: nulla primùm apud te loco sunt verborum lenocinia, aurium aucupia, & literarum tendiculæ, & iam pridem me ipsum, meosq; singulari, atque incredibili quadam beneuolentia ita (quæ tua est humanitas) nos deuinxisti, vt in ære tuo nos semper futuros non semel fassi, professiq; simus. Et virtutum tuarum præterea splendor, summæq; tuæ laudes, ac clarissimæ tuæ familiæ nobilitas insignis tam excelso, & illustri loco sitæ sunt, vt per se efflorescant, & maximè vigeant, & mea dicendi facultate, quæ nulla est, ad claritatem non indigeant. Non etiam me illud mouit, vt mihi persuadeam, à me hoc modo pro tuis in me meritis vllam gratiam tibi referri, sed vt omnibus perspicuum sit obseruantiæ erga te meæ argumentum, & animi non omnino ingrati non quale velim, sed quale possum hoc tempore monumentum: Deinde, vt aduersus Zoilos, ac contumeliosos Momos, qui de aliorum existimatione multum detrahere, & illi tenebras offundere conantur, sit firmissima tutela,

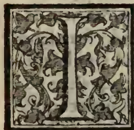
firmis-

firmissimumq́; præsidium. Tu igitur (vir amplissime) pro tua singulari humanitate, quemadmodum me, meosq́; in tua fide, & clientela iam pridem esse uoluisti; ita huius libri, qui in tuo amplissimo nomine apparet, patrocinium suscipere ne graueris, ut tuæ dignitatis quasi clypeo tutus à maledicorum telis securam vitam, si modo vita dignus est, ducere ei liceat. Vale.

FLAMI-

FLAMINIVS CHARTARIVS CANDIDO LECTORI S. D.

IAM PRIDEM (candide Lector) quædam, quæ ad praxim interrogandorum Reorum spectant, excogitaueram, congesseramque eo animo, & consilio, ut ijs me ipsum potius, filiosq; meos, quàm alios ad reos examinandos, interrogandosq; erudirem. Cum autem ea ad peritissimorum latrunculatorum, proborumq; aliquot iuuenum agendarum rerum criminalium studiosorum manus peruenissent, eorum præcibus quàm validissimis, ne non communicando hunc meum laborem, alijs etiam Tironibus, atq; ijs, qui de gremio iam exiuerunt, deessem, talentumq; in terram defossi, si hoc facerem, rationem redderem, ut hæc euulgarentur, cedendum censui. Et quanquam non me lateat, nonnullos, & maximi nominis, & summæ authoritatis Iurisconsultos in hac eadem re tractanda

omni studio, & diligentia uersatos esse, plurima tamen eos aut prætermisisse, aut sine Methodo, & ratione tractasse, & artem tandem non docuisse animaduerti. Quæ ipsis igitur deesse cognoui, huic meo operi adiungenda, quæ verò ij tradiderunt, faciliori modo, methodo, & ratione quadam pro ingenij mei modulo perstringenda curaui. Nec verò inficias eo, quædam etiam num restare: neq; enim in animo fuit omnia, quæ dici possent, complecti, quod esset operis infiniti, quia infinitæ sunt facti species, futureq; sunt, & tot seculis nulla (vt ait Quintil.) reperta est causa, quæ sit tota alteri similis. Sapiat oportet iudex, & uigilet, & intueatur, & iudicet, & consilium, & artem à se ipso petat, & non modo ita in exequendo suas debet adhibere uires, sed etiam in inueniendo similes modos, vt quæq; conditio causæ, & reorum qualitas postulabit. Nos uiam quandam, atque rationem complexi sumus, & ostendimus. Hanc igitur nostram bene de te merendi propensam uoluntatem boni consules, atque fauore tuo prosequare. Bene vale.

ELENCHVS LIBRORVM, ET CAPITVM THEORICAE, ET PRAXIS interrogandorum Reorum.

LIBER PRIMVS.

LIBER SECVNDVS.

INDEX
VERBORVM, ET
RERVM OMNIVM,
Quæ in hac Practica interrogandorum Reorum continentur.

A

Antece-

B

con-

Demen-

For-

I

L

Latrun-

Minores

Reus

Testes

Tortura

Tor-

Finis Indicis.

FLAMINII CHARTARII I.V.C. VRBEVETANI,

THEORICAE, ET PRAXIS INTERROGANDORVM REORVM,

Liber Primus.

SVMMARIVM.

1 *Practicam interrogandorum reorum, qui nam ex Docto. posuerunt.*
2 *Artem interrogandorum reorum Doct. non docuerunt.*
3 *Ars interrogandi, & examinandi reos ab acumine pendet ingenij.*
4 *Ars est dux certior, quàm natura.*
5 *Artes omnes in quem finem inuentæ sint.*
6 *Latrunculator perfectus esse non potest sine vsu, & exercitatione.*
7 *Veritas à reo inuito summis artibus extorquenda est.*
8 *Fælicitas interrogantis est extorquere, quod rei nolunt.*

PRAEFATIO.

De Necessitate Artis interrogandorum Reorum.

DEO OPT. MAX. AVSPICE.

VAE ad praxim attinent interrogandorum Reorum, nihil est nominatim à iure cautum, nec à Doctoribus ex-
1 ceptis quibusdam, traditum. † Nam præter Eymericum in 3. par. Director. inquisitor. in rub. obseruanda ab Inquisitoribus in examinatione Hereticorum, & rubri. seq. & Franc. Pegnam. in annot. ibi ad eum schol. 19. & alijs nonnullis seq. Bossium in tract. causar. crimi. tit. de examinibus reorum, cum tit. seq.

Petrum Foller. in pract. crim. in verb. & si comparent ante contumaciã examinentur. Iacobum Nouell. in pract. crim. fol. 28. & Ioannem Mille. in pract. crimi. fol. 83. & alijs seq. nullus alius, quem viderim, quicquàm ex professò scriptum reliquit: Et ij tamen nullam † artem interrogandorum reorum docuerunt: & multa prætereà ommiserunt, omniaque nulla ratione, forma, & Methodo tradiderunt, prudentiæ potius Iudicum tam ij, quàm qui nihil penitùs scripserunt ea relinquentes. Tota † enim tractatio hæc verè prudentiæ est potiùs, quam artis: Nec huius rei quamuis vtilis, & necessariæ vlla in scholis disciplina, nec exercitatio traditur, & naturali magis acumine, aut vsu contingit hæc virtus, vt de testibus interrogandis admonet Quint. lib. 5. orat. insti. cap. 7. & de reis interrogandis Franc. Pegn. in annot. ad director. Inquisit. 3. par. schol. 19. in princ.

4 Verùm cum & ars † quędam tradi possit, quę est dux certior, quàm natura, vt inquit Cicer. lib. 4 de finibus. Artes † enim omnes in hunc finem inuentæ sunt (vt inquit R. P. Franc. Tolet. Doctor Theologus societatis I E S V celeberrimus in introductio. in Dialecticam Arist. lib. 1. cap. 2.) vt per eas operationes nostræ, quas per naturam non ita facilè, & perfectè præstare poteramus, absolutè, & exactè reddantur, quod in omnibus reperire est; homo enim potest scribere, pingere, luctari, texere, & ità etiam iudex reos interrogare, sed id imperfectè, & non sine errore; at si artem teneat expeditius, & certius illa omnia exequetur, vnde ars rectè quicquàm faciendi, aut cognoscendi dicitur (vt inquit ille) promptitudo, Facilem in his modum, formam, & Methodum præscribemus, & quo ordine commodissimè hæc sunt gerenda in gratiam Tyronum indicabimus, quos admonitos velim, quod finis, & vtilitas huius nostri operis non est, vt eo perlecto † quisquàm illicò peritus in interrogandis reis dici possit, atque exercitatus latrunculator sine vsu, & exercitatione, sed vt certam, compendiariamque discat futuræ exercitationis viam, quam vt monstraremus pro viribus laborauimus illius necessitatem considerantes. Cum enim rei pro viribus veritatem vel abscondere, vel palliare conentur, non nisi ab inuitis veritas delicti extorqueri potest. Vnde † summis artibus interrogantis opus est, cuius † fœlicitas est extorquere quod ij noluerunt, vt admonet Quintil. licet de testibus loquatur, lib. 5. orato. instit. cap. 7. & sine arte verè id assequi minimè potest.

SVMMARIVM.

1 *Rei citantur ad respondendum inquisitioni.*
2 *Rei capiuntur, quando fuga, & recessus timetur.*
3 *Rei super delicto, de quo inquiruntur, interrogantur.*

Rei

4 *Rei quàm primum examinandi sunt, vt noxius puniatur, & innocens absoluatur.*
5 *Examen rei per Notarium in actis redigi debet.*
6 *Examen reorum constitutum appellatur, & quare.*
7 *Visum, & repertum dicitur visitatio cadaueris.*
8 *Interrogatio, quæ fit reis, dicitur examinatio, & quare.*
9 *Examino verbum significat perpendo, veluti trutina quadam expendo.*
10 *Examino verbum pro exquirere, estimare, cognoscere sumitur.*
11 *Examinatio pro interrogatione, quæ fit reis, sumitur.*
12 *Interrogare testes, vel reos, non examinare iura dicunt.*
13 *Examinatio, & interrogatio reorum est de iure diuino.*

Quid sit reos interrogare, seu examinare, & de origine interrogandorum reorum. Cap. I.

1 REi † vel citati ad respondendum inquisitioni, iuxta not. per Bar. in l. inter accusatorem. vers. pro declaratione. ff. de publ. iudic. Fely. in cap. licet in beato. 4. not. de accusat. Marian. Soci. in tract. de citatio.
2 20. attic. in princ. q. 6. sæpe comparentes, vel capti, quia recessus, † aut fuga timeatur, iuxta text. in l. nullus. C. de exhib. reis. & in l. fin. C. de custo. reo. & in l. 1. ff. eo. tit. Saly. in d. l. nullus. & in l. absentem. C. de accusat. Ang. de Malefic. in verb. iudex commisit. Marsi. in pract. crimi. §. constante. in princ. Franc. Pegn. schol. 18. col. 1. vers. rursus ubi. ad di-
3 rector. Inquisito. 3. par. super † delicto interrogantur, seu examinãtur, ut post Ang. & Ang. Aret. & Card. Alex. quos alleg. per Iul. Clar. lib. 5. sent. § fin. q. 6. uers. successiuè, & sciunt omnes. ut dicit Boss. in d. tit. de
* exami. reor. in princ. Foller. in prac. crimi. in uerb & si comparent ante contumac. examinẽtur, prout examinari, & interrogari debent, ut demonstrat Io. Mille. in pract. crimi. fol. 146. nume. 23. & seq. & Foller. in d. loco. nume. 13. & hæc practica hodie seruatur communiter, ut facta
* scilicet inquisitione etiam ex officio inquisitus interrogatur, & examinatur super ea. ut ex Ang. quem alleg. dicit Soci. in c. qualiter, & quando. el ij. post nu. 949. de accusatio. qui subdit, quod hæc practica sibi
* uĩ rationabilis, & conformis iuri, licèt Doct. communiter teneant
4 contrarium de iure, vt ibi per eum. Quod † quamprimum fieri debet, ut noxius puniatur, & innocens absoluatur, ut in l. 1. C. de custo. reo. aut ut conuictum uelox pœna subducat, aut liberandos custodia diuturna nõ maceret l. fin. C. eod. & admonet Io. Mille. in pract. crimi. fol. 84. de formula interrogan. reor. nu. 1. & diximus inf. lib. 3. c. 3. nu. 46.
5 Et eorum † examen in acta per Notarium redigitur. iuxta c. quoniam contra. de probatio. & tradit Io. Mille. nu. 4. d. loco. & Foller. ubi supra.

nume.4.cum alijs, ut infra lib.3.cap.2.nume.79. & 90. Et vulgò exa-
6 men† hoc constitutum appellant, ut dicit Iul.Clar.lib.5.senten.§.fina.
* q.45.uers.scias autem; & sciunt omnes, hoc examen constitutum appellari ex eo, quod initium examinis ita incipit, uidelicet. Constitutus
7 personaliter.N.& c.quemadmodum † uisitationem cadaueris uisum, & repertum vulgò appellant, quia ita incipit relatio Notarij, quam facit de dicta uisitatione, eam in acta redigendo, ut apud Nouell. in pract.crimi.fol.32.

Et interrogatio hęc, quæ reo fit à iudice super delicto, examinatio
8 etiam dicitur,† quæ ab examine deflectitur, quòd uerbum † significat
9 perpendo, ueluti trutina quadam expendo. Plin.in episto.examina singula uerba, & expende. Cicer.2. de orato.quæ non Aurificis statera, sed quadam populari trutina examinatur, quia verò per hanc perpensionem quanti ponderis quæque sit res exquirimus, atque cognosci-
10 mus, inde† fit ut pro exquirere, æstimare, cognoscere sumatur, ut in l.minor.§.1.ff.de minor.& l.ordine.ff.ad municip.l.1.§.3. ff.de abige. l.2.& 3.in princ.ff.de testi.l.1.§.1.ff.de quæstio.& l.4.§.ult.ff.de re mi-
11 lita. Hic † autem pro interrogatione accipitur examinatio, quia per interrogationem à reis, uel à testibus ueritatem exquirimus. ita Petr. Vendra.in addit.1.ad reperto.Inquisito.in uerb.examinatio. Sed † in-
12 terrogare, non examinare testes, uel reos dicitur à Iureconsultis. l.3.§. idem diuus.ff.de testi.& l.sæpe.ff.de quæstio.l.7. ff.de testib.& in ulti. legibus.C.de quæstio.& interrog.actio. quod & obseruauit Pet.Vendra. in d.loco.

13 Est autem † interrogatio, seu examinatio hæc, per quam ueritatem Iudex exquirit, de iure diuino, ut existimant Franc.Caso.in pract.crimi.tit.de tormentis.cap.6. nu.5. & post eum Vmbert. locat. in opere inquisitorum.in uerb.interrogatio.uers.2.ut in exemplo (quo illi utuntur) Danielis in testibus contra Susannam. Et Deus omnipotens interrogauit Adam ubi es? ut Genes.cap.3.ut etiam interrogauit Cain, qui Abel fratrem suum occiderat, ubi est Abel frater tuus? Genes. cap.4. & Abimelech dixit ad Isach, perspicuum est, quod vxor tua sit: cur mentitus es, sororem tuam esse? Genes.cap.16.& Caiphas, & Pilatus interrogauerunt Iesum Christum Saluatorem nostrum à Scribis & Phariseis delatum & accusatum, vt Matth.cap.27. Marc.cap.14. Luc.cap.23.& Ioan.cap.18.

S V M M A R I V M.

1 *Interrogantur rei iustè, & quando.*
2 *Interrogari rei non debent non constito de corpore delicti, quia tunc ligatæ sunt manus Iudicis.*

Captura

3 *Captura concedi non debet non constito de corpore delicti, nisi de fuga suspicetur.*
4 *Inquisitio specialis formari non potest, non constito de corpore delicti. Citari reus non debet, non constito de corpore delicti. ibid.*
5 *Interrogari rei non debent non pręcedentibus indicijs, & quare.*
6 *Probationes sumere de domo rei prohibitum est de iure ad fisci intentionem fundandam.*
7 *Probationes sumere de domo rei est permissum ad fisci intentionem coadiuuandam.*
8 *Reus iniustè à Iudice interrogatus respondere non tenetur, nec etiam respondendo dicere veritatem, secus si iustè interrogatus est.*
9 *Iudex ex officio procedere potest in criminalibus etiam absente accusatore.*
10 *Litis contestatio an necessaria sit in criminalibus, & quando, & quomodo fiat.*
11 *Litis contestationem inducit responsio rei, quam facit ad Iudicis interrogationem.*
12 *Clericus à Iudice laico interrogatus, an respondere teneatur.*
13 *Reus potest examinari, quamuis respondendo inquisitioni, negauerit.*
14 *Reus tenetur Iudici respondere, etiam si de crimine non pręcedit diffamatio.*

De iusta Reorum interrogatione. Cap. II.

1 ET † iustè quidem Rei interrogantur, ut habetur toto tit. ff. & C. de quæstio. & in not. tex. in l. diuus. ff. de custo. & exhibit. reorum. uers. sed & caput, & ibi glo. in verb. de socijs. & habetur per Boss. in tract. caus. crimi. tit. de examinibus reorum. in prin. & nu. 5. & de consuetudine obseruatur, vt post Ang. in l. si vacantia. C. de bon. vacan. lib. 10. habetur per Ang. Aret. de malefic. in verb. hæc est quædam inqui-
2 sitio. nu. 54. Si † tamen constat de corpore delicti, & indicia contra ipsum reum pręcesserint: Nam si de corpore delicti non constaret, ligatę sunt manus iudicis, ut reum interrogare non possit. Marsi. consi. 12. nu. 34. consi. 14. nu. 15. & consi. 18. nu. 5. & diximus in Method. pro-
3 cess. informat. lib. 2. cap. 1. nume. 14. Quinimò nec † ad capturam rei index progredi deberet, si de eius fuga non suspicaretur, nisi prius de corpore delicti constaret, vt per Boss. in d. tract. caus. crimi. tit. de delicto. in fi. & alios, quos in d. loco Method. process. informat. congessimus, licet generalis consuetudo sit, quod iudex detinet reum accusatum, licet nulla præcedant indicia, quando pęna sanguinis imponenda esset pro crimine, de quo ille imputatur, vt dicit Paul. de Cast. in con-

sil.

fil.328.nu.1.lib.2.& ita Romæ seruant iudices habita relatione alicu-
ius exploratoris de aliquo graui delicto commisso per aliqué, vt dicit
4 Ant.Scap.lib.5.iur.non scripti.cap.53.nu. 3. vt † nec ad inquisitioné
specialem procedi potest,& ita nec ad citationem, nisi constet de cor-
5 pore delicti, ut etiam ex pluribus diximus in d.loco. nec † constito ét
de corpore delicti ad interrogandos reos procedi de iure debet, nisi
etiam præcedant indicia, vt dicit Boss.in d.tit.de examini. reor.nn.6.
subdens, quòd ipse nunquam uidit aliquem citari, ut examinaretur
sine aliquibus indicijs,uel suspitionibus, nec fit, nec fieri debet; quia
(ut inquit) nimis magna daretur materia iudicibus uexandi homines:
& certè impossibile uidetur,ut si non præcedunt indicia,quòd per exa
men reorum initium sumatur probationis ab ipsis reis, ut post Boss.
animaduertimus in d.Method.processf. informat.lib.3.cap.13. nume.
118. quando enim non precedunt indicia, curia, & fiscus uidetur de
domo rei, idest ex eius ore confessionem extorquendo,sumere proba
6 tionem ad fundandam ipsius intentionem,quod † est de iure prohibi-
tum.l.de minore.§.tormenta.ff.de questio.quem tex.ita intelligit Boss.
in d.titu.de examinibus reor.nu.9. quando uerò præcedunt indicia,
non est sumere initium probationis de domo rei, sed est interrogando
7 reum precedentem fisci probationem coadiuuare ex ore rei,quod † li
citum est.l.fin.& ibi glo.& Doct. maximè Bald. C.de eden. & probat
8 tex.in d.§.tormenta.secundùm Boss.ubi supra.& iniustè,non † præce-
dentibus scilicet indicijs,reus à iudice interrogatus respondere non te
netur,ut ita uniuersaliter dicit S.Thom.2.2.q.69.artic.2.nec ille tene-
tur detegere seipsum,iureq; potest uerborum obscuritate, & amphi-
logia interrogantem eludere,ut latè per Sot.in tract. de ratio.detegen.
uel regen.secretum.3.memb.q.1.2.& 3. Prout iustè interrogatus tene
tur se ipsum detegere, nec iure potest uerborum obscuritate, & am-
philogia iudicem interrogantem eludere, vt per eundem Sot. in d.lo-
cis.& D.Alphons.in pract.crimi. cano.lib.3. cap. 17. conclus.1. & 2.
cum alijs infra alleg.cap.2.in princ. lib.3.

9 Et † responsio, quam reus facit ad iudicis interrogationem, litis
contestationem inducit, etiam absque eo, quod pars aduersa sit præ-
* sens, & hoc etiam si procedatur ad instantiam partis.& ita seruatur in
practica: ut attestatur Bar.in l.is,qui reus.nu.4.ff.de pub.iudic. quem
refert Aret.consi.58.nu.7.& Apostil. ad Ang. de malefic. in verb. hæc
est quædam inquisitio.post nu.67.& ambos refert Iul.Clar.lib.5.sent.
10 §.fi.q.45.uers.& in primis.Nam † in criminalibus etiam absente accu
satore potest iudex ex officio procedere, & interrogare,ut dicit idem
Iul.Clar.in d.loco post Bal.in l.1.nu.34. C.qui accusare non poss. qui
* subdit,quod ita seruat practica, tametsi, nunquid in † causis crimina-
11 libus necessaria sit litis contestatio, uarij uaria dixerint: Aliqui enim
dixerunt,

* dixerunt, quod sic, & hanc opin. attestatur esse communem Maria, in cap. qualiter, & quando. nu. 112. de accusatio. Alij vero dixerunt, quod quando proceditur ad instantiam partis, necessaria est litis contestatio, secus autem si ex officio procedatur, & hanc dicit esse communem opin. Abb. in cap. cum dilectus. nu. 3. de purgat. cano. Blanc. autem in pract. crim. fol. 6. nu. 36. dicit, quod hodie de consuetudine in criminalibus lis non contestatur, sed, vt diximus, responsio rei ad iu-
* dicis interrogationem litis contestationem inducit.

Et si reus respondere noluerit, respondere cogitur pluribus modis
12 de quibus infra diximus lib. 5. cap. 2. nu. 1. Nec † ex eo, quod reus se clericum asserat, respondere iustè recusat: quia potest iudex eum cogere ad respondendum, etiam si esset Sacerdos: quia fieri potest, quod iure clericali priuetur aliquibus in casibus, prout decisum fuit Parisijs, ut refert Io. Mille. in pract. crim. fol. 73. in glo. fori prescriptione. nu. 1. quem refert Foller. in prac. crimin. in verb. & si comparent ante contumaciam examinentur. num. 9. qui subdit esse notandum, & pluries vi-
* disse in magna curia, & in alijs tribunalibus seruari.

13 Vt † nec ex eo iustè recusat respondere, quia respondendo inquisitioni iam negauerit. Nam quamuis secundùm dispositionem iuris communis, si reus comparear, & neget, non sit ulterius examinandus, sed recipiuntur testes, & ad ulteriora proceditur ad perfectionem
* processus: vt est communis opin. Doct. ut dicit Maria. in c. qualiter, &
* quando. post nu. 217. q. 75. in fin. hodie tamen contrarium seruatur de consuetudine. Nam si facta inquisitione reus compareat, & neget, nihilominus super ea interrogatur, & examinatur, & ita communiter in
* practica seruari attestatur idem Maria. in loco preallег. quem refert Iul. Clar. d. q. 45. vers. scias autem.

14 Item † nec reus poterit dicere, nolle respondere, quia non praecedit diffamatio de crimine: Nam licet aliqui dixerint, quod quando nulla praecedit diffamatio de crimine, non tenetur reus respondere, ut rela-
* tum est per Doct. in d. c. qualiter & quando. el 2. & in c. 1. de confess. & Doctores ita communiter concludunt, vt attestatur Card. Alex. in c. de accusatione. col. 37. post med. 2. q. 8. & diximus infra lib. 3. cap. 2
* nu. 13. nihilominus indistinctè seruatur, quod reus super ipso crimine iudici respondere teneatur, ut dicit Iul. Clar. in d. uers. scias autem

S V M M A R I V M.

1 *Finis Iudicis interrogantis reum.*
2 *Officium Iudicis interrogantis reum. & nu. 6.*
3 *Officium considerat, quid fieri, finis autem, quid officio conueniat.*
4 *Medici officium est curare apposit e ad sanandum, finis autem curatione*

xatione sanare.

5 *Officium oratoris quale sit.*

6 *Officium Iudicis interrogantis reum est debitè, & prudenter illum interrogare, finis, vt debitis interrogationibus veritas extorqueatur.*

7 *Materia artis interrogandorum reorum quæ sit.*

8 *Rei in duplici sunt genere: aliqui enim volentes, aliqui inuiti veritatem dicunt.*

9 *Interrogandi reos varius est modus, secundùm qualitatem reorum.*

10 *Rei, qui fatentur, sunt statim interrogandi de eo, quod substantialiter probandum est.*

11 *Rei, qui inuiti veritatem dicturi sunt, summa arte sunt examinandi. & nume. 13.*

12 *Iudicis reos interrogantis felicitas est, extorquere quod ij noluerunt.*

14 *Reorum totum studium est, & cura, vt euadant, & non deprehendantur, nec conuincantur.*

15 *Rei longius repetita interrogatione examinandi sunt.*

16 *Prudentia maxima esse debet in Iudice reum interrogante.*

De officio, & fine Iudicis iustè interrogantis. Cap. III.

1 Finis autem † Iudicis reum interrogantis est, vt ab eo veritatem
2 extorqueat: officium verò † est, vt talibus vtatur interrogationi-
3 bus, quibus talis cognitio ueritatis delicti obtineatur. In officio † enim (ut inquit Cicer. lib. 1. de Inuent.) quid fieri, in fine quid officio conue
4 niat, consideratur: sicut Medici † officium dicimus esse curare appo-
5 sitè ad sanandum, finem † curatione sanare. Et Oratoris officium esse intelligimus id, quod facere debet, illud cuius causa facere debet, finê
6 appellabimus, ut inquit Cicer. in d. loco. Ita † officium iudicis interrogantis est debitè, & prudenter reum interrogare, finis autem, vt debitis, & prudentibus interrogationibus confessionem delicti extor-
7 queat. Materiam † artis eam dicimus, ut subdit Cicer. in d. loco, in qua omnis ars, & facultas, quæ conficitur ex arte, uersatur, ut si medicinæ materiam dicamus morbos, ac vulnera, quòd in his omnibus medicina uersetur; item quibus in rebus uersatur ars, & facultas oratoria, eas res materias artis Rectoricæ nominamus. Ita etiam materiam artis interrogandorum reorum appellabimus delictum ipsum, ac indicia, præsumptiones, & coniecturæ, quibus delinquens conuincitur, quòd in his rebus ars omnis uersetur interrogandorum reorum.
8 Qui † in duplici sunt genere: quidam enim manifestè tales sunt delinquentes, & facilè, & manifestè etiam delictum fatentur: Quidam

verò

verò sunt, qui suum delictum pandere nolunt, sed potius cautelosis, &
falsis responsionibus, prout possunt, abscondunt, & palliant, ita vt non
9 nisi ab inuitis veritas delicti extorqueri possit; variusque † propterea est
10 interrogandi modus: qui † enim delictum fatentur, diutius tenendi non
sunt, sed statim de eo, quod substantialiter probandum est, interrogandi
11 sunt, qui † verò inuiti verum dicturi sunt, summis (vt supra diximus in
12 præfatio.in fin.) artibus interrogantis opus est, cuius † fœlicitas est ex-
torquere, quod ij noluerint, vt in testibus interrogandis admonet Quin-
til.lib.5.Orato.instit.cap.7.& diximus in Method. process.inform.lib.4.
cap.fina.nume.380.vers.circa interrogationes substantiales, & in reis
admonet directo. Inquisit.part.3.nume.87. & ideo qui delictum faten-
tur, statim (vt diximus) interrogandi sunt de omnibus, quæ substantia-
liter probanda sunt; & quoniam delictum, quod fatentur aliquibus ra-
tionibus, excusationibusque defendere sæpè & ij conantur, à suis ratio-
nibus, & excusationibus, si falsę sunt, & falsę ex processu reddantur, sunt
per Iudicem solertem suis prudentibus interrogationibus reuocandi:
13 non † ita quo ad alios, quos valdè difficile est examinare, & eorum de-
lictum detegere, procedendum est, sed in eorum interrogationibus, &
examinatione multum prudenter, & sagaciter agere oportet, & ad eo-
rum cautelosas, & cauislosas responsiones attendere, eorum versutias
14 considerando: quia † totum eorum studium, & cura est, vt euadant, &
non deprehendantur, nec conuincantur, vt admonet Directo. Inquisit.
de Hæreticis loquens. d.3. part. numero octuagesimoseptimo, valet igi-
tur in interrogatione plurimum acumen, quod sine dubio ex arte non
venit, natura enim non docetur, arte tamen adiuuatur, vt dicit Quin-
15 til. Orat. institu. libro sexto, capitulo quinto: longius † igitur inter-
rogatione repetita interrogandi sunt: respondebunt enim, quæ noce-
re causæ non arbitrabuntur, ex pluribus deinde, quæ confessi erunt,
eo perducentur, vt quod dicere non volunt, negare non possint, vt
admonet idem Quintil. licet de testibus loquatur. dicto capitulo septi-
mo, libro quinto. Orator. institu. vt meritò dixerit Francisc. Pegn. in an-
notatio. ad Director. Inquisit. tertia parte in princip. Schol. uigesimater-
tia, quod, vt Iudex commodè hoc suum exerceat officium, prudentia
16 inter alia opus est, quæ † in eo debet esse maxima, qua de re latius in-
ferius dicemus capitulo primo, libro tertio.

Libri Primi finis.

FLAMINII CHARTARII I·V·C· VRBEVETANI,

THEORICAE, ET PRAXIS INTERROGANDORVM REORVM,

Liber Secundus.

SVMMARIVM.

1 *Præcautio omnis Iudicis reos examinantis in quibus consistat.*
2 *Iudex reum volens examinare Dei opem apud ipsum in auxilium inuocare debet.*
3 *Iudex à peccatis abstinere se debet; vt, quod optat, obtineat.*
4 *Iudex animæ robur ab alijs negotijs ad opus aliquod agendum reuocare, & in vnum, quod proponitur intendere debet.*
5 *Iudex quæ vitare debet in vero extorquendo à reo.*
Mentem alio deflectere quæ faciant ibidem.
6 *Iudex exeandescere non debet contra reos, quos malos putat; nec præcibus calamitosorum debet illacbrimari.*
7 *Iudicis constantis, & recti non est, cuius animi motum vultus detegit.*
8 *Iudex debet reis vultum ostendere terribilem, dum eos interrogat; & quare.*
9 *Iudex reperta delicti veritate, in iudicando cum aliquo benignitatis temperamento procedere debet.*
10 *Iudex reos à se interrogandos in eius familiaritatem admittere non dēt.*
11 *Familiaritas qualis sit; quam lex in Iudice desiderat ergà subditos.*
12 *Contemptio dignitatis nascitur ex conuersatione æquali.*
13 *Iudex quantum potest, debet reos interrogare clarè, & apertè in singulis interrogationibus, singulas non plures res proponendo.*
14 *Iudex dubias rei responsiones, & obscuras non debet admittere; sed cogere eum debet ad declarandum.*
15 *Interrogatio circumspecta esse debet ergà reum, qui verba contra Iudices venuste sæpè respondent.*
16 *Iudex cum reo, quem interrogat, disputationem ne ineat, sed propositum semper teneat, & ad institutum eum reuerti compellat.*

Cautelis

17 *Cautelis uti, an liceat Iudici reum interroganti, & quibus.*
18 *Cautelæ deceptoriæ quamuis afferant Iudicibus honorem in hoc sæculo, in alio tamen ædificant ad gehennam.*
19 *Cautelarum genera duo sunt, quædam deceptoriæ, & in malum finem directæ, & ad decipiendum aptæ, quæ nusquàm usurpari debent. Aliæ sunt laudabiles, & iudiciariæ pro veritate inuestiganda.*
20 *Cautela illa est laudabilis, in qua solum ratio agit, & furor sibi nihil vendicat.*
21 *Salomon qua cautela vsus fuerit ad inuestigandum veritatem de filiatione vera à diuersis matribus petiti infantis. & nu. 46.*
22 *Cautelis pro inuestiganda veritate an uti liceat in sacro inquisitionis officio. & nume. 25.*
23 *Promissione impunitatis an liceat à reo extorquere confessionem. & numero 38.*
24 *Iudici vero, & bono viro, qui veritatis amantissimus esse debet, conuenit vitare, ne reum fraude illaqueat.*
26 *Inquisitores in remittendis pœnis, & temperandis ampliorem, quàm cæteri Iudices, habent facultatem.*
27 *Pœna à lege statuta imponi debet.*
28 *Promissio impunitatis fieri reo non debet ad extorquendam confessionem, quando constaret delictum non esse verum, vel alium deliquisse.*
29 *Promissio impunitatis etiam facienda non est, quando ex circunstantijs, & indicijs de veritate constare non posset, & reus confessionem reuocaret.*
30 *Promissione impunitatis licitè potest extorqueri confessio à reo, quando constat aliàs verè illum delictum commisisse.*
31 *Delictum non debet remanere impunitum.*
32 *Fides in male promissis seruari non debet.*
33 *Promissio, quæ fit reo, impunitatis, est contra publicam vtilitatem.*
34 *Bannitum potest Iudex decapitare, quamuis saluum conductũ ei dederit*
35 *Dolos, & fraudes aduersus delinquentes instrui lex permittit.*
36 *Non curamus de modo, dummodo habeamus effectum.*
37 *Torquere reos Iudici licet fame, & vigilia afficere ad extorquendam veritatem.*
39 *Promissionem impunitatis an Iudex seruare debeat, & quomodo.*
40 *Fides etiam inimicis præstita seruanda est.*
Ius naturale violare non licet. ibid.
41 *Iuramentum, & fides æquiparantur.*
42 *Iuramentum seruandum est, vbi potest sine interitu salutis æternæ.*
43 *Fidem reo datam de impunitate, si fateatur, in foro conscientiæ violare non licet.*
45 *Fidem seruare an Iudex debeat reo, quem sub promissione impuni-*

tatis extraxit de Ecclesia.

47 *Claudius Cæsar qua cautela coegit mulierem ad confitendum, quemdam esse suum filium, quem suum esse filium negabat.*

48 *Carolus Magnus qua cautela coegit patrem ad confitendum delictum, & propriam culpam, cum illius etiam filius de eo imputaretur, & quis eorum commiserit, ignoraretur.*

49 *Andr. Tiraquelli memoria lapsus.*
Carolus Secundus alter est à Carolo Magno primo huius nominis Imperatore, & Gallorum Rege. ibid.

50 *Simulationibus Iudex uti non debet erga reos, quæ non solent in optimam partem cadere.*

51 *Reus ficte ductus ad supplicium fictionem ignorans, dum in iudicio animæ interrogaretur obijt, & simulatio malè cessit.*

52 *Filius, qui erat innocens, condemnatus tamen, ficte una cum patre ad supplicium ductus visa morte patris timore illico obijt.*

53 *Capistranus magnus fisci patronus in ciuitate Neapolis, quia simulatio, qua uti voluit erga reos, malè sibi cessit, Religionem S. Francisci ingressus est, et summus vir euasit.*

54 *Suggestio à Iudice interrogante reos omnino vitanda est.*

55 *Confessio per suggestionem extorta non valet.*

56 *Institutio hæredis an valeat si facta sit ad interrogationem Notarij.*

57 *Hæredes palam à testatore ore proprio nominandi sunt.*

58 *Testamentum valet factum ad interrogationem Notarij etiam in specie interrogantis.*

59 *Nisi testator valde ab infirmitate turbatus esset.*

60 *Carcer est mala mansio, et morti æquiparatur.*

61 *Confessio à carcerato extorta metu tormentorum extorta dicitur.*

62 *Confessio in tortura dicitur extorta per suggestionem, quando reus in specie interrogatur.*

63 *Dolor in torto maior est, quàm sit vtriusque manus abscissio.*

64 *Reus indicijs præcedentibus in specie interrogari potest, nec tunc confessio, quæ sequitur dicitur extorta per suggestionem.*

65 *Iudex cauere debet, ne reo in primis, et ante omnia legat titulum criminis, testiumque depositiones.*

66 *Testi titulus legendus non est, ne lectio falsa, et praua ei repetatur: et Iudices reprehenduntur, qui secus faciunt.*

67 *Iudex interrogando reum, vel in genere, vel in specie, cauere debet, ne aliquam ei exprimat circumstantiam, aut qualitatem.*

68 *Reus in genere est interrogandus, an maleficium commiserit, in qua parte corporis, in quo loco, qua die, qua causa, quomodo, et quibus armis.*

69 *Suggestio cauenda est à Iudice, tam quando reum interrogat de se ipso, quàm quando de socijs.*

Suggestio

70 *Suggestio quando euitetur interrogando reum de socijs.*

71 *Reus interrogari potest in specie de socijs, contra quos adessent indicia.*

72 *Iudex interrogando reum non debet esse nimis molestus ea percuntans, quę parum ad rem faciunt.*

73 *Reus delinquens, qui liberè cępit confiteri, interrumpendus non est.*

74 *Reus quandoque ex se ipso suis responsionibus ducit Iudicem in viam indagandę veritatis.*

75 *Iudex in interrogandis, et examinandis reis valde sollicitus, et diligens esse debet.*

Reorum cura est occultare crimen, fingere sanctitatem, fictas emittere lachrymas, et simil. ibid.

Et Iudex propterea prudens eßе debet.

76 *Interrogari reus non debet extra id, de quo est inquisitus.*

77 *Iudex quomodo cautus esse debet, quando à reo vult confessionem extorquere, fingens scire veritatem totius facti, et nu. 81.*

78 *Mendacium nullum reo per Iudicem dici debet.*

79 *Mala non sunt facienda, vt veniant bona.*

80 *Mentiri semper est illicitum.*

82 *Punienda sunt delicta, et diligentia debet adhiberi, vt veritas delicti detegatur, et seruato iuris ordine.*

83 *Iudicum est laudanda sollicitudo in inuestigandis, et cohercendis sceleribus, sed magnopere detestanda est consuetudo, vt illicita quęque committant ad veritatem eruendam.*

De precautionibus obseruandis à Iudice respectu sui ipsius. Cap. I.

POstquam diximus de iusta Reorum interrogatione, & de fine Iudicis interrogantis, eiusq; officio, ex ordine de arte interrogandi reos, qua officium hoc commodissime exerceri, & ad finem perueniri posfit, dicendum est. Sed non inutile erit prius aliqua in vniuersum ab interrogante ob-
1 seruanda, præcauendaq; differere. Præcautio † autem consistit in cura, & consideratione sui ipsius, rei propositæ, & personarum Reorum.
2 Cura † sui ipsius consistit primum respectu personæ ipsius Iudicis, deinde respectu ipsarum interrogationum, & quod attinet ad personam ipsius Iudicis interrogantis, cura erit, vt, primum Dei opem apud ipsum in auxilium inuocet: Vniuersa enim ita bene gerentur, & bonum initium, melius medium, & optimus finis sequetur, vt in auth. quomod. oport. episco. in princ. & in auth. de armis in princ. Bart. in prima consti-
3 tu. ff. veteris. nu. 1. Deinde † vt à peccatis animam mundam, corpus ab impuris,

impuris, & contaminatis actionibus quoad fieri poterit liberũ habeat,
4 vt quod optat obtineat. Tertio † ut animæ robur ab alijs negotijs ad opus agendum reuocet, & in unum, quod proponitur, intendat eius omnes uires. Quarto ut in solam ueritatem animum intendat suum, &
5 ita uitare † etiam oportet in uero hoc extorquẽdo, quæ solent aliò mentem deflectere, qualia sunt arogantia, iactantia, immoderata libido, falsa persuasio sapientiæ, auaritia, ira, pertinacia, munera, & similia, quæ animum à sua integritate, & puritate auocant, ut aliàs etiam aliud tamen agentes admonuimus in dicta nostra Methodo processſ. informat.
6 in pręfatio.nu.205. Quinto † ut interrogando, & ita inquirendo non excandescat contra eos, quos malos putat, nec pręcibus calamitosorum illachrimetur, ut admonet I. C. in l.obseruandum.ff.de offic.Præsid.& in l.nequicquam.§.circa aduocatos.ff.de offic.proconsul.& Luc.de pen. in l.si apparitor.col.8.C.de cohorta.lib.12. & ante eum Archid.in cap. quam tamen.45.dist.in.Io.Igne.in l.1.in princ. nn.83. & in l.& si certus.
7 nu.27. ff. ad Sylla. Id † enim non est constantis, & recti Iudicis, cuius animi motum vultus detegit, ut habetur in d.iuribus, & per Doct.in d. locis, & per Io.Mille. qui ita etiam Iudicem admonet in pract.crim. fol.
8 84.nu. 5. Quamuis † illis Iudex uultum aliàs debeat ostendere terribilem, dum interrogando, & ita inquirendo ueritatem exquirit, ut territi ueritatem agnoscant, ut admonet Imperator in auth.de manda.Princip. §.talem, & ex eo tex. Io.Igne. in d.l. & si certus.d.nu.27. & diximus in
9 Method.processſ.informat.in præfatio.nu.201. licet † postquam ueritatem Iudex eruerit, in iudicando cum aliquo benignitatis temperamento
10 procedere debeat.l.respiciendum. ff. de pęn. Et ita sexto, † ut reos delatos, & à se interrogandos in eius familiaritatem non admittat, ex qua contemptio nascitur dignitatis.d.l.obseruandum. ff.de offic.præsid. ubi
11 I.C.docet, † qualem in Iudice lex desiderat familiaritatem: dicit enim familiaritatem Iudicis in eo solo debere consistere, ut se facilem in adeundo præbeat, modo contemni se non patiatur: & additur, ut præsides
12 in ulteriorem familiaritatem prouinciales nõ admittant. Nam ex † conuersatione æquali contemptio dignitatis nascitur, & admonet de hoc etiam Iudicem Io.Igne.in d.l.1.in princ.nu.79 & in l.3.§.eleganter. nume.28.ff.eod.ti.ad Syllan. Hæc de præcautionibus respectu personę sui ipsius Iudicis obseruandis.

Respectu uerò interrogationum in uniuersum primò cura erit Iudi-
13 cis, ut regulam illam obseruet, quòd † quantum fieri potest apertè reos interroget in singulis interrogationibus, singulas non simul plures res proponendo, & ad eas attentè reos compellat respondere, nunquam patiendo ut extra propositum euagentur; ita etiam docet, & Iudicem interrogantem instruit Directo. Inquisito. d.3.par.nu.99. in 1.cautela. & Franc.Pegn.Schol.24.in additio. ad eum. Vbi etiam Iudicem admonet,

quòd

14 † quòd si quandoque contingeret, reum apertis interrogationibus obscuras, aut dubias, & ancipites rñsiones reddere, iubeatur eas, priusq̃ ad vlteriora progrediatur, declarare, ne postea sup obscuris, & dubijs propositionibus nouas excogitet fraudes, & Paul. III. Pont. Max. admonet in suo motu proprio in fauorem pauperum, omnes examinatores, vt claris vtantur verbis ad reperiendam veritatem, non ad implicandum constituti intellectum. Et multa simul interroganda non esse, ne reus cum sycophanta plautino in trinummo recte dicere possit. Multa simul rogitas, nescio quid expediam potissimum, sin vnum, quicquid sigillatim, & placide percuntabere & meum nomen, & mea facta, & itinera ego faxo, scias. admonet etiam Simanc. in prax. hæreseos. tit. 27. nu. 2.

15 Sit † & interrogatio circumspecta: quia verba contra iudices uenustè reus sępe respondet, tum verbis quàm maxime è medio sumptis, ut qui interrogatur (is autem sæpius est imperitus) intelligat, aut ne intelligere se neget, quod interrogantis non leue est frigus, ut admonet Quintil. lib. 5. Orator. inst. cap. 7.

Rursus admonet Franc. Pegn. in d. loco, (& altera cura erit) quod
16 dum † reus interrogatur, etiam si is disputare uelit, quod sæpissime callidis, & astutis contingit in crimine hæresis, ac in alijs etiam, maxime dum Doctores, & similes interrogantur, nullam cum eo iudex ineat contentionem, sed semper ad institutum eundem reuerti compellat, ne póssit ille euadere: Nam si hæc obseruabuntur, raro proderunt suæ fraudes iniquis, & delinquentibus. Prout ne subterfugia reo prosint, semper iudex id in oculis habere debet, de quo quæritur, & quod uult efficere, tã quando intertogat circa delictum, quàm circa indicium, & reus semper suis subterfugit responsionibus: quia si iudex propositum tenuerit, in obliuionem non ibit ob hæc subterfugia rei, nec examini debita tempora conuiciando conteret, gaudebitque, si reus subterfugiat, ita de testibus tamen loquens patronum admonet Quintil. c. 5. lib. 6. Orator. inst.

17 Quinto † curabit insuper Iudex, ne utatur cautelis, quibus uti prorsus uidetur prohibitum: quis enim dicet, cauillationes, fallacias, & improbas, aut sophisticas interrogationes, seu argumentationes licite usurpari posse ad extorquendam ueritatem? quas etiam ueteres absque fidei luce fugiendas docuerunt Arist. in lib. duobus Elench. I.C. in l. cum hi. §. si cum is. ff. de transact. ubi sapienter protulit Accurs. non deberi uiam aperiri malitijs. l. 1. §. sed & si quis. ff. de carbo. ædict. Hinc Paul. Castr. in l. si per errorem. ff. de iurisd. omn. iudic. & in l. ædita. C. de eden. uerè asse-
18 rum, quod quamuis cautelæ † deceptoriæ honorem afferant iudicibus, & aduocatis in hoc seculo, in alio tamen (inquit ille) ædificant ad gehennam. Sed duo sunt (ut aduertit Franc. Pegn. in annotatio. ad direct. Inquisit. d. par. 3. Schol. 26.) cautelarum † genera: Quædam deceptoriæ
19 sunt, & in malum finem directæ, & ad decipiendum aptæ, quę nusquam

usurpari

usurpari debent, & has iura detestantur. Aliæ sunt laudabiles, & iudiciarię pro ueritate inuestiganda, in quibus non iniquitas, sed ratio, iudicium, & utilitas uersatur, ad bonum finem ordinatæ. c. quanto. 63. dist. c. illa propositorum. 11. q. 3. ubi etiam Gregor. illa propositorum sollici-
20 tudo utilis, illa † est cautela laudabilis, in qua solum ratio agit, & furor sibi nihil uendicat, hæc ibi. Has autem usurpare ad fraudes detegendas, ad uitia præcauenda, & ad peccatores conuertendos ualde est laudabile.
21 His usus uideri potest Solomon † ad inuestigandam ueritatem de filiatione uera à diuersis matribus petiti infantis. cap. afferte. de præsumpt. facit tex. in cap. utilem simulationem. 22. q. 2. & de his intelligendum est Director. Inquisit. in supra allegato loco. Secundum Franc. Pegn. in d.
22 Schol. 26. in fin. ubi † nominatim docet, in sacro Inquisitionis officio cautelis his laudabilibus uti licere, quòd antea docuit Io. Roias. cuius ille meminit in sing. fidei. 94. nume. 5.
23 Sexto, † ut rei confessionem non eruat promissione impunitatis, à qua quantum fieri potest se abstineat, atque alijs iustioribus modis studeat ueritatem delictorum inuenire, quòd à iudicibus faciendum esse dicit Iul. Clar. lib. 5. sent. § fin. q. 55. uersic. circa primum, quòd antea etiã asseruit Dyn. in tract. de quæstio. quem refert Paris de Put. de syndic. c. 7. in princ. & in uerb. tortus. licet enim in ea quæstione, an cautela de promittenda reo impunitate, si ueritatem confiteatur, licitè usurpari possit, & Iudex obligetur ad præstandam impunitatem, uel non obstante promissione, possit reum condemnare, quæ ualdè controuersa est, & dubia, de qua Archid. & Præpos. in d. cap. utilem. 22. q. 2. Ias. in l. si mora. nume. 4. ff. solu. matri. Deci. & ibi Chucal. in additio. & Cagno. in l. ea est natura. ff. de reg. iur. Felyn. in d. cap. afferte. de præsumpt. & in l. is qui. ff. de publ. iudic. Mars. in l. 1. §. quæstioni. ff. de quæstio. & in sing. 201. Boss. in tract. caus. crimi. tit. de examin. Reo. nume. 16. latè Franc. Viui. in commun. opin. in uerb. Iudex. opin. 405. relatus lib. 7. Syntagmat. commun. opin. tit. 19. de confess. nu. 180. Plac. lib. 1. delict. cap. 37. Couar. lib. 1. uari. resolut. cap. 2. nu. 16. Iul. Clar. d. q. 55. uersic. circa primum. Io. Roias. d. sing. 94. Gregor. Magalot. in tract. de saluocondu. 2. par. uersi. & ista faciunt ad illam quęstionem. Franc. Pegn. in annot. ad Director. Inquisit. 3. par. Schol. 29. per totam. in eam communiter Docto. descenderint sententiam, posse Iudicem hac uti cautela ad extorquendam ueritatem: quoniam certum uidetur, iudicibus licere exemplo Solomonis indagandæ ueritatis gratia aliquid aliquando simulare. d. c. afferte. de præsumpt. ut hanc esse communem opinionem asserit Hiero. Cuchal. apud Dec. in d. l. ea est natura. nu. 7. ff. de reg. iur. quem refert Plac. d. c. 37. lib. 1. delict. & ambos Franc. Pegn. d. Schol. 29. col. 1. uersi. quantum ad primum. & ante eum Iul. Clar. d. q. 55. uersic. circa primum. & Viui. d. commu. opin. 405. Negari tamen non potest, quin hoc sit illaqueare reum fraude, &

mendacio,

24 mendacio, quod cuilibet † bono uiro, præsertim uero Iudici, qui ueritatis amantissimus esse debet, uidetur summoperè uitandum, ut existimat Iul. Clar. in d. loco, quoniam longè aliud est fingere, seu simulare, quod fecit Salomon, ac mentiri, ac decipere, quod fit, cum promittitur impunitas, nec præstatur, & propterea alijs censet cautelis iustioribus utendum, ut ueritas habeatur, quod etiam censuerunt Dyn. & Paris de Put. qui eum refert in d. locis, quam sententiam uetam esse quoad omnia tribunalia, & omnes Iudices, præter quàm quoad Tribunal Inquisitionis, censuit Franc. Pegn. in d. Schol. 29. col. 1. uersi. ueruntamen in hoc
25 tribunali. credit † enim optimè posse hanc cautelam usurpari etiam statim à principio in sacro Inquisitionis officiò, offerendo reis non quidem impunitatem, sed amplam misericordiam, & gratiam, si protinus ueri-
26 tatem fateantur. Quoniam Inquisitores † in remittendis pœnis, & temperandis ampliorem, quàm cæteri Iudices habent potestatem. c. ut com-
27 missi. de hæretic. lib. 6. Nam † in cæteris delictis puniendis, in quibus per leges statuta pœna est, cum de illis constiterit, iuxta scriptas leges necessariò inferiores Iudices, iudicare debent, ut latè per Andr. Tiraq. in tract. de pœn. in præfatio. & in hæresis crimine, etiam si de eo constet, nec possint Inquisitores pœnas à iure taxatas penitus remittere, at possunt temperare omnes illas, quæ arbitrio eorum relinquuntur, quales sunt pœnæ pœnitentiales, iuxta quod optimè dicit Director. Inquisit. dicta tertia parte, ut promittant sibi gratiam, quam faciant, quod qua ratione sit intelligendum clarius explicat Franc. Pegn. d. Schol. 29. vers. cum verò Inquisitores.

28 Et † in omnibus quidem delictis omnino abstinendum esset à d. cautela promissionis impunitatis, quando constaret delictum uel non esse verum, vel alium deliquisse: nulli enim dubium est, quod ex tali confessione hoc in casu Reus non obligatur, cum videatur potius sub spe impunitatis, quàm prò veritate confessũ fuisse, per ea, quę not. in l. error. C. de iur. & fact. ignor. & in c. sanè. de renunciat. & in terminis ita censuit Greg. Magalott. in d. tract. de saluoconductu. 2 par. vers. secundo
29 casu si Reus. vt etiam † omninò abstinendum est, si de veritate confessionis, quę extorqueretur, dubitari posset, cum ex circumstantijs, & indicijs de veritate constare non possit, & Reus confessionẽ reuocaret: Nam neque hoc in casu confessio, quæ ità extorqueretur, confitentem obligat, secundum eundẽ Magalott. in d. loco, qui subdit, quod ità loquitur Imo. cõs. 109. & licet malitijs malitias repellere liceat, hoc tamen verum est, vt dicit Magalott. in d. loco. post Moder. in ca. sedes apostolica, extra. de rescript. & Bal. cons. 414. vol. 5. quando constat de malitijs, secus si de illis non constaret: tunc enim homines malitijs illaqueare non licet, vt legitur, & not. in l. item si pretio. §. fin. ff. loc. & d. c. sanè. de renunciat.
30 Et † ideò, si de delicto per Reum interrogandum commisso, iã per te-

ftes,& per indicia indubitata cōstare,ipsum scilicet Reum illud commisisse,& Reus nollet confiteri,liceret quidem Iudici hoc in casu uti.d.cautela promissionis impunitatis,quia Reus aliter cōfiteri nolebat.quia cautelis uti licet ad veritatem ipsam indagandam.d.c. afferte.de præsumpt. Et quia hic dolus bonus est,& ad publicam pertinet utilitatem, vt intel-
31 lecta veritate Rei condemnentur,ne † delicta remaneant impunita.l.ità
32 vulneratus. ff. ad l. aquil. Item † quia in malè promissis fides seruanda
33 non est.c.cum in malis, de reg. iur.in 6.constat autem † hanc promissionem de impunitate delinquentium contra publicam esse vtilitatem,prò ut dicunt præcitati Doct. in d. locis.& Boss. in d. tit. de escamini. Reor.
34 nu. 16.& 18.Vnde in fortioribus † terminis potest Iudex Bannito dare saluum conductum,& posteà illo pendente ipsum decapitare. secūdum Cyn.in l.præsenti.C. de his qui ad eccle. confug.Iac. d.Beluis.in.§.nequè autem homicidis. in fin. in aut.l.de mand. princip. & Grego. Magalott.
35 vbi suprà & lex † permittit aduersus delinquentes dolos, & fraudes instrui, vt delicta ipsa puniātur.vt not.in l. 1.§.nō fuit.ff.de dolo.Item quia
36 non refert quomodo veritas habeatur,dummodo habeatur,quia † non curamus de modo.dummodo habeamus effectum. l. cum seruus.ff. de verb. oblig.& l. 2. C.de alim. pupil. præstan.l.fin.C.quę sub mod.Mars.
37 in prac.crimi.§.secunda.per tot.Postremò si licet † Iudici reos torquere, fame,& vigilia afficere ad extorquendam veritatem.toto tit.ff.& C. de quæstio.multo magis licebit etiā exquirere verbis blandis,& fictis Quibus motus rationibus ita etiam censuit, & prò concordia opinionū hoc modo distinguendū esse arbitratur Magalot.d.2.par.de saluoconductu. vers. verumtamen, vt arbitror.ex subdit,quòd ex prędictis habes veritatem.d.conclusionis,quam nouissimi (inquit ille)fortasse non inuenerūt, ex cuius sic sententia d.communis opin.de qua testatur Cuchalon. in d.
38 loco.procedit.quando † delictum constat per testes,vel per indicia indubitata à Reo esse commissum, ut hoc in casu.d.cautela promissionis impunitatis ad extorquendam veritatem vsurpari possit : Alia verò opinio contraria,quando cōstat delictum non esse uerum,uel alium deliquisse, aut de ueritate confessionis,quę sequeretur,dubitari posset,quia ex circūstantijs,& indicijs de veritate constare non potest,& Reus confessionem reuocauerit,ut minime.d.cautela Iudex uti debeat, & ità etiam ex sententia Magalot. ubi suprà distingui potuit quoad secundā partem dictæ quæstionis,in qua duo potissimū proponuntur. Primum an liceat hac cautela veritatem indagare,de quo iam diximus:Alterum † an fidem promis-
39 sam Reo de impunitate, & gratia Iudex debeat ei seruare, in quo cū due sint extremæ opiniones,una Præposit.& Gemin. in c.si quilibet.& c.vtilem.2 2.q.2.Felyn. in d.c.accedēs.ut sit.non cōtest.& in d.c.afferte.de præsumpt. & Hugat.& Archid.in d.c.utilem.Ias.in d. l. si mora. nu.4.ff.sol. matrim.& Cyn. in d.l.præsenti.C.de his,qui ad eccle. confug.& plurium

aliorum,

aliorum, de quibus per Viui. in d. commu. opin. 405. asserentium Iudicẽ non obstante præfata impunitatis promissione posse Reum cõdemnare, idque pluribus rationibus iam suprà relatis, & de quibus per Viui. in d. loco, & Franc. Pegn. d. Schol. 29. uers. quantũ ad secundum, & Magalott. ubi suprà. Altera est Iac. Beluis. in practica crimi. in Rub. de questio. Dec. Cagnol. & Cuchalon. in d. l. ea est natura. ff. de reg. iur. Imol. d. cons. 109. & aliorum, quos refer Viui. d. opin. 405. & Franc. Pegn. d. Schol. 29. vers. Alteram sententiam. oppositum asserentium. d. promissionẽ penitus esse
40 obseruandam. Primum † quoniam fides, & promissio etiã Inimicis præstita semper seruanda est, cum implementum eius descendat à iure natu
* rali, quod uiolare non licet, l. conuentionem. ff. de pact. ubi communiter
41 Docto. Rursus † quia iuramentum, & fides equiparantur, c. ad aures. de
42 eo quod met. caus. At iuramentum † semper est obseruandũ, ubi potest sinè interitu salutis eterne. c. cũ dilectus. de eo quod met. caus. c. si uero. de iureiur. ergo, & fides promissa. Postremò quoniam Doct. qui priorem
43 sententiam sequuntur, fatentur † ingenui in foro conscientiç non esse licitum talem fidem uiolare, atqui hanc sententiam in sacro Inquisitionis officio, quantum ius patitur obseruãdam esse, dicit Franc. Pegn. d. sępius alleg. schol. 29. d. vers. Alteram sententiam in fin. potuerunt hæ duæ oppositæ opiniones eadem distintione concordari ex sententia Magalot. in d. loco, ut prior opinio procedat, quando per testes, uel inditia indubitata constat, Reum sub dicta promissione impunitatis confessum deliquis
44 se; poterit † enim non obstante. d. promissione condemnari; Posterior uero, quando non constat illum deliquisse, uel constat alium deliquisse, aut de ueritate confessionis dubitari posset, cum ex circũstantijs, & indicijs non possit de ueritate constare, & reus confessionem reuocauerit, condemnari non poterit. Quod & censuit Couar. d. cap. 2. lib. 1. varia. resolutio. col. fin. dum ibi dicit, quod illud, quod dicitur, hanc Iudicijs promissionem non esse ab eo seruandã, cum sit, ac tendat in perniciẽ Reipublice, cuius utilitati conuenit, delicta puniri, tum demum verum est, vbi de delicto, & crimine recto iuris tramite constat. vt in auch. de mand. princi. §. neque. & preter alios tradit Fortun. in l. conuentionum. col. 1. ff.
45 de pact. in quæstione illa. An † Iudex qui promissa impunitate criminis coegit à loco sacro discedere, & secum ire delinquẽtem, teneatur ei fidẽ seruare, quòd Cyn. tractat in d. l. præsenti. C. de his qui ad eccle. cõfuge. scribens Iudicem nec debere, nec teneri hanc promissionẽ seruare, si delinquens iure poterit ab ecclesia extrahi, & id ab alijs comuniter receptũ
* est, ut testatur Couar. in d. iam citato loco. & ideo Maria. soci. in c. qualiter, & quando. el. 2. nu. 974. de accusatio. reos admonet, ne uerbis mellifluis, & promissionibus iudicis, & officialis credat, quia vt subdit, faciũt largas, & amplas promissiones, vt eruant ueritatem, quas postea non obseruant. vt ibi per eum.

Alij tamē iustioribus (vt diximus) simulationibus uti poterit Iudex,
46 vt à Reo ueritatem rei apud ipsum dubiæ extorqueat. Et sanè † notissimū est illud Salomonis, cuius supra meminimus, quod scribitur 3. Reg. cap. 3. & refertur. in d. c. afferte. de presumpt. simulauit siquidē Salomon Infantis uiui diuisionem iuri naturali, & diuino contrariam, non quod eam exequi uellet uir sapientissimus, sed ut ueritatem rei incertæ ex coniectura maternæ dilectionis, quæ esset uera illius mater, deprehenderet.
47 Sic † Claudius Cęsar matrem negātem quendam Iuuenē, qui uere eius filius erat, proprium filium esse, coegit ad cōfessionem ueritatis indicto ei cum ipso Iuuene matrimonio, vti commemorat Tranquillus in Clau
48 dio cap. 15. Carolus † itē magnus certus quod uel pater, uel filius, quos captos detinebat, quendam occidisset, incertus tamen uter eorum, iussit utrunque suspendi, & cum pater, qui uerè deliquerat, nullam uideret redemptionis spem, fallus est, & agnouit propriam culpam, & ita filiū innocentem ab imminenti supplicio liberauit, sicuti referunt Andr. Isern. in c. 1. §. publici latrones. de pac. tenen. & eius uiolator. Paris de Put. in tract. syndic. in uerb. tortus cap. 11. Iaf. in l. si is qui. pro emptore. nu. 172. ff. de Vsucap. Barb. in l. cū acutissimi col. 14. C. de fideicom. & in c. 1. col. 2. de comod. Catell. Cott. in memorial. in uerb. dolum. Andr. Trag. in l. si unquam. in princ. nu. 8. C. de reuoc. donatio. Couar. d. cap. 2. uaria. reso-
49 lut. nu. 16. qui † Tiraquelli memoriæ lapsum animaduertit, quatenus ille hoc tribuit Carolo secūdo, qui alter est à Carolo magno, cui omnes alij hoc ascripserunt. Carolus eternim magnus fuit primus eius nominis Imperator, & Gallorum Rex, cū Carolus Marcellus nec fuerit Rex, nec Regnum obtinuerit morte præmatura raptus, tametsi regia facinora ediderit, vt ex Gallicis historijs fatetur Couar. ibi.
50 Ab ijs † tamen simulationibus, quæ non solent in optimam partem cedere, cauendum est, ut admonet Couar. d. cap. 2. lib. 1. uaria. resolut. col fin. in princ dicens, quod Doctores frequentissime ita admonent, vt malè
51 cessit simulatio illius Iudicis, qui cum † quidam, qui prò grauissimo crimine præsumptionibus, & indicijs ad torturam sufficientibus satis grauatum detinebat, non nullos graues uiros inculpasset, & magnum scandalum contrà eos ortum esset, incertus, an hoc uerum esset, ficte iussit ipsum vltimo tradi supplicio, & mandauit familiaribus, vt ficte eum ducerent ad supplicium, & in actu ficti supplicij interrogari in Iudicio animę suæ, si uerum erat, quod illi, quos inculpauerat, delictum commisissent, sed ille cum esset in actu ficto ultimi supplicij, uidens se uelle ultimo affici supplicio fictionē ignorans, factis interrogationibus in Iudicio animę timore mortis obijt, vt refert Paris de Put. d. tract. de sindic. in d. uerb.
52 tortus. d. cap. 11. nu. 1. Vt † etiam malè cessit simulatio Fr. Ioa. Capistrani ordinis minorū, qui dum esset magnus Fisci Patronus in Ciuitate Neapolis ante Religionis ingressum fingere uoluit, quod non solum Patri

sed

sed etiam filio caput amputandum erat, cũ tamen filius Innocens esset, & ambos ità condemnauit. Verum abscisso à ceruicibus patri capite, tan
53 tus filium timor inuasit, vt illico decesserit. Quod † adeo graue conscientiæ Capistrani uisum est, ut statim officio renunciauerit, & Religionem sancti Francisci ingressus fuerit, & summus vir euasit, adeò ut beatus in uniuerso illo ordine inscribatur, ut etiam refert Paris de Put. in d. loco. & Boss. ex eo in d. tit. de exami. reo. nu. 4.
54 Septimo † præcauere debet, ne ita Reos interroget, vt suggerendo illis potius fugiendi modos præbere, quàm veritatem ab eis indagare uideatur. & ità non in specie Reos interroget de maleficio, sed in genere, si maleficium ipsum commisit; alias enim si in specie interrogaret, & de modo, & causa potius suggerentis, quàm interrogãtis officio fungeretur, & ità suggerere potius, & instruere diceretur, ut ità diceret, & fateretur ad
55 euitandum tormenta, quàm aliter. & confessio hoc † modo facta, vel in actu torturæ, uel præcedentibus minis de torquendo per suggestionem Iudicis, & instructionem extorta diceretur, & nõ valeret. Tex. est qui ità admonet in l. 1. §. qui quęstionem. ff. de quæstio. & licet Tex. ille loquatur in teste, ad Reum tamen id etiam referendum est, vt per Bar. & Marsil. ibi Salic. in l. fin. in fi. C. de accusat. Ang. de Malefi. in verb. fama publica nu. 118. & Brun. de quæstio. & tortur. 1. par. q. 3. nu. 23. Boss. in d. tit. de exami. Reo. nu. 12. Iul. clar. lib. 5. senten. §. fin. q. 45. vers. debet autem Franc. Pegn. in annot. ad Directo. Inquisit. 3. par. schol. 19. uer. id uero in primis, qui præter Iul. Clar. & Franc. Pegn. post Bar. in d. §. qui quæstionem. dãt
56 optimum † simile de interrogatione Notarij, quam facit testatori infirmo, dicens ei, si vult Sempronium instituere; non enim benè ità interrogat, sed in genere, quem vult instituere, dicere debet, et hoc est, quod di
57 cit lex, quod † palam sunt à testatore ore proprio nominandi hæredes. l. hæredes palam. in princ. ubi glo. & Bar. C. de testa. & licet Boss. sentiat. in d. loco simile hoc ad rem non facere, quinimo probare contrarium, quo
58 niam communis † est conclusio Docto. ualere testamentum ad responsionem Notarij in specie interrogantis, quando testator affirmatiuè respon
* det, ut per Ias. in l. iubemus. C. de testam. soc. cõs. 92. uol. 3. col. pen. cons. 28. col. pen. & cons. 23. col. 4. & 5. uol. 2. cum alijs latè congestis per Iul. Clar. lib. 3. senten. § testamentum q. 37. ex eo tamen simile optimum uidetur, quia licet ualeat testamentum ad responsionem Notarij in specie
59 etiam interrogantis, hoc tamen † uerum est, et procedit, nisi testator ualde infirmitate turbatus esset, eo enim casu potius per suggestionem, quã aliter interrogationi speciali respõdere uidetur, ut per Docto. omnes, qui
* d. comun. opin. sequũtur. & in hoc nemo dubitat, vt dicit Iul. Clar. d. quęstio. 37. uers. scias ergo & sequitur idem. Boss. in d. tit. de exami. Reo. nu.
60 13. At quis carceratione satis turbatus dicitur carcer † enim mala mansio est, adeò quod morti æquiparatur, secundum Bal. in ca. 1. §. denique

tit.quæ fuit prin.caus.bon.ammit.Boss.in tract.caus.crimi.tit.de carcere.
61 nu.1.Et hinc † aliqui uoluerunt,quòd confessio à carcerato extorta me tu tormentorum extorta dicatur, ut uidetur consuluisse Anch.cons.24. nu.4.cuius opinionem dicit esse comunē Alex.cons.52.nu.3.lib.3.prò ut illum refert Neuizan.in sylu.nupti.fol.12.uol.1.& licet hæc opinio nequè sit comunis, nec uera in confessione à Reo carcerato legitime ex torta,Paris.cons.5.nu.176.uol.4.Iul.clar.lib.5.sent.§.fin.quæst.64.uers. sed an forte.negari tamen non potest,quin carceratus sit ualde turbatus, ut meritò dici possit, quod confessio per suggestionem ab eo extorta sit, potius quam aliter,quando in specie de delicto interrogatur, non in genere, prout interrogari debet, secundum prędictos Docto. in d. lo-
62 cis, & ideò † quando Reus in tortura in specie interrogatur, & confitetur confessio per suggestionem extorta dicitur, quia dolore tur-
63 batus est in tortura: dolor † enim in torto maior est,quàm sit vtriusque manus abscissio.§.fi.in auth.vt nulli.iudic.& ita Boss.in d.tit.de examin. reo.nume.13.& sequent.
64 Quando † tamen indicia præcederent, & talia essent,quòd ex illis iudex certò sciret illum commisisse delictum, posset quidem in specie interrogare,nec confessio, quæ sequeretur per suggestionem extorta diceretur.secundum Boss.in d.tit.de exami.reo.nume.12.Brun.d.q.3.1.par. de indic.& tortu.nu.23.& diximus in d.nostro Method.process.Informat.lib.4.cap.vlt. nume.386.
65 Cauere † tamen octauo debet Iudex, ne reo in primis, & ànte omnia legat titulum criminis,testiumque depositiones: quia forte ei lectionem & falsam, & prauam ei repeteret, vt admonet Hostien.in sum.tit. de testi. & licet ibi Hostien.loquatur in teste admonens ita Iudicem, ne legat
66 titulum testi,sicuti quidam † fatui Iudices(inquit ille) faciunt: quia fortè iam repeteret ei lectionem falsam, & prauam, ad reum tamen id etiā eadem ratione referri potest.
57 Vt † etiam cauere debet nono, ne vel in genere, vel in specie indicijs præcedentibus interrogando aliquam exprimat circumstantiam, aut qualitatem, nequicquam dicat de commisso maleficio, nec in qua parte corporis percussit, nec quicquam de facto, seu dicto, pro quo reus vel interrogatur de plano,vel torquetur,ne qualitates,& circumstantias sug
68 gerat,sed † in genere interrogetur,an maleficium commiserit,& si com misit, à qua parte corporis, in quo loco, quo die, ex qua causa,quomodo, & quibus armis. ita iudicem instruit Franc. Caso, in pract.crimi.tit. de torment.cap.15. post nume.1. & post eum Franc.Pegn. in annot. ad Director.Inquisit.3.par.d.Schol.19.versic.id verò. vbi inquit, quòd vt periculum suggestionis euitetur, cum quis de proprio delicto interrogatur in genere interrogandus est, inde paulatim ad speciem descendendū est nullam singularem delicti circumstantiam exprimendo, licet sæpe

contingat

contingat (subdit ille) necesse esse, etiam ad minima, & particularia descendere, vt reus vel conuincatur, vel crimen suum detectum agnoscat, vel si quid oblitus est recordetur, quæ prudentiæ interrogantis commit tuntur, ita etiam ad euitandam suggestionem docent Foller. in pract. crimin. in verb. rei indurati torquentur. nume. 1. & Ioseph Cumi. de sindic. cap. 21. de tortura. nume. 15.

Et non solum à suggestionibus prædictis iudex cauere debet, quando
69 reum interrogat de seipso, sed etiã † quando illum interrogat in casibus permissis de socijs, & complicibus: quia in specie de aliqua certa persona interrogare eum non debet, quia potius officium esset suggerentis, quàm interrogantis, vt in specie de interrogatione reo de socijs facienda admonet Boss. in tract. caus. crimi. tit. de indic. & considerat. ante tortur. nume. 148. Brun. de indic. & tortur. 3. q. 1. par. nume. 23. Blanc. de indic. nu. 382. Simãc. qui alios allegat catho. instit. tit. 65. de tormẽt. nu. 59.
70 Iul. Clar. lib. 5. sent. §. fin. q. 21. uers. retenta igitur. circa fin. Et † quomodo hoc in casu reum de socijs interrogando, & neminem nominando suggestio euitetur, docet Iac. de Beluis. in pract. crimi. tit. de quæstio. nume. 50. versic. Sextus est, inquit enim hunc in modum reum interrogandum esse, quis fuit tecum, vel an solus eras tempore commissi criminis, vel quot eratis, vel qualiter potuisti hoc facere solus sine auxilio, & qualiter fuisti ausus talia facere, vel de cuius mandato, vel quo procurante hoc fecisti; & quantum pro hoc faciendo habere debebas, & à quo, vel impossibile est, quod tu posses talia facere solus, vel intelleximus quod multi eratis; vel quis fuit ille, qui primo accepit, quia multi eratis, vt dicitur, dic ergo, qui erant tecum, & qualiter fuit factũ, & cum quibus. in sic subtili ingenio, neminem nominando, est veritas de socijs generaliter extorquenda. arg. l. 2. in princ. C. de comer. & mercato. Non autem est interrogandus in specie, vt dicendo, erat ne talis tecum, uel talis, quia hoc valde periculosum est. d. l. 1. §. qui quæstio. ff. de quæstio. cum alijs, vt per Iac. de Beluis. in d. loco & diximus in Method. process. Format. lib. 4. cap. fin. nume. 721.

71 Si † tamen contra certos socios, & complices aliquod adesset indicium ad specialiter inquirendum contra ipsos sufficiens, poterit reus de his etiam in specie interrogari secundùm Sal. in l. fin. C. de accusat. quem sequuti sunt Boss. & Blanc. & Iul. Clar. in d. locis.

72 Decimo † præceteris caueat Iudex, ne sit in interrogationibus faciendis nimis molestus ea percunctans, quæ parum ad rem faciunt, & quæ reos ad iram possint commouere, dummodo nihil omittant eorum, quę ad causam, & substantiam delicti attinent. ita admonet Franc. Pegn. de Inquisitoribus loquens in d. Schol. 19. versic. hoc autem præceteris. & Simanc. in prax. hæreseos. tit. 28. nume. 2. admonet inquisitores, vt beneuole, blandè, & cum charitate, non aspere, vel cum terrore, ne rei metu iu-

ro iudicium mendacia proferant, eos admoneant, vt admonere debent, vt si quid senserint, dixerint, commiserintve impium contra fidem Catholicam, & legem Euangelicam, id simpliciter, planè, ac uerè fateantur.

73 Vndecimo, † quod si delinquens liberè cœperit confiteri, nullatenus interrumpatur; nisi aliena fuerint à proposito quæ dicit, & parum ad causam conducant, ita etiam admonet Franc. Pegn. in d. loco, versi. quod si delinquens. Verum ego nullatenus reum interrumpendum esse arbitror, si liberè cœperit confiteri, tametsi aliena à proposito misceat, ne forte aliquo modo ad dicendam in omnibus veritatem remoraretur.

74 Et quandoque † reus ex se ipso ita iudicem ducit in uiam indagandæ veritatis, quam sequi debet, nec taliter eam interrumpere, & si in confessione ita uno cursu à reo facta aliquid ad integram rei veritatem deesse iudex cognouerit, suis deinde poterit prudentibus, aptisque interrogatorijs extorquere.

75 Duodecimo † vt in reis examinandis, & interrogandis ualde etiam solicitus sit, & diligens; quoniam delinquentium potissima cura est occultare crimina, fingere sanctitatem, fictas interdum emittere lachrymas, quibus vel sæuissimum iudicem possit interdum permouere: cæterum non propterea succumbere debet iudex, sed semper suspicari debet, se posse deludi, & ficta esse, quæ à reis proferuntur, dum negant, præsertim cum indicia, vel testes sunt in contrarium, hæc autem præcauenda esse tunc maxime in crimine hæresis, cum rei interdum capti fuerint, vel inquisiti, censuit Franc. Pegn. post Eymericum in annotatio. ad eum in Director. Inquisit. 3. par. Schol. 21. col. 3. versi. iam in reis examinandis, & admonet Simanc. in prax. hereseos. tit. 27. nu. 4. inquisitores, vt non solum in initio causæ, & actorum, sed in tota etiam causa, vbicunque expedire videbitur, multis prudentibus interrogationibus vtantur.

76 Decimotertio † vt dum reos interrogat, non interroget eos extra id, de quo sunt inquisiti, vel delati, nisi ipsi rei dum confitentur ad alia etiã interroganda occasionem deberint, quod frequentissimè contingit: tunc enim si ea non sunt prorsus inepta, & ad causam conducant, etiam interroganda sunt, quod præcipuum esse documentum ab inquisitoribus obseruandum, dicit Franc. Pegn. d. Schol. 19. col. 3. verf. & sic prudens.

77 Decimoquarto † ad inducendum reum ad dicendum veritatem potest illi Iudex innuere, quòd iam scit eius factum, & taliter ita loqui, ut reus quasi credat omnia iam scire iudicem, & non semel visum fuit hac cautela reos confessos esse proprium delictum, sed præcauere debet, ne reo dicat se iam scire eius factum, si non scit; quoniam si nesciret, & se scire diceret, peccaret, quod nullo modo fieri debet, etiam si inde ueritas detegenda speretur, Secundùm Franc. Pegn. in annot. ad Directo. Inquisit. 3. par. Schol. 27. in fin. qui ponderat, quòd propterea Eymericus in d. eius Directo. Inquisit. 3. par. in tit. de caute. Inquisito. fol. 291. nu-

me,

me. 100. non dicit, quod Inquisitor ita reo dicat, se scire uidelicet eius factum, sed dicit, quòd Inquisitor debet sibi innuere, se scire factum eius: cautè enim potest Inquisitor ita loqui, ut reus quasi credat omnia iam scire Inquisitorem, & hoc licitum est, & ualde etiam accommodatum, sed ad hanc exercendam cautelam prudentia opus est, & tali modera-
78 tione, ut † mendacium ullum nunquam dicatur: neque enim facienda
79 † sunt mala, ut ueniant bona. c. undecunque. 56. distinc. cap. relegantes. 23. & c. neque enim. 14. q. 15. Roman. c. 3. Nauar. in Manual. Confesso.
80 cap. 18. post num. 8. Mentiri autem † semper est illicitum, ut per Franc. Pegn. d. Schol. 27. in fin. uerb. & constat ex traditis per Nauar. d. cap. 18. & Sot. de iustit. & iur. lib. 5. q. 7. artic. 4. Io. de Turrecrem. in d. c. ne quis. 22. q. 2. prout etiam ad hanc cautelam exercendam ideo prudentia opus
81 est, & tali etiam moderatione, † quod iudex non ita descendat ad speciem, dicendo se scire negotium, quòd reus cognoscat, quòd ipse iudex ignorat, ideo in genere stare debet, dicendo bene scitur ubi fuisti, & cum quo, & quo tempore, & quid fecisti, & dixisti, & tangat sibi aliquod certum quod scit ita esse, de alijs autem in genere loquatur: ita Iudicem instituit Eymeric. in Directo. Inquisit. 3. par. tit. de cautelis Inquisito. decem contra hæreticorum cauillationes, & fraudes nu. 102. in fi. fol. 291. & nisi hac prudentia, & moderatione iudex dicta cautela uteretur, & ideo reus cognosceret, quod ipse iudex factum ignorat, uirtute dictæ cautelæ frustraretur, neque enim reus propterea fateretur, prout fateretur, si iudicem scire factum cognosceret, ut non semel docuit experientia rerum omnium magistra.

82 Et illud tandem est animaduertendum, punienda † quidem esse delicta, cohercendo malefactores, adhibendam esse omnem diligentiam, ut ueritatē ab inuitis, & sceleratis iudices extrahant: & seruato iuris ordine, id esse faciendum, nec committendum quicquā, quod æquitas, & iustitia non admittat. Quamobrem ex prædictis cautelis eas tantum in praxi usurpare licet, quæ sine ulla mendacij, aut iniquitatis specie possunt ad usum reuocari: ita prudenter admonet animaduertendum esse
83 Franc. Pegn. Schol. 30. ad 3. par. Directo. inquisi. & subdit etiam, † quod est æquidem laudanda iudicium quorumdam sollicitudo in inuestigandis, & cohercendis sceleribus, sed magnopere uituperanda, & detestanda consuetudo, ut illicita quæque committant ad ueritatem eruendam.

SVMMARIVM.

1 *Iudex reos interrogaturus debet habere notitiam delictorum, & eorum naturæ, substantiæ, & qualitatum, & circunstantiarum. & nu. 7.*
2 *Iudex reos interrogaturus debet habere notitiam morum, & uitæ reorū.*
3 *Item & inditiorum quibus reus est irretitus.*

4 *In examine reorum tria potissimum à Iudice attendenda sunt, quæ hic enarrantur.*

5 *Prudentia in Iudice reos examinante debet esse maxima.*

6 *Iudex Hæreticos examinaturus debet habere peritiam dogmatum, secta-rum, & errorum, vitę, & morum hęreticorum.*

8 *Iudicis officium interrogantis reos est, vt totã causam familiariter norit.*

9 *Delictorum natura, substantia, & qualitas, quę si remissiuè.*

10 *Interrogandi modus sumitur ex accusantium, vel denunciantium, et testium dictis, et nu. 13.*

11 *Iudex studere debet omnibus modis detegere veritatem delictorum.*

12 *Ars interrogandorum reorum varianda est, quia variant animi.*

14 *Hęreticorum errores circa quæ antiquitus versabantur, et circa quę his nostris temporibus.*

15 *Responsionibus vltimis reorum quibus modis occurri possit, remissiuè.*

16 *Iudex diligentius se habere debet in causis arduis, quàm in leuibus.*

17 *Periculum maius vertitur circa maiora.*

18 *Vbi maius est periculum, cautiùs est agendum.*

19 *Rei interrogandi non sunt super eo, quod est iuris, sed super eo, quod est facti, super quo respondere illi debent.*

20 *Iudex examen dimittere non debet, donec reus veritatem dixerit, quando illam reus dicere incępit.*

21 *Iudex reum respondentem interrumpere non debet.*

22 *Iudex in quo cautus esse debet, quando reus fatetur, ne forte illum innocentem damnet.*

De præcautionibus respectu rei propositæ obseruandis. Cap. II.

1 CVra † rei propositæ versatur primum, vt peritiam, & notitiam
non mediocrem Iudex habeat delictorum, de quibus ageretur, Na
turæ, Substantiæ, & qualitatis, & circumstantiarum omnium. Deinde
2 † vt vitæ, & morum ipsorum delatorum eam, quam poterit peritiam ha
3 beat Tertio † vt sciat, quibus rei ex denunciationibus, & accusationi-
bus deferentium testiumque depositionibus, & attestationibus sint ir-
4 retiti indicijs, suspitionibus, & pręsumptionibus. Nam † circa modum
examinandi, seu interrogandi reos hæc vtiliter aduertenda sunt, Pri-
mum quomodo, & qualiter, & de quibus Iudex eos interrogabit: Alte-
rum est, quæ, & qualia in responsionibus reorum Iudex attendet, & con
siderabit: Tertium est, quomodo, & qualiter responsionibus vulpinis,
& cautelosis reorum Iudex obuiabit, & tria hæc aduertenda esse in cri-
mine hæresis admonet Directo. Inquisi. 3. par. nu. 8. quæ ad cętera etiam

crimina referenda sunt. At vniuersa hæc præcepta duo potissimum re-
5 quirunt, vt commode à Iudice exerceantur. Primum † est prudentia,
quæ in iudice debet esse maxima, de qua iam diximus in præcedentibus
6 capitibus. Alterum † est peritia, & notitia non mediocris, vt in crimine
hæresis dogmatum, sectarum, errorum, vitæ, & morum ipsorum hæ-
7 reticorum tam veterum quàm recentiorum; in alijs † uerò delictis, &
criminibus morum item, & vitæ ipsorum reorum, ipsorum delictorum
naturæ, substantiæ, qualitatum, ac circũstantiarum omnium & ex pro-
cessu resultantium indiciorum: sine his enim firmè impossibile est Iu-
dicem rectè suo munere fungi posse, vt admonet Franc. Pegn. in annot.
8 ad Directo. inquisit. d. 3. par. Schol. 23. in princip. Et primum † quidem
est in hac parte verè officium Iudicis interrogantis, vt totam causam fa-
miliariter ita norit, vt docet Quintil. lib. 5. Orator. institu. cap. 7. Ea res
(subdit ille, & verè quidem) suggeret materiam interrogationi, & veluti
tela ad manum subministrabit, eademque docebit ad quæ Iudicis ani-
9 mus interrogatione sit præparandus. Quæ † autem sit quorumlibet de-
lictorum natura, substantia, qualitas, & circumstantia, & quæ quorum-
libet delictorum sint indicia, satis superq; docuimus in nostra Method.
process. informat. lib. 3. & 4. per totum, ad eam igitur te relego.
10 Cura ergo † erit circa rem propositam prudentis, & industrij Iudicis
occasionem, & modum accipere interrogandi reos ex accusantium, vel
denunciantium dictis, ex testium attestationibus semper considerando
11 diligenter indicia, quibus rei sunt irretiti, de quibus † diligenter exami-
nandi, & interrogandi sunt multis, ac prudentibus interrogationibus iux
ta varietatem, & qualitatem indiciorum, ac delictorum, ita vt omnibus
modis veritatem inuenire, & detegere studeat, quod iam præmonuisse
videri potest Diuus August. lib. de vera, & ficta pœnitentia. cap. 10. rela-
„ tus in cap. 1. §. iudiciaria autem. de pœniten. lib. 6. ita enim ait, Diligens
„ igitur Inquisitor, & subtilis inuestigator sapienter, & quasi astutè inter-
„ roget à peccatore, quod forsitam ignorat, vel verecundia velit occulta-
„ re, cognito itaque crimine varietates eius non dubitet inuestigare, & lo-
„ cum, & tempus & cætera. hactenus August. cuius auctoritate ita etiam
præmonuit Franc. Pegn. in d. Schol. 23. ad 3. par. director. inquisit. col. 2.
uersic. sed nec ad omnes, ubi & illud eodem spectare dicit non minus
eleganter, quam prudenter dictum.

12 *Sed † quoniam variant animi, variabimus artes,*
Mille mali species, mille salutis erunt.

13 Et † eodem modo ad detegendos Hæreticos, ut hoc nostro seculo Lu
theranos, Caluinistas, & cæteros cuiuslibet sectæ, cuius errores, ritus,
& loquendi modos, ac phrasim genuinam debent fidei Iudices intelli-
gere, & occasionem, & modum interrogandi reos sumere inquisitor de-
bet ex denunciationibus, & accusationibus deferentium, & ex testium

attestationibus, ut cuius sectæ sit deprehendat, ut docuit Director. in-
14 quisit. de hæresib. & erroribus sui temporis, loquens ubi supra. Et † si-
cut circa Eymerici tempora errores de Christi, & Apostolorum pauper-
tate, ac uisione beatorum, & alij plures circumferebantur, ita nunc se-
pultis, & extinctis illis Romani Pontificis diuina potestas, Sanctorum
merita, indulgentiarum thesauri, Sacramentorum uirtus, bonorum ope-
rum merita, sacrarum religionum instituta, & alia eius generis sexcen-
ta passim negantur, ut per Franc. Pegn. in d. loco, quibus inuestigandis,
& detegendis is modus inter alios, de quibus diximus, & dicturi su-
mus deseruit. Hęc de quibus Iudex in re proposita reos interrogabit.
15 Quæ † autem, & qualia in responsionibus reorum in re proposita Iu-
dex debeat attendere, & considerare, quod est secundum in examine
circa rem propositam attendendum, & quomodo, & qualiter respon-
sionibus uulpinis, & cautelosis hæreticorum, aliorumve Iudex obuiare
possit, quod est tertiũ in examine obseruandũ, dicemus infra capit. 2. lib. 2.
16 Cura † etiam erit prudentis iudicis diligentius in arduis, & grauibus
causis, quam in leuibus, & uilibus causis criminalibus reos examinare:
17 quia † circa maiora maius uersatur periculum. c. quiescamus. 42. dist.
18 l. 1 §. 3. ff. de carb. edict. & † ideo cautius agendum est. c. ubi periculum.
de electio. in 6. cum simul. ita admonet de teste tamen loquens specu. in
tit. de teste. §. nunc tractandem. post nu. 9. uers. item diligentius in arduis.
19 Et † reos non interroget super his, quæ sunt iuris. non enim super his
interrogari debent, nec interrogari respondere tenentur. Vnde non inter
rogãtur, an occiderint, an uenenauerint talem, sed super facto, an scilicet
percusserint, vulnerauerint, uel an aliquid, & quid dederint, quod defun
ctus sumpsit, ut post Signo. quem alleg. admonet Iul. Clar. lib. 5. sent. §. fi.
q. 45. uers. debet autem & Caso. loquens de ueneno in prat. crim. in prę
missis. cap. 3. nu. 13. & de utroque Alex. cons. 115. nu. 2. & seq. lib. 3. &
diximus in Method. processus informat. lib. 2. cap. 2. nu. 119.

Nec ita etiam interrogari debent, nec rei respondere tenentur, an sint
culpabiles, sed super facto interrogari, & respondere debent, an scilicet,
fecerint, uel nõ fecerint; quia discernere, an sint culpabiles, uel non, ad iu-
dicem spectat. vt not. Bar. in l. 1. §. accusationem. in fin. per illum ex. ff. ad
turpil. & Bar. in consi. 115. super eo, quod quæritur utrum potestas. quã
decisionem ut ueram, & notabilem sequitur etiam Bal. in l. 1. C. ut lit. cõ
test. & in auth. contra qui propriam. C. de non numer. pecu. nu. 10. Ma-
tia. soci. in c. qualiter, & quando. el. 2. num. 1023. artic. 11. q. 88. Boss. in
tract. caus. crim. tit. de responsionibus à reo facien. nu. 17. Alex. d. consil.
115. nu. 3. lib. 3. & diximus d. cap. 2. nu. 119. lib. 2. Method. process. infor
mat. & ideo discretus iudex responsionem predictã scilicet non esse cul-
pabilem admittere non debet, quia talis responsio iuris est, & non facti,
& est obscura: quia criminis innocentiam nõ declarat: Nam quis potest

dici

dici innocens multis modis, uel quia non fecit, uel quia si fecit, facere licuit, & ideo talis responsio equiuoca est, & iudicem non instruit. ita Bal. in d.auth.contra qui propriam.nu.10.C.de non numer.pecun.& postea Maria. Soci.in d.c.qualiter, & quando.d.nu. 1023. si tamen iudex dictã responsionem admitteret, ualeret processus, & litis contestatio tanquam generalis, nec propterea reus contumax in respondẽdo diceretur. ut subdit Bal.in d.auth.contra qui propriam.d.nu.10.& Soci.in d.c.qualiter, & quando.nu.1024 vbi etiamad hoc allegat Gand.

10 Et † caueat etiam iudex, ne si uideat reum incipere dicere ueritatem, ullo modo examen dimittat, sed continuet quantũ poterit, & instet, quo usq; ille dixerit ueritatem saltem quo ad principalia: nec curet prãdium, uel cenam dimittere, seu prorogare; frequẽtius enim repertum est, quod interruptis ita confessionibus reorum, qui iam inceperunt dicere ueritatem, redeunt ad uomitum, & ueritatem, quam aperire inceperant, habito consilio deteriori, non amplius dicunt. ita admonet Direct. inquisit. 3. par. nume. 108. in decima cautela.

11 Et † maxime obseruet, ut postquam suam fecit interrogationẽ, sinat reum respondentem suas partes agere, nec illum interrumpat, donec respondeat: remoraretur enim dum interruptione consilium capit ad dicendã ueritatẽ.& si aliquid ex eis, quæ à iudice fuerunt in interrogatione proposita, negauerit reus, alio illud argumẽto ab eo extorquere conetur.

12 Et † si reus fatebitur delictum, ut homicidium, ne forte innocentem damnari contingat, quia metu tormẽtorum confessus fuerit, debet iudex cautus ab eo perquirere, quibus armis vulnerauerit, & unde dicta arma habuerit, ubi posuerit, uel habeat, & deinde mittere debet pro dictis armis, & ita uidere, an uerisimile sit, quod cum d. armis homicidium commissum fuerit, sciscitando, & perquirendo à medicis, & ab alijs, qui vulneratum curauerunt, uel interfectum uiderunt. ita admonet Iudicem, ut sit ita cautus Maria.soci.in d.c.qualiter, & quando. post num. 1102. ubi etiam admonet Iudicem, ne reum, qui de furto inquireretur innocentẽ damnet, si fateretur, ut ab eo perquirat, ubi à quo, quam rem, quo tempore furatus fuit, quid de re, quam furatus est, fecerit. ita enim perquirendo, non facile contingere potest, ut innocens condemnetur. ut ibi per eũ, qui ut in homicidio, vulnere, & furto, ita etiam in cæteris delictis faciendum esse generaliter iudicẽ admonet, secũdũ uarias delictorum cõtingẽtias ibi nu 1104. qua de re late nos in Method. processus informat. lib. 2. cap. 1. nu. 46. & alijs pluribus seq.

SVMMARIVM.

1 *Rei, qui sunt personæ graues, an diligentius, quàm leues examinari debeant, & cum decent decore.*

2 *Rei, qui sunt simplices, & rustici simplici interrogatione examinãdi sunt.*

3 *Rei disciplinis imbuti qualiter interrogandi.*

4 *Rei pertinaces diligentius quàm alij sunt examinandi.*
5 *Rei pertinaces, & suspecti interrogandi sunt, etiam interrogationibus ad rem non pertinentibus.*
6 *Rebus, ut est testis, à Iudice noscendus est num timidus, num ambitiosus, num prudens, num constans, num infamis.*
7 *Interrogare Index debet nõ asperè pbos, et uerecũdos, id enim sæpe pficit.*
8 *Mitigatur sępe Reus modestia interrogãtis, q aduersus insectãtẽ pugnãsset.*

De præcautionibus respectu personarum Reorum obseruandis. Cap. III.

1 PERSONARVM Reorum † obseruatio uersatur in consideratione, num sint graues, ut tunc non solum diligenter examinentur, sed etiam cum decenti decore, ut de testibus grauibus dixit Specul. in tit. de teste. §. nunc tractandum, post nu. 9. uersic. item diligentius. Num leues
2 † simplices, uel rusticæ, & parum eruditæ, ut tunc simplici interrogatione cum ratione quadam ex natura deprompta fiat satis, nec ita diligentius, ac alij examinandi sunt, ut etiam de testibus loquens dixit Specul. in d. loco. & diximus in Method. process. informat. lib. 4. cap. fin. num. 355.
3 uers. sed tamen diligentius: Num † doctæ, & disciplinis imbutę, ut tunc locis etiam topicis, & argumentis ex processu sumptis ornamentum su
4 mat interrogatio: Num † pertinaces & alias satis suspectę, quia pluribus tunc uerbis, & interrogationibus Iudex uti debet, qui ita diligentius
5 tunc eos quàm alios interrogare, & examinare debet, quinimo † illos uerbis capere, & inuoluere, & intercipere licet in interrogationibus, & super circunstantijs etiam non solum ad actum, de quo quæreretur, pertinentibus, sed etiam in quibus substantia rei minime consistit, ut an starent, uel sederent, & de qualitate uestium ipsorum, an tempus esset nubilosum, uel serenum, & de similibus secundum facti contingentiam, & qualitatem indiciorum, prout testes suspecti ita interrogari possunt. ut per Specul. in dict. titul. de testi. §. iam de interrogatorijs. uersicul. & not. Azzo. in sum. C. de testi. col. pen. Bal. in leg. fi. in fin. & ibi Saly. C. de testi. & in l. 2. §. editiones. 2. not. ff. de eden. Ale. cõs. 153. col. 3. in fi. & cõs. seq. nu. 7. uol. 5. Dec. cons. 448. nu. 27. & in l. ea est natura, nu. 5. ubi Cagno. ff. de reg. iur. Natt. cons. 537. num. 24. uol. 3. cum alijs per nos congestis in d. lib. 4. Metho. process. Informat. ca. fi. nu. 19. & admonet Quintil. d. ca. 7. lib. 5. Orat. institu. de testibus, loquẽs, (quod & ad reos satis est
6 accomodatum) noscendum † esse testem, & ità etiam reum; nam si timidus, terreri potest; si iracundus cõcitari, ambitiosus inflari; prudẽs uero,
7 constans infamia criminum destruendus; Probos † quosdam & uerecun
8 dos nõ aspere incessere profuit; nam sępe † qui aduersus insectantem pugnassent, modestia mitigantur, ut etiam admonet Quintil. in d. loco. Iam de arte interrogandorum Reorum dicendum est.

FLAMI-

FLAMINII CHARTARII I.V.C. VRBEVETANI,

THEORICAE, ET PRAXIS INTERROGANDORVM REORVM,

Liber Tertius.

SVMMARIVM.

1 *Iudex in interrogatione reorum laborare debet circa debitas interrogationes.*

2 *Interrogationum reorum quædam sunt substantiales, quædam coherentiales, quædam ad cautelam, & quædam inutiles, & quæ istæ sint.*

3 *Quæritur in omnibus, quæ fiant, an facta sint, deinde aut quare, aut vbi, aut quando, aut quomodo, aut per quem facta sunt.*

4 *Reus suspectus interrogari debet vbi fuit, & cum quibus commedit tempore commissi debiti.*

Mendacium facit indicium. ibid. & nu. 7.

5 *Reus interrogari debet, an habuerit conuersationem cum illis, qui fortè fuerunt participes in delicto.*

Suspicio oritur ex conuersatione. ibid.

6 *Reus interrogari debet vbi, & in quibus locis solitus erat conuersari.*

Conuersatio mala est malæ operationis indicium. ibid.

7 *Reus examinandus est sigillatim super quolibet indicio.*

8 *Reus interrogandus est de omnibus illis, in quibus tergiuersari, & curiam eludere inquirentem poterit.*

9 *Iudex interrogando reum, non debet per multiplicia interrogatoria tollere defensiones, quas veras esse cognouerit.*

10 *Interrogationes rei faciendæ sunt seruato certo quodam ordine.*

11 *Exercitus turbati sibi ipsi sunt impedimento.*

12 *Constituta, & examina reorum sine ordine tumultuantur, & sine rectore fluitant.*

13 *Iudex quo quidque ex indicijs loco interrogari expediat ordinare debet, deinde, vt interrogationes ipsæ in ordinem digerantur.*

14 *Reus in grauib. nō est de oībus in vno cōstituto interrogādus, sed in plurib.*

Reus

15 *Reus pluribus, & diuersis vicibus interrogandus est.*
16 *Interrogationes reo faciendæ multiplicandæ sunt, etiam circa eosdem articulos, & quando.*
17 *Interrogationes omnes reo faciendæ in hæc duo partiuntur, res, & personas.*
18 *Constituti, & examinis reorum initium sumunt aliqui à qualitate personæ rei.*
19 *Personis quot accidant.*
20 *Filij similes sunt parentibus.*
21 *Mores proprij gentibus sunt.*
22 *Ciuitatum leges, & instituta, & opiniones differentiam habent.*
23 *Latrocinium facilius in viro, veneficium in fœmina credendum est.*
24 *Aetatis ratio habenda est, quia aliud alijs annis magis conuenit.*
25 *Educatus, & institutus vbi quis sit, maxime refert.*
26 *Libidinis species frequenter in argumentum ducitur.*
27 *Credi id non debet in diuite, ac paupere, propinquis, amicis, clientibus abundante, ac his omnibus destituto.*
28 *Conditio personæ inspicienda est, vt an clarus, vel obscurus quis sit, an magistratus, an priuatus, an ciuis, an peregrinus.*
29 *Auaritia, iracundia, misericordia, crudelitas, seueritas afferunt fidem frequenter, aut detrahunt.*
30 *Victus inspicitur, an luxuriosus, an frugi, an sordidus.*
31 *Studia quoque personarum intuenda sunt, an rusticus, an negociator, miles, nauigator, medicus.*
32 *Ante acta, dictaque spectanda sunt.*
33 *Præsentia ex præteritis æstimantur.*
34 *Ira, pauor animi est temporarius motus.*
35 *Consilia præsentis, & præteriti, & futuri temporis etiam personis accidunt.*
36 *Nomen in argumentum rarò cadit, nisi cum ex causa datum est: aut & ipsum alicuius cogitationis attulit causam.*
37 *Reus interrogandus est de eius genere, patria, educatione, disciplina, bonitate, prauitate, & de alijs, quæ personæ accidunt.*
38 *Constituti prima pars continere solet communiores interrogationes de qualitate personæ ipsius rei.*
39 *Quod potissimum in crimine hæresis obseruandum est.*
Educatus in locis suspectis de hæresi labe hæresis creditur infectus ibid.
40 *Interrogatorium primum quod esse soleat in constituto reorum.*
41 *Interrogationes reo faciendæ in initio examinis quales esse debeant post primum interrogatorium.*
43 *Interrogationes reo faciendæ primo esse debent secundum aliquos circa aliquid firmum, summo firmissimum, imbecilliora medio.*

Reus

74 Formula interrogandorum reorum in homicidio per Petr. Foller. ex inimicitia, et loco.

75 Iudex reo examinato, debet statim examinare illos, quos reus nominauerit, vt de mendacio illum conuincat, si mendacium dixit.

Formula interrogandorum reorum super loco delicti. ibid.

76 Reus facile ea fatetur, quę sibi nocere non arbitratur.

77 Interrogatio vna ex altera deducenda est, vt etiam responsio rei in vno ex altero recta sit deductio.

78 Argumentationis vitium, vel rectitudo non tam consistit in veritate, vel falsitate propositionis, quàm in recta, vel non recta vnius ex altera deductione.

79 Iudex, an reum argumentis inuoluere possit.

80 Interrogandi modus affirmatiuam, quam Iudex vult extorquere, sub interrogatione comprahendendo.

81 Sed in notorijs tantum practica hæc interrogandi reum obseruanda est.

82 Probatio per testes est inartificialis.

83 Testes cum reo negante confrontandi sunt, vt acrius visis, & auditis testibus vrgeatur.

84 Testes per confrontationem cum reo dicuntur recepti parte citata, nec alia repetitione opus est.

85 Testes reo negante debent examinari parte citata.

86 Torturæ subijci reus non potest testibus non examinatis parte citata.

87 Testes recepti ante litem contestatam fidem non faciunt.

88 Testium confrontatio quando facienda est.

89 Processus non corruit, licet testium confrontatio omittatur.

90 Testium confrontatio, an in crimine hæresis facienda sit.

91 Testium publicatio fieri non debet in crimine hęresis. & nu. 98.

92 Testium confrontatio in crimine hæresis fieri potest, quando testes complices sunt eiusdem criminis cum reo.

93 Testes, vt confrontentur cum reo, cogi, & compelli possunt, quemadmodum cogi possent, vt examinentur.

94 Testes de falso suspecti sunt, qui recusant coram reo confrontari.

95 In testium confrontatione cum reo quæ à Iudice præcauenda sunt. & nume. 97.

96 Testes diuersi in tempore, & loco de falso suspecti sunt.

97 Testium confrontatio non nisi re cognita facienda est contra Dominum, Patrem, & similes, quibus reuerentia debetur, vel quorum timetur potentia.

99 Testium nominum publicatio fieri non debet ob potentiam reorum, etiam extra causam hæresis.

100 Testium nomina confusa, & separata à dictis testium ob potentiam reorum danda sunt, et quare.

Senatus

101 *Senatus Mediolanensis semel iussit, ut nomina testium in causa homicidij non ederentur, nisi arbitrio Iudicis.*

De Arte interrogandorum Reorum. Cap. I.

1 IN † interrogatione ipsa Reorum debet Iudex laborare cir-
2 ca debitas interrogationes, quarum † quædam sunt substantiales, quæ sunt de eo, quod est substantialiter probandum, & à reo substantialiter extorquendum; quædam cohærentiales, quæ consistunt in loco, & tempore, & cōtestibus, quædam sunt ad cautelam; quædam sunt inutiles, quæ nihil conferunt. ita Bal. in l. testium. nu. 11. uers. uenio ad testium. C. de testi. & quæ sunt ad cautelam, & inutiles, aliàs debitæ tamen sunt quoad suspectos, ut su-
3 pra diximus lib. proximo. cap. 3. Et in † omnibus delictis, quæ committuntur, quæritur, an facta sint à reo, deinde aut quare, aut ubi, aut quando, aut quomodo, aut per quæ facta sunt, ut omnia hæc in omnibus, quę fiunt, quærenda esse dicit Quintil. lib. 5. Orator. instit. cap. 10. & satis constat ex formula constituti, quam ponit Nouel. in prac. crim. fol. 28. & in alijs positis per Mille. in prac. crim. fol. 83. 88. 91. 93. 96. 98. in quibus omnia hæc sunt, & de his omnibus quæritur. & de ubi tradit Bar. in l. fin.
4 ff. de quæstio. quatenus ibi admonet Iudicem, quod † reum suspectum interroget, ubi fuit, & cum quibus commedit tempore cōmissi delicti; quoniam si in mendacio desuper deprehenderetur, oritur contra eum indicium, ut per eum ibi. & post eum admonet Fran. Caso. in prac. crim. trac. 2. cap. 4. in fin. & diximus in Method. processus informat. lib. 3. cap.
5 8. nu. 41. ut etiam † interrogari debet an habuerit conuersationem cum illis, qui forte fuerunt participes in debito, cum ratione cōuersationis huiusmodi reus reddatur etiam suspectus, ut reum ita interrogandum esse in specie admonet Foller. in d. uerb. & si comparent ante contumac. exa-
6 minentur. nu. 7. qui dicit ibi nu. 14. bonum † esse interrogare ubi, & in quibus locis solitus erat conuersari quia mala conuersatio est malæ ope-
7 rationis indicium l. si plures. §. quamuis. ff. de admi. tuto. & tandem † examinandi sunt, atque interrogandi sigillatim super quolibet alio etiam indicio; quòd si reperiantur in mendacio maxima erit præsumptio contra eos. ita generaliter Iudicem admonet Mille. in prac. crim. fol. 88. nu. 1. &
8 Foller. in d. loco. nu. 8. qui etiam ibi nu. 11. admonet Iudicem, quod † finaliter studeat reum interrogare de omnibus illis, in quibus uiderit posse eum tergiuersari, & Curiam eludere inquirentem, ut ex his ualeat omnes rescindere cauillationes, calūniasq;, falsas negatiuas, & quælibet alia obstacula, quia sic ab eo extorquebit, quas poterit facere defensiones, & quæ ueræ sint, quæue falsæ, & materiam remouebit fabriciandi falsum,

9 & decipiendi Curiam. Admonet † tamen Iudicem, quod si uiderit uere inquisito aliquas competere defensiones ueras, & non falsas eas per multiplicia interrogatoria non remoueat, quia si hoc faceret, reus esse gehennæ.

10 Sed † certo quidem ordine hæc per Iudicem exequēda sunt: Vt enim opera extruentibus satis non est, saxa, atque materiam, & cætera ædificāti utilia congerere, nisi (vt inquit idem Quintil. lib. 7. Orator. instit. in præfatio.) disponendis ijs, collocandisq; artificium manus adhibeatur: sic interrogādo quemlibet abundans rerum copia cumulum tantum habeat, atque congestum, nisi illas easdem dispositio in ordinem digestas, atque inter se commissas deuinxerit. Neque enim (subdit ibi Quintil.) quanquàm fusis omnibus membris statua sit, nisi collocentur, & committantur; etsi quam in corporibus nostris aliorum ve animalium partem permutes, atque transferas licet habeat eadem omnia, prodigium sit tamen.

11 Et arctus etiam leuiter loco moti perdunt, quo uiguerunt usum: & † tur

12 bati exercitus sibi ipsi sunt impedimento: Sic † constituta reorum hac uirtute carentia tumultuentur necesse est, & sine rectore fluitent, nec cohereant sibi, multa repetant, multa transeant, uelut nocte in ignotis locis errantia, nec initio, nec fine proposito casum potius, quàm consilium sequantur. Qua propter totum hoc caput seruiat dispositioni.

Nemo autem à me exigat id præceptorum genus, ut quasi quasdam leges immutabili necessitate constrictas studiosi interrogādi reos feram. Esset interrogādi modus, & regula prorsus facilis, ac parua: sed mutatur sępe causis, occasione, necessitate, & responsionibus reorum. Atque ideo res in latrunculatore præcipua consilium est, quia uarie, & ad reorum responsionē conuertitur: Quid enim si præcipias Imperatori, quoties aciē instruat, dirigat frontem, cornu utrinque promoueat, equites pro cornibus locet. Erit hæc quidem rectissima fortasse ratio, quoties licebit: sed mutabitur natura loci, si mons occurret, si flumen obstabit, si collibus, siluis, asperitate aliqua prohibebitur. Mutabit hostium genus, mutabit præsentis conditio discriminis, nunc acie directa, nunc cuneis, nunc auxilijs, nunc legione pugnabitur: non nunquam terga etiam dedisse simulata fuga proderit. Ita interrogationes faciendæ reis, an continuæ, an diuisę, recto, an ordine permutato causæ qualitas, & indiciorum, occasio, & necessitas docebunt, ac & responsiones reorum, quæ interrogantem à recto interdum mutant, atque hanc præse uirtutem ferūt, quòd plerunque illum ducunt in uiam detegendæ ueritatis. late fusum opus est, & multiplex, & prope quotidie nouum, & de quo nunquàm dicta erunt omnia. Quæ sunt tamen tradenda, quidq; ex his optimum dicere experiar.

13 Sit † igitur discretus ordo, & recta quædam locatio prioribus sequentia annectens, dispositio utilis rerum, ac indiciorum in locos distributio. Vt primum in uniuersum ex his, quæ multa urgent contra reum indicia;

quo quidque loco dici expediat, ordinetur, deinde ut interrogationes ipsæ in ordinē digestę, atque inter se commissæ decuricentur. Multa enim quandoque contra reum urgent indicia: Ideo primum quicquid dici potest cogitandum est rum ex his, quo quidque (ut diximus) loco dici expediat, non solum uno in examine, & constituto, sed in pluribus etiā ordi-
14 nandum est. Non † enim reus ingrauibus in primo examine, & constituto de omnibus interrogari debet, sed de quibusdam tantum, de alijs postea in alijs examinibus, & constitutis, quinimo & in eodem constituto
15 interdum expedit aliqua relinquere, aliaq; transire. Et † multiplicari ita debet examen, & constitutum pluribus uicibus, quia pluribus, & diuersis vicibus rei interrogandi sunt, & dicit Foller. in prac. crim. d. uerb. & si
16 comparent ante contum. ac. examinentur. nu. 4. & † multiplicari etiam debet interrogationes sic, quod per multiplicationem interrogationum etiā circa eosdem articulos, eademq; indicia ueritas habeatur, quia modo reus unum dicit, modo aliud, uel uarius comprehendetur, ut docet Director. Inquisitor. 3. par. nu. 104. in 6. caut. admonet tamen hoc maxime obseruandum esse, ubi de rei pertinacia constat, cum aliàs multiplicatio hæc interrogationum (subdit ille) facienda non sit, præsertim circa eosdem articulos, eademq; indicia, & diuersis temporibus, ne leuiter ad uariandum reus inducatur.

17 Omnes † igitur interrogationes per Iudicem reo faciendæ (ut illas in hæc duo partiamur res, atque personas) aut Rei personā respiciunt, aut res, idest delictum ipsum, ac indicia, & præsumptiones, quæ reū ipsum indicant. Et quoniā in primis argumenta sæpe à persona deducēda sunt,
18 aliqui † sumunt initium examinis à qualitate personæ ipsius rei, & ad res
19 deinde transeunt. Personis † autem non quicquid accidit, exequuntur,
20 sed inde argumenta sumi possunt. Ea porro sunt genus: nam † similes parentibus, ac maioribus suis filij plerunque creduntur, & non nunquā
21 ad honeste, turpiterve uiuendum inde causæ fluunt. Ratio, nam & † gentibus proprij mores sunt, nec idem in barbaro, Romano Græco proba-
22 bile est. Patria, quia † similiter etiam Ciuitatum leges, instituta, opinio-
23 nes habent differentiam. Sexus, ut † latrocinium facilius in uiro, ueneficium in fœmina credas Aetas. † quia, aliud alijs annis magis conuenit.
25 Educatio, † & disciplina, quoniam refert à quibus, & quo quisque mo-
26 do, sit institutus. Habitus corporis, † ducitur enim frequenter in argumētum species libidinis, robus petulantiæ, his contraria in diuersum. Fortu
27 na, † nec enim idem credibile est in diuite, ac paupere, propinquis, amicis, clientibus abundante, & his omnibus destituto. Conditionis etiam
28 distantia est, † nam clarus, aut obscurus; magistratus, aut priuatus: pater, an filius; ciuis, an peregrinus, liber, an seruus, maritus, an celebs: parens li
29 berorum, an orbus sit, plurimum distat. Animi natura † etenim auaritia, iracundia, misericordia, crudelitas, seueritas, aliaq; his similia afferunt fidem

30 dem frequenter,aut detrahunt:ficut † uictus luxuriosus,an frugi,an sor
31 didus quæritur. Studia quoque † nam rusticus,forensis,negociator,mi
les,nauigator,medicus aliud,atque aliud efficiunr. Intuendum & quid
affectet quisque locuples uideri,an desertus, iustus, an potens. Spectan-
32 tur † ante acta,dictaq;: ex præteritis † enim æstimari solent præsentia:
33 His † adijciunt quidam commotionem:hanc accipi uolunt tempora-
34 rium animi motum,sicut iram,pauorem.Consilia † autem & præsentis,
35 & præteriti,& futuri temporis,etiam si personis accidunt,referenda ta-
men ad illam partem argumētorum uidentur,quam ex causis ducimus,
36 sicut habitus quidam animi,quo tractatur amicus,inimicus.Ponunt† in
persona nomen,quod quidem ei accidere necesse est, sed in argumentū
rarò cadit,nisi cum ex causa datum est, aut & ipsum alicuius cogitatio-
nis attulit causam.hæc esse,quæ personæ accidunt, unde argumenta su-
mi possunt,ad uerbum tradit Quintil.lib.5.orator.instit.cap.10.de argu-
37 mentis. De his † igitur fieri debet diligens interrogatio scilicet de gene-
re,natione,patria,educatione,disciplina, bonitate, prauitate,tempore præ
terito,societate,& amicitia,moribus,& verbis,& alijs huiusmodi; quo-
niam suspicionum argumenta ex his sumuntur,ut optime admonēt Ora
tores,vt Quintil.in d.loco.& antea Cic.lib.2 Rhetor.ad Heren.& Gand.
in trac.cri.tit.de præsumptio.& copiose,ac diligenter Fran.Caso.in prac.
crim.trac.1.de indic.ex persona.cap.1.& multis seq. & tradit etiam Si-
manc.Catholi.instit.tit.50.nu.17.& tit.44.nu.14.& in prac.heressos,tit.
27.nu.1.director.Inquisitor.3.pa.nu.74.& Frā.Pegni.in annot.ad eū ibi.
Schol.19.col.2.uers.& interrogatus unde est. & nos latius omnia prose
quuti sumus in Method.process.informat.li.3.c.23.nu.140.& alijs se.&
cap.24.nu.95.& alijs seq.& quod diximus de reo interrogādo de ætate,
ob aliam etiam causam fit. quia si minor se maiorem dixerit,sibi præiu-
dicat,nisi restituatur,quod potest.ita Foller.in prac.crim in uerb.& si cō
parētante cōtumac.examinentur.nu.6.& diximus infra hoc li.c.3.nu.9.
38 & ideo solent † Iudices in prima parte cōstitutorū diligēter reos interro
gare,ex qua patria,natione,familia,cognatione sint, apud quos educati,
quos habuerint magistros,præceptores,socios,amicos, cuius sint exerci
tij,& pfessionis,ubi habitēt,& habitauerint, & cōuersati fuerint: & si re
peritur,ꝙ originē,& patriā mutauerint,interrogātur,quare mutauerint,
Patriā, & se transtulerint ad cōmorādū in tali,& talibus locis:Quid ante
perditè,quid flagitiose,quid impie fecerint, & an unquàm ita de aliqui-
bus delictis fuerint inquisiti,processati,& condemnati,de quibus, quo tē
pore,& in quo,seu quibus locis; & ita rei de prædictis omnibus, uel de
aliquibus in prima parte constitutorum interrogari solent secundum na
turam,& qualitatem delicti,de quo illi inquisiti essent: & secundum re-
sponsiones formabuntur interrogationes quousque (quod attinet ad ar-
39 gumenta ex persona ducenda) ad propositum perueniatur. Quod † in
crimi-

crimine hæresis potissimum est obseruandum: nã qui in locis suspectis est educatus, facile creditur labe hæresis infectus, de cæteris uero circunstantijs idem est iudicium. & hæc omnia prudentissime docet Director. Inquisitor. 3. par. num. 74. quàmuis sine arte facere uideatur, ut ait Fran. Pegn. d. Schol. 19. col. 3. in prin. ut etiam docet tales interrogationes fieri debere Regett. Inquisitor. in uerb. examinatio testiũ uers. item nota formam. ubi format interrogatoria, & Simanc. Catholic. instit. in loco iam citato. nu. 17. Hæc fere circa personas sunt, aut his similia, nec enim complecti omnia, quæ in hac parte, uel in cæteris possumus contenti rationẽ plura quæsituris ostendere.

Communioribus ijs interrogationibus absolutis ad res transeundũ
30 est. Et † in primis reus interrogari solet an sciat, uel saltem præsumat causam suæ capturæ, uel sui præsentis examinis, uel ob quam causam constituit se in carcere, si sponte comparuerit, & se constituerit, uel quomodo, qualiter, quando, à quibus, in quo loco, & ob quam causam captus fuit, vt hinc occasio interrogandi detur, & ideo iuxta eius responsionem formabuntur cæteræ interrogationes causæ ei competentes, quod omnes sciant, & docet Fran. Pegn. d. Schol. 19. uers. communioribus & Simanc. in prax. hæreseos. tit. 27. de interrogationibus. nu. 3. quæ interrogatio fieri etiam solet antequam fiant dictæ communiores interrogationes, ut apparet in formulis interrogãdorum reorum positis per Mille. in prac. criu. d. fol. 83. 88. 91. 93. 96. 98. & Foller. in prac. crim. in d. uerb. etsi comparerent ante contumac. examinentur. nu. 2. & Nouel. in prac. crim. d. fol. 20. qui d. communiores interrogationes omiserunt. Et ab hac quidem interrogatione solet ut plurimum examen, & constitutum sumere initium.
41 Et † si reus causam expresserit suæ carcerationis, suiq; examinis, sequi debent interrogationes ei causæ conuenientes, ut à reo confessionẽ uel delicti, uel indicij ad illud hinc Iudex extorqueat. Et si quid forte falsum, aut sibi dissonans, vel parum verisimile dixerit, id illis prudenter objiciẽdum est, ut admonet Simanc. d. tit. 27. nu. 3. & si talem suæ carcerationis, suiq; examinis causam expresserit, quod factum sequuti delicti scire colligeretur, interrogari potest, vt facti seriem recenseat à capite vsque ad finem, & postquàm illam sine interruptione, à qua cauẽdũ est, recẽsuerit, debet seriatim super his, quæ omisit, & obscure, & nõ plenè, ac integre dicta, & exposita fuerũt, interrogari pro d. facti maiori dilucidatione, & liquidatione ipsius rei ratione habita probationũ, ita qđ cura sit Iudicis interrogantis ex ore rei totam elicere facti seriem, & commissi delicti cum omnibus eius qualitatibus, & circumstantijs iuxta probationes, quas Curia habebit.

At si reus dixerit, ut communiter respondere solent, se nescire, nec præsumere posse causam suæ carcerationis, suique examinis, fieri poterunt d. communiores interrogationes, post quas, vel illis etiam interdũ

tunc

42 tunc omissis arbitrio Iudicis ad rem ipsam descenditur. Et † aliqui illum in vniuersum obseruant, ac retinent ordinem: quia primo firmum aliquid ponunt, summo firmissimum, imbecilliora medio, & hoc or-
43 dine reos interrogant; quia † & initio putant reum monendum esse. &
44 summo impellendum. Aliqui † verò ad potentissima ab infirmissimis perueniunt, siue sint eiusdem generis, siue diuersi. Nonnunquam
45 † etiam aliqui eo artis genere vti solent, vt facti seriem sequantur, vel ex probationibus, indicijs, & præsumptionibus collectam, vel aliter per eos excogitatam: cogitant enim quomodo facti series, de quo reus est interrogandus, se habuerit, aut se habuisse videatur. Visa itaque, vel cogitata serie facti, vt quidque primum gestum est, vel gestum esse videtur, ita primum de eo, & reum deinde, ac temporum ordinem obseruantes, de reliquis seriatim interrogant, vt gestæ res sunt, aut vt potuisse geri videbuntur, longius tamen semper repetita interrogatione, ne reus,
46 quò Iudex tendat, facilè intelligat. Et † in vltimo, ac postremo tandem examine, & constituto enumeranda sunt, & enumerant indicia, de quibus antea dispersè, & diffusè dictum fuit, & vnum in locum, seu constitutum cogi debent, & cogunt varijs, & diuersis interrogationibus, & monitionibus super quolibet indicio reum ad dicendum veritatem impellendo. Eligantur tamen quæ erunt grauissima, & vnumquodq; quã breuissime transeatur, vt reus ad dicendum veritatem impellatur, non vt examen renouatum esse videatur, & cum pondere aliquo præterea dicenda sunt, & aptis excitanda interrogationibus, & monitionibus, vt Oratorem de conclusione, & epilogo loquens admonet Cicero lib. 1. de inuentio. & Quintil.lib.6. Orator.instit. cap.1. Hæc de ordine interrogandorum reorum in vniuersum.

Quòd autem attinet ad singulas interrogationes, primo super quolibet indicio, deinde super facto ipso, ad quod ex illis descendendum est, in ordinem digerenda, & inter se committenda sunt considerata tum
47 indiciorum, & facti, tum personarũ reorum qualitate: eorum †.n.pars est (vt supra diximus lib.1.cap.3.) quæ manifestè facilè delictum fatetur: pars quæ nolit: sed eorum responsionibus pro viribus delictum abscondere, vel palliare conatur, ita vt non nisi ab inuita hac parte reorum veritas extorqueri possit; variusque propterea & interrogandi modus:
48 qui † enim (vt etiam diximus d.cap.3.) delictum facilè, & manifestè fatentur, diutius tenendi non sunt, sed statim de eo, quod substantialiter probandum, & confitendum est, interrogandi sunt. In his verò, qui
49 † inuiti delicti veritatem dicturi sunt, summis artibus interrogãtis opus est, cuius fœlicitas est extorquere quod ij noluerint, vt ex Quintil. & Director.inquisit. supra diximus d.cap.3. Et propterea, ut inibi etiam admonuimus, quia qui delictum fatentur, aliquibus rationibus, & excusationibus se defendere sępe etiam conantur, à suis, quas afferent, rationibus,

nibus, & excuſationibus, ſi falſas eſſe Iudex cognouerit, prudentibus
50 interrogationibus, & certo quodam ordine reuocandi ſunt. Non † ita ſtatim de eo, quod in iudicium uenit, & ſubſtantialiter extorquendum eſt, reos, qui inuiti uerum dicturi ſunt, Iudex interrogare debet, ſed aliquo circuitu ad id perueniendum eſt, & ita longe interrogatione repetita. Reſpondebunt enim quæ nocere cauſæ non arbitrabuntur, ex quibus deinde, quæ confeſſi erunt eo perducentur, ut quod dicere non uolunt, negare non poſſint. Nam ut oratione ſparſa plerunque colligimus
51 argumenta, quæ † per ſe nihil reum aggrauare uideantur, congregatione deinde eorum factum conuincimus. ita rei huiuſmodi multa de ante actis, multa de inſequutis, loco, tempore, perſona cæteriſque interrogandi ſunt, ut in aliquod reſponſum incidant, poſt quod illi uel fateri quod uolumus, neceſſe ſit, uel ijs, quæ iam dixerint, repugnare. Altius igitur, & unde nihil ſuſpecti ſit repetita percunctatione priora ſequentibus applicando, ſæpe eo Iudex reos perducet, ut inuitis quod proſit extorqueat. ita docet Quintil. d. lib. 5. Orator. inſtit. cap. 7. circa teſtes de his admonens cauſæ patronum, quæ tamen & ad reos ipſos referenda ſunt illis etiam ſatis accommoda. Cuius rei licet ſine dubio nec diſciplina ulla in ſcholis, nec exercitatio tradatur, & naturali magis acumine, aut uſu contingat hæc uirtus, ut poſt Quintil. & alios ſupra diximus in præfatio. Ars tamen quædam tradi poteſt, quam in gratiam Tironum ſtatim indicabimus.

52 Rei † quorum pars eſt, quæ delictum facile fatetur, pars quæ nolit, ſunt in duplici genere: Aliqui enim ſunt iam banniti, & condemnati: Aliqui uerò qui ſolum ſunt inquiſiti, uel accuſati; uariuſque propterea
53 eſt etiam interrogandi modus, uarius labor, & ars. Qui † enim iam banniti ſunt, & condemnati de ipſo delicto ob rem iudicatam interrogandi non ſunt, ſed facta recognitione eorum perſonæ, de qua in ſententia, ſolum ſunt deinde examinandi, ut ab eis de complicibus, fautoribus, & receptatoribus eorum ueritas extorqueatur, & ſæpe ita contingit, quod confiteantur etiam delictum, de quo ſunt condemnati, quamuis de illo directe interrogati non fuerint. quod qualiter, quo ordine, quave arte ſit exequendum ſine præiudicio ſententiæ, & rei iudicatæ, pro uiribus indicare Tironibus laborauimus in trac. de execut. ſent. contumac. capto bannito. cap. 2. per totum locum illum igitur adire non pigebit.

Qui uerò ſolum ſunt inquiſiti, uel accuſati, neque adhuc bannum, & ſententia condemnatoria in eos contumaces ſequuta eſt, de ipſo delicto interrogãdi ſunt, & laborandũ eſt, ut diximus, circa debitas interrogatio
54 nes argumentis † eos conuincendo, prout Iudex argumentis reos in criminibus conuincere debet, ut uoce etiam propria ultra teſtes proprium ſcelus confiteantur, ut dicit Io. Mille. in pract. crim. fol. 87. nu. 65. Et ne ſint abruptæ interrogationes, & ut fortè ad manum uenere, iaculentur,

quò fit, ut dissolutum, & ex diuersis congestum examen coherere non
55 possit, præcipuum † quidem reos interrogantis instrumentum argumentatio est, quoad extorquendam ab eis ueritatem delictorum, fal-
56 sasque responsiones refellendas, uti solemus. Hæc autem est, quę † consequentia dici solet, oratio scilicet, in qua unum ex alio inferri demonstratur, quæ duplici parte constat, ex antecedenti, & consequenti. Ante-
57 cedens † est illa propositio, ex qua altera infertur; consequens † uerò
58 ea ipsa quæ infertur, ut logici, & nostri etiam Doct. satis norunt. His Iudices reos interrogantes admonentur, ut non statim reos interrogent de ipso delicto, uel de eo, quod circa ipsum substantialiter probandum, & extorquendum est: sed altius, longiusque interrogatione repetita aliquo circuitu, ordine, & arte, & ita argumento ad id peruenire debet. Artem autem, qua proposito quouis delicto, quibusve ad illud indi-
59 cijs id exequi possit, hanc esse arbitramur. Quod cognito † crimine, ac illius cognitis circumstantijs, & qualitatibus, ac indicijs etiam, quibus reus examinandus irretitus est, quorum omnium notitiam, & scientiam necessariam esse supra diximus lib. 2. cap. 2. debet prudens Iudex antequam ad examen procedat ex his omnibus in mente sua primum constituere unum principale totius examinis argumentum, deinde plura ad quodlibet indicium delicti concludendum ex maiori, & minori propositione, ex quibus sequatur conclusio, quæ erit delictum ipsum, uel indicium, de quo quæreretur, uel omissa maiori propositione constituat entymema, uel consequentiam, & consequens erit delictum ipsum, uel indicicium, quod quæritur. & ita procedendo ad examen ipsum, reus non erit statum interrogandus de ipso delicto, uel de indicio, sed omissa maiori propositione, quoniam semper est iuris, est primò interrogãdus super minori, uel antecedenti, quod semper facti est, & ita ad conclusionem, atque ita ad delictum ipsum, vel indicium descendendum est. exempli gratia, si reus esset inquisitus de falsitate testamenti, quod ex eo falsum esse argueretur, quia testator prætetita propria nepte, ipsum reũ extraneum instituerit: utique istius processus principale fundamentum erit ad concludendam in hoc capite falsitatem, quod ex inuerisimilitudine sumi potest, & ita in mente sua Iudex totius processus argumentum
60 hunc in modum fabricare poterit. Omne † quod est inuerisimile falsitatis habet imaginem, vt inquit Bal. in l. 1. C. de seru. fugit. Alex. cons. 27. in fin. vol. 2 Dec. consi. 644. col. 4. Soci. iun. consi. 61. nu. 35. vol. 2. & alibi sæpe in eius consilijs per nos relatis in Method. process. informat. lib. 3. cap. 20 nu. 122. vbi late de coniectura falsitatis ex inuerisimilitudine. dictum testamentum est inuerisimile, ergo falsum, seu falsi suspicione laborat. quod argumentum est in darij, & ita optimum, vt norunt logici. Vel argumentatio entymema, seu consequentia ita constitui potest. hoc testamentum est inuerisimile, ergo falsum præsumitur, quæ bona est

consequen-

consequentia, quia quod est inuerisimile falsitatis habet imaginem, vt
61 diximus. cum † ergo antecedens sit ita secundùm Doctor.necessarium,
etiam consequens erit necessarium ex regula logicorum.& c.cum quid.
de reg.iur.in 6.vbi Dyn.& reliqui.& scribentes omnes in l. 2.ff.de iurisd.
omn.iudic.Menoch.consi.366.nu.47.lib.4.Rimi.iun.conf.507.nu.53.
& conf.552.nu.6.lib.5.& dicta conclusio, quæ sequitur ex d.maiori, &
minori propositione,seu ex d.antecedenti, est ipsum delictum falsitatis,
de quo quæritur,quod ita concluditur, & probatur ex d.maiori propositione,super qua,cum sit iuris,reus (vt diximus) inrerrogandus non est:
non enim reus interrogatur,nec interrogari debet super his,quę sunt iuris,vt supra diximus d.cap.2.lib.2. nu.19. Secundo probatur ex minori
prædicta,quæ in d.consequentia, & entymemate est antecedens. super
qua,cum sit facti, est reus interrogandus,scilicet super eo, quod facit d.
testamentum inuerisimile. & ita successiue debet Iudex aliud formare
argumentum in mente sua ad probandam d. minorem propositionem,
vel antecedens, scilicet testamentum esse inuerisimile ex eo, quod testator instituit extraneum propria nepte præterita, & ita super minori propositione huiusmodi,vel antecedenti huius argumenti suas debet facere
interrogationes, altius sic semper, longiusque repetita percunctatione.
Et quoniam ex eo hoc argumentum deduci potest,quia est contra naturalem rationem,quod quis præferat extraneum suis,nisi aliqua benemerita,& non leuia fuerunt cum extraneo, cum nullo modo verisimile sit,
quod si nulla cum extraneo præcesserunt beneficia,& benemerita,quod
d.extraneus fuerit verè institutus præterita propria nepte,sed falso fabri
62 cato testamento.& ideo † suspectum habet secundum testamentũ Cur.
iun.in conf.178.nu.10. in quo in extraneos facta erat hæreditatis distributio,cum in primo in suos. & Barb.consil.58.volu.1. præsumptionem
63 † sumit falsitatis,quia testator sorores habebat,& in testamento extranei
64 prælati erant, prout etiam Signor.consi.149.in fi.testamentum † arguit
falsum,in quo venientes ab intestato exclusi erant. debet Iudex ex cessatione benemeritorum huius institutionis extranei inuerisimilitudinem
ex ore rei inquantum potest extorquere: super ipsis igitur benemeritis,
& beneficijs reus erit interrogandus, sed non etiam statim de illis directe, & aperte; quia si directe & aperte de dictis beneficijs,& benemeritis interrogaretur,vt an aliqua contulerit in testatorem beneficia, utique
statim intelligeret, quod de his interrogatur ad cõcludendam falsitatem
testamenti,si negatiuè responderet,nulla scilicet præcessisse benemerita,
& propterea facile illi esset d.beneficia, & benemerita statim confingere,
ne de falsitate ex hoc argumento conuincatur: sed aliquo ideo circuitu,
& altius,longiusque repetita interrogatione ad id peruenire prudens Iudex curare debet ex ante actis, & consequutis inter eos. & ita longius à
minori, vel antecedenti repetita interrogatione initium erit examinis à

cognitione testatoris, & successiuè reliquæ interrogationes ex his, quæ vnquam inter ipsum reum hæredem institutum, & testatorem intercesserunt, ex quibus an benemerita præcesserint, vel non præcesserint co-
65 gnoscamus. vt † interrogando pluribus interrogationibus, & secundum quod responsiones rei postulabunt. An cognouerit puta Ambrosium Antonij de Vrbeueteri (ita enim ponamus testatorem nuncupari,) & à quo tempore, & quæ fuerit causa cognitionis. An ab eo tempore citra, quod Ambrosium cæpit cognoscere, conuersatus cum eo fuerit, & quã conuersationem cum illo habuerit. An aliquid inter eos intercesserit, vel factum fuerit vnquam, & quid, & quale. An vnquam occurrerit, quod d. Ambrosius aliquid fecerit pro ipso constituto, & quid, & quomodo, & qualiter. An etiam vice versa occurrerit, quod ipse constitutus aliquid fecerit, pro d. Ambrosio, & quid, quomodo, & qualiter, & qua occasione.

Et ita paulatim longius sic repetita interrogatione ad ea descendat, quæ inter testatorem, & reum constitutum intercesserunt unquam, & hac uia quærat scire Iudex à reo, an verè aliquid beneficij, & benemeriti in ipsum testatorem contulerit, qui ita moueri potuerit ad ipsum hæredem instituendum propria nepte præterita, & si nullum beneficium esse collatum confessus fuerit, vel ex eius responsionibus, & ex ante actis id colligeretur, iam curia ex ore ipsius rei probatam habet falsitatis præsumptionem ex inuerisimilitudine ductam, sin autem reus beneficia, & benemerita cõfinxerit, poterit prudens Iudex veritatem inquirere eorũ, quæ ipse reus ita cõfinxit, & si in mendacio depræhenderetur, hoc præsumptioni ex inuerisimilitudine ductæ additur indicium. mendacium
66 † enim reum suspectum reddit, ita vt supicio, quæ oritur ex mendacio, iuncta cum alijs ad torquendũm sufficiat secundum communem Doct.
* opin. vt ex Carrer. & alijs testatur Iul. Clar. lib. 5. sent. §. fi. q. 21. vers. mendacium. & Natt. cons. 499. nu. 7. vol. 3. Plot. in l. si quando. §. 53. nu. 11. C. vnde vi. Cachera. decis. Pede mont. 79. nu. 17. & alij vbique.

Et idem ordo, eademque ars obseruanda est ad extorquendum à reo confessionem super quolibet alio ad delictum, de quo quæreretur, indicio. vt pro conclusione ponat in mente sua Iudex indicium illud, quod à reo vult extorquere, deinde maiorem constituat, & minorem, vel antecedens, ex quibus illud sequatur, & super illis reum prius interroget semper altius, longiusq; repetita, vt supra, interrogatione, Vt si falsitas d. testamenti ex qualitate personæ, vel Notarij de eo rogati, vel vtentis,
67 quia malę essent conditionis, & famę etiam argueretur: qualitas † enim personæ Notarij, vel vtentis plurimum tribuit ad inducendum, vel reijciendum crimen falsi, vt si similia ij facere sint consueti, suspitione falsitatis irretiti dicantur, vt de Notario Cyn. & Salyc. in l. fi. C. de fals. Paris. consil. 57. nu. 36. vol. 4. Crau. consi. 134. nu. 34. vol. 1. cum alijs pluribus

per

per nos congestis in d. Method. process. informat. lib. 3. cap. 20. nu. 81. & alijs seq. & de vtente idem Cyn. & Salyc. in d. loco. Bar. in l. 1. C. de iuram. calum. Bal. cons. 42. vol. 5. Boss. in tract. caus. crim. tit. de fals. nu. 8. Doct. in l. iubemus. C. de probat. & diximus etiam in d. cap. 20. num. 90. non est reus, vel sit Notarius, vel qui vsus est d. testamento, statim super hoc indicio ex qualitate eorum personæ sumpto interrogandus, an videlicet sit malæ conditionis, & famæ, tum quia sine dubio negatiuè respondebit ita aperte interrogatus; tum quia etiam quod ita fateretur,
68 eius † confessio veluti incerta, & obscura tamquam generalis curiam non releuaret, iuxta tradita per Bald. consil. 77. col. 2. & consi. 78. col. 2. post med. lib. 3. Cyn. in l. 2. col. 12. vers. sed quæro quid deponant. cum alijs, vt per Crau. consi. 134. nu. 6. lib. 1. sed de causis interrogandus est, ex quibus sequitur, quod reus est malæ conditionis, & famæ in eodem genere mali, ex sententia Bal. in d. cons. 77. & 78. quem refert, & sequitur
69 Crau. d. consil. 134. nu. 6. vbi, † quod deponens quem esse malæ famæ non probat, nisi in specie dicat causas, cur sit malæ famæ, quia aliàs probatio inceta dicitur, & obscura tamquam generalis. Et non statim etiam de causis huiusmodi interrogandus est, sed adhuc etiam altius, longius-
70 que repetita interrogatione, vt in Notario. An vnquã aliàs fuerit carceratus. Quo tempore, in quo loco, & ex qua causa carceratus fuit. Quomodo à carcere liberatus fuit, & An vnquam causa, & occasione instrumentorum à se rogatorum, & quorum aliquam receperit molestiam, & an à curia, & à qua, uel aliter, & ex qua causa. An unquam contra aliquod instrumentum à se rogatum aliqua fuerit data exceptio, & quæ. Et An particulariter exceptio falsitatis, contra quod instrumentum, à quo, coram quo Iudice, quo tempore, & ex quo capite, & quid inde sequutum fuerit.

An ipse causa, & occasione huiusmodi de falso condemnatus fuerit, & ita an similia falsa instrumenta fabricauerit. & pœnam, quam passus fuerit, uel aliàs persoluerit. Et in utente ut. An aliàs vnquàm usus fuerit aliquo instrumento in iudicio, vel extra. Quo instrumento, contra quam personam, in quo loco, seu tribunali, coram quo Iudice. Quid inde sequutum fuerit, & quem d. instrumentum, seu instrumẽta sortita fuerint effectum. An contra d. instrumentum, seu instrumenta, quibus ipse vsus fuerit, aliqua fuerit data exceptio, & quæ, & à quo. An ita occasione vsus huiusmodi aliquam receperit molestiam à Curia, vel aliter, & quam molestiam. An de falso fuerit exceptum, & quid inde molestiæ contra eum sequutũ fuerit, quidve ipse passus fuerit. An ita similibus falsis instrumentis vsus fuerit, quo tempore, contra quem, seu quos, coram quo Iudice. An causa, & occasione huiusmodi condemnatus fuerit, & in quam pœnam, & an illa executioni demandata fuerit, & quomo-
71 do. Et in † indicio cõtra interfectorem puta Martini Blasij de Corcia-

no ex

ito ex minis ob inimicitiam ex lite maioris partis bonorum per d. Martinum nota in domo puta sempronij Bartholomei, dum ibi pranderet cũ ipso sempronio, Caio, & Seio emanatis, non etiam statim de ipsis minis,
72 quæ † sunt indicium ad homicidium sequutum. Blanc. de indic. nu. 183. * Boss. in trac. caus. crim. tit. de indic. nu. 44. Nouel. in prac. crim. fol. 20. nu. 35. ubi de communi, vt etiam ex communi Iul. Clar. qui alios alleg. d. q. 21. uers. minæ præcedentes. reus interrogandus est, sed altius, longiusq;
73 repetita interrogatione hunc in modum, vel similem. An † cognouerit Martinũ Blasij de tali loco, & à quo tempore, & quæ fuerit causa cognitionis. An cum illo aliquam vnquàm habuerit litem, de qua re, cuiusve momenti, & quantitatis. A quo tempore, & coram quo Iudice. An in d. lite fuerit, & sit reus, vel actor. Et si reus, An ægre tulerit d. litem motam fuuisse cõtra ipsum per d. Martinum. Cur ita ægre tulerit. An cum aliquibus causa, & occasione d. litis ita motæ per d. Martinum alloquutus fuerit, & quibus uerbis, & sermonibus, & cum quibus, quot vicibus, & in quibus locis. & si negauerit interrogabitur. An cognoscat Sempronium Blasij, & à quo tempore. An vnquam in eius fuerit domo, quo tempore, quot vicibus, & ad quid agendum. Quidve ageret, & an alij, cum ipso fuerint, & qui in d. domo, dicto tempore, seu temporibus. An vnquàm cum d. Sempronio in d. eius domo pransus fuerit, & quo tempore. An alij etiam cum ipsis pransi fuerint, & qui. Quomodo, & qualiter ita conuenerunt insimul in d. domo. An cognoscat Caium, & Seium. An ij unquam in d. domo cum ipso, & d. Sepronio prãsi fuerint, quo tempore, & die. Quomodo ita instimul ibi conuenerint, & Qui fuerunt eorum sermones, quos seriatim explicet. An de d. Martino aliqui fuerint inter eos sermones, & qui, & qua occasione. An causa, & occasione d. litis tales fuerint sermones, & quis horum sermonum promotor fuerit. Et Quid ipse particulariter dixerit causa, & occasione d. litis. An aliquid, & quid dixerit contra d. Martinum. An ita contra illum minatus fuerit, & quibus minis; ad quas ita ex ore Rei extorquendas ita altius repetita interrogatione laborandum est, prout & in alijs extorquendis indicijs in quocunque crimine ita laborandum est, & una, eademq; regula in omnibus deseruiet, quam formulam examinandi reos ita altius, longiusq; repetita interrogatione satis indicat Io. Mille. licet artem non aperiat in prac. crim. d. fol. 83. tit. formula reorum interrogando
74 rum. & d. fol. 88. 91. 93. 96. 98. ubi de eadem formula. & † ex eo Foller. in prac. crim. d. uerb. & si comparent ante contumac. examinentur. nu. 2. qui præsupposito homicidio per reum constitutum commisso in personam Titij Marci de Vrbe sub die 26. Maij 1546. formulam desumens ex Mille. in d. loco. quam tamen multis additis illustriorem effecit, licet nec ipse artem aperiat, longius repetita interrogatione dicit hunc in modum reum esse interrogandum, incipiens à causa capturæ rei, deinde ad

indi cium

iudicium ex inimicitia,& ex loco descendit. Videlicet Quomodo,& qualiter,& ex qua causa reperiatur captus, uel in Curia. Si cognoscebat Titium Marci de Vrbe,ubi,& quomodo. Si d. Titius erat ei amicus, aut inimicus;& ex qua causa. Si aliquo tempore fuerit cum eo in rixa. Si ab eo fuerit offensus,ubi,& quomodo. Si cum eo loqui solebat, cum ei obuiam fortè uenirent,quibus præsentibus,& à quo tempore. Vbi sit nunc Titius,quid feratur de eo,quis ei talia retulit, quibus præsentibus. Vbi fuerit de Mense Aprilis ann. 1545. Si fuerit absens aliquo tempore à Ciuitate,& per quot dies,& ubi fuerit. Cum quibus cõmoratus fuerit, cum quibus dormiuerit. Quis eum uiderit in d. loco, cum quibus conuersatus fuerit. Si aliquo die d. Mensis, quo dicit se fuisse obsentẽ, reuersus fuerit in Ciuitate,vel semper steterit obsens. Et deinde Iudex descendat (inquit ille) ad Mensem Maij,quo fuit crimen commissum,& similia interrogatoria faciat,& alia,ut natura facti exposcerit, demum descendat ad uerum annum, & mensem cõmissi criminis, & similia faciat interrogatoria, quia sic intercipiet eum, quia in primis interogatorijs in anno,& mensibus non commissi criminis ponet omnes eius defensiones credens esse illum annum,& mensem,in anno,& mense,commissi criminis sucinte pertransibit. hactenus Foller. in d. loco de formula interrogãdorum reorum. qui etiam admonet Iudicem (quod est & artis genus)
75 quod † ipso reo examinato cõfestim curet examinare illos, quos ille nominauit,ut sic valeat intercipere eum in mendacio,& uarietate, & examinet alios,qui forte dicant se eum uidisse in Ciuitate eo die,& mense,quo asserit se fuisse absentem; nec expectandum est,quod reus ad largam positus,illos à se nominatos examinare faciat ad sui defensionem; quoniam tunc Iudex certus non est,quod subornati non fuerint, vt admonuimus in Method. process. informat. lib. 4. cap. vlt. de Testibus, nu. 1. & seq.

Et quoniam reus interrogandus est, ubi fuerit tempore commissi delicti,vt supra diximus ex Bar. & alijs nu. 4. Animaduertendum est, quod etiam respectu d. loci directe non interrogatur, sed similiter longius repetita interrogatione: si enim directe interrogaretur, an fuerit in loco commissi delicti,sine dubio negaret,sed vt facilius id fateatur, interrogãdus est in quo loco fuerit per duos, vel tres dies ante cõmissum delictũ, non tamen ita aperte, vt si die Dominico 20. Mensis Octobris 1586. delictum commissum esset,interrogãdus est,in quo loco fuit die Iouis,quę fuerat dies 17. d. Mensis Octobris. Item quid fecerit d. die Iouis à mane vsque ad serum,& in quo,seu quibus locis dormiuerit,& cum quo, seu quibus commederit,& in quo loco,& postquàm de his omnibus rationem reddiderit,est interrogandus deinde quid à d. sero Iouis fecerit usque ad diem sabati,& reddat similiter rationem de omnibus,quæ fecit, cum quibus cõuersatus fuit,& ubi commederit,& dormiuerit,& ita successiue interrogãdus est de successiuis illius actionibus a die sabati vsque

ad

ad tempus commissi delicti,& ita reus ijs interrogationibus reddens rationem de omnibus, quæ fecit ante commissum delictum ad locum commissi delicti necessario perueniet,si ibi fuit,quia delictum commisit: & ita successiue interrogatur de omnibus,quæ & vidit,& fecit in d.loco cōmissi delicti: & licet id non fateatur, remanet tamen contra ipsum indicium ex assistentia in loco.Blanc.de indic.nu.236.Et si etiam reus negabit fuisse in loco delicti,& de mendacio conuinceretur, non solum de loco commissi delicti,sed etiam de alijs, quia ueram non reddidit rationē de loco,in quo fuit tempore commissi delicti,vt nec de alijs locis,in quibus antea fuerat,ne ad locum delicti ita perueniret, saltem indicium ex mendacio ductum resultabit. Bar.in d.l.fin.de quæstio.cum concord.

Potest etiam reus reduci ad locum commissi delicti retrorsum gradiēdo,vt si commisso delicto die dominico 17.mensis Octobris 1586.interrogetur,quid ipse fecerit,& in quo,seu quibus locis fuerit die Mercurij, qui fuit dies 20.d.Mensis,& ita reddita,de hac die ratione,quid item fecerit die Martis et in quo,seu quibus locis fuerit, & cum quibus etiā fuerit conuersatus,sic cogendo reum interrogationibus reddere rationē de tempore retrorsum,quousque ad tempus ita retrorsum commissi delicti perueniatur. Vt si reus dixerit die Mercurij fui in tali loco, & quid etiā ibi fecerit. Interrogari debet ex quo loco ad illum locum peruenerit, & quomodo,& qualiter,& quid fecerit,& si alium locum designauerit. Interrogabitur similiter ex quo alio loco ad illū peruenerit, & quid etiā ibi fecerit, sic gradiendo retrorsum usquequò perueniat ipse reus ad locum commissi delicti, quod si fatebitur, Curia intentum habet, sin vero mendacium dixerit de d.locis,ne ex illis ad locum commissi delicti perueniret,indicio mendacij haud leuiter grauabitur.

Et de mendacio conuinci poterit circa prædicta, si interrogabitur cū quo,seu quibus conuersatus fuerit,vel aliter fuerit alloquutus,& quid fecerit,quando fuit in d.locis.& deinde confestim examinabuntur omnes illi,quos ipse Reus nominauerit,qui si aliter dicent,quàm reus ipse dixerit,iam de mendacio illum conuincunt.quod & censuit faciendū Follerꝰ in d.verb.& si comparent ante contumaciam examinentur.nu. 2.in fin.

Et hoc est,quod supra diximus ex Quintil.quod non statin reus de eo est interrogandus,quod in iudicium uenit,sed aliquo circuitu ad id peruenjendum est,& ita altius,longiusq;, & unde uihil suspecti sit,repetita percūctatione priora sequentibus applicando, quod & satis etiā indicat idem Quintil.lib.5.Orator.instit.cap.12.dum ibi docet, quod qua in alterius rei probationem ducimus, ipsa probanda sunt:occidisti uirū,eras enim adultera,prius de adulterio conuincenda est,vt cum id cęperit esse pro certo,fiat incerti argumentum,& ita de singulis.qua arte Iudex sępe reos perducit,ut inuitis,quod prosit,extorqueat,& quod dicere non volūt negare non possint. Quod non alia crediderim ratione euenire, nisi

quia

78 quia † cum reus super his, quæ à delicto ipso, de quo inquiritur, satis distare, & nihil ita suspecti habere uidentur, interrogetur, ea facile fatetur, quæ sibi nocere non non arbitratur.

77 Sed animaduertendum est à Iudice interrogante, quod † interrogationum una ex altera deducatur, ut ita etiam respõsio rei in uno ex altero re-

88 cta sic deductio. Nam † uitium, uel rectitudo argumentationis non tam consistit in veritate, vel falsitate propositionum, & ita in interrogatione, vel responsione contentorum, quàm in recta, uel non recta vnius ex altera deductione, ex sententia Tolet. in introductio. in dialect. Aristotelis. li.

79 1. cap. 8. Hinc probare nõ possum, quod nimis generaliter docet † Iul. Clar. lib. 5. sent. §. fi. d. q. 45. uers. debet autem. qui admonet Iudicé, quod in huiusmodi examinibus faciendis recto tramite procedere debeat ad finem ueritatis indagandæ, non autem reum inuoluat, & ad cõfitendum delictum inducat: Argumentis enim vt supra reis inuitus ad dicendam veritatem cogendus est, nec aliter recto tramite, idest directe super delicto interrogandus est, sed longius repetita percunctatione, ut superius diximus, & authoritate prædictorum Doct. & vsu, qui ita obseruat, comprobatur: nec ita etiam sequenda est formula, quã ponit Nouell. in prac. crim. fol. 28. qua nimis recto tramite, & sine arte aliqua cum reis, qui inuiti veritatem sunt dicturi, procederetur.

80 Alij † aliam arté docuerunt, quod tamen attinet ad ipsas singulas tantum interrogationes non in ordinem digerendas, & inter se committendas, ut scilicet Iudex reum non interroget interrogatiue, & sub conditione, puta si hoc fecit, vel dixit, sed sub interrogatione affirmatiuam, quam vult, comprehēdat, puta cur hoc fecisti, vel dixisti? cur uestem cruentam habebas? nam hæc confitendo, & delictum, quod in interrogatione ista præsupponitur, præceps fatetur. ita docet Fab. Monteleo in prac. crim. literar. arbitr. par. 6. q. 6. fol. 492. nu. 10. authoritate tum veteris, tum noui testamenti in pluribus locis supra per nos aliud agentes cap. 1. lib. 1. relatis. Abimelech enim dixit Isac, perspicium est quod vxor tua sit, cur mẽtitus es sororem tuam esse? vt Genes. cap. 26. Et Pilatus etiam quando Iesum D. N interrogauit, non dixit, si tu es Rex Iudeorum; sed dixit, tu es Rex Iudeorum? Sic quoque Moyses ad Aaron dixit, quid tibi fecit tunc Populus, vt induceres super eum peccatum maximum? vt Exod. c. 32. Ita Samuel Sauli, qui publice olocaustum obtulerat, loquens dixit, quid fecisti? idest quare hoc fecisti? hoc eodem modo interrogandi vsus est Deus omnipotens dum Cayn, qui in eius cõspectu Abel fratrem suũ occiderat, dicens, Vbi est Abel frater tuus? Genes. c. 4. & dum dixit Adę, o Adam ubi es? Genes. cap. 3. Et magnam quidem uim habet interrogatio hæc, quia ita interrogatus in oculis habens id de quo interrogatur, ad illud respondet, & affirmatiuam in interrogatione comprehẽsam sua im-

81 prudens includit responsione, illamq; ita præceps confitetur. Sed † non

nisi

nisi in notorijs hac interrogatione Iudex uti debet, tunc enim cautus esse potest ita reum interrogando affirmatiua, quam à reo vult extorquere, in interrogatione comprehensa, prout in notorijs hunc interrogandi modum docuit Fab. Monteleo. in iam citato loco. uel nisi alias reus conuictus esset, uel aliàs ita indiciatus, vt sola desit confessio, vt alibi admonuimus in Method. process. informat. lib. 3. cap. 2. num. 198.

Alij ad veritatem delicti à reo extorquendam testium confrontatione utuntur tam quoad delictum ipsum, quàm quoad indicium ad illud, quando argumenta, de quibus diximus, satis non sunt, quia reus adhuc
83 in eius pertinacia persistit. & † probatio hæc inartificialis est, & per se arte caret, vt post alios dicit Quintil. lib. 5. Orator. instit. ca. 1. Nā † ubi reus non vult detegere veritatem, & proprium delictū, sed in negatione persistere, si per testes est conuictus, uel super delicto ipso, vel indicio ad illud, Iudex vel legere ei debet, vel per Notarium legi faciat testium dicta suppressis tamen illorum nominibus in crimine hæresis, in alijs criminibus non aliter testium suppressis nominibus, ita quod reus per testes se conuictum esse cognoscat: & si adhuc in eius pertinacia persiterit, poterit, ac debebit testes ad faciem rei confrontare, idest presentialiter testes, & reum producere, & cōciliare, vt acrius uisis testibus, & cōmemoratis singulis delicti circunstantijs reus urgeatur. per tex. in l. si postulauerit. §. quæstioni. ff. ad l. Iul. de adulter. & authoritate Doctorum ita enim faciendum esse docuit Director. Inquisitor. 3. par. nu. 99. & Fran. Pega. in annot. ad eum ibi Schol. 28. Iul. Clar. lib. 5. sent. §. fin. q. 45. vers. sed in proposito. Io. Roias in sing. in fauorem fidei. sing. 94. nu. 2. & alijs statim al-
84 legandi. Et † hac facta confrontatione testes dicuntur recepti parte citata, ita vt probent contra ipsum reum, nec alia repetitione parte citata opus est. Afflic. qui dicit ita practicari super 2. par. Const. Regni. rub. 10. num. 20. quem refert Iul. Clar. d. uers. sed in proposito. prout opus esset testi-
85 um repetitione parte citata, nisi hæc fieret confrontatio: reo † enim negante debent testes parte citata examinari super ueritate ipsius delicti, ut tenent communiter Doct. vt dicit Card. Alex. quem refert Iul. Clar. in
86 loco præalleg. vbi etiam alios alleg. & subdit, quod ualde grauiter erraret Iudex, qui omissa tali testium repetitione ad torturam, & condemna-
87 tionem procederet: Nam † testes recepti ante litis contestationem nullam fidem faciunt contra reum, cum sint examinati ipso non citato, vt dixit idem Iul. Clar. d. lib. 5. sent. §. fin. q. 11. uers. item quæro. & q. 50. uers. item quia. & nos late diximus in Method. process. informat. lib. 4. cap. fin.
88 nu. 48. Et † fit hæc confrontatio, & fieri solet, ut dicit Iul. Clar. d. q. 45. vers. sed in proposito. quādo testes deponunt tale quid, quod de directo cōtrariatur ei, quod reus dixit in suo examine, & facienda omnino est, quando testes de visu contra reum deponerent, & hoc in casu eam omnino fieri vult Senatus Mediolani, ut dicit Iul. Clar. in d. loco. qui etiam

dicit,

dicit, tunc faciendam esse; quando testes sunt inter se contrarij, & quando depositio testis nõ nisi mediante inspectione ipsius rei certificari pòtest, puta quando testis dicit illum nõ de nomine, sed tantũ de visu agnoscere, vel quando eum per signa describit: nam eo casu reus illi exhibendus est, vt eum recognoscat, vt per eũ ibi, & diximus in Method. process. informat. lib. 4. cap. vlt. nũ. 500. ubi etiam diximus quomodo exhibitio
89 hæc fieri debeat, licet si † confrontatio cum reo omitteretur, processus non corrueret secundum Iul. Clar. in d. loco: non enim pro ualiditate processus necessaria est, sed in practica obseruatur ad hoc, vt in ipsa confrontatione veritas melius eluceſcat, vt per eum ibi, & Io. Roias d. sing. 94. & Fran. Pegu. d. Schol. 28. & lib. 1. cap. 5. de causis, & remedijs difficultatis iuris prudentiæ. qui ait, quod ideo fieri præcipitur, quoniam ex præsentia accusatorũ, seu testiũ reus uix põt euadere iudiciũ & ueritatẽ diffiteri. Nã ubi delatores, & testes singulas delictorũ circũstantias commemorauerint, titubabit reus, nec poterit cõmodas adducere responsiones.
90 Sed † hoc in crimine hæresis, quamuis in alijs delictis fieri sine dubio possit, maiorem habet difficultatem. Et ubi testium periculum ex cõfrontatione non immineret, confrontatio fieri poterit, aliàs secus, vt per Director. Inquisitor. in verb. prouiso solemniter. §. sequuntur cautelæ. vers. testium cautela. Io. Roias d. sing. 94. & Fran. Pegn. d. Schol. 28. & iure cõmuni doctrina hæc roborata uidetur. c. vlt. §. cessante. de hæretic. lib. 6. vbi disponitur, vt cessante periculo testium nomina reo publicentur, vt se plenius defendere possint. eadem ergo ratione poterunt simul confrõtari reus, & testes, vbi necessitas id postulauerit. Tutior tamen in hoc cri
91 mine hæresis uidetur contraria opinio Fran. Pegn. d. Schol. 28. Nam † si testium nomina publicari reo non debent, quod multis cõstitutionibus cautum esse docuit idem Fran. Pegn. in Schol. 129. super q. 75. 3. par. Director. Inquitor. Sanè multo minus confrontari testes, & reus debent, cũ inde grauissimum semper periculum timeatur, ex quo amplius sequeretur, vix esse, qui vellent hæreticos denunciare, aut contra eos testificari, atque hanc sententiam saluberrima quadã Madriliana instrutione in Hyspania comprobat Fran. Pegn. in loco præalleg. ubi eam ad uerbũ refert, qui tamen non ambigit, posse aliquando contingere casum, in quo id fieri possit, sed exquisitissimæ considerationes præcedere debent, & causæ maximæ, & grauissimæ, vt per eum ibi, & Schol. 67. ea. par. 3. Director. Inquisitor. vbi dicit, quod in supremo Senatu Sacrosanctæ, & generalis Inquisitionis Romanæ nunquàm fiunt huiusmodi confrontationes, nisi re cognita, & decreto interposito per Illustriss. & Reuerendiss. DD. Cardinales in tota christiana Republ. Inquisitores generales, vt uel hinc cęteri intelligant, quàm caute in re tam periculosa sit progrediendũ. Et
92 † dicit etiã, qd tunc cõfrõtatio fieri potest, etiã in hoc crim. quãdo testes complices sunt eiusdem criminis cum reo: hoc enim casu manifestum

est ad conuincendum reum negantem nominandos ei esse complices, cum quibus dicitur deliquisse, quare similiter poterunt ei confrontari, neq; tunc tam confrontantur ut testes, quam ut complices. Dicit item idem Franc. Pegn. in d. loco. quod tunc etiam fortasse fieri poterit confrontatio, quando testes uilissimi sunt, qui parum curant bonam, uel malam famam, quales sunt uilissimae meretrices, & uilissimi homines, qui humeris onera deferunt, & si qui sunt similes, quamuis tamen & hoc casu omnem periculi suspicionem procul etiam abesse oporteat, ut cum.

93 Et † poterunt testes cogi, & compelli, ut confrontentur. quod in omnibus delictis, praeterquam in crimine haeresis absolutum esse uidetur. Nam cum testes ad testificandum cogi, & compelli possint. c. delictorum. de testib. & ibi communiter Doct. cum alijs à nobis adductis in Method. process. informat. lib. 4. cap. fin. nu. 122. eadem ratione cogi poterunt ad realem confrontationem; secus autem uidetur in crimine heresis: quia licet Inquisitores cogere possint testes ad testificandum, vt diximus in d. Method. process. informat. lib. 3. cap. 23. nu. 83. cum alijs, vt per Fran. Pegn. d. Schol. 28. Non tamen in crimine haeresis similis est ratio in compulsione ad testificandum, ac in confrontatione, quia ibi tam graue periculum non versatur, cum nomina testium de recepta sacri officij consuetudine per Pont. constitutiones salubriter introducta reis non publicentur, ut considerat Franc. Pegn. d. Schol. 28. qui & illud addit, quod in

94 illis casibus, † in quibus confrontatio haec fieri potest, suspicari potest testes falsò deposuisse contra aliquem, si recusent coram eo confrontari, praesertim si sint viles, & infames: Nam in uiris probatae uirtutis secus censendum est.

95 Et † ubi confrontatio facienda est, cauendum est, ne simul duos, aut omnes testes quotquot testificati sunt contra reum negantem Iudex conduci faciat coram ipso reo, sed singuli per se ei sistant, & utriusque dicta Notarius scribat. Nam si diuersi fortassis in tempore, & loco commissi delicti deprehendantur, aut in alijs substantialibus eius delicti, de quo

96 agitur, tunc † magna erit praesumptio eos esse falsos, exemplo eorum, qui falsò Susannam accusarunt, ut legitur Daniel. d. cap. 13. ita admonet Franc. Pegn. in d. Schol. 67. uers. postremo ubi decreta. qui tamen subdit hoc non esse obseruandum cum testes, & reus sunt eiusdem criminis complices: tunc enim omnes simul produci poterunt, sed tutius est, quod singuli producantur, & confrontentur, ne uideantur inuicem se instruxisse, & hac ratione testes singuli, & separatim examinandi sunt, ut diximus in Method. processus informat. lib. 4. cap. fin. nu. 316.

97 Vt † etiam cauti Iudices esse debent, si confrontandi essent testes uassalli, uel famuli contra Dominum, uel filius in casu permisso contra patrem, uel alij similes confrontandi essent contra eos, quibus reuerentia debetur, uel quorum potentia timenda esset: quoniam saepe accidit, quod

coram eis uel ob reuerentiam, uel metum, & timorem, uel in eorum dicto non persistunt, uel illud palliant, uel aliàs illud debilitant, ac etiam destruunt. Ideo tutius est ab hac confrontatione se abstinere; cum præsertim ex eorum confrontatione sperandum non sit, Dominos, & similes ueritatem dicturos: & suspicio imminet periculi tum ipsis testibus ita detectis, tum ipsis causis, quia pauci liberè testimonium perhiberent, si in causis potentium, ipsorum nominum & personarum facile publi-
98 catio fieret. Vnde † quemadmodum in causis hæresis datur copia processus suppressis tamen nominibus testium, quæ ædenda non sunt, ubi suspicio adest periculi propter potentiam inquisiti, ut diximus supra ex pluribus, quibus addo Parif. consi. 3. nu. 164. lib. 4. qui dicit, quod ita fir-
* mant communiter omnes scribentes, & dicit Simanc. de hæretic. c. 62.
* nu. 9. quod consuetudine receptum est, ut nunquam nomina testium publicentur in causis hæresis; quum semper graue periculum credatur imminere si non testibus, saltem causis fidei catholicæ, quia pauci libere testimonium perhiberent, si nominum publicatio fieret: ita etiam Ant.
99 Scap. lib. 5. tract. iuris non scripti. cap. 41. nu. 3. ita † etiam ob potentiam reorum obseruandum esset in alijs causis. ut per Iul. Clar. lib. 5. sent. §. fi. q. 49. uers. habetq; locum. Et ideo dicit Blanc. in pract. crimi. fol. 58. nu.
100 80. quod inoleuit practica, quod † dentur nomina testium confusa, & separata à dictis testium ob potentiam reorum, ne possint scire, quid ab
101 unoquoque eorum dictum fuerit. & † ita obseruauit Senatus Mediolanensis in causa homicidij, in qua propter potentiam aduersariorum permissum fuit iudicibus in ipsa causa delegatis, ut non ederent nomina testium, nisi prout sibi uideretur. ut testatur Iul. Clar. d. q. 49. uers. habetque locum. qui tamen subdit, quod nũquàm tamen aliàs uidit per Senatum concedi. & Ant. Scap. d. cap. 41. nu. 3. dicit, quod id seruari non uidit unquam. Non nisi ergo re cognita, & causæ maximæ suaderent, confrontatio testium, nominumque illorum æditio, & publicatio in causis huiusmodi facienda erit, & Paul. III. in suo motu proprio in fauorẽ omnium pauperum, statuit, quod tradatur reo copia indiciorum, cum expressione nominum testium, ad hoc ut inquisitus se defendere possit, preterquam in crimine hæresis, & alijs criminibus à iure exceptis, iuxta tamen iuris dispositionem, ut in dicto motu proprio. uers. iudices prædicti. Iam satis (ut opinor) de arte interrogandorum reorum. nunc de responsionibus eorum agendum est.

S V M M A R I V M.

1 *Reus à Iudice interrogatus respondere debet.*

2 *Reus respondere debet per verba præcisa, non autem dubia, puta non scio, vel non recordor.*

3 Reus non respondens affirmatiuè, vel negatiuè torqueri potest pro habenda affirmatiua, vel negatiua.
4 Tortura vt sit locus pro habenda veritate de delicto, debent praecedere indicia ad torturam sufficientia.
5 Reus vt respondeat, quae sunt remedia vltra torturam.
6 Reus obscure respondens potest cogi ad clare respondendum, & quibus remedijs.
7 Reus recusans respondere, an damnari possit vt confessus.
8 Reus recusans respondere absque rationabili causa contumax est, & habetur pro negante, vel confesso, prout suum incommodum respicit.
9 Brutus reos ter interrogatos non respondentes accusationi perinde ac confessos damnauit. quae tamen opinio damnatur.
10 Nisi tamen in criminoso, & in reperto in fragranti crimine.
11 Reus torquendus est, quamuis indicia sint leuia, quando ductus ad torturam interrogatus quid sciat de tali re, respondit dixisse, & interrogatus quid dixit, respondit scriptum esse.
12 Reus iniuste interrogatus non tenetur respondere.
13 Reus non tenetur respondere, si non praecedit diffamatio, vel tale quid, quod sit loco diffamationis secundum aliquos.
14 Tortura non est locus contra reum nolentem respondere affirmatiuè, vel negatiuè, quando est iniuste interrogatus.
15 Reus non torquetur licet nolit respondere, quando habet legitimam caussam non respondendi.
16 Reus torqueri potest, quando non vult respondere, si constat de corpore delicti.
17 Reus pro habenda praecisa responsione affirmatiua, vel negatiua potest torqueri, quando est interrogatus super facto substantiali.
18 Et quid si est interrogatus super circumstantijs, & qualitatibus substantialibus tamen ad ipsum delictum.
19 Minor an interrogari, & moneri debeat dato ei curatore.
20 Reus interrogatus, an sit culpabilis, non tenetur respondere & non respondendo non poterit ex hoc torqueri.
21 Dilatio an sit danda reo illam petenti ad respondendum.
22 Copia inquisitionis, & indiciorum reo danda non est antequam examinetur, quamuis petatur. Et Iudex reprahenditur, qui aliter seruaret.
23 Iudex curare debet, quod reus respondeat interrogationi affirmatiuè, vel negatiuè.
24 Iudex curare etiam debet, vt nulla arte verborũ à reo veritas offuscetur.
25 Iudex debet multum prudenter, & sagaciter agere, quando videt haereticum, vel alium delinquentem cauillosum, versutum, & astutum.
26 Reorum cura est, & studium, vt euadant, & non deprahendantur, nec conuincantur.

27 *Hæretici decem modis vtuntur, ne in suis erroribus, dum examinantur deprehendantur.*
28 *Eorum primus est per verborum æquiuocationem.*
29 *Secundus per conditionis adiectionem.*
30 *Tertius per quæstionis, seu interrogationis retorsionem.*
31 *Quartus per verborum fictam admirationem.*
32 *Quintus per verborum tergiuersationem.*
33 *Sextus per verborum manifestam translationem.*
34 *Septimus per sui ipsius iustificationem.*
35 *Octauus per sui corporis fictam debilitatem.*
36 *Nonus per fatuitatis, seu imprudentiæ simulationem.*
37 *Decimus per palliatæ sanctitatis conuersationem, & speciem.*
38 *Iudex quibus modis occurrere possit modis, quibus vtuntur hæretici, & alij delinquentes, ne in examine deprehendantur.*
39 *Iudex, quando reus respondendo vtitur æquiuocatione, debet illum ad propositum reducere.*
40 *Iudex debet reos aperte interrogare in singulis interrogationibus singulas res, non plures simul proponens.*
Iudex pati non debet reum extra propositum in examine euagare. ibid.
41 *Reus apertis interrogationibus obscuras reddens responsiones cogi debet ad declarandum.*
42 *Iudex cum reo, dum interrogatur, disputationem inire non debet.*
43 *Rei fatuitas, seu imprudentia an sit vera, vel ficta non facile potest intelligi.*
44 *Rei fatuitas quomodo detegi possit.*
45 *Dementia, & fatuitas cum sit res inuisibilis ex signis dignoscitur.*
46 *Dementia rei metu tormentorum detegitur, si ficta est.*
47 *Dementiæ fictæ remedium affert tortura.*
48 *Dolor, iocum, & fictionem non facile patitur.*
49 *Reus si insaniam fingat, dum ad supplicium ducitur, quid à Iudice faciendum sit. & nu. 52.*
50 *Ex duobus malis minus est permittendum.*
51 *Malum minus est, reum impunitum relinquere, quàm puniendo animam perdere.*
53 *Sepultura denegatur ijs criminosis, qui impœnitentes moriuntur.*
54 *Cap. quæsitum. 13. q. 2. declaratio.*
55 *Fictis insanis si parceretur, facile esset cuique vti hac fraude, & se impœnitentem fingere.*
56 *Punitio delictorum primò, & per se refertur in bonum publicum, non in correctionem, & bonum eius, qui punitur.*
57 *Bonum publicum etiam ordine charitatis priuatorum commodis est præferendum.*

Hæreticorum

58 Haereticorum comiersio an expectanda sit, priusquam tradantur curiae seculari.

59 Iudex admonetur quid agere, & super quo instare debeat, quando videt reum velle mendacium dicere.

60 Reus interrogatus de alterius scientia non recte respondit, illum fuisse praesentem, secus si de scientia propria interrogaretur.

61 Praesens fuit talis, ergo intellexit, non est boni consequentia.

62 Reus dicens homicidium commisisse, sed ad sui defensionem, quomodo est interrogandus ad extorquendum ab eo, an hoc verum sit.

63 Statuto stante, quod accusationi simpliciter respondendum sit, an reus possit respondere, quod si fecit, ad eius defensionem fecit.

64 Responsio rei incipiens a negatiua, vt non feci, sed si feci ad meam defensionem feci, habetur pro mera negatiua.

65 Responsio rei incipiens ab affirmatiua, vt occidi, sed ad meam defensionem, pro confessione habetur.

66 Reus dicens, occidi, sed ad meam defensionem, an poena mortis puniri possit ex ista confessione.

67 Tortura inferri non debet contra respondentem se occidisse, sed ad sui defensionem, & quare. & ita seruant Mediolanenses. nu. 69.

68 Tortura non solum purgat indicia, sed etiam probationes.

70 Protestatio de non torquendo reum cum praeiudicio probatorum, quando prosit.

71 Protestatio contraria facto nihil valet.

72 Innocentiae signum est in eo, qui statim, & simpliciter respondet siue bene, siue male: secus contra, si recurrit statim ad duplicationes, & sophismata.

73 Suspicio oritur contra reum, qui pauide, & trepide respondet.

74 Pallor vultus in reo, variatio, & trepidatio culpam indicant. & nu. seq.

76 Notarius actuarius notare apud acta debet pallorem rei, trepidationem, vel alia signa ipso reo praesente, & intelligente.

77 Et an haec ex interuallo annotari possint.

78 Notarius pallorem rei, trepidationem, & huiusmodi annotare debet de mandato iudicis.

79 Notarij officium in examine reorum est in scribendo.

80 Notarius pallorem rei, et huiusmodi scribere, et annotare debet, licet ipse non perpenderit, nec viderit. et nu. 81. et 82.

83 Reus iam examinatus an possit respondendo se referre ad aliud examen.

84 Quae de testibus dicuntur, ad reos etiam referri possunt.

85 Iudex ex causa bene facit, non admittere responsiones rei se referentis ad aliud examen.

86 Consilia, quae dantur testibus, ac etiam reis coactis respondere sine relatione ad aliud examen. et nu. 88.

87 *Procurator fiscalis instare potest, quod reus per extensum examinetur, ex quo eum suspectum habet.*

88 *Testis, vel reus examinatus, & iterum interrogatus coactus per Iudicem ad respondendum sine relatione ad aliud examen, potest protestari dicendo, dico, vt nunc mihi videtur, quòd si constabit me aliter dixisse, hanc meam responsionem ad primam refero.*

89 *Et an iudex hanc possit reijcere responsionem.*

90 *Notarius scribere debet verba reorum, prout ab ipsis proferuntur.*

91 *Interrogatio si vnum principaliter, & aliud demonstratiuè continet, responsio simpliciter super principali recipi non debet, quia illud reus confitendo, non dicitur confiteri quod demonstratiuè continetur.*

De Responsionibus Reorum. Cap. II.

1 Reus † à Iudice iustè interrogatus respõdere debet, ut supra diximus lib. 1. c. 2. & tradit etiam Card. Alexand. in c. de accusatione. col. 37. * circa fin. 2. q. 8. qui dicit, quod per Doct. ita communiter concluditur. idem dicit Aret. in cap. qualiter, & quando. el 2. §. debet. col. 4 uers. in foro autem. de accusatio. Ant. de Padilla in l. transigere. nu. 5. C. de transactio. & Iul. Clar. qui eos refert lib. 5. sent. §. fin. q. 45. uers. sed pone.

Et si forte reus repondere recusat, per notarium apud acta in ipso constituto de mandato iudicis annotari id debet. glo. in c. quoniam contra, de probatio. & in specie Claud. Battand. in prac. crimi. reg. 12. nu. 18. & tũc potest pluribus modis reus cogi, & compelli ad respondendum: vel mulcta indicta, quia factis tribus monitionibus, sub pœna, ipsiũ mulctabit, & condemnabit ad pœnam in mandatis contentam. iuxta l. de ætate. §. qui tacuit. & §. seq. ff. de interrogat. actio. & ibi Bar. uel captis pignoribus, vel per torturam. ita Foller. in prac. crimi. in uerb. & si comparent ante contumaciam examinentur. nu. 3. & Paul. grauut. lib. 1. theoromat. * in theorema. 3. nu. 12. ubi & Cagno. quẽ alleg. dicit. quod hodie ita seruatur. licet ipse subdat, quod non tamen cõminatio hęc vbique seruatur, pręsertim per laicos iudices, idem & Claud. Battanel. d. reg. 12 num. 18. qui & illum addit modum, vt reus cogi etiam possit respondere comminatione confessionis interrogationem, ut pro confessis habeantur, ita idem Claud. in d. loco. sed in leuibus quidem, tenuibusq; delictis iudicis officio reus coercere debet nolens respondere captis pignoribus, mulctęq; impositione, & cominatione confessionis interrogatoriorum. At uero in atrocioribus sceleribus tormentis rei respondere cogendi sunt, ita etiam censet Claud. Battand. loco iam citato. de quo remedio ad cogendũ reũ respondere per torturam habetur etiam per loca. in opere inquisitorũ. in verb. reus. nu. 4. & in verb. tortura. nu. 16.

Et respondendo, debet quidem respondere per verba præcisa non autem per uerba dubia, puta non scio, vel non recordor, & si ita responderit, nec à responsione huiusmodi recedere uoluerit, & præcise respondere
3 re affirmatiue, vel negatiue, Iudex † debet illū factis debitis monitionibus ponere ad torturam, & ita eum cogere ad respondendum affirmatiue, uel negatiuè ita dicit Bal. in l. accusationē. post nu. 11. versi. super hoc melius. C. qui accus. nō poss. & tali tortura, vt dicit Bal. ibi non datur reo
4 ad eruendā veritatē de delicto: nā † ad hoc necesse esset, vt indicia præce
* derent ad torturam sufficientia, vt ex cōmuni dixit Iul. Clar. lib. 5. sent. §. fin. q. 64. vers. dixi etiam. sed datur ad extorquendam responsionem affirmatiuam, vel negatiuam. & hanc Bal. opin. in contingentia facti approbauit Cōsilium Neapolitanum, vt testatur Capic. decis. 145. quem refert Foller. in prac. crim. in verb. et si confitebuntur. 3. par. 3. par. nu. 4. & in d. vers. & si compatent ante contumac. examinentur. nu. 3. Carter. post Pari. de put. & Brun. quos alleg. in prac. crim. fol. 88. nu. 24. Maran. in Specul. in 6. pat. in 4. actu iudicij. Gaspar Caballin. ad Cōstit. Marchiæ lib. 5. cap. 25. nu. 80. Boss. in trac. caus. crim. tit. de responsionibus à reo facien-
* dis. nu. 4. Caso. in prac. crim. tit. de tormētis. cap. 3. Iul. Clar. qui dicit hāc *
* esse bonam practicam, & eam sæpe uidisse obseruati d. q. 45. uers. sed po
5 ne. & obseruatur in statu Ecclesiastico. Sed † & mulcta indicta, & captis pignoribus potest etiam reus cogi ad præcise respondendum affirmatiue, vel negatiue, ut per Mille. in prac. crim. fol. 88. nu. 4. & seq. Foller. in d.
6 uerb. & si comparent ante contumac. examinentur. nu. 3. qui † & dicunt idem esse si obscure reus respondeat, ut per eos. Quinimmo aliqui uo-
7 luerunt, † reos recusantes respondere tamquàm confessos damnari, ut re
8 fert Caso. d. cap. 3. nu. 2. reus † enim iussus respondere recusans absque rationabili causa, contumax est, & habetur pro cōfesso, uel negante, prout suum incōmodum respicit. Mille. in d. prac. crim. fol. 88. nu. 7. Foller.
9 in d. uerb. et si comparent ante contumac. examinentur. nu. 3. Et † legitur Brutum reos ter interrogatos non respondentes accusationi perinde ac confessos damnasse, ut scribit Plutarchus in vita Publicolæ. post prin. sed in criminalibus, is qui tacet, pro confesso non habetur Soci. reg. 392.
* cum duabus seq. & Claud. Battand. qui dicit, hanc esse comunem regulā in prac. crim. reg. 13. licet alias taciturnitas indiciū faciat. Carret. in prac. crim. fol. 64. in 38. indicio. & propterea opinionem hanc Bruti non esse
10 seruandam dicit Caso. d. cap. 3. nu. 3. nisi † forte in reo criminoso, vel in
11 reperto in flagranti crimine, ut per eum ibi, ubi etiam dicit, † torquendū esse reum, quàmuis indicia leuia essent, quando ductus ad torturā, & interrogatus quid sciat de tali re, respondet dixisse, & interrogatus quid dixerit respondet esse scriptum, & aliud respōsum dare non vult: erit enim torquendus donec respondeat, quia tenetur respondere, & replicare, vt per eum ibi. & non semel euenit, quod rei ita respondent, de quo & per

locat. in opere Inquisitor, in verb. Reus. in fin. & ideo Iac. Nouel. in tract. ad defensam, in tit Responsiones Reorũ in constitutis. nu. 4. instruit reos, ne ita respondeant, pro ut rustici respondere solent, sed replicet ea, quæ dixit in alijs constitutis, ne se huiusmodi respõsioni se suspectos reddent, vtile. per eum,

Prædicta autem practica primum obseruanda est, quando reus iuste
12 interrogatur, præcedentibus, scilicet indcijs: tunc † enim respõdere tenetur affirmatiuè, vel negatiuè, aliàs secus, si iniuste interrogaretur, quia indicia non præcederent, quia tunc, ut supra diximus, respondere non tene
13 tur. Quinimmo aliqui dicunt, quod † si non præcedit diffamatio, nõ tenetur reus respondere. & dicit Card. Alex. in d. c. de accusatione. col. 37.
* circa fin. 2. q. 8. quod ita Doct. communiter concludunt. idem dicũt alij, quos refert Iul. Clar. d. q. 45. uers. sed pone. qui tamen subdit, quod hoc intelligendum est, nisi præcedat, scilicet diffamatio, vel tale quid, quod sit loco diffamationis, & ita nisi præcedant indicia, quæ loco diffamationis succedunt. vt diximus in Method. process. informat. lib. 1. cap. 2. nu. 21. & iam de indiciorum præambulo, vt reus respondere teneatur, loquun
14 tur S. Thom. & Sot. in locis supra citatis, cap. 2. lib. 1. & in specie; † quod locus non sit practicæ torquendi reum pro habenda affirmatiua, vel negatiua, quando reus iniuste à Iudice interrogaretur nõ precedente uel diffamatione, vel indicijs, tradit Iul. Clar. d. uers. sed pone. & confirmatur ex eo, quod dicit Foller. in prac. crim. in uerb. & si confitebuntur. nu. 4.
15 quod † scilicet practica Bal. intelligenda est, quando reus non habet causam legitimam non respondendi, alias enim si causam legitimam haberet non respondendi, torqueri non posset secundum eum, quia non uidetur cõtemnere Iudicẽ, ratione cuius contẽptus cogi potest, ut certũ respõdeat, ut dicit Bar. in l. de ætate. §. qui tacuit. & §. seq. ff. de interrog. actio.
16 Prout † etiam procedit, & obseruanda est prædicta practica, quando iam in genere constat delictum esse commissum, & ita constat de corpore delicti, sed non constat de delinquente, aliàs seus, ut per Foller. ubi supra. nume. 4.
17 Et † secundum eundem Foller. in d. loco. obseruanda est d. practica solum, quando reus super facto substantiali interrogatur, uidelicet, an commisit tale delictum, uel homicidium, & non vult respondere, uel nõ dat responsionem affirmatiuam, vel negatiuam, non autem quando non respondet alijs interrogationibus sibi factis concernentibus qualitates, seu
* circunstantias, & non factum principale, & ita innuere videntur Doct. dum dicunt reum torquendum esse, quando non respondet accusationi, uel inquisitioni, prout cõsiderat Foller. in loco preallegato. Sed Iul. Clar. d. vers. sed pone. quicquid dicat Foller. dicit, quod iudicio suo hæc est bona practica, & eam sępe vidit obseruari non modo quãdo reus non vult respondere super facto principali, scilicet an commiserit homicidium,

vel non,sed etiam super circunstantijs substantialibus, & ad ipsum delictũ pertinentibus,modo sint tales, de quibus verisimile sit ipsum recordari,puta quia interrogatur de facto proprio,de modico tempore,& de rebus,de quibus alij solent communiter recordari,prout ipse Iudex consideraτa facti,& personarum qualitate poterit arbitrari. nec aliter sentiunt Boss.in d.tit.de respõsionibus à reo facẽdis.nu.4.& Capic. d. decis.145. & alij præcitati in d.locis. & ita seruandum est, prout seruari debere dicit Iul.Clar.in d.loco.& idem sentit,& Vulpel.cons.crim.34.nu.7. dum dicit seruari d.practicã quando reus de crimine tantum,uel de eo,quod præcisse crimen infert,interrogatur,non in alijs.ut per eum ibi.qui etiam sentit dictam practicam non esse seruandã,quando reus prima vice examinatus ad interrogata semper respondit, sed alijs uicibus ad iam dicta se referet,& peteret ea sibi legi.qua de re infrà hoc eo.cap.nu.85.& seq.

19 Et † si reus esset minor,vel aliàs non haberet legitimam personam stãdi in iudicio,debet interrogari,& moneri,ut respondeat dato ei Curatore,ut per Foller.ubi supra.

20 Et † si reus interrogaretur,an sit culpabilis,uel non, non etiam erit locus d.practicæ Bal.quia respondere non tenetur,an sit culpabilis,uel nõ, sed super facto,an fecerit,uel non fecerit,ut not.Bar.in l.1.§.accusatione. in fin.per illum tex.ff.ad turpil.Alex.in cons.115.col.1.in fin.uol.3.Boss. in d.tit.de responsionibus à reo faciendis. nu. 17. & supra diximus cap. 2.lib.2.nume.19.

21 At si † reus uelit utique respondere,sed petat dilationem ad respõdendum,an uelit cedere,vel contendere , & secundum aliquos talis dilatio danda est,& dicit Alex.in l. 1.in prin.nu.6.ff.de eden. quod ita concludunt magis communiter Doct. Sed cõtrariam sententiam,quod immo super facto proprio non debeat dari reo terminus ad deliberandum, tenuit Bal.in l.cum falsum.nu.2.ff.de acqui.hæred. & hanc opin. dicit esse communem Aug.Arim.ad Aug.de malefic.in uerb.comparuerunt d. inquisiti,& confitentur totum.nu.6.& Prac.Conrad. fol.280.nu.2.& hęc opinio seruatur de consuetudine,nam reus statim cogitur respondere,ut dicit Iul.Clar.d.q.45.uers.sed hic quæro.ubi etiam refert Salic. Paul.de Castr.& alios,qui testantur, quod secundum practicam Mundi non est dandum tempus reo in criminalibus ad deliberandum. & sequitur Ant. Scap.lib.5.iur.non Scripti.cap.66.& Ant. Columb. in trac.procedendi in controuers.crim.artic.176.& seq.ubi eam reddit rationem:nam quando interrogandi habent dilationem ad respondendum,sępe fit,ut sibi cõsulant ac suas fabricent causas,& rationes. Et iudices torquẽdo reos pro præcisa responsione habenda,sint memores, tortura hoc in casu moderate esse dandam,& non cum compedibus ferreis,& continuatis diebus absq; unius diei interpolatione.ut admonet in specie Vulpel. d. consilio crim.34.nume.10.

Neque

22 Neque † etiam reo antequàm examinetur, danda est copia inquisitionis, & indiciorũ contra eũ existentiũ, quàmuis eã peteret, quicquid.n. de iure sit & quicquid dicat Pract. Papiẽs, in forma inquisit. in uerb. fama publica. nu. 3. qui ait, qđ licet de iure dari debeat copia inquisitionis, & indiciorũ petita ante examẽ, male tñ seruatur in practica per istos latrũculatores auaritiæ deditos in animarum suarum maximum prędiudicium, & detrimentũ, & subdit quod pessime faciunt. Ita tamen consuetudo seruat, quod scilicet reus interrogetur, & examinetur ante datas defensiones, & copiã indiciorum, prout ita quotidie practicari dicit Foller. in prac. crim. cano. fol. 165. nu. 6. Prac. Corrad. fol. 255. in 6. limit. Iodoc. in prac. crim. fol. 24. nu. 18. & Cagnol. in l. 2. nu. 18. circa fi. C. de eden. & late Neuiza. conf. 75. nu. 1. & seq. ubi de obseruantia, & respondet ad authoritates cõtrarias. Et stãte hac generali consuetudine male faceret Iudex, qui aliter obseruaret in practica, ut dicit Iul. Clar. d. q. 45. vers. sed quid si reus. Cu-
23 ra † ergo prima hæc erit Iudicis interrogantis, vt reus respondeat, & affirmatiue quidem, uel negatiue ex prædictis.

24 Sequens † cura erit, ut nulla arte uerborum à reo ueritas offuscetur, & opprimatur. l. 2. C. de eden. c. iudicantem. 30. q. 5. cum simil. & ita admonet Iudicem Boss. in d. tit. de responsionibus à reo facien. post num. 1. ut etiam de hæreticis loquens Inquisitorem admonet Director. Inquisitor.
25 par. 3. nu. 87. quod quando uidet hæreticum cauillosum, versutum, & astutum, vt errorem suum detegere nolit, sed per cauillosas respõsiones, & tergiuersationes negocium circunducat, oportet multum prudenter, & sagaciter agere, & ad eorum cautelosas responsiones, & cauillosas attendere, & illorum uersutias vulpinas, & extortas loquutiones conside-
26 rare; quia † totum eorum, vt & aliorum etiam delinquentium studium est, ut euadant, & nõ deprehendantur, nec conuincantur. & docet ibi Director. Inquisitor. decem modos hæreticorum euadendi, & sophisticãdi, ac se palliandi, ne in suis erroribus detegantur, & multos etiam alios, & uarios habent modos decipiendi, & se palliãdi, quos probat magis usus, quàm ars. Et quàmuis non nulli ex his ab hæreticis nostri seculi nõ usurpentur, cognoscendi tamen sunt secũ Fran. Pegni. in d. Schol. 24. in prin. ut ex horũ notitia per similitudinẽ ad usitatos nunc, & alios hæreticorũ proprios detegendos facilius perueniatur, & qui ad alios etiam reos examinandos, & conuincendos facile à prudentibus Iudicibus per similitudinem reuocari possunt.

27 Eorum † primus est per verborum æquiuocationem, de quo & per Repertor. Inquisitor. in verb. prouiso solerter. sed cum in tota oratione consistat, verius dicendus esset per amphibologiam, quæ tunc contingit, cum in oratione id sumitur, quod idem manens sub eodem tenore verborum plura significat, vt animaduertit Franc. Pegn. d. Schol. 24. col. 1. vers. & huius primi loci. Vt si interrogentur de corpore Christi vero, respon-

respondent de corpore Christi mystico. Vnde si interrogatur, credis tu, quod hoc sit corpus Christi, respondet credo, quod hoc sit corpus Christi, intelligendo de lapide, quem ibi videbit, vel de suo corpore proprio, quod est corpus Christi, quia Dei est, qui est Christus. Vel si interrogetur, credis tu Baptismum esse Sacramentum necessarium ad salutem, respondet credo, intelligendo quod ille habet credentiam, sed non intelligit, quod talem, sed suam, & non de isto, de quo interrogatur, sed de alijs. Vel si interrogatur, credis tu, quod Christus fuerit natus de Virgine? Respondet firmiter, intelligendo, quod firmitatem habet in sua mala perfidia. Vel si interrogetur, credis in vnicam Sanctam Ecclesiam Catholicam? respondet, credo in vnam Sanctam Ecclesiam, intelligendo de sua, & suorum complicum congregatione, quam vocant Ecclesiam, & de Ecclesia nostra: semper conuertendo intentionem suam ad illam partem æquiuocationis, quam in mente gerit, & sic de alijs æquiuocationibus, seu amphibologijs.

29 Secundus † est per conditionis adiectionem, vt si interrogetur, credis tu matrimonium esse secundum Sacramentum? responder, si Deo placet, ego bene credo, intelligendo, quod Deo non placet, quod ipse hoc credat. Vel si interrogetur, credis tu carnis resurrectionem? ita ego, si Deus vult, intelligendo quod hoc Deus non vult, quod ipse hoc credat, & sic de alijs conditionum adiectionibus.

30 Tertius † est, per quæstionis, seu interrogationis retorsionem, vt si interrogetur, credis tu in Spiritum sanctum à Patre, & Filio procedentem? respondet, & quomodo vos creditis? & cum dicitur sibi, nos credimus, quod Spiritus Sanctus procedit à Patre, & Filio: respondet, ego ita credo, quod vos creditis, sed ego non sic. Vel si interrogetur, credis tu, quod vsura sit peccatum? respondet, & quid dicitis vos credendum super hoc, & cum dicitur sibi, nos dicimus, quod quilibet catholicus debet credere, vsuram esse peccatum; respondet, & ego sic credo, intelligendo, sic ego credo, quod vos dicitis, & sic de alijs quæstionum retorsionibus.

31 Quartus † est per verborum fictam admirationem, vt si interrogetur, credis tu Deum omnium esse Creatorem? respondet cum admiratione quasi turbatus, quid ergo aliud crederem, non ne ita debeo credere? intelligendo, quod non debet ita credere. Vel si interrogetur, credis tu Dei filium esse incarnatum in vtero virginali? respondet cum admiratione, O Deus meus, quare me interrogatis de istis? creditis, quod sim Iudęus? Christianus sum. Scitote, quod credo omnia, quæ bonus Christianus debet credere, intelligendo, quod bonus Christianus non debet ita credere, & sic de alijs verborum admirationibus.

32 Quintus † est per verborum tergiuersationem. Vt si interrogetur, credis tu quod iurare de veritate in iudicio sit peccatum? respondet tergiuersando

giuersando credo, quod qui dicit verum non peccat, & non respondet ad iuramentum, de quo quæritur, sed de dicendo verum, de quo non quæritur. Vel si interrogetur, credis tu, quod omne iuramentum sit peccatum? respondet magnum peccatum est iurare in vanum. Vel si interrogetur, credis tu, quod Christus post mortem descendit ad inferos? respondet magna fuit iniquitas Iudæorum, quam habuerunt ad Christum. & sic de alijs verborum tergiuersationibus.

33 Sextus † est per verborum manifestam translationem, vt si interrogetur, credis tu, quod Christus post mortem descendit ad inferos? Respondet, ò Domine Inquisitor, quantum debet quilibet cogitare in corde suo Christi mortem diram, & ego miser non facio: sum enim pauper propter Christum, & habeo quærere mihi victum, & sic transfert se ad loquendum de paupertate sua, vel Christi. Vel si interrogetur, credis tu, quod Christus, quando fuit in cruce lance percussus, adhuc esset viuus? magna quæstio, vt audiui, fuit de hoc, sicut & de visione animarum beatorum est hodie: Vos Domini ponitis mundum in istis quæstionibus, pro Deo dicatis, quid tenendum est de ista quæstione, de animabus beatorum, quia nollem in fide errare, & loquutionem transfert ad quæstionem illam. Vel si interrogetur, credis tu, quod Christus nihil habuit in proprio, vel communi? respondet conuertendo se ad circumstantes, ponendo eos in verbis, vt sic euadat pro tunc responsionem. & sic de alijs verborum translationibus.

34 Septimus † est per sui ipsius iustificationem, vt si interrogetur, credis tu, quod Christus descendit de cœlis, vel aliàs interrogetur de fide, respondet iustificando se, O Domine ego sum homo simplex, & illiteratus, qui in simplicitate mea seruio Deo, & nescio istas quæstiones, nec istas subtilitates, facile me caperetis, & in errorem induceretis, pro Deo ne interrogetis me de istis. Vel si aliàs interrogetur, de facile respondet, Domine ego sum homo, qui libenter cogito de Deo, & cogitarem libentius de suis mirabilibus operibus, & fidei articulis, & de Trinitate, & de alijs, sed postmodum mihi occurrunt quædam dubitationes de fide, quæ ponunt me in periculo: quapropter nolo nimis cogitare de talibus subtilitatibus, nec uellem etiam audire: quare pro Deo non ponatis me in istis, quia poneretis me in periculo, & errore, quod uitare cupio toto corde. & sic de alijs eorum iustificationibus.

35 Octauus † est per sui corporis fictam debilitationem, ut si interrogetur de fide, & multiplicatis interrogationibus uideat, quod non potest euadere, quin deprahendatur in sua hæresi, & errore, dicit ego sum ualde debilis capite, & amplius substinere non possum, placeat uobis pro Deo me modo dimittere: uel dicit, dolor nimius inuadit me, parcatis pro Deo, uado ad lectum, & surgens ponit se in lecto, & sic pro tunc euadit, & interim cogitat quomodo respôdebit, & quomodo cautelose

se ha-

se habebit. & sic de alijs corporis fictis subitis passionibus. Et hunc modum frequenter tenent, quando uident se fore torturæ subijciendos, dicentes se infirmos, & quod morirentur, si torquerentur, & mulieres dicunt se sæpe pati muliebrem passionẽ, ut sic ad tempus torturã euadant.

36 Nonus † est per fatuitatis, seu imprudentiæ simulationem, ut si interrogentur de fide, dubitãtes ne per industriam Inquisitoris in suis erroribus deprǣhendantur, se fatuos fingunt, menteque alienatos, sicut fecit Dauid coram Achis, ne deprǣhenderetur, ut 1. Reg. cap. 21. & respondentes rident, & multa interserunt uerba impertinentia, derisoria, & fatua, & sic suas cooperiunt hęreses, & errores, ut sic quasi iocose uideãtur dicere quicquid dicunt. Et similiter hunc modum sæpe tenent, quando uident se fore torquendos, uel curiæ seculari tradendos, ut talibus falsitatibus torturam euadant, seu mortem, & interdum fingunt se continuò amẽtes, interdum dilucida habere interualla, & de alijs simulationibus.

37 Decimus † est per palliatæ sanctitatis cõuersationem, & speciem. Sunt enim hæretici à communi conuersatione fidelium uita, moribus, & sermone diffidẽtes, & exteriorem habent sanctitatis apparentiam, sicut sepulchra dealbata, & deaurata exterius, quæ intus cadaueribus mortuorum plena sunt: pleni enim sunt ut plurimum superbia, luxuria, gula, accidia, & uanagloria, ut sciunt, qui eos norunt. Qua specie sanctitatis plurimos inficiunt, gentes decipiunt, & Inquisitoris iudicium euadunt. Hactenus Director. inquisitor. ubi supra. de decem modis, quibus hæretici errores suos olim occultare conabantur, scilicet per uerborum æquiuocationem, per conditionis adiectionem, per retorsionem interrogationis, per fictam admirationem, per tergiuersationem, per digressionẽ à proposito, per sui ipsius iustificationem, per simulationem corporei languoris, per simulationem amentiæ, per sanctitatis speciem, qui, ut dicit Franc. Pegn. in d. Schol. 24. in princip. & supra diximus, cognoscendi sunt, tametsi nonnulli ex his ab hæreticis nostri seculi non usurpentur: ex horum enim notitia per similitudinem ad usitatos nunc, & ad alios hęreticorum proprios detegendos facilius peruenitur.

38 Quibus † autem modis his occurri possit, docet etiam Director. inquisito. d. 3. par. nu. 99. & de nonnullis cautelis iam supra diximus lib. 2. cap. 2. Quod uerò priuatim attinet ad duplicitates uerborum, æquiuocationes, amphibologias conditionis adiectionem, & retorsionem interrogationis, & simil. quibus hæretici in eorum responsionibus utun-

39 tur, docet † quod non permittat Inquisitor in huiusmodi reum persistere, sed conetur suis interrogationibus ad propositum, de quo intendit, illum reducere: Vt si interrogetur, an credat in unicam Sanctam Ecclesiam catholicam, & ipse respondet, se credere, intelligendo de Ecclesia eorum, quæ est Ecclesia malignantium, interrogetur subinde, de qua Ecclesia dicit, & quis pręest, & si dicat, quod Papa, interrogetur, ubi moratur

tatur nunc ille Papa, & similia, prout materia posset. & sic de alijs ad propositum, de quo quæritur, eum semper reducendo. & ita æquiuocationis, seu amphibologiæ fallacia dissoluitur distinguendo ambiguam uocem, seu orationem: ita enim exitus, aut decipiendi uia præcludetur hæretico, ut tali deceptione tueri se non possit. quod & docuit Francisc. Pegn. d. Schol. 24. uers. Hæc uerò æquiuocationis. qui etiam ibi quantum ad hæreticorum fraudes, & cauillosas responsiones uitandas, dum examinantur, attinet, illam in uniuersum regulam admonet esse obser-
40 uandam, † ut Inquisitores, quantum fieri potest. aperte eos interrogent, in singulis interrogationibus singulas res nō simul plures proponentes, ad quas attente compellant eos respondere, nusquam patientes, ut extra propositum euagentur. quod etiam ante docuit Directo. inquisitor. ubi supra. paulo post d. nu. 99. in prima cautela, & supra diximus lib. 2. cap. 1. nume. 13.

41 Rursus † admonet Fran. Pegn. d. Schol. 24. uers. quod si. quod si quandoque contingat, reum apertis interrogationibus obscuras, aut dubias, & ancipites responsiones reddere, iubeatur eas, priusquam ad ulteriora progrediatur, declarare, ne postea super obscuris, & dubijs propositionibus nouas excogitet fraudes. quod & supra diximus d. cap. 1. lib. 2.

42 Item † & admonet Inquisitorem, ut & nos in uniuersum Iudicem admonuimus supra d. c. 1. nu. 16. ut dum reus interrogatur, etiam si is disputare uelit, quod sæpissime callidis, & astutis contingit, nullam cum eo ineat contentionem, sed semper ad institutum eundem reuerti compellat, ne tortuosus anguis possit illæsus euadere: & si hæc obseruentur, raro (ut inquit ille) proderunt suæ fraudes iniquis.

43 Quod † autem attinet ad fatuitatis, seu imprudentiæ simulationem, qua ratione sit intelligendum, an hæc dementia sit ficta, uel uera, non facile potest intelligi, ut inquit Franc. Pegn. d. Schol. 24. col. 2. uers. fingunt se fatuos. præsertim cum sint quidam adeo astuti, ut dementiam fingár,
44 quæ ueræ sit omnino similis. Cæterum, † ut subdit ibi, duobus modis detegi poterit. Primùm ex obseruatione actuum exteriorum: raro enim contingit, mente sanos omnia mente captorum more facere, & propterea custodes diligenter aduertent uniuersas horum actiones, & uerba, ex quibus dementia, & si res sit inuisibilis, satis probatur. Bart. in tract. de testi. §. opposita prudentiæ. nu. 95. & in l. fin. ff. de bono. possess. furio. uel infan. dela. Curt. iun. consi. 151. nu. 8. & Corn. consil. 85. nu. 5. uol. 2.
46 Io. à Royas de hæretic. par. 1. nu. 579. & seq. Rursus † hoc etiam detegi poterit metu tormentorum, aut alterius periculi grauioris, quod minabitur ei Iudex, ubi opus fuerit, quod si nec sic resipiscant, alia remedia
47 oportuna iuxta delati qualitatem excogitanda erunt. Nec † si probabiliter credatur ex actibus exterioribus, & uerbis fictam esse dementiam, & insaniam, à quæstione, & tortura desistendum est, ut admonet Franc.

Pegn. Schol. 25. ad d. 3. par. Director. inquisitor. in prin. Immo (vt subdit)
48 sæpe contingit huic fictæ insaniæ remedium afferre torturam: nam † dolor locum, & fictionem non facile patitur: atque in hoc casu nullum ad explorandum animi morbum, an sit verus, vel fictus, periculum videtur ad torturam insanos tradere, si aliàs indicia sufficientia præcedant; nullum enim hic mortis periculum timetur.
49 Quòd † si quando reus ducitur ad supplicium, insaniam fingat, aut more stultorum blasphemias interdum proferat, nec velit conuerti, maior est difficultas. Nam uidebitur alicui dicendum, nullo modo tales in hoc ementito furore, aut impœnitentia perseuerantes vltimo supplicio
50 afficiendos: quoniam † ex duobus malis minus permittendum est. l. si procurator. ff. de exceptio. doli. l. quoties nihil sine captione. ff. de reg. iur.
51 At † minus malum videtur, tum impunitum relinquere, quàm puniendo animam perdere: differendum est igitur, aut etiam amouendum pœnitus omne supplicium.
52 Sed † in hoc casu ita res videtur gerenda, quoties traditus curiæ secullari, aut quilibet, qui ad supplicium ducitur, aut ut mortem effugiat, aut aliqua alia causa non vult pœnitere, sed fingit se dementem, & amplius blasphemat, aut inepta loquitur, vt stultus, & insanus videatur, cum tamen non sit: tunc differendum est aliquantulum suppliciũ, & adhibendi viri pij, & Theologi, qui omni studio, & diligentia conentur reum ad pœnitentiam reducere, quod si denique noluerit, impœnitens tandem morte pœnas luat. ita videtur non obscure innuere text. in cap. placuit.
53 13. q. 5. vbi dicit Concilium Bracharense † sepulturam denegare illis criminosis, qui impœnitentes moriuntur, vt ibi. similiter & de his placuit fieri, qui pro suis sceleribus moriũtur impœnitentes. indicat ergo, quod
54 etiam si non pœniteant, mori debeant. idem colligitur † ex cap. quæsitum. 13. q. 2. dum dicit. & confitentur, vel confiteri desiderant. ergo non desiderantes confiteri, sed in obstinatione perseuerantes non sunt impuniti relinquendi. ita Cassan. in consuetud. Burg. rub. 1. des iustices. §. 5. super verb. s'il n'agrace. vers. ad vnum tamen. nu. 125. & seq. quod & affirmat insignis Theologus Domin. Sot. lib. 5. de iust. & iur. q. 1. arti. 2. ad secundum argum. Fran. Pegn. d. Schol. 25. col. 2. dicens huius rei potissimã
55 esse rationem, quoniam † si his fictis insanis parceretur ad euitandum mortem, facile esset cuique hac vti fraude, & se impœnitentem fingere.
56 Neque obstat ratio supra in contrarium allata: quoniam punitio † nõ refertur primò, & per se in correctionem, & bonum eius, qui punitur, sed in bonum publicum, vt alij terreantur, & à malis committendis auocentur, vt late diximus in Method. process. informat. in præfatio. bonum
57 † autem publicum etiam ordine charitatis priuatorum commodis præferendum est, nam hac etiam uia consulitur vitæ spirituali totius populi; cum quis ergo simulat furorem, plectendus est, quod etiam lege ciuili

nili cautum est in in l.congruit.§.vlt.ff.de offic.præsid.ibi.ut si simulasset, plecteretur, si fureret, in carcere contineretur, ita Franc. Pegn. dict. Schol.25. nec ab his dissentit Panorm. in cap. excommunicamus. 1. de
58 hæretic.nume.10.ubi quærit, † an expectanda sit hæreticorum conuersio, priusquam tradantur curiæ seculari, & quamuis multo tempore expectanda sit, at si impœnitentes perseuerant, tradendi quidam sunt: tanto ergo magis ad explorandum animi morbum, an sit verus, vel fictus, torturæ tradere hunc licebit, vel alio uti remedio, in quo nullum mortis periculum timeatur.

59 Est etiam † Iudex admonendus, quod quando reus aliquid respondet, quod verum non esset ex processu apparet, non statim illum semper admoneat ad dicendam veritatem, & vt à mendacio se abstineat, sed debet interdum eum longius repetita interrogatione interrogare super eo, quod de mendacio eum conuincit. Et quandoque etiam expedit tunc super dicto mendacio non instare, sed ad alia transire, quando Iudex videt reum promptum esse ad dicendum mendacium, vnde nonnulla omittere satis expedit, de quibus deinde alio modo longius repetita interrogatione erit interrogandus in alijs examinibus, & constitutis, vel in eodem etiam, sed alio in loco pluribus super alijs interpositis interrogationibus, quo tempore non ita facile percipiens, quò tendant interrogationes, securus confitebitur, qua confessione etiam illud, quod negabat, ita ut Iudex uult, concedit esse.

60 Et † si reus fuerit interrogatus, an alter aliquid sciat, non debet Iudex illam recipere responsionem, quod non erat, uel erat præsens: licet responsio hæc abijcienda non sit, quando reus interrogaretur, an ipse sciret: primo enim casu, quando quis de alterius scientia interrogatur, non sufficit, si narret, quod ille præsens esset, vel quod scit, quia præsens erat, sed debet expresse dicere, quod ille audiuit, uel intellexit, quia attentas præstabat aures, uel aliud dicat signum apertum, ex quo cum il-
61 lud scire inferatur: Nam † ex hoc quod quis præsens fuerit, non sequitur, ergo intellexit, nisi quis deponat de propria præsentia, quia dicitur etiam deponere de eius intelligentia, & ideo sufficit, si dicat præsentem fuisse. ita Bart. in l.1.ff.de autho.tut.§.fina. Ias. in l.1.§.uoluntate. ff. solut. matrimo. Alexand.consil.174.nume.5.uol.6. & ita in specie de hoc admonet Iudicem ita interrogantem Boss. in d.tit. de responsionibus à reo facien.nume.10.

62 Solet quandoque reus de homicidio puta interrogatus non simpliciter respondere, sed cum qualitate, ut occidi, sed ad meam defensionem, uel incipiendo à negatiua non occidi, sed si feci id, defendendo feci, tunc Iudex diligenter obseruare debet, quod reus clarè sibi respondeat, utrum fecerit, uel non fecerit homicidium, ut admonet Iac. Nouel. in tractat. ad defensam. titul. Responsiones reorum in constitutis.

I 2 numero

numero uigesimonono, sed non est aliter instandum, ut simpliciter respondeat, sed solum longius repetita interrogatione, uel tunc, uel alio tempore ab eo extorquendum est, an uerè ad defensionem homicidium illud commiserit: admittitur enim dicta responsio non solum de
63 iure communi, sed etiam † stante statuto, quod inquisitioni, & accusationi sit simpliciter respondendum, prout disponit statutum nostrum Vrbeuetanum libro tertio, capitulo tertio, ita Aret. qui ostendit hanc esse ueram conclusionem in l. 1. in princip. ff. de uulg. & pupill. est materia quæ ibi ponitur, & in lege prima. §. si quis simpliciter. ff. de uerbor. obligat. & eam sequitur Boss. in tracta. caus. crimin. titul. de confessis. numero trigesimo.

64 Sed † hoc interest inter vnam, & alteram responsionem: quia si reus incipit à negatiua, dicendo non occidi, sed si occidi, feci ad meam defensionem, habetur talis responsio pro mera negatiua, vt per glo. Bal. & Doc. in l. si quidem. C. de exceptio. per Ang. de malefi. in verb. comparet inquisiti, & partē negant. col. 2. Ias. in l. vt vim. col. 3. ff. de iust. & iur. & in §. si q̄s. post §. actiones immediate. Inst. de actio. Mars. in l. Diuus Antoni. ff. de quæstio. Boss. in d. tit. de confessis. nu. 25. & nu. 36. ubi dicit commu
* nem. & in d. tit. de respōsionibus à reo faciēdis. nu. 2. Iul. Clar. lib. 5. sent.
65 §. fin. q. 55. vers. cautius igitur. Si † verò à confessione incœpit dicendo occidi, sed ad meam defensionem, talis responsio pro confessione habetur, quæ pro parte acceptari, & pro parte sperni potest, vt dicit Bart. in l. Aurelius. §. idem quæsijt. nu. 2. ff. de liber. lega. qui est cōmuniter appro-
* batus, ut plures testantur, quos recenset Iul. Clar. in d. q. 55. uersic. potest
* quoque reus. qui etiam dicit, quod non solum hæc Bar. opinio est com-
66 muni Doct. consensu, sed etiam consuetudine approbata; Quamuis † is ad pœnam mortis non condemnaretur, ut fuit originale dictum. Abb. in
* c. audiris nu. 32. de præscriptio. quod dicit esse commune Boss. in d. tit. de confessis. nu. 20. & seq. & Carrer. in prac. crim fol. 237. nu. 15. & fol. 185.
* nu. 11. & in practica semper obseruatū dicit Gram. relatus per Iul. Clar. d. q. 55. verf. forte posset. & admirabilem hanc esse doctrinam dicit Menoch. de arbitr. iudic. casu 279. ubi recenset eos, qui hanc doctrinam sequuntur, & qui contra senserunt, quos tamen ipse non sequitur. & esse hoc dictum Abb. in solemni multum apud practicos Aduocatos dicit Mars. in sing. 185. & si quis curiosus uellet enumerare Doct. relatos per Tiraq. in trac. de pœnis. caus. 27. & alios, uidebit hanc uerè esse commu-
* nem opinionem, quod & dicit Io. Petr. Anchar. lib. 1. qq. familiar. q. 40. nu. 3. Et propterea Iac. Nouel. in tract. ad defensam. in verb. Respōsiones reorum in constitutis. nu. 26. fol. 72. instruit reū, vt ad euitandam omnem dubietatē semper incipiat à negatiua, dicēdo, homicidiū non cōmisisse, & si apparet cōmisisse illud fecise ad suā necessariā defensionem.
67 Neque † consulendus est Iudex, vt hoc in casu deueniat ad torturam

contra

cõtra reum, qui ita respondit, quod occidit, sed ad defensionem, tametsi pro ueritate habenda eum torquere possit, vt etiam condemnare, vt vol uit Bal. in l. 1. C. de confessis. col. 11. Claud. in d. l. ut cum. col. 33. vers. 6. & vlt. ff. de iust. & iur. lanfranc. in c. quoniam contra. in verb. cõfessiones. de probatio. Boss. in d. tit. de confessis. nu. 27. & aliàs ita seruatum fuit, ut per Gram. not. 2. sed potius monendus est, ut se abstineat à tortura, quia
68 rei vt plurimum torti perseuerant, & † non solum purgant indicia, sed etiam veras probationes. l. edictum. ff. de quæstio. & ibi Alber. cum alijs, de quibus in nostro trac. de executio. sent. cõtumacial. capto bannito cap.
66 2. nu. 60. vt mirum non sit, † quod apud Mediolanenses practica hæc
* torquendi hunc reum ita cõfitentem non seruatur, prout prædicta ratio ne nõ uidisse hanc practicam seruari testatur Boss. in d. tit. de confess. nu me. 28. & post eum Iul. Clar. d. vers. forte posset. qui expresse hanc practicam damnat.

70 Et † licet posset hæc tortura inferri cum protestatione, quod propter hoc non fiat præiudicium uiolentis præsumptionibus existentibus contra reum, iuxta cons. Cæpo. 31. col. antepen. id tamen tutum non est, quia protestatio hæc operatur, ubi reus interrogatur in alia materia, quàm su per ea, de qua conuictus est, sicut protestatio dicit, & dicere debet, aliter nihil esset, vt per Cæpo. ubi supra: esset enim protestatio contraria facto
71 quæ nihil valet. vt not. in l. non solum. §. morte. ff. de nou. oper. nunciat. & in c. cum M. Ferrarien. extra. de constitut. & diximus in d. trac. de execut. sent. contumac. capto bannito. d. cap. 2. nu. 71. & in specie ita admonet Boss. in d. tit. de confess. nu. 29.

72 Consideret † etiam Iudex, an statim, uel simpliciter reus respondeat, siue bene, siue male: signum enim est innocentiæ, contra uero signũ erit, quod nocens sit, qui, eum non possit se defendere, statim currit ad sophismata sua, & duplicitates, & fugas uerborum, uel rerum, ne capiatur, vt ad cognoscendum hereticum ita Inquisitorem admonet quidã uetustus Codex bibliothecæ Vaticanæ fol. 88. col. 3. cuius verba ascripsit Fran. Pegn. in d. Schol. 24. ad 3. par. Director. Inquisitor. uers. id tamen.

73 Vt etiam † consideret, an reus audacter respondeat, vel pauide, vel trepide, uel alio modo, quo timere uideatur, ex hoc enim in suspicionẽ incidit, per tex. & ibi Bar. in l. de minore. §. tormenta. ff. de quæstio. Boss. in d. tit. de responsio. à reo facien. nu. 9. Foller. in prac. crim. d. verb. & si com
74 parent ante contumac. examinẽtur, nu. 4. qui etiam † admonet Iudicem, ut animaduertat, an aliqua ex dictis rei uariatio, sit trepidatio, & multus pallor (quod eius arbitrio relinquitur) & omnia hæc per Notarium an
75 notari faciat: ex † his enim sumitur indicium secundum eum ibi. & optime ante eũ Brun. de indic. & tortu. in vlt. par. ubi seriatim omnia docet & habetur per Mars. in prac. crim. §. diligẽter. nu. 74. & nu. 98. & in §. quo niam. nu. 4. & 127. Io. Mille. in prac. crim. fol. 65. nu. 11. & ita etiã docet. Ang.

Ang. Aret. de malefic. in verb. fama publica. col. ante pen. q. 9. Pro ut con tra Reum admonet Iac. Nouel. in trac. ad defensam. tit. Responsiones reo rum in constitutis. nu. 3. & 5. quod animose ad interrogata respondeat ce leriter, nec trepidando, nec balbutiendo, aut uariando.

76 Quæ † quidem omnia scribi, & annotari debe nt per Notarium præ sente ipso reo, audiente, & intelligente dum examinatur, ne contradice re possit. Inno. & alij in c. quoniam contra. ubi Fely. nu. 81. Dec. nu. 215. de probatio. cum alijs, vt in Method. processi. informat. lib. 4. cap. fin. nu.

77 595. licet † etiam si non statim hæc annotarentur, annotari tamen debẽt sine magno temporis interuallo, antequàm ad alia diuertatur, aliàs Iudi ci non crederetur, ut post Inno. & Hostien. dicit Anto. de Canar. in trac. de quæstio. in 2. membr. nu. 36.

78 Et † scribere quidem debet, & annotare de mandato Iudicis: nõ enim

79 nisi de mandato Iudicis Notarius hæc annotare debet, aliàs non proba-

79 ret, cum eius † officium sit solum in scribendo secundum Inno. & alios in d. c. quoniam contra. & Ang. in §. & hoc super. col. 5. vers. eo modo. in

80 Auth. vbi sponsalit. largit. Bal. in l. qui falsa. de falsis. & † annotare hæc qui dem debet de mandato Iudicis, quàmuis ipse uauillationem, & alia hu iusmodi non perpenderit, nec viderit: debet enim Iudici obedire dicen ti, quod hæc annotet, & scribat, secundum Inno. & alios in d. c. quoni am contra & Anto. de Canar. d. 2. membr. nu. 40. Sed tamen illud uerum est,

81 quod † Notarius scribere debet, quod Iudex ita dixit, & mandauit, non autem quod ita sit, quia cũ nõ uiderit scribere, non tenetur, quod ita sit, sed quod Iudex ita dixit, & iussit secundum Bal. in l. nullum. C. de testi quem refert, & sequitur Fely. in d. c. quoniam contra. nu. 81. in fin. & An to. de Canar. d. nu. 40. & Bossi. ad eos se remittens in trac. caus. crim. tit. de

82 oppossit. contra testes. nu. 145. Foller. ubi supra. Sed † efficacior scriptu ra esset, si ipse Notarius etiam uidisset, & perpendisset, & ideo adderet, & idem mihi uidetur, secundum præalleg. Doct. & animaduertimus de testibus tamen loquentes in d. cap. fin. libr. 4. Method. processi. informat. nume. 599. & seq.

83 Et † si reus aliàs examinatus iterũ examinaretur super eadẽ re, quod quidem ubi de pertinacia rei constat, diximus supra libr. 3. capit. 1. ob seruandum esse, potest quidem respondere, se dicere, prout aliàs dixit, & potest Iudex hanc responsionem admittere, cum eius arbitrio relinqua tur, an is reus iterato singulatim respondere debeat, uel per relationem ad aliud examẽ. ut uoluit Bar. in l. eos. nu. 6. ff. de fals. & cum eo senserũt Soci. cons. 98. col. 9. uers. postremo etiam lib. 3. Fely. in c. in tua. nu. 1. de testib. Menoch. qui alios alleg. de arbitr. iudic. cas. 109. nu. 3. Natt. consil.

* 537. nu. 1. & alijs seq. lib. 3. ubi nu. 8. dicit quod practica ita obseruat. & licet ij omnes de testibus loquantur, hoc tamen etiam ad reos referendũ

84 est, prout † facit Bossi. in d. tit. de responsio. à reo facien. nu. 3. & 4. & Vul pel.

pel.conſ.crim.34.nu. 8.& ſeq.

85 Sed † recte facit ex cauſa Iudex, ſimplicem illam reſponſionem non admittere, quando vult uidere, quo vultu, qua trepidatione reus iſte deponit. d.l. de minore. §. tormenta. ff. de quæſtio. & quando Iudex ſuſpectū habet reum, hoc omnino facere poteſt, & debet, vt de teſte dixit Bal. in l. 1. §. editiones. ff. de eden. Marſ. in d.l. eos. nu. 4. in fin. ff. de fals. & in l. ex libero. nu. 15. ff. de quæſtio. alios retulimus in d. cap. fi. lib. 4. Method. proceſſ. informat. nu. 335. & ſeq.

86 Bene verum eſt, † quod duo patent iſti reo conſilia, quæ teſti præbet Bart. in d.l. eos. Primum, ut petat ſibi exhiberi primas ſuas reſponſiones antequàm reſpondeat, & tenetur Iudex exhibere, & legere, quod ſanè conſilium probauit Marſ. in d.l. eos. nu. 6. Boer. decis. 108. nu. 9. Foller. in prat. crim. in uerb. capiat informationē nu. 39. Boſſ. in tract. cauſ. crim. tit. de tort. teſti. nu. 74. & in tit. de oppoſit. contra teſtes. nu. 8. & in d. tit. reſponſio. à reo facien. nu. 3. ubi, licet prædicti de teſtibus loquantur, hoc tamen conſilium & ad reos refert.

Sed Iac. Menoch. d. caſ. 109. nu. 12. Iudicem admonet in hoc diligentem eſſe debere, ut animaduertat, an rationabiliter hoc petatur: nam ſi veriſimile non eſt, iuſta cauſa hoc peti, debet Iudex eum repellere, ut ſi factum non eſſet ita perplexum, vel tam de antiquo, vel eſſet recens examinatus, ut ex integro poſſet iterum recenſere quod iam dixerat. & licet Menoch. ibi de teſte loquatur: hoc tamen & ad reos multo magis referēdum eſt, qui de facto proprio interrogātur: quorſum igitur hoc peteret, ſi de ſe iā ſatis eſt inſtructus? potius enim malitioſe, ac dolo petere hoc videtur. Et poterit, ut preciſe, & ſine relatione reſpondeat illud adhiberi remedium, quod in teſte præbuit Foller. in d. uerb. capiat informationē. nu. 39. poſt Gram. decis. 34. nu. 4. Ij docent animaduertendum eſſe hoc in caſu, in quo interrogatus refert ſe ad aliud, & primum examen, quod

87 procurator † fiſcalis compareat, & inſtet, quod iterū per extenſum examinetur, & varijs interrogationibus interrogetur, ex quo ipſum ſuſpectū habet: tūc enim Iudex licite ſecundū eos ad ita examinandū procedit. ut cōſuluit Alex. conſ. 90. lib. 4. & conſ. 154. col. 5. lib. 5. hęc de primo conſ.

88 Alterum † conſilium eſt, ut cum hac proteſtatione reſpondeat, dico, vt nunc mihi uidetur, quod ſi conſtabit, me iam aliter dixiſſe, meam hāc reſponſionem, & depoſitionem ad illam primam refero, cum tunc melius horum memor eſſem. idem cēſuerunt relati Morſ. Boer. & Menoch. in d. locis. qui tamen de teſtibus loquuntur: & de reo, quem ita inſtruit ad reſpondendum, Boſſ. in d. tit. de reſponſio. à reo faciendis. d. nu. 3. ſed Boer. poſt multos, & Menoch. in d. locis ſolum intelligunt, hoc procedere poſſe imperito, qui ſcit ita proteſtari; Nam uix eſt, quod ignarus hanc faceret proteſtationem: propterea, ut ſcribit Menoch. ibi in vltimis uer-

89 bis, ex cauſa † poſſet iudex hanc proteſtationem reijcere, & animaduertimus

timus in d.cap.fina.lib.4. Method.processus informatiui.nume.342.

90 Et † quoniam Notarij officium est in scribendo, vt diximus supra nume.79. & quidem interrogata, responsa, dictaque reorum, vt per Simanc.catholic.instit.tit.44.de ordine procedendi.nume.15.in fin.& Foller.qui admonet, ita semper faciendum esse in pract.crim.in verb.& si comparent ante contumaciam examinentur.nu.4. Iudex curare debet, prout & ipse notarius debet animaduertere, quod verba rei respondentis scribat eo modo, quo ab eo proferuntur, siue latinè, siue vulgari sermone loquatur, & ita seruant boni Iudices timentes Deum, ne eorum dictatis reus aliquod ex verbis dictatis, quæ eius verba præcisa, & propria non essent, præiudicium patiatur. & ibi faciendum esse decreuit Paul.III. in suo motu proprio in fauorem pauperum. vers. ijdem Iudices. vbi & illud decreuit, quod in examine rei linguæ alterius, & idiomatis, adhibeatur vel notarius illius linguæ, & idiomatis, vel interpres, qua de re diximus in tract.de executione sent.contumac.capto bannito. cap. 2. Quod vt obseruetur, debent statim reorum uerba dictari, atque ex ore eorum exiuerunt. Nec ideo tuta est eorum practica, qui prius totam audiunt reorum responsionem, quamuis longissimam, ut quando narrant aliquod factum, illiusque seriem, postea eam ipsi Notario dictant secundum sensum, quem tenuerunt, non etiam secundum uerba, quæ non tenuerunt, nec tenere potuerunt: & putant eorum muneri satisfecisse, dummodo ita sensum tenuerint, quem tamen eorum dictatis interdum corrumpunt, atque interuertunt. ut ergo à reo uerba proferuntur, dictanda, & scribenda sunt propria, & præcisa vt præcipit Sum. ille Pont.in d.eius motu proprio. Et si rustici idiotè, & rudes eorum cogitationes interruptè explicabunt, multiplicatis interrogationibus, quod extorquendum est, explicare cogantur. Nunc de formula interrogandorum reorum, postquam & illud prædictis addiderim, quod nunc uenit

91 in mentem. † Quod si interrogatio unum principaliter, & aliud demonstratiuè contineret, ut an uulnerauerit reus N.officialem, non recipiat Iudex simplicem responsionem super uulnere, sed etiam super qualitate personæ offensæ demonstratiuè enunciata, quam non dicitur fateri vulnus simpliciter confitendo. ita admonet Maria.Socin.in cap.qualiter, & quando.nu.980.de accusat.dicens habuisse de facto, & obtinuisse.& ibi etiam idem dicit de inquisito de adulterio cum Berta uxore Titij. de quo, & alijs exemplis in nostro tract. de executio. sent. contum. capto bannito.cap.fin.nu.379. & alijs, anteceden. & seq.

S V M M A R I V M.

1 *Formula interrogandorum reorum bannitorum, & condemnatorum remissiuè.*

2 *Rei examinandi sunt sine præsentia Aduocati, & procuratoris.*
3 *Procurator fiscalis potest interesse examini reorum, sed pro assistentia nihil a reo percipere potest.*
4 *Minores rei sine curatore examinari debent.*
5 *Confessio minoris in criminalibus sine authoritate curatoris, an ualeat.*
6 *Reorum nomina, cognomina, & patria apud acta designari debent.*
7 *Testium nomina, cognomina, et patria designari debent, ut appareat quid, & à quibus dictum fuerit.*
8 *Nomina signandorum hominum gratia reperta sunt, & ad homines cognoscendos.*
9 *Aetas reorum apud acta designari debet, & super ea rei respōdere debent.*
10 *Minor, si maiorem se dixerit, sibi praiudicat, nisi restituatur, pro ut restitui potest.*
11 *Minor restitui non debet, quando dolo fecit.*
12 *Iurare rei debent de ueritate dicenda & nume. 14.*
13 *Nemo cogi debet ad detegendum propriam turpitudinem.*
15 *Iuramentum deferendum non est, ubi subest probabilis suspicio periurij.*
16 *Reus falsum dicens de periurio non punitur in foro contentioso, sed solum Deum habet ultorem.*
17 *Mendacium facit indicium ad torturam.*
18 *Rei laici quomodo iurant, an tactis scilicet euangelijs, uel quibuscunque scripturis.*
19 *Rei clerici iurant manibus ad pectus positis, siue sint episcopi, siue Cardinales.*
20 *Notarius in iuramento rei, uel testis debet expreße dicere, prout iurauit manu testis &c.*
21 *Constituti reorum initium quale sit.*
22 *Forma dictandi interrogatoria reorum.*
23 *Suggestio, quam Iudex reo facit, tegi ab eo non debet aliquo dictandi stilo.*
24 *Forma interrogatoriorum, quibus ad confrontationem testium cum reo peruenitur.*
25 *Reus in confrontatione non debet dicere omnia, quæ potest contra testes obijcere.*
26 *Iudex uolens testes confrontare, non debet dicere reo illos eße examinatos contra eum.*
27 *Forma interrogatoriorum quando Iudex uult legere examen testium reo ad illum conuincendum.*
28 *Forma cōfrontationis testium cum reo quando ad inuicem se cognoscunt.*
29 *Iuramentum testi in confrontatione est iterum coram reo deferendum. Forma confrontationis testium cum reo, quando ad inuicem se non cognoscunt ibid. & nume. 34.*
30 *Testes, qui reum non cognoscunt, sunt interrogandi de effigie, statura,*

58 *Actor prius et sic fiscus debet fundere intentionem suam, deinde reus auditur in suis exceptionibus, et defensionibus.*
59 *Iudex licitè denegare potest copiam processus reo, donec fuerit cum effectu completa informatio.*
60 *Copia processus reo dari non debet etiam completa informatione, nisi processus fuerit legitimatus: idest repetitis testibus informatiuis parte citata.*
61 *Iudex cautus examinat primo testes pro informatione curiæ, deinde relaxat mandatum de capiendo reum, quem capsum diligenter examinet, et deinde illo in negatiua persistenti testes repetit parte citata.*
63 *Defensionis renunciari non potest.*
64 *Mortui, et absentes longa absentia non habetur pro rite, et rectè receptis, et examinatis à reo uolente copiam processus. et nu. seq.*
66 *Processus expeditio et causę retardari non debet, quoad reum presentem pretextu testium non repetitorum.*
67 *Romę an seruetur practica habendi testes pro rite et recte examinatis per reum uolentem copiam processus.*
68 *Reus ponitur arbitrio iudicis ad largam donec testes in longinquis partibus commorantes comparuit ut uel repetantur, uel confrontentur.*
69 *Copia processus etiam informatiui dari debet Reo in urbe, et in alijs terris ecclesiæ, in quibus ius Canonicum seruiari debet.*
70 *Reo habenti, quando datur sibi copia processus testes informatiuos pro rite, et recte examinatis, saluum debet esse ius excipiendi contra testes et eorum dicta ac etiam eos repetendi super eius interrogatorijs.*
71 *Reus citatus ad uidendū iurare testes, debet protestari contra teste, et dicenda per eos, ne aliàs uideatur consentire:*
Practica procuratorum de protestando contra testes, et dicta in termino citationis ad uidendum iurare testes ibid.
72 *Processus rei presentis differri non debet, donet illi, qui pro eodem delicto sunt contumaces, condemnantur sed contrarium seruatur.*
71 *Copia processus criminalis, quando datur reo presenti, delentur nomina eorum, qui sunt complices et contumaces, & omnia etiam, quæ ad eos pertinent.*
74 *Terminus defensionis reo assinandus quot dierum esse debeat.*
75 *Dilationes quot reo dentur, et quot accusatori.*
76 *Intellectus l. fin. ff de ferijs.*

De Formula interrogandorum Reorum. Cap. III.

NVnc de formula interrogandorum reorum agendum est, eorum scilicet, qui nondum sunt banniti, & condemnati: illorum enim

1 † interrogandorum formulam posuimus in d.nostro trac.de execu.sent.
contumac.capto bannito.cap.2.quæ, cum ibi uideri possit, hic repeten-
da non est. In primis igitur rei coram Iudice, & Notario constituuntur
2 sine † presentia Aduocati, & causarum patroni ipsorum reorum, qui pre
sentes illorum examini esse non debent, ut quicquid de iure dici posset
* per text.in l.custodias.ff.de publ.iudic.ita usus, & curiarum stylus obser-
uat, ut attestatur Igne.in l.1.§.quæstionem.nume.19.in fin. ff.ad Syllan.
* & est omnibus notissimum, quod & dicit Iul.Clar.d.q.45. uers.quæro
3 etiam licet † procurator fiscalis quandoque interueniat eius arbitrio ex
forma motus proprij Pij IIII. super reformatione tribunalium ordina-
riorum Vrbis, vbi etiam illud respectu procuratoris fiscalis statuitur, qd
4 pro huiusmodi assistentia nihil percipere debeat; ut etiam † si rei essent
minores sine præsentia, & authoritate curatoris examinantur, cuius au-
5 thoritas non requiritur in confessione minoris, quæ † ualet, nec propte-
rea quod facta est non dato curatore, nulla dici potest; nam quicquid sit
de iure iuxta l.clarum.C.de autho.præstan.Boss.in trac.caus.crimin.tit.si
* aduersus rem iudic.nume.22.Rolan.consi.31.nu.1.lib.1.Plac.lib.1.de-
lict.cap.32.nu.12.in fin. ita communiter seruatur in practica, ut attesta-
tur Bal.in l.1.nu.59.C.de confess.Ang.de malefic.in uerb.comparuerūt,
& confitentur totum.nume.8.subdens, quod est quasi ridiculum dicere
* contrarium. hoc idem seruari apud Venetos, & multa loca Italiæ attesta
tur Caso.in prac.crim.fol.76.nu.2.& ita seruare Iudices licet male dicit
Pract.Papiens.in forma inquisitio.in uerb.contra & aduersus. num.2.&
dicit Boss.in d.tit.de confessis.num.69.quod ita uidit quotidie obseruari
contra d.l.clarum. & dicta Doct.tam in confessione, quàm in alijs actis
factis per minorem in iudicio criminali nullo dato curatore. & Iul.Cla.
d.q.50.in prin.dicit, quod in Ducatu Mediolani d.exceptio nullitatis cō-
fessionis minoris non dato curatore non admittitur: nam in delictis mi-
nor 25.annis dummodo sit maior 14.habetur in omnibus, & per omnia
pro maiore, maximè quando fatetur delictum, prout etiam statu Eccle-
siastico talis maior 14. ann. in homicidio pro maiori habetur ex forma
Motus proprij Pij IIII. cuius meminimus in d.tracta.de executio. sent.
* contumac.capto bannito.cap.fin.nu.230. & de ista obseruantia ex Boss.
Claro, & Columban.testatur etiam Ant.Scap.lib.5.tract.iuris non scrip-
pti.cap.47.nume.25. & seq. & ubique locorum ita obseruari attestatur
Matth.Brun.consi.94.nu.8.dicens etiam, quod ipse obseruauit, dum re-
bus criminalibus Capitolij Romæ præesset. præsentia enim Iudicis sup
plet defectum curatoris, ut dicit Bal.in c.1. §.item sacramenta. post nu.
19.de pac.iura.firm. qui propterea admonet post Iac. But. quem alleg.
quod Notarius actorum non potest in absentia Iudicis tamquam publi-
ca persona has confessiones recipere, quia hoc non pertinet ad eius offi-
cium, nisi de mandato Iudicis, ut ibi per eum. Ex reis ita constitutis eo-

rum

6 rum nomen, † cognomen, & patria designari debent, ut quid, & a quibus dictum sit appareat. c. qualiter. & quando. el 2. uers. debet igitur de accu-
7 satio. c. olim. eo. tit. & hac ratione † testium nomen, cognomen, & patria designari debent. Io. Mille. in prac. crim. fol. 25. nu. 1. Foller. in prac. crim. in uerb. capiat informationem. post nu. 33. secundum 1. editionem. &
8 post nu. 42. secundum 2. editionem. Interdum † nomen etiam adiectiuum reorum adijcitur: quia talia nomina signandorum hominum gratia reperta sunt, & ad homines cognoscendos. §. si quis in nomine. Inst. de lega. l. ad recognoscendum. C. de ingen. & manumiss. & debet reus de nomine, cognomine interrogatus, illico ueritatem dicere, ne in mendacio deprehendatur, ut admonet reum Iac. Nouel. in tracta. ad defensam. tit. Responsiones reorum in constitutis. nume. 6.

9 Aetas † quoque reorum designari bonum est, de qua ita bonum est, ut reus interrogetur, qui ad hoc respondere tenetur, ut l. de ætate. ff. de interrog. actio. & ita animaduertit Io. Mille. in pract. crim. fol. 85. nu. 17. & seq. & post eum Foller. in d. uerb. & si comparent ante contumac. examinentur. nu. 6. ea moti ratione, quia ex eo magni momenti est interro-
10 gatio hæc: quia † minor se maiorem dixerit, sibi præiudicat, nisi restituatur, quod potest. ut est gl. in d. l. de ætate. in uerb. respondere. & l. cer-
11 tum. §. pen. ff. de confess. nisi † dolo fecerit, quia tunc non restituitur. l. si ex causa. §. nunc uidendum. ff. de minor.

Et quoniam reus habet quandoque in delicto socios criminis, uel curia de ijs suspicatur, tunc, ut dictum, rei cum alijs tamen socios etiam afficiat, constitui de plano solet, & in tortura, & ita examinari ut principalis quoad se, & testis quoad alios. & ita per notarium actuarium in initio constituti, & examinis scribi debet. ut infra nu. 21. & post nu. 44. prout ita constituendi, & examinandi reos ut principales in se, & testes in alios practica inoleuit. & notarij ita scribere solent. ut dicunt Carrer. in pract. crimin. fol. 57. nume. 9. & Foller. in pract. crimin. in uerb. capiat informationem. nume. 38. in 2. æditio. & Carauit. super ritu magn. cur. ritu 79. in fin.

Descriptis sic reorum nominibus, cognominibus, patria, ætate, &
12 qualitate, iurare † debent, se omnino ueritatem dicturos: Quamuis
* enim satis esse deberet simplex interpositio fidei, prout est de consuetudine in Regno Franciæ, ut testis est Marc. decis. 674. in prin. quem refert
13 Iul. Clar. lib. 5. sent. §. fin. q. 45. uers. sed quæro: nemo enim † cogi debet
* ad detegendam propriam turpitudinem. l. aliàs. ff. de reg. iur. & Dec. qui dicit, hanc communem regulam. in l. fin. post nu. 6. C. de eden. Iuramentum tamen de ueritate dicenda reo deferendum est. secundum magis
* communem opin. Doct. ita enim tenuit Bar. in l. inter omnes. §. recte. in fin. ff. de furt. qui in hoc communiter ab omnibus approbatur. vt plures attestantur, quos recenset Iul. Clar. d. q. 45. vers. sed quæro. qui etiam ex

pluribus

* pluribus dicit, quod ita hodie secundum communem stylum Italię tam
14 in inquisitione, quàm in accusatione † reus comparens iurat de veritate
dicenda, quamuis ipsi hæc practica nunquam (vt ibi ait) placuerit, cum
manifesta sit occasio periurij, quia rei non propterea quod illis iuramen
tum defertur, delictum vnquam fateri solent, vt quotidie experientia
15 reorum omnium magistra docet. Et † tamen communis conclusio est,
* quod vbi subest probabilis suspicio periurij nunquam iuramentum de-
ferendum est, vt ibi per eum, qui tamen subdit, quod quicquid sit, non
tamen auderet in practica recedere à communi obseruantia; & ideo eius
est opinionis, quod in locis, in quibus seruatur, vt reo iuramentum de-
feratur, Iudex illud deferre debeat: nam minime mutanda sunt, &c.
prout & d. consuetudinem admittit, licet nec sibi placeat, Ant. Scap. lib.
5. iur. non scripti. cap. 65. nume. 7. & seruatur in statu Ecclesiastico, &
* alibi etiam, vt constat ex formula, quam ponit Io. Mille. in pract. crim.
fol. 83. col. 2. ubi qui pro consuetudine sacramento adactus. &c. Et iurat
ita reus de veritate dicenda, non etiam iurat, plenam, & meram dicere
veritatem, neque sub hac forma iuramentum à reo recipi debet: licet
enim, vt intelligas, duplex sit forma, vna, quod inquisitus iuret ad in-
quisita, & ad interrogata respondere, altera, quod iuret plenam, & me-
ram veritatem dicere. c. cum dilecti. & ibi doct. de accusatio. & habetur
per Spec. in tit. de inquisitio. doc. in cap. qualiter, & quando el 2. de accu
satio. & sicut forma diuersa est, ita diuersus infertur effectus, maxime
circa correctionem, & reuocationem confessionis, vt habetur per Ma-
rian. Soci. in d. cap. cum dilecti. nu. 5. & in d. cap. qualiter, & quando. nu-
me. 951. à reo tamen iuramentum recipi debet de veritate dicenda: nam
alia forma adaptare non videtur, quæ recipitur, quando fit inquisitio su-
per statu Ecclesiæ, vt loquitur d. c. cum dilecti. ita Maria. Soci. in d. cap.
qualiter, & quando. nu. 951. licet subdat, quod vtraq; forma simul vtrá-
que miscendo adaptari posset, secundum quod ibi dixit eo. artic. 11. q. 2.
* nu. 706. & seq. sed simpliciter iuramentum de veritate dicenda præstari
consueuit, & simpliciter ita de veritate dicenda secundum primam for-
mam à reo recipi solet.
16 Non † tamen si falsum reus diceret, in foro contentioso de periurio
puniretur, sed solum Deum haberet vltorem, secundùm Alexan. ad Bar.
* in l. 1. sub num. 1. de bon. eorum, cui neminem contradicere dicit Bero.
q. 134. nu. 3. & ita etiam practicatur. vt ex Boss. & Nuni. de los corregito
res. dicit Iul. Clar. d. q. 45. vers. quid ergo. & Ant. Scap. lib. 5. iur. non scri-
pti. c. 65. nu. 8. & ita tenendum esse dicit Vmbert. Locat. in opere inquisi-
tor. in verb. reus. nume. 1. late tunc ex communi practica Paul. Granut.
Theoremat. lib. 1. Therema. 3. nu. 1. & alijs seq. qui etiam voluit, id pro-
cedere etiam quoad pœnam extraordinariam, nisi non solum in primo
processu, sed etiam in secundo reus periurus fuerit, vtile per eum nu. 3.

&

& 15. Quod procedere crediderim etiam in reo, qui examinaretur uti principalis in se, & uti testes in alios, prout fieri solet, vt supra diximus. is enim vt principalis reputatur, vt per Foller. in pract. crim. in d. verb. capiat informationem. d. nu. 38. & in specie, quod reus ita examinatus, vt principalis quoad se, & testis quoad alios, de periurio puniri non possit, satis clarè sentit Carauit. in d. ritu 79. in fi. & clarius Paul. Granut. post hæc scripta uisus d. theorema. 3. nu. 11. tametsi mendacium, quod dice-
17 ret, & de quo per testes conuinceretur, sufficiens † contra eum faceret indicium, iuxta ea, quæ supra diximus hoc lib. cap. 1. nu. 66. & Iul. Clar. d. §. fin. lib. 5. sent. q. 21. uers. mendacium. & torqueri etiam posset vti testis, vt per Carauit. in d. loco. & Paul. Granut. vbi supra d. nu. 11. licet seruanda essent ante torturam, quæ seruari debent in tortura, quæ reis inquisitis infertur. vt per Foller. in d. uerb. capiat informationem. d. nu. 38.

Et si pœna, seu mulcta à Iudice imposita esset ipsi reo, vt interrogatorijs responderet, prout verum esse sciret, ut constaret ipsum deierasse, pœna commissa diceretur, & exigi iure posset. ut plane per Osasc. decis. Pedemont. 66. per totam. qui dicit in fi. quod Senatus Pedemontanus ita iudicauit, mitigata tamen pœna, seu mulcta iuxta doctrinam Iac. de Sancto Georg. in loco ibi per eum alleg.

Et cum reus iurare debeat de veritate dicenda, responsio eius per uerbum credit, admitti non debet. ut per Ang. Aret. de malefic. in uerb. comparauerunt dicti inquisiti, & negauerunt totum. nu. 1. & ibi Ang. Arim. in addit. & Maria. Soc. in d. cap. qualiter, & quando. el 2. nu. 1025. de accusatio. & in c. ueniens. nu. 147. eod. tit. Io. Igne. in l. 3. §. si conditioni. nume. 154. ff. ad S. C. Syllan. Boss. in tit. de examinibus reor. post nu. 9. Rebuf. in const. Gallic. tom. 3. de respons. per uerb. credit. artic. 2. gl. 1. nu. 4. per dictum Bart. in l. Marcellus. ff. rer. amot. & alibi, vbi uoluit, quod in maleficijs positionibus respondendum est per iuramentum veritatis, quod & uoluit Bald. in l. 1. nume. 53. C. de confess. quamuis ipsemet Bal. in l. 1. C. de pœna iudic. qui male iudic. nu. 5. dissentiat à Bar. in eo, quod vult, positionibus in causis criminalibus esse respondendum, qua de re per Spec. in tit. de positio. §. 7. nu. 40. & in tit. de inquisitio. §. uiso igitur. nume. 19. ad quem se remittit Ang. Arim. ubi supra. & habetur plenè per Host. Ant. de Butr. & Aret. nu. 12. & Soci. nu. 723. in c. qualiter, & quando. el 2. de accusatio. ubi & Bero. plene nu. 40. decis. Tholosa. 371. & ibi Aufrer. in addit. Doct. in c. 2. de confes. ubi plene Abb. Marant. in Spec. par. 6. in 7. memb. iudicij. de interrogatione. num. 7. & seq. Federic. Scot. consi. 7. lib. 2. trac. 2. Io. de Arno. in commentar. 181. Mars. in l. de minore. §. tormenta. num. 7. ff. de quæstio. Osasc. decis. Pedemont. 66. Bernard. Vurmb. prac. forens. lib. 1. tit. 15. de positionibus. obseruat. 2. Massuer. in addit. ad Pract. Papiens. in forma excipiendi contra positio. in glo. detegentes. in uerb. positioni. Ioseph. Cumi. super ritu magn. curiæ regn. Sicil.

d.cap.70.nu.18.plene Natt.in clem.sæpe §.& quia,ubi ponit regulam, & plures fallentias.de uerb.sign. qui & Bar.Bal.in pluribus locis, Innoc. Ang. & alios antiquos, & posteriores Doc. allegant. ex quorum dictis

* plures casus considerari possunt, sed, quod ad rem nostram attinet, communiter concludunt, quod qn procederetur ex mero officio per inquisitionem positiones admitti debent ex parte fisci, & reus respondere tenetur. secus autem si ad instantiam partis procederetur. & dicit Carauit.

* ubi supra, quod ipse nullo modo uidit seruari, quod inquisitus respondeat capitulis accusatoris. & ideo tutum non est, quod dicit Iul.Clar. respectu accusatoris d.q.45.uers.sed hic incidenter. ubi uoluit etiam respectu accusatoris admitti debere positiones, ex quo eius querelę reus respondere debet cum iuramento. hoc enim est contra determinationem prædictorum Doct. & aliorum per eos allegatorum. & dicta eius ratio refellitur per Bald. in l.2. §. quod obseruari. post nume. uigesimotertio, C.de iuram. calum. quatenus dicit, quod accusatus tenetur respondere libello propter naturam, & ordinem iudicij ad litis constitutionem: non tamen tenetur respondere positionibus post litem contestatam, quia accusator non debet releuari ab onere probandi, sed debet uenire instructus, & paratus. non ergo sequitur, tenetur reus respondere querelæ, ergo & positionibus. & idem è contra dicendum est de accusato, utrũ possit dare positiones accusatori ad suam defensionem, vt ita se

* habet usus iudiciorum ut ex Iac.de Are.testantur Iul.Clar.d.uers.sed hic incidenter. & Feder.Scot.cons.7.lib.2.tum.2.& sequitur Natt.cons.240. nu.6.uol.2.sed Alber.quem refert Foller.in prac.crim.in uerb.audiantur exceptio.nu.65.dicit, contrarium uidisse practicari, & obtineri, nullo aũt modo id uidisse seruari dicit Carauit.ubi supra.ad quę non aduertit Ant. Scap.lib.5.tract.iuris non scripti.cap.23.

18 Et † laici, quicquid sit de iure, iurant non propositis, & tactis Euangelijs, & sacris scripturis, sed qua uis alia scriptura, ut generalis cõsuetudo

* inoleuit, quæ ualet, ut per Abb.in c.fraternitatis.de testi.ubi Feli.col. fin. in prin.cum alijs, de quibus in processu informat.lib.4.cap.fin. nu. 294.

19 Clerici † uero iurãt manibus ad petus positis, siue sint Episcopi, siue Cardinales, ut per Paul.Castr.in auth.sed iudex.C.de Episc.& cleric. & summistas in uerb.testis.ut sum.Ang.nu.2.Siluest.nu.6.Iabien.nu.9. Couar. lib.4.decret.1.parte.§.1.nume.3.siue alij sint clerici.cap.Tholos.q.161.

* Guid.Pap.decis.65. nu. 2. & ibi etiam de consuetudine seruatur, quicquid sit de iure secundum prealleg.Doc.in d.locis.& alios, quos congessimus d cap.fin.lib.4.Method.process.inform.num.297. ubi etiam diximus nu.303.de iuramento deferendo iudęis, & infidelibus, & Franciæ iuratur etiam super imagine Crucifixi, vt per Rebuf.in commentar.in cõstit.Gallic.tom.3.trac.de respõs.per credit.glo.1.nu.10. & recipitur iuramentum à reo etiam quod tactis scripturis nihil uerbo dicat, vt seruatur

in practica, ut dicit Ias. in l. qui iurasse. in prin. nu. 10. ff. de iureiur.

20 Et † debet Notarius in initio constituti expresse dicere, quod reus iurauit manu tactis scripturis. ut est glo. in c. ut circa. de electio. & ponit Lã franc. in c. quoniam contra. in uerb. testium depositio. nu. 4. de probat. & Votal. decis. 123. alias 5. in verb. iuramentum. par. 2.

21 Quod † quidem constituti initium, in quo predicta omnia exprimuntur, hunc in modum dictari, & à Notario scribi solet. Die 4. Maij 1586. Constitutus personaliter in Camera custodis carceris Ciuitatis Vrbisueteris coram Magn. & Exc. D. N. Reuerẽdiss. dictę Ciuitatis Gubernatoris habente, meq; Notario &c. Titius Martini nullatenẽsis de Vrbeueteri ætatis suæ, ut asseruit, ann. 25. ut pluralis in se, & testis in alios, cui delato iuramento per D. de ueritati dicenda, prout iurauit manu tactis scripturis. &c. ad opp. D. interrogationes. dixit, & respondit, uidelicet infra vt & primio Interrogatus. &c.

22 Deinde † iudex latino sermone suas dictat Notario interrogationes, super quibus postea vulgari sermone reos idiotas interrogat, eiusq; etiã responsiones vulgari dictat Notario sermone, & hunc in modum interrogationes, reiq; responsiones à Iudice dictatas Notarius in acta tunc redigit. Videlicet. Interrogatus an sciat, uel saltem præsumat causam suæ carcerationis, & sui præsentis examinis. Respondit. Signor nò, che io nõ sò, nè mi posso imaginare, perche causa io sia stato fatto prigione, & perche debba essere esaminato.

Et ita etiam cęteras dictat Iudex interrogationes. Neque tamen hunc in modum omnes à Iudice dictantur, & à Notario scribuntur interrogationes, sed interdum loco verbi, interrogatus, dicitur, & cum D. ei diceret, &c. vt etiam dici solet. Subdens ad opportunas Domini interrogationes, vel opportune Domino interrogante, vel & opportune interrogatus respondit. Signor nò, che Pietro di Giouanni, che hò detto poco fà, non è quel Pietro di Martino, del quale V. S. mi domanda.

Sed ita per Iudicem dictari interdum solet, & per Notarium scribi, quando reus per interrogationem extensam est de aliqua re principali interrogatus, & posta Iudex eum interrogat vel ad supplendum, vel ad declarandum, quod reus super principali interrogatione dixerat.

23 Cauendum † est autem, ne sub dicto dictandi stylo, videlicet, subdens ad opportunas D. interrogationes; vel opportune interrogatus; aut opportune D. interrogante, suggestiones, quas euitare omnino oportet, à Iudice tegantur: Qui enim improbi, & malitiosi sunt Iudices parum Deum timentes, & ad gehennam ita ędificantes confessionem à reo extorquere conantur per suggestiones, quas; ne detegantur, sub dicto dictandi stylo tegere student, vt quandoque viderim totum penè constitutum hoc dictandi stylo refertum: summæ enim eorum imperitię summam quoque malitiam adiungunt, dum isti (vt ita dixerim) impostores

operimentum rei, (vt verbis vtar Alciat. impostorem describentis in l.
aliud est fraus. ff. de verb. signific.) ut uitium tegant, imponunt. quod &
detestati sumus in d. trac. de executio. sent. contumac. capto bannito. c. 2.
24 Et † quoniam rei vt plurimũ negant, & per testes uel de delicto ipso,
vel de indicio ad illud conuincuntur, moneri solent ad dicendam ueri-
tatem hoc modo videlicet. Interrogatus, quomodo audeat hoc negare,
cum non desint testes, qui ipsum de mendacio conuincunt. Respon-
dit, &c. Et si in negatiua adhuc persistit interrogatur reus super persona
testium, qui ipsum de mendacio conuincunt, an scilicet illos reus cogno
scat, & an sint ei amici, vel inimici, & an illos habeat pro hominibus
probis, veridicis, & fide dignis, vt ita dicit faciendum esse Foller. in prac.
crimin. in d. verb. & si comparent ante contumac. examinentur. nu. 10.
quoniam, vt ille subdit, maximi momenti est interrogatio hæc, quia quę
obijci possunt contra dictos testes, Iudex depræhendet, & poterit postea
summariæ se informare, an uerum sit quod obijcitur, vt sic reus non
possit postea contra testes, contra ipsum deponentes, obijcere falso mo-
25 do. Vnde inibi Foller. nu. 14. in fin. admonet † reum ita de testibus in-
terrogatum, ne in suo examine dicat omnia, quæ vult contra testes obij-
cere, secundum Guliel. de Benedic. in c. Raynutius. in verb. mortuo te-
26 statore. el 1. nu. 202. Admonet † etiam Foller. d. nu. 10. Iudicem, ne de
testibus reum interrogando, dicat illos esse iam examinatos contra eum:
sed in genere interroget. Immo (subdit ille) bonum est, quod nominet
testes, qui non sunt examinati contra eum, & deinde nominet testes in
causa examinatos, ut sic præuidere non ualeat, qui fuerint contra eum
examinati. Et deinde recepta responsione à reo super testibus affirmati-
ua, uel negatiua, interrogetur quid dicet, si N. N. in eius faciem depo-
nent, quod ipse negat, & formula ita interrogandi hæc est. Interrogatus
27 † quomodo hoc negare audeat, cum non desint testes, qui ipsum de
mendacio conuincunt. Respondit, Dicano quel che uogliono, che di-
ranno la bugia. Interrogatus, an cognoscat Petrum Blasij de Vrbeuete-
ri, sitque ipsius amicus, eumque habeat pro homine probo, & fide di-
gno. Respondit, io lo conosco, & l'hò per quel che è, & non mi è ami-
co, nè inimico. Interrogatus, quid ergo dicet, si d. Petrus in eius faciem
deponet, quod ipse constitutus &c. Respondit, dirò che dirà la bugia,
perche questo non è uero, & non si trouarà mai. Ex tunc Dominus ad
conuincendum ipsum constitutum de mendacio, ipsumque disponen-
dum ad ueritatem dicendam, mandauit pro nunc sibi exhiberi, & legi
per me Notarium, &c. ad claram illius intelligentiam depositionem d.
Petri. eaque sibi lecta per me, &c. & per ipsum constitutum bene (ut
asseruit) audita, & intellecta fuit per Dominum Interrogatus, quid mo-
do respondeat prædictis. Respondit, costui dice tanta bugia. Interro-
gatus, & monitus, ut dicat ueritatem, quoniam prædictus Petrus præ-

dicta

dicta non deponeret, si uera non essent. Respondit, tanto è, lui dice una gran bugia. Interrogatus, & monitus, ut recedat ab eius pertinacia, quoniam ultra d. Petrum sunt & alij testes, qui idem deponunt, unde melius est ingenuè fateri ueritatem, quàm de mendacio conuinci. Respondit, la uerità è quella, che dico io. Interrogatus, an cognoscat Blasium Andreæ de Vrbeueteri, sitque ei etiam amicus, eumq; habeat pro homine probo, ueridico, & fide digno. Respondit, io lo conosco, & l'hò medesimamente per quel che l'è, & non m'è amico, nè inimico. Interrogatus, quid etiam dicet, si & d. Blasius in eius faciem deponet, quod &c. Respondit, & lui ancora dirà la bugia. Ex tunc Dominus ad magis conuincendum ipsum constitutum de mendacio, magisque disponendum ad ueritatem dicendam, mandauit sibi etiam exhiberi, & legi per me, &c. ad claram illius intelligentiam examen d. Blasij, qua sibi lecta, & per ipsum. C. bene (ut asseruit) audita, & intellecta fuit per D. Interrogatus, quid etiã prædictis respondeat. Respondit, & costui ancora dice unà grã bugia. Interrogatus, & monitus, quod uelit recedere à mendacio, & ab hac eius pertinacia, postquàm sunt duo testes, qui ipsum de mendacio conuincunt, qui medio eorum iuramento prædicta non deposuissent, si uera non essent, & præsertim cum nihil agere habeant cum ipso constituto. Respondit, io dico à V. S. che l'uno, & l'altro di costoro dice la bugia, & la uerità è quanto io hò detto.

28 Et † quoniam quandoque testes, quorum copia haberi potest, confrontantur etiam cum ipso reo ad faciem, ut supra diximus c. 1. nu. 82. hoc lib. quia factis reo debitis monitionibus de dicenda veritate super eo, de quo interrogatur, & testes ipsum conuincunt, Iudex mandat, in illius faciem adduci singulos testes, non tamen simul, sed separatim unum post alium, & delato eis iuramento de ueritate dicenda, Iudex eos interrogat, an cognoscat reum constitutum, & uice uersa reum etiam interrogat, an testes in eius faciem adductos cognoscat, & facta sic adinuicem mutua inter eos nominum, & personarũ recognitione (si se cognoscunt) interrogatur testis, an quę deposuit, fuerint, & sint uera, & per ipsum pro ueritate dicta, & recepta responsione quod sic, solet uel interrogari, ut ad faciem rei recenseat ea, quæ deposuit, uel sibi exhiberi, & legi eius examen ad claram etiam ipsius rei intelligentiam: est enim examinatio hæc quædam testium repetitio in faciem rei, vt eorum dictum ualeat, & reus ita ad dicendam ueritatem urgeatur, quæ quidem repetitio fieri debet legendo unicuique testi, separatim tamen ab alijs, eius depositionem, ut per Foller. in prac. crim. in uerb. & demum reperantur testes curiæ. nu. 4. qua lectá interrogatur testis, an ea, quæ in d. eius examine deposuit, fuerint, & sint uera, & per ipsum pro ueritate dicta, uelitque ea ratificare, & approbare in faciem rei ibi præsentis, & recepta responsione affirmatiua, Iudex ad reum conuersus eum interrogat, quid modo ad prædicta

respondeat, cui neganti testis iudice interrogante replicat, se dixisse ueritatem, & utroque in eorum dicto persistente iudex testem licenciat, & examen cum reo continuat, uel etiam illud eius arbitrio dimittit. ita instituit Foller. in d. uerb. & si comparent ante contumac. examinentur. nume. 4. & antea. Mille. in pract. crim. fol. 109. nu. 67. & Vnibert. Locat. in opere inquisitorũ. fol. 485. & aduertat iudex, quod omnino testi in hac confrontatione deferat iuramentum præsente reo, ut supra, quamuis in priori depositione iurauerit, alioquin nulla esset eius confrontatio, & repetitio, ut animaduertit in specie Io. Mille. d. fol. 109. num. 62. & alijs seq. Bursat. post Bertazol. quem alleg. cons. 192. nu. 35. & consi. 201. nume. 109. lib. 2. Et formula huius confrontationis hæc est. Interrogatus, & monitus, ut uelit dicere ueritatem, quoniam curia testes habet, qui ipsum de mendacio conuincunt, ita ut melius sit ingenuè fateri ueritatem. Respondit, la uerità io l'hò detta, & non ci possono esser testimonij, di quel che io non hò fatto. Interrogatus, an cognoscat Petrum Blasij de Vrbeueteri, sitque ipsius amicus, eumq; habeat pro homine probo, ueridico, & fide digno. Respondit, io lo conosco, non m'è amico, nè inimico, & l'hò per quel che è. Interrogatus, quid dicet, si prędictus Petrus deponet in eius faciem quod ipse negat. Respondit, dirò che dirà una gran bugia. Ex tunc Dominus ad conuincendum ipsum constitutum de mendacio, ipsumque disponendum ad ueritatem dicendam, mandauit in eius faciem adduci supradictum Petrum, quo sic adducto, & delato ambobus iuramento de ueritate dicenda, prout iurauerunt manu tactis, &c. factaque nominum, & personarum mutua inter eos recognitione, fuit idem adductus per Dominum Interrogatus, an ea, quæ supra dixit in eius depositione, fuerint, & sint uera, & per ipsum pro ueritate dicta, velitque ea approbare, & ratificare in faciem d. constituti. Respondit, Signor sì, che quel che hò detto nel mio esamine, è la uerità, & per la uerità l'hò detto, & lo dirò anco in faccia quì di N. Interrogatus, ut modo in substantia recenseat ea, quæ pro ueritate dixit in d. eius depositione. Respondit, la uerità è questa, &c. Vel hoc omisso dicitur. Et lecta sibi ad uerbum per me, &c. de mandato Domini eius depositione ad claram utrinsque intelligentiam, eaque per ambos (ut asseruerunt) bene audita, & intellecta, fuit dictus Adductus per Dominum Interrogatus, an prædicta per ipsum deposita fuerint, & sint uera, & per ipsum pro ueritate dicta, illaque modo approbet, & ratificet. Respondit, Signor sì, che quanto hò detto in questo mio esamine, che mi hauete letto è la uerità, & per la uerità l'hò detto, & tanto approuo, & ratifico. Tunc Dominus conuersus ad d. constitutum eundem Interrogauit, quid modò respondeat prædictis. Respondit, io dico, che costui dice la bugia, & è un gran bugiardo à dire queste cose, che di me non son uere. Replicante d. adducto, & io dico, che è la uerità quanto io

hò

hò detto, & se non fosse il uero, io non l'harrei detto. Et cum uterque ipsorum staret in dicto suo, Dominus licentiauit d. testem, & continuando deinde examen cum ipso constituto, eundem D. Interrogauit, monuit, & hortatus fuit ad dicendam ueritatem, & ut à mendacio, & à pertinacia recedat postquàm uidet, quod de mendacio conuictus est. Respondit, io hò detto la verita, & non posso dir altro, &c. Et si reo prius legeretur ut supra examen testis, & postea uellet Iudex nihilominus testem confrontare, fit confrontatio, nihilominus vt supra, quia post lectā reo ut supra depositionem testis, & ipso in negatiua persistente, dicitur. Ex tunc Dominus ad conuincendū ipsum de mendacio, eumq; magis disponendum ad ueritatem dicendam, mandauit &c. & prosequitur ita Iudex confrontationem, ut supra, secundum supradictam formulam.

29 Et † si testis uisu tantum, non etiam nomine reum cognosceret, tunc ea Iudex utitur formula, quia adducit testem in faciem rei, ut supra, ut recognoscat, secundum Bal. in cap. cum causam numer. 53. de testib. Bar. in trac. de testib. nu. 46. Ang. in l. 1. nu. 2. ff. si ex noxa. caus. aga. Foller. in prac. cri. in uerb. capiat informationem. nu. 46. in 2. editione, & propterea testes, † qui delinquentem non cognoscunt, interrogandi sunt de statura, effigie, ætate, & vestimentis delinquētis, alijsq; signis, quæ sunt ad recognoscendum hominem, si quando talis delinquens in fortiam Curiæ deueniret. Bar. in l. 1. C. de mendic. ualid. lib. 11. cum alijs, quos congessimus in Method. process. informat. lib. 3. cap. 3. nu. 56. & diximus in ea. Method. lib. 4. ca. fin. nu. 499. & ita hunc testem adductum in faciem rei Iudex interrogat delato prius ei coram reo iuramento de ueritate dicenda an d. C. cognoscat, & recepta responsione, quod tantum uisu, non etiam nomine cognoscit, interrogatur, an is Constitutus sit illemet, de quo ipse dixit, & deposuit in eius examine, & pro eodemmet illum recognoscat, & responso quod sic, legitur ut supra sibi eius examen ad clarā etiam intelligentiam ipsius Cōstituti, eoq; lecto, & bene per eos audito & intellecto interrogatur testis adductus, an ea quæ dixit, & deposuit in d. eius examine fuerint, & sint uera, & per ipsum pro ueritate dicta, & an ille puta Franciscus, ad cuius faciem adductus est, sit illemet, de quo deposuit. & ita eius respōsio recipitur, & deinde reus interrogatur, quid modo respondeat prædictis, & ita Iudex prosequitur confrontationem istius testis cum reo secundum prædictam formulam, quam etiam ponit, licet diuersis verbis, styloq; diuerso Io. Mille. in prac. crimin. fol. 106. 112. 115. 116. 117. & est huiusmodi, uidelicet, vt fol. 106. Die 12. Octobris. 1587. Coram me Ioanne Vlpiano D. Præpositi Parisini Vicario in loco, ubi rei in uinculis interrogantur, Iacchus Ebrio nobilis Girardi Milonis famulus commissus est cum Apelle Coo primo teste in elogio aduersus eum, Girardum, cœterosq; maleficij reos confe-

cto,

cto,& à me delato iureiurando rogatus, utrum testem cognosceret, haberetq; quod in eum diceret, incusaretq; intestabilem. Dixit d. testem agnoscere hominem siquidem fidei labefactatæ, & in alio iudicio, uti à pluribus acceperat, periurij notatum: ad hæc sodalem, affinem, & affinē defuncti Crassi, atque hæredem, denique eiusmodi, & illius testatio pondus minime habeat. Contra rogatus, ac iuratus Apelles, num cognosceret d. reum Ebrionem, uerumq; is loqueretur: Dixit de facie tantum sibi notum, unum ex illis aduersus quos hisce diebus testatus fuerit imberbem, bipertitis caligis, & bicoloribus; sed ab eo nullū ex defunctis, quātum uidit, percussum. Cæterum quod ad periurium attinet commentitium & fictum, uirum se probum, omnibus probis probatum, nec unquàm ulla labe etiam minima denigratum. Hoc peracto, quod denunciato testimonio uocatus, ac reuocatus in iudicio dixerat, recitatur, in quo sacramento obstrictus perseuerauit nihil uel addito, uel detracto; reclamat reus testem mentitum in cęde non fuisse cum Milone, Anippo, & alijs per eum nominatis. Apelles perstat in testatione, eò dimissus est ad sua negocia. Similiter cū Lucio Licinio secūdo loco testificato Ebrio commissus, ac post sacramentum interrogatus, utrum agnosceret præsentem Licinium, haberetq; quo illius testimonium eleuaret. Respondit illum sibi numeris omnibus incognitum, propterea reprobare non posse. Vicissim Lucius post sacramentum de uero dicendo, neue suo testimonio reum iniuste lęderet commonefactus testatur illius nomen se nescire, sed unum ex eis, qui homicidium in elogio memoratum patrarunt in cęde adfuisse stricto gladio, licet non uiderit quemquàm ab illo percuti. It inficias Ebrio, negatq; homicidio interfuisse, quod & probationibus euincet. Testatione igitur recitata legitima, in ea perseueranter stetit Lucius, nihilq; immutatum est. Contendit reus in homicidio non fuisse, testis indictis constans remittitur ad res obeundas. Eodem præscripto cum tertio teste Claudio Cornelio commissus Ebrio, & interrogatus data fide ait, testem se nequaquàm cognoscere, ideo refellere non posse. Cornelius itidem iuratus circumcirca conspicit, reum sermone, ac uestitu agnoscit, unum ex Milonis seruis, in quos testatus est, & agnoscere uisu dixit. Legitur testatio, eam pertinaciter tuetur, adnectitq; famulum esse Milonis, quem ministrantem animaduertit in parui cerui diuersorio, & alia die uesperi sequētem herum Milonem obuium habuit, quemadmodum testando exposuit. eò testis ad operas redijt. Reus in diuersum it flens, negansq; quæ ille esset commentus falsa. Simili lege, ac modo cum postremo teste Dauide Dama commissus Ebrio, atque rogatus iureiurando affirmat testem uidisse se nunquàm, ne dum agnoscere, quo sit difficillimum illum incusare. Damas in eo obseruasse uultum, & ætatem iurauit, cum famularetur Miloni in diuersorio parui cerui, & sectaretur in uia die, quo commissum est homicidium, sicuti testificatus

ficatus est. Testationis recitationi consensit Damas iuratus, quàmuis cõtradiceret Ebrio causatus illo toto die domi fuisse, pauisse, ac peruisse equos, cœterasq; domesticas res curasse. Testis perseuerans, ac sibi consentiens reuertitur ad magistrum, reus in carcerem. fol. 112. Die dicta

Accersitum itidem è carcere in conclaue secretioris consilij Henricũ Nebulonem nobilis Gerardi Milonis famulum præsente Apelle Coo primo inquisitionis teste peracto solemniter, & iureiurando interrogaui, utrũ testem eum agnosceret, & posset etiã obijcere quicquã, uel in mores uel in testationẽ, quod illã infirmaret, & irritã faceret. Nequeo (inquit) in eum dicere, quem nunquàm uidi tantum abest, ut nouerim; protestatur autem ius sibi esse opponendi post aperturam, & publicationem testimonij testis. Contrà uerò testis etiam sacramento affirmat cognoscere se habitum, & uestitum rei, thoracem rubeum, caligas, & calceamenta alba, quemadmodum in testimonio ante dixit. Deinde recitato testimonio apparuit reum esse eum, qui in illo significabatur, atque illud uerum confessus est præter id, quod loqueretur herum cum eo in cæde, & conflictu fuisse. Testem auditum, atque constantem domum remisi. Simili modo coram Licinio teste Nebulonem iuratum rogaui, nunquid haberet, quod reprǽhenderet in testis uita, quo illius testimonium eluderet? Qui respondit illum non nouisse, propterea existimationem suggilare non posse. Lucius uerò ubi conspexit uestes, barbam, omnem denique hominis habitum unum esse confirmat, de quibus tulerat testimonium. Dicta sua lecta, attentè, accurateque intellecta iurisiurandi religione comprobat nominatim repetens Nebulonem percussisse tunc uiuentes, nunc defunctos Crassum, Xenium, & Plutum. Mendacij reus testem insimulat, ac falsi, quod alium pro alio sumat per se ipsum deuouens, atque execrans, si homicidio interfuisset. Testis perseuerans dimittitur. Ita coram Claudio Cornelio ordine teste tertio, & Nebulone reo etiã iurato suscitatus sum, ecquid haberet, propter quod infringeret Cornelij testationem illius improbata uita? Dixit, fieri nõ posse, ut quis sub agitetur ab eo, qui nõ nouerit. Deinde recitatis, quæ testatus fuerat, Cornelius subscripsit concepto iuramento autumans, reum præsentem alterum esse ex famulis Milonis, quem productus testis intellexerat. Reus tantum negat ratione, quamobrem negaret, non addita. Ad hunc modum Dauid Damas ultimus testis se sistit in examine, coramq; eo post sacramentum monui nobilem, ut circumspiceret diligenter, si quo pacto Damam à testandi iure summoueret, eximeretq; è testium numero, citra tamen calumniam. Dixit difficillimum esse eum incusari, qui non sit noctus, Perlecta ad uerbum distinctè sua dicta, subsignat sacramenti religione Damas. Reus non habens quod contra in medium proferret, conticuit, & testis abijt. fol. 115. Die dicta. Girardum Milonem nobilem prolixa barba, tonso capillo, ac caligis indutum partim rubeis, par-

tim

rum croceis,ex eodem carcere exhibitum curaui coram Apelle Coo primo inquisitionis teste de fama, & moribus delato iureiurando percontatus sum,an quid sciret ad labefactandum illius testimonium. Dixit opinari uidisse testem Coum periurio,infamia,perfidia uenali,redempto testimonio,atque alijs notatu flagitijs, denique eiusmodi,qualē leges intestabilem faciunt,nec illud testibus egere,quod communi omnium famā probatum est. Testis contra asserit reum mentitum probitatem suā omnium iudicio defendens. Praeterea se de facie agnoscere Milonem unū de illis,quorum in testationē meminit,quem & defunctos percutiētem, & festinanter fugientem uidit. Recitata est testi sua testatio,cui etiā subscribere sacramento nihil dubitauit nec addens,nec detrahens.

Reus verò contendit eiusmodi non esse credendum: Nihilominus testē remisimus, quò sua illum uacarent negocia. Eodem uenit Lucius Licinius secundo loco testatus, sistitur à me coram reo Milone, si forte ab illo nosceretur,& post iusiurandum obijceretur, quod fidem homini derogaret,uel illum reijceret testem. Negat Milo quicquàm scire. At testis iuratus reum sibi facit,ac habitu notum autumat unum de homicidis quibus in suo testimonio intelligit.Illud testimonium lectum est prę sente Milone, & confirmat Lucius. Fortiter reclamat reus, mendacijq; arguit,tandem testis remittitur ad suas operas. Claudius Cornelius tertio loco testis ad eundem reū adductus,si forte ab eo reprobaretur,praestito utunque sacramento recitatum item testimonium Cornelij coram Milone,& ab authore confirmatum. Milo sublatis in cęlum oculis flere amare cœpit, & dimisso teste exclamat, o Deus, Deus optimus. Dauid Damas postremus testis nulla per eum super eo iuratum improbatus cō tumelia,dictum,ac testationem suam à me lectam,& apprime perceptā ab eo adstante reo ueram esse cum sacramēti obstrutione adseruit. Tum reus omnes (inquit)mihi aduersantur,& nituntur expugnare caput meū appetentes,quo dicto in carcerē remissus, donec aliud à me ediceretur. eo.fol. 115. Die dicta.

Bernardus Thraso Principis nostri miles deductus è carcere in conclaue consilij, & exacto iuramento à me requisitus si quid foret, quod Apellis Coi primi testis praesentis aestimationem minueret,infamem, ac intestabilem faceret. Ait,illum criminari non posse,de quo nunquā audiuit,tantum abest, ut bene perspectum habeat. Atqui testis ipso aspectu reum agnouit,recitataq; testationi iuratus consensit,& adhaesit. Tū reus, uel inquit,falso testi, & mendaci linguam contumeliose uibranti, Deosq; obtestat immortales,si huius particeps criminis fuit. Testis perseuerās,ut corā alijs,reuersus est domum.Lucius Licinius alter testis uocatus in ius à reo pręsente,& sacramento obuincto,inculpatus suum prolatum testimonium,ac coram repetitum iureiurando stabiliuit. Verum reus testi non esse credendum docet,ut qui aliàs peierasset, cōspirasletq;

in

in reum, ac liquidò constaret ex illius uerbis, & affectu aduersariorum adiutorem esse. Testis Lucius criminationem subleuat, ac regerit, asserēs quod dixerat uerum esse, ita missus est. Claudius Cornelius tertius ordine testis nulla læsus à reo stante, & iurato maledicentia, quod paulo ante testatus fuerat, uallat sacramento. Reus repugnare nititur, sed frustra: quare ut antea remittitur testis. Dauid Damas testis postremus in præsentia rei, qui delato iuramento, ne minimum criminari potuit, cum maxime uellet, & sua plurimum interesset, testimonium alio iureiurando communit. Reus illud uerum esse negat, sed tamen Damas sibi consentiens abijt dimissus. fol. 116. Die 13. Octobris. 1587.

Ægidius Gnato nobilis Desiderij Anippi famulus uocatus similiter è tenebris carceris in lucem ad me, ac compositum cū Apelle Coo teste, si posset seruata sacramenti religione illum testem uel reijcere, uel reprobare. Testem non nouisse ingenue fatetur. Testis itidem reum non noscere ait, dubitareq; , an unus illorum sit, in quos testis sit productus. Verum quod dixerat tunc præsente reo iureiurando approbauit, & illi abeundi facta est potestas. Reus contradixit nihil. Lucius Licinius secundo loco testis ab accusato præsente & admonito, nulla infamia reprobatus, dicta sua in testando coram repetita iuratus confirmauit, uerum accurate circumspiciens hæsitat famulus sit nobilis Anippi, aut quiuis alius, & an auxilium tulerit sicarijs cædis conscius. Accusatus Anippum herum agnoscit, uerum homicidio interfuisse negat. testis hinc soluit. Claudius Cornelius tertio loco testificatus in iure præsente reo stetit, vt si legitime fieri posset, ab eo reprobaretur delato iuramento. Sed reus antea uidisse testem non recordatur, eò reprobare se non posse. Altius testatio legitur illic in præsentia accusati, approbaturq; iureiurando à suo authore, qui præter id, quod scriptum erat addidit, reum famulatū Miloni, cum paulo ante pranderet in parui cerui diuersorio, uti fert testimonium. Reus prandio adfuisse nihil diffitetur, sed de homicidio nihil audiuisse.

Dauid Damas ultimo loco testis auitus similiter, & cum accusato cōpositus, ut refutaretur ab eo, si reliose, & citra iniuriam fieret. lectū etiam suum testimonium, & ut ipse Damas inquiebat, non oscitanter auditum iureiurando confirmauit, quamuis monstratum reum non agnosceret. Reus obmutuit singultibus illa uellens. testis uerò hic ut superiores dimissus, & reus carceri redditus. fol. 117. Die dicta.

Ferdinandus Parasitus nobilis Desiderij alter ex famulis à tenebroso carcere euocatus, ac rogatus à me coram Apelle Coo primo teste post sacramentum, si quam aduersus eum reprobationem sciret ad euitandum contra se testimonium. Dixit, illum tam sibi perspectum, quàm eum, quem nunquàm uiderit. Recitatum deinde in præsentia accusati elogij capitulū, quod exceptum fuerat Coo testante, comprobatum est etiam

iureiurando ab eo,& Cous dimissus. Reus obmutuit omni reprobatione destitutus. Lucius Licinius secundus testis reo coram me exhibitus: est,ut à reo confutaretur delato tamen prius iuramento, ne quid iniurio se obijceret, aut criminaretur reus. Post recitato testimonio iuratus testis calculum adiecit, affirmans se nescire, an Parasitus cædentibus ad fuerit,& à se in cæde non conspectum. Conticuit reus,& testis discessit Claudius Cornelius tertius testis in iure coram nobis stans nulla in se obiecta ab accusato,tametsi admonito,& religione obstricto, ne id iniuriose faceret,infamia, publicatam attestationem sacramento corroborauit,reumq; unum esse ex his,qui ministrarent prandentibus in diuersorio parui cerui,quod cum dixisset in testimonio reo nihil contradicente dimissus est testis. Dauid Damas quarto loco testis eadem ratione accersitus in iudicium testationem suam per me recitatam præsente reo,prius tamen sollicitato de criminando teste,modo id religiose fieret,iuramento obsignauit, nec dubitauit affirmare Parasitũ adfuisse prandio in diuersorio parui cerui ministrantem Miloni, ut testatus est. Parasitus silentio consentire uisus est,ita testis ad suas operas dimissus. Hactenus Io. Millei formula confrontationis,qua non utimur,sed alia, quam supra posuimus. Poterit tamen Iudex suo arbitrio Notario dictare dictam confrontationem,& quibuscumque uerbis,dummodo substantiam retineat: nõ est enim vis in uerbis,nec in modo,& stylo dictandi, licet attendendum sit,quod verbis aptis,& rei accomodatis confrontatio fiat, vt clare à legentibus,vel aduocatis,uel causarum patronis intelligatur.

31 Sed † ad duo aduertendum est in ista confrontatione testis reum non cognoscentis.Primo,quod exhibitio rei, si possibile est, fiat testib. cũ indumentis,& qualitatibus ipsius rei,ut eum facilius recognoscant.Bar. in l.si eũ exhibuisset §. ante aurẽ.nu. 2. ff.de public.in habitu & l.stigmata. C.de fabric.lib.11. & admonet Bal. dicẽs,quod exhibitio consueto fieri

32 debet, licet † tamen facies illa sit, quæ principaliter personam ostendit, ut dixit in d.c.cum causam numero 52. de testib. & docet etiam Foller.

33 in dict. uerb. capiat informationem. Secundo, † ne materia detur fabricandi falsum,fieri debet confrontatio hæc,constituto reo inter duos, vel tres,& tũc testis interrogatur, quis eorum uideatur,& sit ille,de quo deponit in eius depositione. ita admonet obseruandum esse Foller.in d. loco. & dicit, quod ita etiam alibi seruatur à practicis. & admonuimus

34 in Method. processus informat. d.cap.fin.lib.4. nu.500. & seq.& † formula erit hanc dictandi confrontationem; quia quando iudex mandat testem adduci in faciem rei,dicit. Ex tunc D. ad conuincendum ipsum constitutum de mendacio,ipsumque disponendum ad veritatem dicendam,mandauit adduci in faciem eius inter tales,& tales constitutum supradictum.N.qui sic adductus, delatoque eidem iuramento de veritate dicenda, prout iurauit manu tactis scripturis, &c. fuit per D. Interrogatus,

tus, an ea, quæ dixit, & deposuit in eius examine fuerint, & sint vera,& per ipsum pro veritate dicta. Respondit, Signor sì, che quello, ch'hò detto nel mio esamine è la uerità,& per la verità l'hò detto. Et lecto sibi per me, & c.de mandato D. dicto eius examine ad claram vtriusque intelligentiam,& eo bene per eos,vt asseruerũt audito,& intellecto,fuit idem adductus per D. Interrogatus, an ergo prædicta per eum deposita pro veritate dixerit. Respondit, Signor sì, che questo, che ho deposto è il uero, & cosi confermo per la uerità. Interrogatus, an ipse ex his, qui sunt coram ipso,aliquem cognoscat,& an aliquis eorum sit ille Franciscus,de quo deposuit in d.eius examine, & illum indicet. Respondit, Signor sì,che tra questi ci riconosco quel Frãcesco, ch'ho detto nel mio esamine,& è questo quì,tangens d.Franc.constitutum. Tunc D.conuersus erga d.Franc.constitutum eundem. Interrogauit,an ipse cognoscat d.testem,& quid respondeat prædictis contra ipsum per d.testem depositis. Respondit, io non conosco costui, nè sò quel che se dica, lui dice la bugia, & non sò come si possa dir questa gran bugia di me. Replicante d.adducto, io ho detto, & dico il vero, & tu sei quel Francesco, che ha fatto quanto ho detto in questo mio esamine. Ex tunc D. cum uterque ipsorum staret in dicto suo, licentiauit dictum N.& continuando examen cum ipso constituto eundem interrogauit, &c. Potest etiam fieri confrontatio hæc, interrogando prius testem, & reum super eorum cognitione, subinde testem, an per eum deposita fuerint, & sint vera, & reum, quid per d.testem depositis respondeat. Hactenus de formula interrogandorum reorum in vniuersum: nunc exemplum formulæ ad imitationem demonstrandum est, quo hominibus etiam tardi ingenij ista ars interrogandi reos fit intelligibilis, & nullus profectò erit ita ingenij inops,cui futura non sit facilis,& manifesta. Et primo ponam exemplum formularum antiquorum,& posteriorum, mox nostrum subijciemus, quo totam artem, quam supra demonstrauimus, complexi sumus. Exemplum formulæ interrogandorum hæreticorum Repert. Inquisitor.in uerb.examinatio.vers.item nota formam, quamuis sine arte aliqua. Inquit enim.

35 Item † nota formam qualiter debet examinari delatus ab inquisitore, quæ forma talis est. Primò debet iurare delatus dicere veritatem tam de se, quàm de alijs, &c. & debet interrogari vnde originem trahat, scilicet de tali loco, & tali. Item qui sunt eius parentes, & si sunt uiui, vel mortui, & dicat de viuis, & mortuis in quo loco sunt, & dicat nomina eorum. Item interrogetur, vbi fuit nutritus, & annis pluribus conuersatus: & si Inquisitor uideat, quòd talis delatus mutauit locum propriũ, & conuersatus est in alieno territorio, interroget eum de illo loco, cum quibus conuersatus est,& de nominibus, & uita eorum,& interroget de causa, quare mutauit locum suæ natiuitatis, & transtulit se ad commo-

randum in tali loco, uel cum talibus. Item interrogetur, si in talibus locis, vel alibi scit, vel audiuit, vbi aliquis faceret, uel diceret talia, & talia de quibus ipse erat accusatus, vel alia, q̃ essent cõtra sãctã fidẽ Catholicã. Hactenus Repert. Inquisitor. Exẽplũ formulæ Eymerici in Director. inquisitor. 3. par. nu. 74. quãuis sine arte. Modus interrogãdi reũ accusatũ.

36 Talis † de tali loco delatus prędictus iuratus ad quatuor Dei Euangelia corporaliter tacta, tam de se, quàm de alijs dicere veritatem, & Interrogatus vnde est, seu unde originem trahit. Respondit, quod de tali loco talis Dięcesis. Item interrogatus, qui sunt eius parentes, & si sunt viui, vel mortui. Respondit, quod vocantur taliter, vel quod sunt viui in tali loco, vel mortui. Item interrogatus vbi fuit nutritus, & ut in pluribus conuersatus. Respondit, quod in tali loco, vel tali. Et si videat inquisitor, quod mutauit locum proprium, & conuersatus fuit in alieno, & præsertim in locis, in quibus consueuerunt hæreses vigere, interrogabit eum sic. Item interrogatus, quare mutauit locum suæ natiuitatis, & se transtulit ad commorandum in tali loco, vel talibus. Respondit, quod ex tali causa. Et secundum responsiones formabuntur articuli, quousque ad propositum veniatur. Item interrogatus, si in dictis locis, uel alibi audierit loqui de tali materia, exprimendo materiam, de qua est accusatus, ut pote si audiuit (loquitur Eymericus secundum sua tempora) loqui de paupertate Christi, vel Apostolorum, seu de visione Beatorum, &c. Et si dicit, quod sic, interrogetur diligenter, quid audiuit loqui de materia antedicta, & scribantur eius responsiones, dixit &c. Itẽ interrogatus, quid ipse super hoc aliquãdo est loquutus. Respõdit, & dixit &c. Item interrogatus, quid ipse credit super hoc, quod &c. Et sic prudens inquisitor interrogabit, & formabit articulos secundum materiam, de qua est accusatus, & de qua per testes est conuictus, vel suspectus habitus, taliter vt veritas habeatur, & interrogabit eum, & examinabit frequenter inquisitor super his, quæ negat, & sunt probata, vel sunt suspitiones vehementes contra eum, quousque amplius nolit fateri, fatendo, uel negando. Hæc Director. inquisitor. Exemplum formulæ Iacobi Nouelli in prac. crim. fol. 28. etiam sine arte. Modus constituendi reos criminosos de plano.

37 Constitutus † coram Magnifico & Clarissimo Potestate, & Capitaneo Taruisij quidam proceræ staturæ indutus pannis camelinis, aut caligis albis, duploide albo, sine birreto, tonsus, cum barba nigra, ætatis ex aspectu, ut uidebatur ann. 30. vel circa. & Interrogatus de eius nomine, cognomine, & patria. Respondit. Interrogatus, siue admonitus, quòd narret, quomodo successit casus mortis q. Sempronij. Respondit. Interrogatus, quibus certis loco, die, & hora fuit interfectus prædictus q. Sempronius. Respondit. Interrogatus, cum quibus armis, & in qua parte corporis fuit idem Sempronius vulneratus. Respondit. Interrogatus,

quomo-

quomodo intellexit prædicta. Respondit. Interrogatus, à quo, seu à quibus prædicta dici audiuit, & in quo loco. Respondit. Interrogatus, in quo loco se reperiebat ipse constitutus tempore sequuti homicidij in personam prefati q. sempronij. Respondit Interrogatus, qui habitant in domo ipsius constituti. Respondit. Interrogatus, vbi stetit illa nocte, in qua successit casus mortis q. Sempronij. Respondit. Interrogatus, cum quo, seu quibus dormiuit ea nocte. Respondit. Interrogatus, ob quam causam præfatus q. Sempronius fuit interfectus. Respondit. Interrogatus, an sibi constituto, vel alij ex correis per aliquē, seu aliquos fuit datum, uel promissum, ut tale committeret homicidium. Respondit. Interrogatus, in quo loco datus fuit ordo occidendi præfatum q. Sempronium. Respondit. Interrogatus, de præsentibus ad d. casum. Respondit. Interrogatus, si ipse constitutus alloquutus fuit de hoc casū cum aliquo, seu aliquibus. Respondit. Interrogatus, quæ inimicitia intercedebat inter aggressores, & ipsum Sempronium. Respondit. Interrogatus, de ordine, & tractatu interficiendi præfatum q. Sempronium. Respondit. Interrogatus, de indumentis, habitu, ac statura aliorum complicum. Respondit. Interrogatus, si de hoc ordine, & tractatu pluries sermo inter eos habitus sit, uel cum aliquo ex prędictis. Respondit. Et admonitus, quod aduertat dicere ueritatem tam circa factum, quàm circa ordinem, tractatum, & deliberationem committendi dictum homicidium, aliter cogatur medijs iuris eum in tormentis fateri. quibus habitis fuit reductus ad locum suum animo, &c. Hactenus Nouell. qui in tract. ad defensam. tit. Responsiones reorum. per totum instruit reum, quomodo super singulis prędictis interrogatorijs respōdere debeat. Exemplū formularū interrogandorū reorū. Io. Mille. in pract. crim. fo. 83. & pluribus aliis seq. super homicidio p plures cōmisso partim Dominos, & partim famulos cū aliqua arte. Die 17. Ianua. 1540.

38 Nos † Ioannes Solon legum magisterij insignitus in suprema curia Aduocatus Pręposici Parisiensis, Vicarius in conclaue Consilij nostri, ubi custodiæ solent audiri eductum è carcere Iaccum Ebrionem nobilis Girardi Milonis famulum Burgundum genere, Hedui ortum, annos natū tredecim, uti asserebat, ex elogio sceleris indice interrogauimus, qui pro consuetudine sacramento adactus de dicenda, & confitenda ueritate, ac interrogatus, quo faciente, & criminante detrusus sit in carcerem? Dixit Antonia Diana, alijsq; sibi ignotis heri in uincula coniectum cum nonnullis alijs unà præhensis. Si illos, uel quem ex illis, à quo tempore, & quomodo noscat, quo item nomine nuncupentur, aut ubi diuertunt. Dixit tum ex facie, tum consuetudine illos probe noscere, quorum unus Henricus Nebulo Milonis famulus, alter Ægidius Gnato, alius Iaccus Ebrio nobilis Desiderij Anippi famuli nominantur, sibique cum illis magnam quandam biennio necessitudinem intercessisse. A quo tempo-

re sa-

re famuletur d. Miloni magistro. Dixit à duobus annis eius in familia uixisse. Si sciat Miloni magistro litem in Senatu Pariensi esse, cum quibus, & ratione cuius. Dixit illum cum quibusdam, sed maxime cum Ioanne Pluto, & Iuliano Xenio ciuibus Lutetianis, sicuti accepit, litem esse, & ex auditu se scire tantum; præterea nihil. Vbi nam quotidie prandeat, cœnet, manducet denique, & pascat d. Milo, & cum quibus. Dixit nunc hic, nunc illic, cum pluribus nobilibus sodalibus epulari, ac compotare; quod percensere utique per difficillimum foret. Quot dies sunt, à quibus prandit Milo in diuersorio, cuius in tabula pensili pictus est paruus ceruus apud Parisios, & qui cum eo erant, qui famuli ministrarent. Dixit magistrum suum Milonem mense Octobri nouissimè præterito prandisse in d. diuersorio parui cerui Parisijs cum nobili Desiderio Anippo eius sodali, & alijs nobilibus sibi interrogato ignotis; Ægidio Gnatone, Ferdinando Parasito d. Anippi seruis, Henrico Nebulone, & se, qui loquitur d. Milonis famulis, magistris, obsequentibus, & ministrantibus. Quæ uerba d. Milo, & Anippus habuerunt illic inter epulas? Dixit, plura, sed horum non meminisse inpræntiarum. Si inter alia audiuit d. Milonem se in suprema curia à d. Crasso, & Xenio astu, & uersutia magistri Chrysostomi Crassi in d. curia patroni uictum narrantem? Dixit, se audiuisse. Si d. Milo blasphemijs obtestatus est se uindictam sumpturum de dictis Pluto, Xenio, Crasso ante sequentis hebdomadæ lapsum. Dixit, eorum audiuisse nihil. Si sciat decima die Octobris nouissime præteriti hora nona uespertina nominatos supra magistrum Crassum, Xenium, & Plutum trucidatos fuisse in uico Sancti Honorati Parisiis iuxta crucem Tironeri, & per quos? Dixit audiuisse prædictos defunctos occisos esse dictis die, & hora; uerum à quibus, & per quos penitus ignorare. Num d. Milo, Anippus, & ipse, qui rogatur, insultauerunt superioribus die, & hora d. defunctos, quo telo miserè confoderunt, & male mulctatos dimiserunt? Dixit deuouens se diris, & malis geniis; atque crudelissima quæque imprecari, deprecans dæmones, ut ipsum ad inferos deferant, absorbeantque tartara ditis, si huiusce tam atrocis sceleris fuerit aut author, aut adiutor, aut quicquam sciuerit præter illa audita. Illum mentitum, nec ueritatem dixisse docuimus, manifestoq; mendacio deprehendimus, quod per elogia aduersus eum concepta, aliosq; conscios, ac participes probatum esset, & liquido constaret d. die. 10. Octobris sub nonam noctis horam d. defunctos insidijs circunuenisse, ac trucidasse, nec non Dionisiū defuncti Crassi amanuensem grauiter uulnerasse. Dixit, huius se facti prorsus nesciū, seq;, quæ loquerentur, omnia latere. Si assentiri uellet testibus, qui in elogio testimonium dixissent. Dixit, id minime uelle, cum illos nō agnosceret, cuperetq; uidere. Nec plus, uel aliter dixit sedulò rogatus, atque examinatus, eū in carcerem remissimus. Ex eodem. fol. 88. Eadem die.

Fuit

39 Fuit † itidem accersitus,& eductus è carcere Henricus Nebulo famulus nobilis Milonis natione Rothomagen. ætate ann. 29. aut circiter, vt aiebat,tactis sacrosanctis Dei Euangelijs de dicenda,& confitenda ueritate iuratus à nobis. Rogatus causa, & cuius instantia coniectus esset in carcerem. Noluit respondere,tandem mulcta indicta respondit, se causas minime scire,sed instantibus quadam uidua,& alijs prehensum se,& illuc detrusum,quantum sibi relatũ esset. A quot diebus nouissime epulatus est d.Milo in caupona parui cerui Parisijs,& qui ei assidebant sodales? Ait in Mense Octobris ultimate lapso d. Milonem in illa caupona epulatum cum nobili Desiderio Anippo, alijsq; permultis sibi ignotis. Quæ necessitudo intercedebat d.Miloni cum illo Anippo? Ait conterraneos esse,& ferè sub eodem tecto uti eodem lare,socios,& sodales. Quæ colloquia inter illos in d.diuersorio prandentes fuerunt? Ait uaria, atque diuersa, quorum iam immemor esset. Num inter hæc Milo litem sibi fuisse cum Iuliano senio, & Ioanne Crasso, in eaq; narrauit succubuisse? Ait id quidem à Milone tunc temporis narratum. Num is Milo in hæc uerba erupit,causa cecidi in Curia suprema arte,& dolo magistri Chrisostomi Crassi,sed & per mortem,& sanguinẽ Christi ante huiusce hebdomadis finem funditus perdam Xenium, Plutum, & Crassum,nec incruentam de me portabunt victoriam. Ait horum ne minimum quidem audisse. Num idem Milo re ipsa præstiterit, quod erat interminatus? num post uerba consequuta sunt uerbera,& ad effectum perduxerit dicta constipatus nobili Anippo,Bernardo Trasone,Claudio Caligula Principis nostri legionarijs, Ægidio Gnatone, Ferdinando parasito famulis Anippi, Iacco Ebrione, Andrea Iro, ipsoq; qui rogaretur die 10. Octobris uesperi circa horam nonam compositis insidijs,ac strictis ensibus insurrexit in d. Crassum, Plutum,& Xenium,& ad intenicionem vsque ceciderit, atque eadem ui, & impetu Dionisium Daccum Crassi famulum grauiter læserit? Ait,si horum omnium aut viderit, aut audiuerit quicquàm, terræ hiatus,& abissus maledictum, ac excoratũ cum Dathan,& Abiron deuorent. Quem cum manifeste refelleremus, aperteq; mendacij conuinceremus. Ait se uera loquutum, non mendacia. Vtrum se ad Milonem magistrum nobilem Anippum,Caligulam, Trasonem,Ebrionem,Parasitum,Gnatonem,& Irum referre, testimoniisq; adhærere uellet. Ait,ad se vnum, non ad quemuis alium referre velle. Hæc tantũ ille non oscitanter rogatus,& examinatus à nobis,atque ideo in carcerem reductus. Ex eodem.fol.90.Eadem die.

40 Euocatus † è carcere,accoram astans in Conclaue Gerardus Milo dominus Vallis in Beluensia ibidem ortus ann.30.aut circiter natus,barba ablonga,capillis tonsis,sacramento obstrictus de dicenda, & confitenda veritate,& Interrogatus,quam ob causam, quibusue instantibus protrusus esset in carcerem? Latet me (inquit) & indigne hanc mihi innocenti fa-

ti factam iniuriã apud te ęquissime Iudex quęror, postuloq; contra eos, quos decebit, litis æstimationem, damna, & id quod interest mea. Vbi (inquimus) habitas, sedem fixeris, aut in quem locum te recipias? Parisijs, inquit, à semestre moratus sum, interim dũ hic certa lis in supremo senatu tractaretur, & finiretur. Aduersus quos, (inquimus hęc lis tractatur? Auersus (inquit) Iulianum Xenium, & Ioannem Platum ciues Lutetianos, & me. Vtrum, (inquimus,) eiusmodi lis sit finita, et à quo tempore, & secundum quos data? Hoc (inquit) mense arresto Curiæ supremæ secundũ aduersarios lis dara est, uire tamen, an iniutia ipsi uiderint, quibus ita uisum est; relucet tamẽ æquitas, & res ipsa loquitur, quàm inique, atque iniuste. Ne (inquimus) temerarius es, & effrons, qui adeo impudenter, audacterq; loqueris. Nihil (inquit) prohibet loqui suæ innocentiæ fidentem, nullaq; impallescentem culpa. Sed ad rem (inquimus) quis patronus aduersariorum partes tuebatur, quo agente causam tenuerint? Is (inquit) fuit magister Chrisostomus Crassus artis ueteratoriæ homo adeo exercitatus, ut causam inferiorem superiorem, superiorem inferiorem iure, æquoue suadente, aut d issimulante facere queat. Vitamne (inquimus) crudeliter interminatus es Crasso, Xenio, & Pluto in parui cerui diuersorio prandens, & quibus loquutus es de ijsdem aduersarijs? Nona (inquit) die mensis Octobris prandenti mihi cum nobili Desiderio Anippo, & tribus alijs nobilibus, quos secum adduxerat Anippus in pauci cerui diuersorium, uenit in mentem litis huiusce recordatio, cuius causam, & exitum d. nobilibus obiter exposui, qui non admodum Arrestum probarunt, existimarũtq; ab omni iure alienum, deinde incidimus in alios sermones. Num (inquimus) ibidem palam in has minas exclamaueris? Ædepol per mortem, & sanguinem Dei ante huiusce hebdomadis finem prædicti Xenius, Plutus, Crassus mœritas luent pęnas, nullaq; alia, quàm mea manu uitam finient. Male, (inquit,) peream, hæcq; terra mihi dehiscat uiuo, si quid eiusmodi à me exierit. Qui erant (inquimus) alij tres nobiles ab Anippo in d. diuersorium adducti, quoue nomine nuncupetur, & vbi sedem habeant? Audiui (inquit) alterum Claudium Caligulam, alterum Bernardum Trasonem vocari Principis nostri milites, tertium non noui nec nomine quidem. Qui famuli (inquimus) ministrabant, & inseruiebant in d. prãdio? Quatuor (inquit) duo ex meis Iaccus Ebrio iunior, & Henricus Nebulo, duo item alii Anippi Ægidius Gnato, & Ferdinandus Parasitus. Vbi (inquimus) & cum quibus die 10. Octobris nouissime præterita cenauisti? Parumper meditatus cœnam, (inquit,) eo die feci in diuersorio, cui pendet intersignum Leonis argentei Parisii in vico sancti Honorati cum Anippo, & sociis, quos in Palatio inueneram, atque ibi cessauimus ad horam nonam, illincq; mature nos dormituri contulimus in diuersorium Balistæ in uia sancti Iacobi ad nostrum hospitium. Num (inquimus) illius diei hora 9. ipse, & Desiderius

Anippus

Anippus cum vniuerso satellitio insidias construx istis, & strictis gladijs inuolastis in Xenium, Plutum, & Crassum iuxta crucem Triqueri, acerbeq; concisos reliquistis, Dionisium vero Dauum Crassi famulum vertistis in fugam læsum, coegistisq; in pedes se dare. Dij boni (inquit) quid ego audio? adeo me ferum putas, ac crudelem, ut hæc cogitarim, tantum abest vt effecerim, quæ etiam ipso auditu offendunt; deliramenta planè, atq; somnia mentis insanæ, & ægrotantis. Noscis ne (inquimus) Andream Irum Cerdonem, & num interfuerit in diuersorio Leonis argentei? Nosco (inquit) sed visu tantum, quod eo sum aliquando usus in deferendis sarcinulis hac in vrbe Parisiensi; veneratq; is Irus in diuersorium tempore cœnæ à me paruulum pecuniam accepturus, quæ pro operarum locatione ei debebatur, qua persoluta discessit, postea nunquàm visus. Homicidium (inquimus) astute dissimulas, certaq; retices, ac protrita hic effugiendi occasionem captans. Rem (inquit) apertam aperte recensui, nō circuitione usus. Vis ne (inquimus) testimonijs Anippi, & tuis famulis subscribere? Nullius (inquit) in verba iurare assueui, expertus quàm sit periculosum hominum fidei credere. Ad hunc itaq; modū exquisite discussus super criminatione & elogio repetiuit carcerē.

Ex eodem. fol. 92 Dicta die.

Ioannes Solon legum candidatus, &c. Ægidium Gnatonem nobilis Desiderij Anippi seruum Britannum annorum 30. aut paulo senior veste hispanica nigra cum thorace rubeo, & caligis dissectis, bicoloribusque accitum è carcere in conclaue Consilij Præpositurae, atque religione obuinctum ita de crimine obiecto indicijs, & elogio concepto percunctatur, conscientiamq; explorat. Solon. Cedo, quis casus deiecit in carcerem, cuiusve causa includeris? Gnato. Sacris sum initiatus, & iurisdictionis alterius mancipatus, cui ego, non tibi debeo respondere; & ad quem remitti postulo; quod si mihi non credis, en tibi fidem facient tabulæ de eâ re, scripturæ sacri ordinis assertoriæ, & consignatæ sigillo Episcopi, quas ipse constituto die adhibiturū me polliceor. Solon. Præcipio, iniungoq; tibi sub pœna ducentarum librarum, vt mihi respondeas remittendus ad ecclesiasticum; si fieri oporteat, ne præcidatur tibi fori præscriptio. Gnato. Effecit Antonia Diana, alijsque quos petitus ignoro, vt has compedes gestem, in vinculaq; inciderim, quam ob causam ipse nō satis scio. Solon. Noscis ne nobilem Girardum Milonem, & à quo tempore? Gnato. Noui equidem, quod consuetudinem habeat cum Anippo meo Domino à duobus annis. Solon. Num vidisti eosdem Milonem, & Annippum accumbere in prandio in diuersorio parui cerui, & à quo tempore, & qui nam cum illis erant? Gnato. Sex sunt, aut septem, à quibus Milo, & herus meus Anippus cum Claudio Caligula, & Bernardo Trasone militibus in illo diuersorio pranderunt. Solon. Quid num audisti prandendo Milonem magistro Chrisostimo

Crasso, Xenio, & Pluto ante lapsam hebdomadam interminatum mortem. Gnato. Audisse non memini. Solon. Vbi cœnarunt, & dormierunt Annipus, & Milo decimo die Octobris proximi? Gnato. In diuersorio Leonis argentei, uia ad sanctum Honoratum Parisijs, dormieruntq; in assueto hospitio in vico sancti Iacobi sub intersignio balistæ. Solon. Qui famuli illos sequuti sunt redeuntes in hospitium? Gnato. Ipse, & Ferdinandus Parasitus famulus Anippi, Henricus Nebulo, Iaccus Ebrio Milonis serui. Sed meus herus uix dum egressum limen, domũ me misit ad equos pascendos, disponendaq; omnia, quò paulo post uenit & ipse Milo cum alijs. Solon. Vtrum Andreas Irus Cerdo Parisitus cum illis esset? Gnato. Non, per se autem duxit, quod post cęnam uenit ad Milonẽ mercedem petiturus, exiuitq; cum illis in uiam; quo tamen inde recesserit, non facile dixerim. Solon. Quamobrem Anippus, Milo, Caligula, Traso illa die decima Octobris in cõsueto hospitio Balistæ, potiusquàm in diuersorio Leonis argentei, longo interuallo distante cęnare maluerunt? Gnato. Quendam amicum suum conterraneum nobilem aduentasse, & illic moraturum referebat Milo, quem uidere, & cum eo fabulari mirum in modum affectabat, orauitq; Annipum, Caligulam, Trasonem, ut se comitarentur, unàque cœnarent. Solon. Num tu Milo, Anippus, Caligula, Traso, Irus, Ebrio, Nebulo parasitus redeuntes à Leone argenteo ad crucem Tiroueri collocatis insidijs circa horã nonam uespertinam irruistis in magistrum Chrisostomum Crassum aduocatum, Ioannem Plutum, & Iulianum Xenium, eosq; pluribus lætalibus percussos vulneribus ibidem reliquistis? Gnato. Nihil omnino ex his nec uidi, nec audiui. Solon. Num similiter Dionisium Dauum Crassi amanuensem uulnerauistis, & impulsistis in fugam? Gnato. Nihil minus. Solon. Mentiris tuo more nequam: uerum tam impudenti mendacio non effugies. Gnato. Nequaquam mentior, nec tuis securissimis me perterrefacies dictis. Solon. Visne te submittere testibus, qui aduersus te, & alios flagitij participes testimonium dixerunt. Gnato. Testibus uitam meam non credam, nisi præclare mihi perspectis. Ibi uerò percunctanti Præposito ita respondit, estq; rediturus in carcerẽ Gnato.

Ex eodem. fol. 96. Dicta die.

42 Ego † Ioannes Solon Præpositus &c. Ferdinandum parasitum nobilis Desiderij Anippi famulum Lemonicensem annis 30. natum, aut circiter, uti aiebat, in conclaue secretioris examinis accersiri è carcere iussi, ab eoq; post iusiurandum exacte. Sciscitatus sum causam præhensionis, qua de causa, quoue delatore in neruo esset obuinctus? Qui respondit, se latere. Qua die nouissime Anippus herus in parui cerui diuersorio Parisijs prandit, & quibuscum? Ait, nona die Octobris herum prãdisse in illo parui cerui diuersorio cum gentili Girardo Milone, amico etiam intimo unà cum Bernardo Trasone, Claudio Caligula principis

nostri authoritatis militibus. Vbi illorum domicilium,quo se recipiāt? Ait quatuor ex illis idem habere hospitium Parisij in uia ad sanctum Iacobum sub intersignio balistæ, & sex exactos menses, quibus Milo, & Anippus,Traso,& Caligula ibidem morarentur. Qui sermones habiti, & quæ colloquia inter epulas Annipo, & Miloni prandentibus in parui cerui diuersorio. Inquit,ex tempore memorare non posse, cum uarij, & multi,de uarijs,& multis rebus. An interloquendo inter eosdem non obtinuisse causam in supremo senatu aduersus Ioannem Plutum,Iulianum Xenium astu,& versutia magistri Chrisostomi Craffi in eodem senatu aduocati explicauerit Milo, blasphemijs indigne nominans Christum,deierans insuper,ac minitans ultionem iudicijs, addensq; Xeniū, Plutum,& Crassum non alia,quàm sua dextera perituros ante effluxam hebdomadam? Inquit,Milonem in eo prandio litis meminisse,& se in ea victum inique, ac conquestum de aduersarijs Xenio, & Pluto, atque maxime Crasso,quo actore decisa fuerit: propterea hos tres,ubi inueniret,male mulctaturum. Cur ipse Parasitus Plutum, Xenium, & Crassum non commonefecisset,cum sciret Milonem in illorum mortem cōiurasse,ac uitæ insidiari? Inquit,nunquàm existimasse Milonem tam temere rem confecturum, quàm ipse ira percitus comminaretur. Vbi Milo,Anippus,Caligula, & Bernardus die 10. mensis Octobris cœnauerunt? Inquit, quatuor illos in diuersorio Leonis argentei in uico sancti Honorati simul cœnasse, quod Milo audijsset quendam nobilem Conterraneum, & amicum aduentasse, illicque futurum. Vtrum is nobilis illic esset? Inquit, non fuisse: Verum Milonem reliquos tres precatum Anippum,Trasonem,& Caligulam,ut ibi cœnarent, qui annuerunt. Qua hora illinc discesserint? Inquit, sub 9. noctis horam. Nun meditatis insidiis Milo,Anippus,Traso, Caligula illa hora Crassū, Xenium,Plutum trāsituros iuxta crucem Tiroueri obseruauerunt,prætereuntesque inuaserunt, atque interemptos reliquerunt? Inquit,tam atrox facinus se omnino ignorare. Quin etiam rursus à me ad uerum dicendum inuitatus ea lege,ut facile ueniam,& misericordiam impetraret. Inquit lachrimans atque suspirans sublatis in cœlum oculis,& manibus,quæ uera esse sciret, uel audisset, recensuisse. Num Plutum, Xenium, Crassum ad Crucem Tirouerí illa 10. die Octobris interemptos sciret? Inquit,à multis audiuisse. Num puderet tam manifesti mendacij? Inquit, nihil esse pudendum. Num assentiri vellet hero Miloni, Trasoni,Caligulę,testibusq; elogij de talii homicidio cōcepti? Inquit, nescire planè,quid eiusmodi testes dixerint. Itaque rediit in carcerem.

Ex eodem.fol.98. Dicta die.

43 Bernardum † Trasonem Principis nostri militem Heluentium 30. ann.& erroneum,uti inquiebat, è carcere ad secretum tribunal huiusce Præpositurę uocatum data fide de dicenda, & confitenda ueritate hoc

N 2 modo

modo rogaui? Quis te reum fecit? quo accusante detrusus sis in custodiam? quibusve indiciis concepta in te, & alios coniuratores elogia? Nescio sanè respondit, hoc solum affirmabo, quod certissimũ est inique me in uincula pertractum, indigne, nec pro meis in Rempub. fortiter gestis tractari. Si nosceret Milonem, & à quo tempore? Noscere se fatetur, cùm uisu, cum consuetudine, quod cum eo, & Anippo in hospitio balistę in uico ad sanctum Iacobũ tres menses, aut paulo minus egerit. Vbi nam prehensus fuisset? Heduis se prehensum à loci lictoribus, deinde adductum, & in carcerem intrusum die 15. Ianuarii. Quæ abitionis causa ab hac Vrbe Lutetiana, & à quo tempore Heduos accesserat? Parisiis soluisse se uisendæ Ciuitatis gratia mense Octobris nouissimè, diem tamen non tenere. Num prandio adfuisset in diuersorio parui cerui Parisijs cum Milone, & Anippo, & quę inuicem inter se sunt colloquuti? Eodem mense Octobris cum Milone, Anippo, & Claudio Caligula principis legionario, & collega in illo diuersorio parui cerui prãdisse, non inficiatus est; cœterum immemor colloquiorum ultrò, ueròque habitorum. Num illo prãdio excitatus est sermo de quadam controuersia in supremo consessu iactata inter Milonem, & Iulianum Xenium, Ioannem Plutum, in quã ipse Milo industria, & acumine Chrysostomi Crassi in eodem consessu patroni uictus fuerat? Excitatum affirmauit, atque adeo, ut Milo non sit ueritus huius tam iniusti flagitii ultionem promittere. Num Milo illos Xenium, Plutum, & Crassum primo quoque tempore etiam ante finitam hebdomadam occisurum iactarit? Id a Milone iactatum putare se respondit, iactantemque tum monuisse, Deum vltorem fore, qui iniuriarum omnium æquus est iudex, atque optimus. Vtrum 10. die Octobris ipse inuitatus sit cum Desiderio Anippo, Claudio Caligula ad cœnam in diuersorio leonis argentei Parisijs in vico Sancti Honorati, & quæ fuit inuitandi causa? Inficiari non posse, quin cœnauerit illa die cum Milone, Anippo, nonnullisq; alijs in d. diuersorio, quos illò omnes, vt fit, perduxerat insignis vini fama. Nam illic ferebatur vinum venire ipso nectare, potusque Deorum suauius. An peracta cœna circa horam nonam ipso cum Milone, Anippo, alijsq; conuiuis per insidias quasi facto agmine irruistis in magistrum Chrysostomum supremæ curiæ patronum, Dionysium Dauum eius seruum, Ioannem Plutum negociatorem, Iulianum Xeniũ ciues omnes Lutetianos, iuxta crucem Tirouerii; nec cædendi finem feceritis, quàmdiu sensistis spirare? Tum ad hæc rogata hæsitans, cunctabundus, impallescens, ac sursum aspiciens negat huic cædi interfuisse, nec recusat laqueo suspendi, si tanti sceleris conscius comperiatur. Num sciat Crassum, Xenium, Plutum his vulneribus interijsse? Illos vnquàm aut vidisse, aut cognouisse iter inficias; nisique ita sit, supplicium quàmuis inauditum, & durum subire detrectat. Hunc cum cer-

tis signis,atque argumentis necis participem intelligerem, quò facilius ad confessionem perducerem, ignosciturum ille me spopondi, ac veniam daturum, nec summo iure cum eo vsurum; sed misericordia, & æquitate,quòd sperarem illum ad frugem rediturum,antea nō peccasse, nec postea peccaturum. Ipse lachrymis oppletus, flens, eiulans,in me conuersus orat iunctis manibus, genibusque flexis veniam, & vitam; quòd si concederem, nihil me cœlaret. Quod cum tribuissem, fatetur illius diei hora nona exisse vnà cum Milone, Anippo, Caligula diuersorium leonis argentei; eundo, Milonem dixisse, sibi Crassum,Xenium, & Plutum obseruatos, breuisque hac redituros à cœna, orasse prętereà comites, ne se desererent,ac implorasse eorum auxilium ad eosdem cędendos Crassum, Xenium, & Plutum, eam gratiam in perpetuum habiturum, deinde id omnes denegasse, sed tantum promisisse opem, & illum pro virili summa defensuros,si qui ei vim afferrent. Puncto temporis Crassum, Xenium, Plutum iuxta crucem Tirouerì famulo Crassi ante eos facem accensam gestante prætérijsse; atque in illos, vbi primū conspexit Milonem stricto ense, ac vibrato concurrisse, quoscumque potuit attigisse. qui cum fortiter resisteret Dauus Crassi famulus educto pariter gladio, vnà omnes,qui bene vellemus Miloni,furore concitos in Dauum, Crassum, Xenium,& Plutum inuolasse,vibrasse,prostrasse, humi prostratos vulnerasse, demum occurentibus, & lumen afferentibus vicinis, nos hinc nouisse, aufugisseq; præcipites; sequenti die ante lucem migrasse Rothomagum,vbi præhensus esset. Num credere vellet testimonijs aduersus se, & socios dictis? Non crediturum se prius respondit, quàm testes cognouisset. Et hæc quidem loquutus, ac confessus redijt in carcerem. Hactenus Io.Mille.de formula interrogandorum reorum. Formulam etiam interrogādorum reorum in homicidio posuit Petr.Foller. in pract.crim.in verb. & si comparent ante contumac.examinentur.nu.2.quam,vt illius exemplo quomodo quolibet indicio proposito, quod ex ore rei volumus extorquere, ad illud longius repetita interrogatione perueniendum sit,doceremus,supra posuimus.lib.3.cap.1.nu.74.Ideo hic non repeto. Hæc de aliorum exemplis formulæ interrogandorum reorum, nostræ nunc formulæ exemplum subijcio, quam proposito, retentoq; eodem quasi themate,ac facti specie formulę constitutorum Io. Millei, de quibus supra, vniuersa arte superius tradita comprehensa fabricatus sum,vt illius, & huius nostræ formulæ collatione facilius artem pernoscere valeant Tirones.

Facti species, Ex processu informatiuo.

44 Vertente † Lutetiæ lite super maiori parte bonorum in supremo Senatu inter Milonem de Beluisina reum cōuentum ex una,& Iulianum Xenium,ac Io. Plutum ciues Lutetianos actores partibus ex altera,ijdē Plutus,& Xenius industria,& acumine Chrysostomi Crassi eorum Ad-

uocati

uocati sententiam fauorabilem obtinuerunt. Quod ægreferens d. Milo statuit dictos Xenium, Plutum, & Crassum interficere, proptereaque Nebulone, & Ebrione eius famulis secum ductis in Lutetiá, à qua paulò ante lite decisa recesserat, eo animo rediјt. In diuersoriumq; parui cerui, cum ipse in diuersorio balistæ, in uia Sancti Iacobi hospitaretur ad prandium inuitauit Desiderium Anippum, & prandens die nona Octobris cũ eo, ac Bernardo Trasone, & Claudio Caligula, quos Anippus secum duxerat causam narrauit prædictam inter ipsum, & prænemoratos Plutum, & Xenium agitatam, & se astu, & versutia d. Crassi Aduocati cæcidisse, seq; propterea ante effluxam illam hebdomadam de dictis aduersarijs uindicaturum, eosque nulla alia, quàm sua manu perituros deierauit, dictosque Anippum, Trasonem, & Caligulam, ne ipsum desererent orauit, ac eorum opem, & auxilium ad eosdem Plutum, Xenium, & Crassum cædendos implorauit, qui opem hanc, & auxilium promiserunt, seque illum pro uirili summa defensuros, si qui ei uim afferrent. Die decima sciens d. Milo prædictos Xenium, Plutũ, & Crassum unà cœnaturos in domo Pasquilij Albi, & post cœnam ea nocte transituros iuxta crucem Tirouerі, ut facilius, quod erat interminatus, ad effectum perduceret, secum duxit dictos Anippum, Trasonem, & Caligulam ad hospitium leonis argentei in uico Sancti Honorati, in quo unà cœnauerunt. Et post cœnam hora noctis uarijs armorum generibus armati, ac famulis etiam d. Anippi, & ipsius Milonis stipati de dicto hospitio egressi dictos Crassum, Xenium, & Plutum de pœna redeuntes famulo dicti Crassi ante eos facem accensam gestante iuxta d. crucem Tirouerі obseruauerunt, prætereuntesq; interemerunt, occurrentibusque uicinis, & lumen afferentibus præcipites aufugerunt, in assuetumque hospitium prædictum in uico Sancti Iacobi sub intersi gnio balistæ se receperunt, & sequenti die ante lucem migrauerunt. Cumque portam N. Ciuitatis egressi certiorati à Pilestrino de captura dictorum suorum famulorum, eorum iter destinatum non prosequi amplius simul deliberant, ne & ipsi apprehenderentur; sed tamen curia superueniens d. Milonem solum tunc repertum apprehendit, & in carcerem detrusit.

PRIMUM CONSTITUTUM, IN HOMICIDIO. Ad exemplum in cæteris criminibus. Die 8. Mensis Octobris. 1587.

Constitutus personaliter in camera custodis carceris coram Magnifico & Excellenti D. N. Præpositi Parisini Vicario, meque Notario, &c. Milo de beluisina principalis in se, & testis quoad alios, cui delato iuramento per Dominum de ueritate dicenda, prout iurauit manu

tactis

tactis scripturis, &c. ad opportunas D. interrogationes dixit, & respondit, prout infra uidelicet, & primo.

De causa carcerationis, & examinis.

Interrogatus, an sciat, uel saltem præsumat causam suæ carcerationis, & sui præsentis examinis. Respondit, io non sò, nè mi posso imaginare, per che causa io sia pregione, & debbia esser esaminato.

Incipit ab indicio ex fuga.

Interrogatus in quo loco, quando, & à quibus captus fuit. Respond. Io fui preso signore dui giorni sono poco lontano quì da la città, & fui preso da la Corte di V. S. Interrogatus, quando ita captus fuit, dicat, an solus esset, uel associatus. Respondit, Quando io fui preso ero solo Signore. Interrogatus, & monitus, quod bene aduertat dicere ueritatem, nec implicet se in mendacijs bene cogitans, quod curia est bene informata, an tunc temporis esset solus, uel associatus. Respondit, Signore quando io fui fatto pregione da la Corte di V. S. ero ueramente solo. Interrogatus, an ergo paulò ante ipsius capturam ipse constitutus esset solus, uel associatus. Respondit, Poco prima, ch'io fossi fatto pregione ero in compagnia d'altri. Et dicente Domino, ut exprimat nomina prædictorum eius sociorum, & bene aduertat, ne taceat ueritatē. Respondit, Quelli che meco erano poco prima, ch'io fussi preso, erano Nebulone, & Ebrione miei seruitori. Interrogatus, quantum tempus est, quod d. eius famuli inseruiunt ipsi constituto. Respondit, Sono molti anni, che stanno meco questi miei seruitori. Interrogatus, an d. eius famulos habeat pro hominibus probis, ueridicis, & fide dignis. Respondit, Io gl'hò per huomini da bene, che non li harrei tenuti tanto tempo altrimente, & non li hò trouati mai in bugia; non sò poi se siano ueridici, & degni di fede. Interrogatus, ut dicat ueritatem, an ultra dictos eius famulos aliqui alij etiam essent tunc temporis cum ipso Constituto. Respondit, Ci erano ancora meco Bernardo Trasone, Claudio Caligula, & Desiderio Anippo di quì. Interrogatus, quò ibat ipse constitutus dicto tempore eius capturæ. Respondit, Io andauo à Beluisina patria mia. Interrogatus, unde discesserat ipse constitutus, quando ita captus fuit in d. itinere patriam uersus iturus. Respondit, Io m'ero partito di questa Città, quando fui fatto pregione, che me n'andauo uerso casa. Interrogatus, quò etiam ibant dicti eius socij dicto tempore. Respondit, Veneuano meco detti Anippo, Trasone, & Caligula à spasso à casa mia. Interrogatus, ex quo ergo loco d. Anippus, Traso, & Caligula eo tempore discesserunt. Respondit, Ancor loro si partirono di quì in quel tempo, che io fui preso. Interrogatus, an ergo insimul discesserunt ex hac ciuitate eo tempore, quo captus fuit ipse constitutus, & prædicti eius famuli Anippus. Traso, & Caligula. Respondit, Signor sì, che ci partimmo insieme di quì io, & li detti miei seruitori, detti

Anippo,

Anippo, Caligula, & Trasone. Interrogatus, ex quo loco particulari d.Ciuitatis discesserunt ipse cōstitutus, & alij prædicti d.tempore, quo in d.itinere captus fuit. Respondit, Noi ci partimmo dall'hostaria de la balestra nella contrada di S.Iacomo. Interrogatus, an unà discesserint ipse constitutus, & alij prædicti de d.hospitio, uel unus post alterum, & quo temporis interuallo. Respondit, Noi ci partimmo da d. hostaria tutti insieme, & nel medesimo tempo, & non altrimente l'un doppo l'altro. Interrogatus, quid fecerunt ipse constitutus, & d.eius famuli, & socij postquàm de d.hospitio ita insimul discesserunt. Respondit, Quando noi ci partimmo dalla detta hostaria de la balestra, ce ne andammo dritto alla porta N. di doue uscimmo, che io poi poco lontano fui fatto pregione. Interrogatus, an antequàm ad d.portam ipse constitutus, & alij prædicti peruenerint, aliquis ex illis alio itercęperit. Respondit, Signor nò, che nisun di noi si separò dall'altro, partiti che fummo dalla d. hosteria, chè andammo sempre insieme, & insieme uscimmo da d.porta. Interrogatus, si ergo ita insimul semper fuerunt ipse constitutus, & alij prædicti post eorum discessum à d.hospitio, & de d. porta simul exiuerunt, dicat quomodo solus erat ipse constitutus, quan do captus fuit in d. loco parum distanti à d. porta. Respondit, Io ero solo, quando fui preso da la Corte di V.S. perche poco prima d.Anippo, Trasone, & Caligola haueano, doppo che uscimmo insieme da la porta, uolto uerso quella strada, che si troua prima all'uscita de la porta à man sinistra. Interrogatus ubi erant d. eius famuli, quando ipse constitutus captus fuit. Respondit, Io li haueuo doppo, che uscimmo da la porta, rimandati in dietro i detti miei seruitori dentro la Città. Interrogatus ad quid agendum, ita iussu ipsius Constituti d. eius famuli in Ciuitatem redierint. Respondit, Io gl'haueuo rimandati in dietro, perche m'ero dimenticato nella detta hosteria de la balestra d'vna lettera, che m'era restata nella camera, doue io allogiauo, acciò me la portassero. Et cum Dominus ei diceret, vt dicat veritatem, quare ambo seruitores ita se contulerint pro d.literis, cum vnus tantum sufficeret. Respondit, Io haueuo in vero ciò commesso à d. Nebulone, ma Ebrione ancora ci volse andare. Interrogatus, quare d. Ebrio voluit se conferre vnà cum d.Nebulone, cui tantum rem prædictam commisit ipse constitutus. Respondit, Che so io Sig.non sà V.S. come alle uolte son fatti i seruitori, lui ci uolse andare, & io non li dissi altro. Et dicente Domino, quod verisimile non est, quod d. Ebrio ita sine iussu ipsius constituti iuerit cum d.Nebulone, & ipsum constitutum reliquerit, ideo dicat veritatem, quare etiam d. Ebrio redijt in ciuitatem. Respondit, Signor e' V.S.mi creda, che lui ci andò da se con d. Nebulone, & io non mi curai di restar senza seruitore per quel poco tempo, oltre che quelli altri erano meco, quando rimādai indietro Nebulone alla d.hosteria per quella

litteræ. *Digressio ex occasione data à reo.*

Interrogatus cuius erant d. literæ, & cuius tenoris, & dicat ueritatem. Respondit. Questa littera m'era venuta qui da casa, che me la scriueua Arnaldo mio cugino per conto, che mi doueua mandare certi denari, & si scusaua, che non me gl'haueua potuti mandare per all'hora. Interrogatus, an d. Nebuloni redeunti in ciuitatem aliud commiserit negocium. Respondit. Signornò, ch'io non gli commessi altro negotio, solo gli dissi, che tornasse per quella littera. Interrogatus, per quantum tempus ante ipsius cõstituti capturam ita d. Nebulo, & Ebrio in ciuitatem redierunt pro d. literis. Respondit. Erano tornati dentro la città vn pezzo prima, ch'io fossi preso. Et instante Domino, vt dicat tempus præcisum, quo prædicti eius seruitores ante ipsius capturam in ciuitatem redierant. Respondit. È impossibile Signore ch'io vi dica il tempo preciso, perche non senti horologio alcuno, ma era vn pezzo prima ch'io fussi preso, che loro se ne ritornorno dentro la città, come hò detto, che già doppo ero vn gran pezzo caminato, prima che giongesseli la corte, & mi pigliasse. Interrogatus, vt dicat veritatem, an prædicti eius famuli per tantum tempus ante ipsius capturam in ciuitatem redierint, quod ante curiam redire debuissent. Respondit. Signorsì, che erano tanto tempo prima ritornati dentro la città d. miei seruitori, che doueuano esser ritornati prima che la corte giongesse lì da me, ma non tornorno altrimente, & non li viddi più. Interrogatus, quare ergo d. eius famuli non redierint ante ipsius capturam. Respondit. Che voglio io sapere, perche non ritornorno, come doueuano, & poteuano ritornare, non hauendo à far altro, che pigliar quella littera: non sà V. S. come son fatti li seruitori, che alle volte vanno per vn seruitio per non tornar mai più. Et ei dicto, quod velit ingenue fateri veritatem quare d. eius famuli non redierunt ante ipsius capturam prout redire poterant, quia non est verisimile, quod non redijssent, si tantum causa d. literarum in ciuitatem redierunt, & præsertim cum ipse constitutus esset in itinere ad domum reuersurus. Respondit. Io non sò, perche non ritornassero, come poteuano, & doueuano, si debbono più del douere trattenere all'vsanza de seruitori, che non sono più diligenti, che tanto, & quanto ch'io fussi in viaggio non importa, perche doueuano pensare di sopragiungermi per la strada; & non debbono pensare più che tanto al sollecitare il ritorno, già che haueuo quelli altri in mia compagnia. Interrogatus, an verè dictæ literæ aliud continerent, quàm d. excusationem d. Arnaldi. Respondit, Signornò, che la detta littera non conteneua altro, che d. mio cugino si scusaua di non hauermi potuto mandare li detti denari per all'hora. Interrogatus, si d. literæ aliud non continebant, quàm d. excusationem, dicat, quare misit pro d. literis d. eius famulum, cum esset iam in itinere, & sua ita non intereratillas habere,

habere, vel non habere penes se. Respondit, Io non rimandai per altro d. mio seruitore indietro, se non per quella lettera, se bene non m'importaua più che tanto, ricordandomi che m'era restata. Et dicente Domino, quod cum non sit verisimile, quod miserit d. eius seruitorem pro d. literis, quas habere, vel non habere sua non intererat, necesse est fateri, quod vel d. literæ aliud continerent, vel quod ob aliam causam sibi proficuam miserit d. eius seruitores in ciuitatem: dicat igitur veritatẽ, nec implicet se in mendacijs. Respondit, Io veramente non rimandai indietro d. mio seruitore, se non per la causa, che hò detto, & non per altro conto, se bene quella lettera non m'importaua più che tanto, non contenendo altro, che quanto hò detto.

Redit ad fugam.

Interrogatus, quando prædicti Anippus, Traso, & Caligula portam egressi d. stratam ingressi fuerunt, dicat per quantum tempus postea captus fuit ipse constitutus.

De indicio fugæ ex destinato itinere relicto.

Resp. Io fui preso dalla corte di V. S. vn buon pezzo doppo, che li d. Anippo, Trasone, & Caligula uoltorno per quella strada, vsciti, che fummo tutti insieme dalla porta. Interrogatus, an d. Anippum, Caligulam, & Trasonem d. stratam ingressos amplius viderit ante ipsius capturam. Respondit, Doppo che detti Anippo, Caligula, & Trasone entrorno in quella strada, io non li viddi più, prima che li birri mi pigliassero, nè doppo gl'hò visti più dall'hora in quà, che entrorno in d. strada, perche son stato, & stò pregione. Interrogatus, an memor sit, quod superius dixit, quod prædicti Anippus, Traso, & Caligula eo tempore se conferebant cum ipso constituto ad eius domum solatij causa. Respondit, Signor si, ch'io mi ricordo d'hauer detto questo, & è la verità, che loro meco veniuano à spasso à casa mia. Interrogatus, quare ergo prædicti Anippus, Traso, & Caligula portam egressi non sunt prosequuti eorum iter cum ipso constituto, quem ad domum vsque solatij causa comitari destinauerant. Respondit, Doppo che fummo vsciti da la porta qui della città d'Anippo, Trasone, Caligola, & io, sopragiunse vn seruitore di d. Anippo, & parlò con esso lui, & doppo uoltorno tutti tre per quella strada, non sò poi perche.

Digressio ex occasione data à reo.

Interrogatus, de nomine d. seruitoris d. Anippi. Respondit, Io non sò, come si chiami questo seruitore. Interrogatus, an d. seruitor esset cum d. Anippo eius domino quando exiuerunt vt supra de d. hospitio balistæ ipse constitutus, Anippus, Traso, & Caligula. Respondit, Signor sì, che d. seruitore era con d. Anippo, quando lui, & io, & quelli altri dui vscimmo della d. hosteria. Subdens ad opportunam Domini interrogationem, & d. seruitore doueua venire con il patrone insieme

con noi altri. Interrogatus, quid ergo d. famulus d. Anippi fuerit postquàm de d. hospitio balistæ exiuerunt. Respondit, Io non sò quel che si facesse d. seruitore d'Anippo doppo che vscimmo di d. hosteria; questo sò, che lui non venne con esso noi. Interrogatus, quare d. famulus d. Anippi comitatus illum non fuerit. Respondit, io non sò perche non venisse d. seruitore con d. suo padrone. Interrogatus, quò iuit d. famulus Anippi, si ita cum ipsis non venit. Respondit, io non sò Signore doue lui si andasse, lui non venne con esso noi, che ci sopragiunse poi, come hò detto fuor della porta. Interrogatus, an iussu d. Anippi, vel aliter ex se d. eius famulus hospitium egressus ipsum tunc temporis comitatus non fuit. Respondit, Prima che d. seruitore d. Anippo si partisse da noi vsciti che fummo dall'hosteria, viddi che parlorno insieme lui, & il padrone, & cosi il seruitore si partì, & però credo, che il padrone lo mandasse. Interrogatus, qui tunc fuerunt sermones inter d. Anippum, & d. eius famulum. Respondit, Non sò Signore che ragionamenti fussero li loro, perche parlorno tra se stessi, & io non gl'intesi. Interrogatus, an saltem deinde d. Anippus retulerit ipsi constituto, quid dixerit d. eius famulo, & quò ita ille iuerit. Respondit, Signor nò, che lui non me lo disse, che hauesse detto al d. suo seruitore, nè doue l'hauesse mandato. Interrogatus, & monitus, quod bene aduertat dicere veritatem, quia verisimile non est, quod d. Anippus sibi non dixerit quò miserit d. eius famulum, & ad quid agendum, cum & ille cũ d. eius Domino venire deberet; ideo fateatur ingenue, an hoc ille sibi dixerit. Respondit, La verità Signore è che non me lo disse, & io non gli lo domandai, che non vò cercando i fatti d'altri. Interrogatus per quantum tempus stetit d. famulus Anippi antequàm superuenisset. Respondit, Non si trattenne molto, che venne, che ci sopragiunse, come hò detto, lì fuori della porta prima che giongessimo à quella strada, doue poi voltò d. Anippo, Trasone, & Caligula. Interrogatus, an d. famulus d. Anippi illum ita tunc temporis comitatus fuerit. Respondit, Signor nò, che d. seruitore d'Anipppo nõ andò per quella medesima strada co'l patrone. Interrogatus, quò ergo iuit d. famulus d. Anippi. Respondit, Doppo che d. seruitore ci sopragiunse fuor della porta, & che hebbe parlato co'l padrone, se ne tornò dentro la città, & di poi d. Anippo, Trasone, & Caligola voltorno per quella strada. Interrogatus, quare d. famulus d'Anippi ita rediijt in ciuitatem, cum ire cum Domino deberet ad domum vsque ipsius constituti solatij causa. Respondit, Che sò io, perche se ne ritornasse dentro la città d. seruitore d'Anippo, dopò che ci sopragiunse. Et dicente domino, quod velit ingenue fateri veritatem, quoniam cum d. famulus venire deberet cum d. eius dommino ad domum ipsius constituti, etiam superuenisset, non est verisimile, quod in ciuitatem redierit sine causa nota etiam ipsi constituto. Re-

spondit, io non sò veramente perche causa d. seruitore se ne tornasse dentro la città. Interrogatus, quid dixit d. famulus d. Anippo eius domino quando superuenit, vt supra; & redijt deinde in ciuitatem. Resp. Io non intesi quel che d. seruitore dicesse ad Anippo suo padrone, quando ci sopragiunse, però io non sò quel che si dicesse. Interrogatus, an postquàm d. famulus ita redijt, vt supra in ciuitatem per aliquot passus insimul ambulauerint eorum iter prosequendo ipse constitutus, d. Anippus, Traso, & Caligula. Respondit, Signor sì, che doppo che d. seruitore ci sopragiunse, & che poi se ne ritornò dentro la città, caminammo insieme li d. Anippo, Trasone, Caligula, & io fino che loro volterno per quella strada. Interrogatus, an ergo d. Anippus hoc tempore dixerit ipsi constituto, quid sibi dixerat d. eius famulus. Respondit, Signor nò che d. Anippo non mi disse, quel che il d. suo seruitore gl'hauesse detto quando ci sopragiunse. Interrogatus, an saltem sibi dixerit d. Anippus causam reditus d. eius famuli in ciuitatem. Respondit, Nè manco questo mi disse d. Anippo, perche causa d. suo seruitore se ne ritornasse dentro la città. Interrogatus, & monitus, vt bene aduertat dicere super prædictis veritatem; quoniam curia est de omnibus bene informata, ideo fateatur ingenue, an d. Anippus dixerit, quid sibi dixerit d. eius famulus quando vt supra superuenit, & quare deinde redijt in ciuitatē. Respondit, Io dico à V. S. la verità, & non me la crede, veramente d. Anippo non mi disse quel che il seruitore sopragiungendoci gli dicesse, nè perche causa ritornasse dentro la città. Interrogatus, per quantum tempus ipse constitutus cum prædictis eius socijs, Anippo, Caligula, & Trasone moram traxerat in d. hospitio balistæ. Respondit, Detti Anippo, Caligula, Trasone, & io erauamo dormiti la notte in questa hosteria, che la mattina poi ci partimo, & successe la mia cattura, come hò detto. Interrogatus, an in d. hospitio alijs vicibus ipse constitutus pernoctauerit. Respondit, Signor sì, che ci hò dormito, & alloggiato altre uolte in d. hosteria de la balestra, anzi questo è il mio solito alloggiamento, quādo vengo in questa città.

De causa inimicitiæ ex causa litis.

Interrogatus, per quot dies ipse constitutus moram traxerat in d. ciuitate ante eius discessum, in quo captus deinde fuit. Respondit, Prima ch'io mi partisse di quà, m'ero trattenuto quattro giorni. Interrogatus, ex quo loco ipse constitutus consulit se in hanc ciuitatem. Respondit, Io m'ero partito da casa, quando quattro giorni sono uenni in questa città. Interrogatus, an solus, vel associatus ita uenerit hac vltima vice in hanc ciuitatem. Respondit, Con esso me solo ci uennero li d. miei seruitori Nebulone, & Ebrione. Interrogatus, in quo hospitio ipse constitutus primùm statimatque hic peruenerit, hospitatus fuit. Respondit, Gionto quattro giorni sono in questa città scaualcai in d. hosteria

de la

de la baleſtra mio ſolito alloggiamento. Interrogatus per quantum tempus ante hanc vltimam uicem ipſe conſtitutus non fuerat in hac ciuitate. Reſpondit, Me n'ero partito di queſta città poco prima, ch'io vi ritornaſſi queſt'vltima volta circa ſei giorni prima, Interrogatus, per quantum tempus ipſe conſtitutus moram traxerat in hac ciuitate d. alia vice. Reſpondit, io ci ero ſtato in queſta città l'altra volta, che me ne partij ſei giorni ſono, circa otto, ò noue meſi, interrogatus, in quo loco per d. tempus hoſpitatus fuit ipſe conſtitutus: Reſpondit, io in quelli otto, ò noue meſi, che ſono ſtato in queſta città, ſono alloggiato ſempre in d. mio ſolito allogiamento della baleſtra, ſe bene alle uolte ſono andato à mangiare hora in un luogo, hora in vn'altro, ſecondo m'è occorſo. Interrogatus, an alijs vicibus, quibus ipſe conſtitutus fuit in hac ciuitate, tam longam moram traxerit. Reſpondit, Signor nò, che le altre volte, che ſono ſtato in queſta città, non me ci ſono trattenutto tanto tempo. Interrogatus, an d. octo, aut nouem menſibus ſemper, & continuò hic moram traxerit, vel interpollatis temporibus. Reſpondit, Signor sì, che d. otto, o noue meſi ci ſon ſtato cõtinuamente, & non me ne ſono partito mai, ſe non ſei giorni ſono. Interrogatus, ob quã cauſam ipſe conſtitutus ita continuò per tantum tẽpus moram traxit in hac ciuitate. Reſpondit, Io ſono ſtato quì tãto tempo, perche mi è ſtato forza per vna lite, che hò hauto quì in queſta città. Interrogatus, cum quo habuit d. litem ipſe conſtitutus, cuius cauſa hic moram traxit. Reſpondit, queſta lite l'haueuo con Gio. Pluto, & Giuliano Xenio di quì. Interrogatus, quis mouit d. litem, an ipſe conſtitutus, uel d. eius Aduerſarij. Rñdit, L'hanno moſſa loro queſta lite contra di me, che ſono ſtato reo, & loro gl'attori. Interrogatus, quã ergo actionẽ d. Plutus, & Xenius, intentarũt contra ipſum conſtitutum, & quid ab ipſo prætendebãt. Reſpondit, La lite che queſti m'hanno moſſo, era, che loro pretendeuano, che non ſo che rata de la robba, ch'io poſſedo, ſpetti à loro per nõ ſo che fideicommiſſo, che dicono, che fece l'Auo loro. Interrogatus, quam ratam rerum ſuarum comprehendat d. petitio dictorum Xenij, & Pluti. Reſpondit, non sò, che rata ſia della mia robba queſta, che domandano coſtoro, che hò penſato à queſto particolare. Interrogatus, vt dicat, ſi reſtitueret d. bona per dictos Xenium, & Plutum petita, quæ bona ſibi remanerent. Reſpondit, Mi rimarebbe Signore in ogni modo aſſai, ſe bene io reſtituiſſi à d. Xenio, & Pluto quãto loro pretendono. Interrogatus, vt dicat veritatem, an ſi reſtitueret d. bona per d. Plutum, & Xenium petita, tantundem ſibi remaneret. Reſpondit, Signor nò, che s'io reſtituiſſi à d. Pluto, & Xenio quanto loro domandano, non mi reſtarebbe altretanto, che, quanto loro pretendono, è la maggior parte di quel che io poſſedo. Interrogatus, an nihilominus ſibi tantum remaneret, ex quo vitam ſuam ducere poſſet, licet quod petunt d.

Xenius,& Plutus restitueret. Signor sì, che mi bastarebbe à viuere quel che restasse restituito à d. Xenio,& Pluto quanto pretendono. Interrogatus, an ex eo quod sibi remaneret restitutis bonis per d. Xeniū, & Plutum petitis, eam posset ducere vitam, quam hactenus duxit, & ducit. Respondit, Signor nò, ch'io non potrei far la vita, che ho fatto, & fò, se mi conuenisse restituire quanto domādano d. Pluto, & Xenio, che bisognerebbe che io mi restringessi assai, si nel tenere i seruitori, come nel viuere. Subdens ad opportunam Domini interrogationem, bisognarebbe ch'io mi restringessi assai, come hò detto, perche il tutto à pena mi bastaua alla uità, ch'io faceuo, & ero solito di fare. Interrogatus, quomodo ergo sufficeret sibi ad victum prout sufficere dixit, quod sibi remaneret restitutis bonis per d. Plutum, & Xeniūm petitis. Respondit, Io dico, come hò detto di sopra, che mi bastarebbe à viuere quel che mi restasse, che bisognarebbe restringersi, & viuere secondo l'entrata. Interrogatus, an si ita restitutis d. bonis per d. Plutum, & Xenium petitis vitam duceret, eam tamen duceret, quæ suæ qualitati, & conditioni conuenerit. Respondit, Signore s'io restituissi questa robba, che pretendono Pluto, & Xenio, non potrei, se ben viuessi, viuere con quel che mi restasse secondo la qualità, & conditione mia, & di casa mia. Interrogatus, quid interesset inter uitā, quam duceret restitutis d. bonis prædictis Pluto, & Xenio, & quam hactenus cum illis duxit. Respondit, Troppo ci sarebbe differentia Signore perche senza quella robba, che pretendono Pluto, & Xenio io nel vero viuerei meschinamente, doue sono uisso con ogni commodità secondo il grado, & conditione mia.

Tentat detegere tractatum ex sermonibus de lite, ex quibus etiam tentat detegere odium.

Interrogatus, an de huiusmodi lite contra ipsum mota per d. Plutum, & Xenium cum aliquo ipse constitutus alloquutus fuerit. Respondit, Io ne hò parlato di questa mia lite con il mio auuocato, & procuratore. Interrogatus, an etiam de lite huiusmodi alloquutus fuerit ipse constitutus aliquos eius amicos. Respondit, Signor sì, che di detta mia lite ne hò parlato con alcuni delli miei amici, come fa chi hà lite. Interrogatus, vt nominet d. eius amicos, quos ita alloquutus fuit de huiusmodi eius lite. Respondit, Io non mi ricordo particolarmente con chi me n'habbi parlato. Interrogatus, & monitus, vt bene cogitet, & ad eius memoriam reducat eorum nomina, quos desuper alloquutus fuit. Respondit, Ci posso pensare, ma io in vero non mi ricordo con chi particularmente delli miei amici n'habbi parlato di questa lite. Interrogatus, quos sermones particulariter habuit cum d. eius amicis de d. eius lite. Respondit, Sono stati ragionamenti ordinarij, come fanno quelli, che gl'è mossa qualche lite, che hora non mi ricordo particularmente de ragionamenti, che hauemo hauti. Et cum Dominus ei dixerit, quod uelit

bene

bene cogitare, & ad eius memoriam reducere, quos sermones particulariter habuit cum d. eius amicis de d. eius lite. Respondit, Io sò, che n'hauemo ragionato, ma non mi ricordo de ragionamenti, che habbiamo hauti particolarmente. Interrogatus, qua sumpta occasione deuentum fuit ad sermonem de d. lite inter ipsum Constitutum, & d. eius amicos. Respondit, E gran cosa, ch'io me ne ricordi. Et cum aliquantulum stetisset cogitabundus oculis in terram demissis subdit, Hora mi ricordo, che qualche volta, che n'hauemo ragionato, è stato con questa occasione, che ritrouandomi io tra loro, come si fa tra gl'amici, stando io malenconico, & di mala voglia, mi dimandauano, che cosa io haueuo, che stauo cosi, & con questa occasione veniuamo à ragionare di questa lite. Et instante Domino, vt dicat, quid ipse constitutus respondebat d. eius socijs ita ipsum constitutum interrogantibus, Respondit, Domandandomi loro, che cosa io haueuo, che stauo così malenconico, & di mala voglia, li diceuo, che era per conto di questa lite, che m'haueuano mosso d. Pluto, & Xenio. Interrogatus, vt modo referat vlteriores sermones desuper, & hac sumpta occasione habitos inter ipsum constitutum, & d. eius socios. Respondit, Io non mi ricordo poi, che altri ragionamenti parculari ci hauessimo, che sono molti giorni, che questo è occorso tra noi, anzi fù quasi nel principio della lite. Interrogatus, an post habitos d. sermones cum d. eius amicis amplius cum eisdem conuersatus fuerit. Respondit, Signor sì, che ci sono praticato con d. miei amici anco doppò che hauemmo d. ragionamenti per conto di d. mia lite. Interrogatus, an ergo ita alijs vicibus obtulerit se occasio huiusmodi habendi d. sermones. Respondit, Hauemmo, come hò detto, quasi nel principio della lite d. ragionamenti d. miei Compagni, & io con l'occasione, ch'io glie ne dauo stando tra loro qualche uolta malenconico fuor del mio solito, ma poi non gle ne detti più questa occasione, & così non è occorso, che ne ragionassimo. Subdens opportune Domino interrogante. Io non gle ne detti più occasione alli d. miei cōpagni d'hauere tali ragionamenti, perche io non stauo più tra loro malenconico, & di mala uoglia, come haueuo fatto per prima. Interrogatus, vt dicat causam mutationis huiusmodi, & dicat veritatem. Respondit, Io dirò à V. S. nel principio della lite io me ne stauo così malenconico, che anco tra li compagni non poteuo star allegro, poi m'ero accommodato al peso di questa lite, che nō mi daua più fastidio, come faceua nel principio. Interrogatus, quare ipse constitutus ita torquebatur d. lite. Respondit, Non vuole V. S. che mi desse fastidio d. lite, poiche perdendola mi conueniua viuere meschinamente come hò detto. Interrogatus, ut præcise ergo dicat, & ingenue, an ita ægre tulerit motā fuisse d. litem per d. Plutum, & Xenium. Respondit, Signor sì, che mi dispiacque, & presi dispiacere, che loro mi mouessero questa lite trattandosi

dosi della mutatione dello stato mio. Interrogatus quomodo ergo ipse constitutus durante adhuc. d. lite, & ita causa suæ mœstitiæ, amplius mœstus, & illetabilis non erat cum d. eius socijs. Respondit, Io m'ero già assuefatto à questo peso, & fastidio della lite, però non curandome ne più tanto, come faceuo nel principio, non stauo più malenconico tra gl'amici, come faceuo, & massime, che il mio Auuocato m'haueua cominciato à dare qualche speranza della uittoria di questa lite. Interrogatus, an nihilominus cum d. eius amicis sermonem adhuc habuerit alia sumpta occasione de d. lite, & illum exprimat, & dicat ueritatem. Respondit, Signornò, che con d. miei amici nō ho hauto ragionamento di d. lite, se non con l'occasione, che hò detto. Interrogatus, & monitus, quod velit ingenue fateri ueritatem de alijs sermonibus habitis cū d. eius amicis causa, & occasione d. litis, prout uerisimile est alios etiam habuisse sermones: quia licet non ita mœstus esset in progressu d. litis, vt in initio, adhuc tamen mœstitia in totum non cessauit, nec certam uictoriam eius Aduocatus promisit. Respondit, Signore V. S. mi creda, che con d. miei amici non hò hauto altro ragionamento, che quanto hò detto. Interrogatus, an adhuc bene cogitauerit, qui nam fuerint hi eius amici, cum quibus habuit sermones prædictos causa, & occasione d. litis. Respondit, Li miei amici sono molti in questa città, & non ne hò ragionato se non con dui, o tre di questa mia lite con l'occasione, ch'hò detto, & non m'ricordo quali siano stati questi particularmente. Ex tunc Dominus tarditate horæ præuentus dimisit examen, & mandauit ipsum constitutum reponi ad locum suum animo &c.

SECVNDVM CONSTITVTVM.

Die 14. Mensis Octobris 1587.

COnstitutus personaliter coram quo, & vbi supra Milo de Beluisina, de quo supra principalis in se, & testis quoad alios, cui delato iuramento per D. de ueritate dicenda, prout iurauit manu tactis scripturis &c. ad opportunas D. interrogationes dixit, & respondit, prout infra videlicet, & primo. Interrogatus, an vltra ea, quæ supra dixit, aliquid aliud sibi dicere occurrat, & quid. Respondit, Signornò che à me non occorre di dire altro oltre à quello ch'hò detto.

Redit ad sermones de lite cum socijs ad detegendum odium, minas, et tractatum.

Interrogatus, an ipse constitutus bene cogitauerit cum quibus eius amicis particulariter sermones prædictos habuit causa, & occasione d. litis. Respondit, Io ci hò pensato, & non mi ricordo in uero con chi dei li miei amici habbi ragionato particolarmente di d. lite con l'occasione, ch'hò detta nell'altro mio esamine. Interrogatus, ut nominet eius amicos,

cos, quos in hac ciuitate habet. Respōdit, Li miei amici, ch'io hò in questa Città, sono li d. Anippo, Trasone, & Caligula, & molti altri. Et instante D. vt aliorum etiam eius amicorum nomina exprimat. Respondit, Sono ancora li miei amici, ch'hò in questa città, Alano Arnaldo, Beltramo Beluisino, Giorgio Meschino, Arnaldo Arnaldi, Botto Gofredo, & molti altri, che longa cosa sarebbe, s'io li volessi nominare tutti à V.S. Interrogatus, vt dicat ueritatem, an cū prædictis, uel aliquo ipsorū supradictos sermones d. occasione habuerit de d. lite. Rñdit, Potrebbe essere, ch'io hauesse hauti d. ragionamenti cō la sudetta occasione cō li d. miei amici, ma non me ne ricordo, s'io l'hò hauti con essi loro, ò cō altri. Interrogatus, quorum prędicti sint ipsius constituti magis intimi amici. Respondit, Mi sono più stretti amici d. Anippo, Caligula, & Trasone, & hò piu stretta prattica con essi loro, che con gl'altri. Interrogatus, quare magis intimi sint eius amici d. Anippus, Traso, & Caligula, quàm alij. Respondit, Mi sono questi più intrinseci amici de gl'altri perche questi furono li primi amici, ch' io hò hauto in questa città. Interrogatus, à quo tempore cognouerit d. Trasonem, Caligulam, & Anippum, & quæ fuerit causa cognitionis. Respondit, Sono molti anni, ch'io li conosco, & che siamo amici, che non ui saprei dire particularmente hora con che occasione io li cominciai à conoscere gl'hò ben cominciati à conoscere in questa città, doue pratico da che conosco il bene dal male. Interrogatus, cuius sint professionis prædicti Anippus, Traso, & Caligula. Respondit, Questi Trasone, Caligula, & Annipo non fanno esercitio alcuno: sono giouanni, che se ne uanno à spasso, fanno bene professione di soldati. Interrogatus, an durante d. lite prædicti Traso, Caligula, & Anippus semper, & continuò in hac ciuitate moram traxerint. Respondit, Signor sì, che d. Caligula, Anippo, & Traso ne sono stati continuamente qui mentre è stata d. lite, che loro sono di quì, & quì habitano. Interrogatus, an ergo durante d. lite ipse constitutus d. Anippus, Traso, & Caligula insimul conuersati fuerint. Respondit, Signor sì, che siamo praticati insieme d'Anippo, Trasone, & Caligula, & io mentre è durata d. lite, come fanno gl'amici insieme. Interrogatus, an ita ergo insimul conuersando ipse constitutus, d. Anippus, Caligula, & Traso sermonem unquàm habuerint de d. eius lite. Respondit, Signor nò, che non habbiamo hauto ragionamento di d. mia lite d. Anippo, Caligula, Trasone, & io, eccetto che può essere, che qualche uolta pratticando insieme uedendomi malinconico, m'habbino domandato, come si fa tra gl'amici, perche stauo cosi malenconico, & ch'io cosi gl'habbi detto esserne causa d. mia lite. Interrogatus, & monitus, vt uelit bene cogitare, & præcise dicere ueritatem, an causa, & occasione prædicta de d. lite aliquos adinuicem habuerint sermones ipse constitutus, & prædicti eius socij Traso scilicet, Anippus, & Caligula, & illos recenseat,

censeat, & dicat ingenue ueritatem. Respondit, Può essere che n'habbiamo ragionato insieme con l'occasione, ch'io stauo qualche uolta fra loro malenconico, ma io non me ne ricordo particolarmente, che tal ragionamento sia veramente successo tra noi. Interrogatus, an verè alia etiam occasione sermo inciderit de d. lite inter ipsum constitutum, & prædictos Anippum, Trasonem, & Caligulam. Respondit, Se non è occorso ragionamento tra noi di questa lite con la d. occasione, ch'io staua qualche uolta malenconico tra loro, non ci è occorso altrimēti altro ragionamento. Et dicente D. quod bene aduertat dicere ueritatem, ne si desuper de mendacio conuincatur, aliquid deterius sibi contingat. Respondit, Questa è la uerità Signore, che tra noi non si è ragionato di questa lite, se non è occorso per occasione, come hò detto, ch'io stauo tal uolta tra loro malenconico. Interrogatus, vt dicat ergo ueritatem, q sermones fuerunt inter ipsum cōstitutum, & d. Anippum, Trasonem, & Calgiulam de d. lite occasione prædicta. Rēdit, Io come hò detto non mi ricordo precisamente di hauer particolarmente ragionato con essi loro di questa lite cō la d. occasione, può esser come ho detto, che n'habbi ragionato; però non mi ricordo, che ragionamenti in particolare n'habbiamo hauti insieme con d. occasione del star'io tal uolta tra loro malenconico. Et instante adhuc D. ut uelit desuper adhuc bene cogitare, & ad eius memoriam reducere, qui sermones fuerunt inter ipsos occasione prædicta de d. lite, & ingenue illos recenseat, & dicat veritatem. Respondit, Io non me ne ricordo particolarmente, che cosa si dicesse tra noi con questa occasione, che manco io mi ricordo d'hauerne con loro particolarmente ragionato con questa occasione, ma se ne hò ragionato, saranno stati li medesimi ragionamenti che con gl'altri per la medesima occasione, che domandandomi perche stauo cosi malenconico, io gli diceuo, che questa lite n'era causa, & loro mi diceuano, che tanto era di starne malenconico, quanto che allegro, che questo non mi daua, ne toglieua la uittoria, & che però meglio era di starne allegro, & di buona uoglia: questi, & simili erano li ragionamenti nostri con questa occasione. Interrogatus, an d. lis adhuc pendeat indecisa inter ipsum constitutum, ac d. Xenium, & Plutum, uel iam per sententiam terminata fuerit. Respondit, Signor sì che d. lite è stata già terminata per sententia, & non pende hora altrimenti indecisa. Interrogatus, in cuius fauorem lata fuerit d. sententia. Respondit, E' stata data d. sententia in fauore di d. Pluto, & Xenio, & contra di me. Interrogatus, ut dicat quid particulariter contineat d. sententia. Respondit, Detta sententia mi cōdanna, ch'io debbia, & sia obligato restituire alli d. Pluto, & Xenio tutta la robba, che loro m'hanno domandato per uigore di d. fideicommisso. Interrogatus, quos habuit ipse constitutus in hac causa consultores, & Aduocatos. Respondit, Mio Aduocato era in questa causa m. Garimberto

berto Macro,& haueuo anco altri, che se bene non erano miei Aduocati nella causa,nondimeno mi consigliauano quanto io doueuo, & poteuo fare per ottenere questa causa.Interrogatus,quos consultores,& Aduocatos habuerunt in d.causa prædicti Pluto,& Xenius. Respondit,Loro haueuano per Aduocato un M. Chrisostimo Crasso in questa causa, non sò poi,se si ualessero ancora del conseglio d'altri.Interrogatus,quid ergo dicebant sibi d. Garimbertus eius Aduocatus, aliją; prædicti eius consultores, quodą; iudicium faciebant de exitu d.causæ, & litis. Rñdit, il d. mio Aduocato mi dette nel principio della lite speranza della vittoria,poi nel progresso mi diceua tuttauia ch'io haueuo ragione, & che ne speraua però certa uittoria,& il medesimo mi diceuano quegl'altri,con i quali io mi cōsigliauo oltre l'Aduocato. Interrogatus,quid ergo postea obtenta iam snia fauorabili per d.Plutū, & Xenium sibi dixerunt prædicti eius Aduocatus, & consultores. Rñdit,Loro mi dissero, ch'io haueuo riceuuto torto, & che cōtra giustitia haueano ottenuto d. Pluto,& Xenio. Interrogatus,an ipsius constituti iura corā iudice deducta fuerint tā per ipsius Procuratorē, q̄ Aduocatum,& ea, qua opus erat,usi fuerint diligentia. Respondit,Signor sì che sono state dedutte le mie ragioni auāti al giudice,il quale ancora à bastanza è stato informato dal mio Aduocato si à bocca,come in scriptis,& a me nō pare,che si sia restato di diligentia alcuna, che si poteua fare a seruitio mio. Interrogatus,quomodo lo ergo d.Plutus,& Xenius d.sententiā fauorabilem reportauerunt. Respondit, Che so io Signore, come loro habbino hauto la sententia in fauore,essendo state dedutte le mie ragioni, lequali, m'era detto dal mio Aduocato,& consultori,ch'erano buone. Interrogatus, an ipse constitutus cum d.eius Aduocato & consultoribus in talem sermonem inciderit,quomodo esse possit,quod d.Plutus, & Xenius in d. causa sententiam obtinuerint fauorabilem. Respondit, Signor si, che siamo venuti à questi ragionamenti li d. miei Aduocato, & consultori, come poteua essere,che se le mie ragioni erano buone,come mi diceuano,ch'io habbi hauto la sententia contra. Interrogatus, vt modo explicet sermones, quos ita ad inuicem desuper habuerunt ipse constitutus, & d.eius aduocatus,& consultores,quorum nomina exprimat, & bene aduertat dicere ueritatem. Respondit, Doppo ch'io hebbi la sententia contra,io dissi al d.mio Aduocato,& alli miei consultori ancora,ch'erano M.Panerio Manfredonio,& M.Alessio Biancardo,come poteua essere,che li d.Pluto,& Xenio hauessero ottenuto in questa causa, se le mie ragioni erano buone,come loro mi diceuano,& loro mi rispondeuano (come fanno gl'Aduocati)ch'io haueuo riceuuto torto,& che m'era stata fatta ingiustitia. Et instante D.pro euacuatione præcedentis interrogatorij,ut particulariter exprimeret,quid particulariter responderint d. eius aduocatus,& consultores,quomodo d. Plutus, & Xenius obtinere

potuerint sententiam fauorabilem,& ita explicet sermones,quos particulariter desuper habuerunt. Respondit, Loro mi diceuano, che m'era stato fatto torto,perche io haueuo ragione,& che non sapeuano, come il giudice si fosse mosso à dare la sententia in fauore di d.miei aduersarij. Interrogatus,quantum tempus est,quod tales fuerunt sermones inter ipsum Constitutum, & d. eius aduocatum, & consultores. Respondit, Hauemmo questi ragionamenti il d.mio Aduocato, & consultori poco doppo,che fu data la sententia, che deuono essere circa die ce giorni sono. Interrogatus, in quo loco hos sermones adinuicem habuerunt ipse constitutus,& d.eius aduocatus,& consultores. Respondit, Habbiamo hauti questi ragionamenti d. miei aduocato & consultori in casa loro,doue io andai à trouarli. Interrogatus, quando ij sermones fuerint inter ipsum constitutum, & d.eius Aduocatum & consultores in eorum domo,dicat an omnes simul illi adessent,uel aliqui tantũ, & qui. Respondit, Questi ragionamenti sono stati separamente fatti si con l'aduocato,come con li d.consultori,che quando ne parlai con vno non ci era l'altro,che à ciascheduno gli parlai in casa loro,& tutti mi dissero il medesimo,ch'io haueuo riceuto torto, & che non sapeuano come il giudice si fosse mosso à darmi la sententia contra. Interrogatus, an aliqui fuerint præsentes, quando ita ipse constitutus alloquutus fuit d.eius aduocatum,& consultores, & illi ita responderunt. Respondit, Non ci era nessuno presente, quando furono questi ragionamenti tra me,& d.mio aduocato,& consultori. Interrogatus,an ipse constitutus vna uice,uel pluribus ita desuper alloquutus fuerit d. eius aduocatum, & consultores,& in quo,seu quibus locis,& quibus præsentibus. Respondit, Ne ragionammo una uolta sola sopra di questo d.mio aduocato,& consultori,che poco doppo la sententia mi fermai qui. Interrogatus,an in d.sermonibus ita ut supra habitis inter ipsum constitutum,& d.eius aduocatum,& consultores lite decisa,sermo aliquis habitus fuerit de d.Chrisostimo Crasso aduocato d.Pluti,& Xenij. Respondit, Signor si, che se ne ragionò di d. Crasso aduocato di d. miei Aduersarij. Interrogatus, qua occasione sermo habitus fuit de d. Crasso d. eius aduersariorum aduocato, & dicat ueritatem de omnibus sermonibus ita desuper habitis inter d.eius aduocatum,& consultores,& ipsum constitutum. Respondit, La uerità è questa, che dicendo io alli d. miei aduocato, & consultori, come poteua essere, che hauendo io ragione fussi stato condennato à restituire la d.robba, ogn'vn di loro mi diceua, ch'io haueuo riceuto torto, & che non sapeuano come il giudice à ciò si fusse mosso,ma che doueua esserne stato cagione l'astutia di d.Crasso, che li corre nome in questa città di vincere, & ottenere nelle liti con l'astutia, & versutia sua, ancorche li suoi clientoli habbino il torto. Interrogatus, an ita deuentum fuerit inter ipsum constitutum,& d.eius

Aduoca-

Aduocatum, & Consultores, ad aliquos particulares sermones, qua versutia, & quo astu d. Crassus vsus fuerit pro obtinenda d. victoria. Signor nò, che noi non discendemmo à questo particulare, còn che astutia d. Crasso hauesse ottenuto d. sentētia in fauore di d. suoi clientoli. Interrogatus, & monitus, quod bene aduertat, ne desuper taceat, & occultet veritatem, & ne implicet se in mendacijs, ideò fateatur ingenue veritatem, an dictum fuerit, quo particulari astu, & uersutia d. Crassus usus fuerit pro obtinenda uictoria in d. causa, & qui deinde fuerint desuper ulteriores sermones. Respondit, Non si uenne, come hò detto à questo particulare tra noi, & non ui fu altro ragionamento. Interrogatus, quid dixerit ipse constitutus audito, quod astu, & uersutia d. Crassi præfati Plutus, & Xenius obtinuerant in d. causa sententiam fauorabilem. Respondit, io non dissi altro Signore. Interrogatus, & monitus, ut uelit ingenue fateri ueritatē, quid ipse dixerit, audito, quod uersutia, & astu d. Crassi d. eius aduersarij obtinuerant sententiam fauorabilem; cum uerisimile non sit, quod in aliqua uerba non præruperit hoc audito, quod maxime ipsum constitutum torquebat, cum de maiori parte bonorum ageretur, & de mutatione status ipsius constituti.

Conclusio de displicentia ex causa litis.

Respondit, E' uero, che mi rincresceua d'hauer hauto la sententia contra, come m'era rincresciuto, come hò detto, che questa lite mi fusse stata mossa; ma però intendendo, che li d. miei aduersarij haueuano ottenuto per l'astutia di d. Crasso, io non dissi altro, se non che tra me mi dolsi della mia mala sorte, essendomi incontrato d'hauer hauto in questa causa un tale Aduocato per aduersario. Interrogatus, quid deinde fecerit ipse constitutus post habitos d. sermones cum d. eius Aduocato, & Consultoribus. Respondit, io non feci altro, che mi fermai doppo poco in questa città, che me ne tornai à casa. Interrogatus, per quantum tempus ipse constitutus habitis d. sermonibus cū d. eius Aduocato, & Consultoribus moram hic traxit. Respondit, io mi ci fermai circa dui giorni, che poi me ne andai à casa. Interrogatus, quare lite decisa non statim ad patriam redijt, sed moram hic traxit. Respondit, io mi fermai ancorche la lite fusse decisa, perche uoleuo uedere, se ci era remedio alcuno di riuedere d. sententia, & ch'io non fussi astretto à restituire quanto d. miei aduersarij domandauano. Interrogatus, quid ergo fecerit ipse constitutus, & circa hoc operatus fuit. Respondit, io ne parlai con d. mio Procurato, Aduocato, & Consultori, & loro mi dissero, che se bene non si poteua appellare, & impedire l'esecutione della sententia, che nondimeno harebbono tentato per qualche uia, se si fusse potuto impedire la d. esecutione, acciò le mie ragioni fussero state meglio intese, & che contra il giusto non mi fusse uenuta questa rouina adosso, & in questo modo mi son trattenuto quei dui giorni. Interrogatus,

gatus, quid ergo d. eius Procurator, & Aduocatus ante ipsius constituti discessum operati fuerint, ut in executione supersederetur. Respondit, Non haueuano anco ottenuto cosa alcuna, quando io mi partij, se bene ui dettero opera di ottenere qualche cosa. Interrogatus, quare ergo ipse constitutus ita discessit non expectato exitu eius, quod d. eiu Procurator, & Aduocatus obtinere tentabant. Respondit, Poco importaua la mia presentia, che tanto loro harebbo fatto il debito, ma io mi partij senza aspettare altra resolutione, perche mi faceuano bisogno per debito che haueuo fatto, quelli denari, che d. Arnaldo mio cugino mi doueua mandare, che si scusaua per quella lettera, che m'era restata nell'hosteria di non hauermeli potuti mandare. & dubitando di non hauerli in tempo, che mi bisognauano, ci uolsi andare io proprio. Interrogatus, quomodo, & unde d. Arnaldus illi debebat d. pecunias. Respondit, Me li doueua dar lui proprio per certe terre, che li haueuo uendute. Interrogatus, cui debebat d. pecunias ipse constitutus. Respondit, io li doueuo questi denari à Pasino Brent per tanta robba, che haueuo preso da lui per uestirmi, & il tempo, che haueuo preso di pagarlo, era già finito, & d. Pasino instaua, ch'io lo pagassi. Interrogatus, quando ipse constitutus discessit ex hac ciuitate, ut d. pecunias exigeret, & d. suo creditori satisfaceret, dicat an solus, uel associatus discesserit. Respondit, io mi partij solo, che solo uennero meco li d. dui miei seruitori Nebulone, & Ebrione.

De tractatu ex sermonibus habitis de lite, & quidem decisa.

Interrogatus, ubi erant tempore d. ipsius discessus ex hac urbe præfati Anippus, Traso, & Caligula. Respondit, Doueuano esser quì d. Anippo, Trasone, & Caligola, quando mi partij di quì, che andai per quelli denari. Interrogatus, per quantum tempus ante hunc ipsius discessum non uiderat ipse constitutus prædictos Anippum, Caligulam, & Trasonem, uel ipsorum aliquem. Respondit, io li haueuo uisti la sera inanzi, che mi partissi per questi denari d. Anippo, Trasone, & Caligula. Interrogatus, in quo loco uiderat prædictos Anippum, Caligulam, & Trasonem eo sero. Respondit, io li uiddi d. Trasone, Caligola, & Anippo la sera inanzi ch'io partissi per questi denari cosi per la città, che non mi ricordo poi in qual luogo particolare. Interrogatus, an tunc temporis alloquutus fuerit ipse constitutus prædictos Anippum, Caligulam, & Trasonem. Respondit, Signor sì, che gli parlai à d. Anippo. Trasone, & Caligola, che erano tutti tre insieme, & li dissi, come io uoleuo la mattina seguente tornare à casa per certi denari, che sarei poi tornato subito. Interrogatus, an post latam d. sententiam, & decisam litem alijs uicibus alloquutus fuerit prædictos Anippum, Caligulam, & Trasonem, & qui fuerunt sermones. Respondit, Signor sì che hò parlato con d. Anippo, Trasone, & Caligola altre uolte ancora doppo che

li

li d. Pluto, & Xenio ottenero d. sententia contra di me. Subdens ad opportunam D. interrogationem, gli hò parlato cosi à questi più uolte doppò data d. sententia quando à tutti tre insieme, & quando ad vno, & quando all'altro, secondo che ci incontrauano. Et instante Domino pro vlteriori præcedentis interrogatorij euacuatione, vt explicaret, quos ita sermones habuerunt post latam d. sententiam, & dicat veritatem. Respondit, Che ragionamenti volete che habbiamo hauuti loro, & io doppo d. sententia, i ragionamenti sono stati ordinarij tra noi, come è solito tra gl'amici, che non mi ricordo particolarmente, che cosa ci habbiamo detto. Interrogatus, an prædicti Anippus, Traso, & Caligula sciuerint, & notitiam habuerint d. litem decisam fuisse in fauorem prædictorum eius aduersariorum, & contra ipsum constitum. Resp. Signor sì che loro l'han saputo, ch'io haueuo hauuto la sententia contra. Interrogatus, quomodo, & qualiter prædicti Anippus, Traso, & Caligola notitiam hanc habuerunt de decisione d. litis contra ipsum constitutum. Respondit, Quando io andai doppo data la sententia à trouare il d. mio Aduocato, & li d. miei Consultori, come hò detto di sopra, che ci andai, incontrai tutti tre questi, che andauano à spasso, & mi domandorno doue io andauo cosi in fretta, che caminauo in fretta sopra pensiero, & io gli dissi, che andauo à trouare d. mio Aduocato, & Consultori, che haueuo hauto la sententia cõtra. Interrogatus, vt explicet vlteriores sermones, quos desuper habuerunt ipse constitutus, & d. Anippus, Traso, & Caligula. Respondit, Noi non hauemmo altro ragionamento, perche io attesi à caminar via per parlare al d. mio Aduocato, & Consultori, & loro andorno à spasso per il uiaggio loro. Interrogatus, an postea similiter sermonem adinuicem habuerint causa, & occasione d. decisionis litis ipse constitutus, d. Anippus, Traso, & Caligula, & bene aduertat dicere veritatem. Respondit, Signor nò, che poi d. Anippo, Trasone, & Caligula, & io non hauemo hauuto ragionamento di questa causa, che già ch'era finita, non m'importaua ragionarne con essi loro. Et ei dicto, quod nec ante d. litis decisionem sua intererat erat sermonem illius causa, & occasione habere cum eisdem, & tamen sermonem habuit, vt supra dixit, & ideo dicat ueritatem, quos sermones verè habuit cum prædictis lite decisa illius causa, & occasione. Respondit, Doppo la d. sententia io non hò hauuto con esso loro altro ragionamento, che quanto gli dissi, quando andauo à casa del mio Aduocato, & Consultori incontrandoli à caso, che andauano à spasso, come hò detto di sopra, che se bene hò praticato con esso loro anco doppo d. sententia, nondimeno non siamo venuti à simili ragionamenti. Et replicante D. quod eius mœstitia dedit aliàs causam sermonibus de d. lite ante illius decisionem tam cum prædictis, quàm cum alijs, ita etiam eadem mœstitia, vel maior iam lite contra ipsum decisa causam

dedisse

dedisse cēsendum est ulterioribus sermonibus de d.litis decisione, ideo illos recenseat, & dicat veritatem. Respondit, Già sapeuano costoro, ch'io haueuo hauto la sententia contra, che gli l'haueuo detto io, quando l'incontrai, come hò detto andando à trouare il mio Aduocato, & Consultori, però se bene mi vedeuano star tal volta di peggior voglia di prima, non mi diceuano altro, & io non haueuo altra occasione di parlarne con loro, che non mi ci poteuano porgere nè aiuto, nè fauore alcuno. Interrogatus, quando ipse constitutus illo sero dixit præfatis Anippo, Caligulæ, & Trasoni velle ad patriam redire pro d. pecunijs mane sequenti, dicat quid illi dixerunt. Respondit, Non mi dissero altro, eccetto che andassi in buon viaggio. Interrogatus, an se obtulerint prædicti Anippus, Caligula, & Traso se ipsum associaturos ad domum usque. Respondit, Signor nò, che loro non si offersero di uoler venir meco altrimenti.

Redit ad fugam.

Interrogatus, quomodo ergo duobus, aut tribus post diebus associabant prædicti Anippus, Traso, & Caligula ipsum constitutum domum recensurum. Respondit, Li d. Anippo, Trasone, & Caligula ueniuano con me, quando io fui preso dalla corte di V.S. non per farmi compagnia, ma per venir meco à spasso à casa mia, & non sò perche non ci uenissero, quando io dissi, che uoleuo la matina seguente andar per quelli denari, forse non ci vennero, perche sapeuano, ch'io uoleuo tornare quasi subito, ch'io gle lo dissi, come hò detto di sopra. Interrogatus, an antequàm ipse constitutus, & d. Anippus, Caligula, & Traso simul irent domum suam versus d. tempore, quo captus fuit, deliberauerant ita simul ire, & per quantum tempus ante. Respondit, Signornò che non ci era stata fatta altra deliberatione tra noi, che loro uenissero à spasso à casa mia, dormimmo insieme la notte precedente in quell'hosteria della balestra, & uolendomi io partire la mattina, loro all'improuiso si risoluerono, come fanno i giouani, di uenir meco à spasso à casa mia.

De indicio fugæ ex discessu ante diem.

Interrogatus, quæ horæ erat, quando ita ipse Constitutus & prædicti Anippus, Traso, & Caligula discesserunt eo mane de d. hospitio. Respondit, quando noi ci partimmo di qui dall'hosteria quella mattina, ch'io fui poi fatto pregione, era innanzi giorno, che non so poi, che hora si fusse, poteua essere circa un'hora innanzi giorno, che ancora non si uedeua lume. Interrogatus, quantum distet ab hac ciuitate, ex qua eo mane discesserunt, d. eius domus. Respondit, Deuono esser di quà à casa mia circa quindeci miglia. Interrogatus, quare ergo ita ante lucem discesserunt, cum si etiam orto iam sole discessissent, ad domum ante occasum peruenissent. Respondit, Che sò io Signore perche ci partimmo

mo così innanzi giorno, ci risoluemmo così, come fanno i giouanni. Interrogatus, quæ hora erat, quando prædictus famulus Anippi superuenit iam ipso Cõstituto, & d. eius socijs portam egressis, & loquutus fuit d. Anippum, qui deinde cũ Caligula, & Trasone per d. stratã iter cœpit. Respondit, Non era ancora ben giorno, quando soprauenne d. seruitore d'Anippo, ilquale doppo che gl'hebbe parlato, andò con d. Trasone, & Caligola per quella strada, che non l'ho poi piu uisti. Interrogatus, quæ hora erat, qñ ipse Constitutus captus fuit. Respondit, Quando io fui preso dalla Corte di V.S. era già giorno, ma di poco però s'era leuato il sole.

De indicio fugæ ex itinere insolito.

Interrogatus, quando ipse constitutus, & præfati Anippus, Traso, & Caligula discesserunt ex d. hospitio balistæ, & uenerunt ad d. portam ciuitatis, dicat, quod iter in ciuitate fecerunt, & eo ad d. portam peruenerunt. Respondit, Partiti da la d. hosteria quella matina noi ce ne uenimmo alla d. porta della città per la strada ordinaria, che si fà partendo da d. hosteria per andare alla d. porta. Interrogatus, & monitus, vt bene aduertat dicere veritatẽ, an aliud, & quod iter fecerint intus ciuitatẽ d. portã uersus euntes. Rñdit, Signornò, che non facemmo altra strada, che l'ordinaria andando uerso d. porta, partiti, che ci fummo dalla d. hosteria. Et dicente D. quod si ipse constitutus captus fuit orto iam sole, ut dixit, & quasi dies erat, quãdo prædicti Anippus, Traso, & Caligula iter cœperunt uersus d. stratam, necesse est, quod non illud, sed aliud iter, & longius quidem per ciuitatem ipsam fecerint, cum aliàs citius ad d. portam peruenissent, ideo dicat veritatem, quod aliud iter fecerint, ut è d. ciuitate exirent, & quare ita iter solitum, & ordinarium uon fecerint. Respondit, Noi non facemmo veramente altra strada, che la solita, & ordinaria, che si fà partendo dalla d. hosteria della balestra per uscir dalla città per la d. porta, & già ho detto a V.S. che poteua essere circa un'hora inanzi giorno, quando noi ci partimmo dalla d. hosteria, & se considera bene il uiaggio, & la qualità delle altre strade, trouarà che nõ potemmo andare per altra strada, che per l'ordinaria, che molto più tempo ci haremmo consumato, se per altra strada fussimo gionti alla d. porta. Interrogatus, an eundo ita d. portam uersus aliquem in Ciuitate ipsa obuiauerint, & quem. Respondit, Signornò, che andando uerso la d. porta noi per la Città non incontrammo alcuno. Interrogatus an cognoscat Philippum Aristareum Parisinum. Respondit, Signor si, ch'io lo conosco questo Phillippo, che è artigiano, & comprai da lui una uolta una sella, che lui è sellaro. Interrogatus an aliàs d. Philippus sit ipsius constituti amicus, illumq; habeat pro homine probo, veridico, & fide digno. Respondit, Non m'è amico, ne inimico, che non ho altra amicicia con esso lui, ne meno ho mai hauto che fare con lui cosa alcuna, se non che comprai da lui quella sella, & lo conosco perche è così arti-

giano,& nel resto l'ho per quel che egli è. Interrogatus,quantum tempus est,quod d.Philippum non uiderit. Respondit, Sono molti giorni,che non l'ho uisto questo Philippo, che non m'è occorso passare auãti la sua bottega. Interrogatus,vt bene cogitet dicere veritatem,an obuiauerit d. Philippum eo mane ante diem eundo uersus d. portam. Respondit, Noi non l'incontrammo altrimenti, ch'io uedesse, questo Philippo, quando partiti dalla d. hosteria andassimo uerso la d. porta. Interrogatus,& monitus, ut bene adhuc cogitet dicere ueritatem, an eundo uersus d.portam d.Philippum obuiauerit, & in quo loco, bene cogitans,quod curia bene desuper informata est. Respondit, Può esser che noi l'incontrassimo,& che non lo vedessimo, perche era ancora notte. Interrogatus,in quo loco potuerunt illum obuiare, si fortè eo mane illum obuiauerunt. Respondit,Che sò io Signore doue ce lo potessimo incontrare, se per auentura l'incontrassimo,& che non lo uedessimo. Interrogatus,in quo loco d.Philippus habeat apothecam. Respondit, Io sò la sua bottega,ma non saprei dire à V.S.come si chiami la strada,& la contrada,doue lui sta à bottega. Interrogatus,an habeat apothecam d.Philippus in aliquo loco d.stratæ, quam eo mane fecerunt ipse constitutus,d. Anippus, Traso, & Caligula eundo uersus d. portam. Respondit, Signornò, ch'egli non hà la bottega per quella strada, che noi facemo partiti dalla d.hosteria della balestra,& ce ne andammo uerso la d.porta,che noi facemmo la strada ordinaria,& egli hà un pezzo lontano da quella strada la sua bottega. Interrogatus, an d. Philippus habitet in d.eius apotheca,uel alibi,& in quo loco. Respondit, Signornò, che egli non habita nella bottega, ma habita in una casa lontana dalla bottega,ch'io la sò,ma non sò come si chiami la contrada, che non son prattico in quel luoco. Interrogatus,qñ ergo d.Philippus discedit ex d.sua domo eũdo ad d.eius apothecã,dicat quod iter faciat. Respondit, Questo io non sò,che uiaggio, & strada si faccia d.Philippo partendo di casa per andare alla sua bottega. Interrogatus, an d. Philippus possit eundo ad d.eius apothecam è domo discedens iter facere per d.stratam,quam ipse constitutus,& d.eius socijs fecerunt eundo uersus d.portam eo mane. Respondit, Signornò, che non può fare quella strada, che noi facemmo quella mattina, che aggirarebbe assai partẽdo da casa sua per andare alla d.sua bottega, la quale, come ho detto,è assai lontana dalla strada,che noi facemmo,come è ancò la casa sua che non è per quella banda. Interrogatus,quomodo ergo ipse constitutus,& d.eius socij eo mane obuiauerunt d.Philippum, & dicat ueritatem. Respondit,io non sò come ho detto, & d'hauerlo incontrato questo Philippo quella mattina, ch'io non lo uiddi. Interrogatus, quomodo uelit hoc mẽdacium dicere,cum d.Philippus alloquutus fuerit eo mane ipsum constitutum, ideo abstineat se à mendacio,& dicat ueritа-

veritatem. Respondit, Lui non mi parlò altrimenti quella mattina, ch'io non l'incontrai, che lo vedessi. Interrogatus, quomodo adhuc audeat in eius mendacio persistere, non ne d. Philippus alloquutus fuit ipsum constitutum, ipsum salutando propè d. illius apothecam. Respondit, Signor nò, che non incontrai d. Philippo quella mattina & non mi salutò altrimenti: come può esser questo, che noi quella mattina facemmo la strada solita, & ordinaria, dalla quale è assai lontana la bottega di d. Philippo. Et dicente D. quod hoc est aliud ipsius constituti mendacium, quod discedentes ex d. hospitio balistæ ipse constitutus, & d. eius socij fecerint iter solitum, & ordinarium versus d. portam, quia verè d. Philippus salutauit ipsum cōstitutum propè ipsius apothecam: ideo recedat à mendacijs, & dicat veritatem, quod iter hoc erat ipsius constituti, & sociorum, si ex d. hospitio balistæ discesserunt euntes versus d. portam. Respondit, Noi facemmo, come hò detto, la strada ordinaria, & solita, & non viddi altrimenti d. Philippo, & non l'incontrai mo, ch'io lo vedessi. Interrogatus, quid ergo dicet ipse constitutus, si d. Philippus in eius faciem deponet, quod eo mane obuiauit ipsum constitutum, & d. eius socios prope ipsius apothecam ante diem, & quod ipsum salutauit. Respondit, Io dirò, che lui dice vna gran bugia, quando dichi questo. Ex tunc D. ad conuincendum ipsum constitutum de mendacio, ipsumque disponendum ad veritatem dicendam mandauit in eius faciem adduci d. Philippum. Qui sic adductus, & delato eidem iuramento de veritate dicenda, prout iurauit manu tactis &c. factaque inter eos mutua nominum, & personarum recognitione, fuit per D. Interrogatus, an ea, quæ supra deposuit in eius examine fuerint, & sint vera, & per ipsum pro veritate dicta, velitque ea ratificare, & approbare in faciem præsentis constituti, ostendens ei D. d. Milonem constitutum. Respondit, Signor sì, che quel che hò detto nel mio esamine è la verità, & per la verità l'hò detto, & lo dirò ancho in faccia qui di Milone, che la verità si deue dire senza rispetto di persona. Interrogatus, vt dicat ergo, an verum sit, quod diebus præteritis obuiauerit d. Milonem, & alios nonnullos, & dicat quando, in quo loco, & qui erant, quos secum habebat d. Milo. Respondit, Signor sì, che la verità è, ch'io l'altro giorno incontrai Milone qui, & certi altri, che erano con lui, che andauano insieme, & l'incontrai vicino alla mia bottega, che era inanzi giorno, che non sò, che hora si fusse, ch'io m'ero partito di casa per andar à lauorare alla mia bottega, & salutai particolarmente d. Milone, & egli mi disse, à Dio Philippo, che si fà, & passò uia senza dir altro con quelli, che erano con esso lui, ch'erano Desiderio Anippo, Claudio Caligola, & Bernardo Trasone. Interrogatus d. Milo constitutus, quid modo respondeat prædictis. Respondit, Io mi marauiglio molto di costui, che dica così fatta bugia, perche la verità è, che lui non mi sa-

lutò altrimenti, nè io gli dissi tal parole, che non l'incontrai, che io lo vedessi, & non lo potei manco incontrare vicino alla sua bottega, perche andammo io, & li d. miei compagni per la strada ordinaria, & solita, che si fa partendo dalla d. hosteria della balestra per andare alla porta N. Replicante d. Philippo, io non sò, se voi andaste per la strada, che voi dite, ma non può essere, che voi facessi quella strada per andare alla d. porta, perche io u'incontrai vicino alla mia bottega, che è molto lontana dalla d. strada, vi salutai, & voi mi rispondesti, come hò detto di sopra, & questa è la verità, & non sò perche non lo diciate liberamente. Replicante d. Milone, & io non sò perche tu dichi questo, che non è vero in conto alcuno. Cui duplicando respondit d. Philippus adductus, dite dite Milone la verità, che è quella, che ho detto io, & così stà Signore, che l'incontrai, & salutai come ho detto. Et cum vterque ipsorum staret in dicto suo D. d. Philippum adductum licentiauit, & continuando examen cum ipso constituto, eundem interrogauit, monuit, & hortatus fuit ad dicendum ingenue veritatem, an fecerit iter illud, de quo in eius faciem deposuit prædictus Philippus, & quare ita non fecerit iter solitum, & ordinarium, si ad d. portam se conferre volebat domum uersus iturus, quoniam prædictus Philippus prædicta non dixisset, si uera non essent. Respondit, Io non sò perche si dica questo d. Philippo, non essendo vero, ch'io facessi quella mattina la strada, ch'egli dice, perche io feci con li d. miei compagni la strada solita, & ordinaria, come ho detto di sopra.

De indicio fugæ ex sermonibus habitis.

Interrogatus, quando ipse constitutus, & prædicti Anippus, Traso, & Caligula ita eo mane egressi de d. hospitio balistæ ibant versus d. portam, dicat, quos sermones adinuicem habuerunt. Respondit, Noi non ragionammo di cosa alcuna, che partiti quella matina dalla d. hosteria attendemmo à caminare verso la d. porta, & nell'andare non si ragionò, nè si disse altro tra noi. Interrogatus, an d. Anippus, Traso, & Caligula cognoscerent d. Philippum. Respondit, Signor sì, che loro ancora conosceuano d. Philippo, non volete che lo conoscessero essendo della medesima patria. Interrogatus, vt dicat veritatem, an in illo itinere quod, eo mane fecerunt egressi de d. hospitio balistæ sermonem aliquem habuerint ipse constitutus, & d. eius socij de d. Philippo, & qua occasione. Respondit, Signor nò, che noi non ragionammo di d. Philippo quella mattina, & che occasione vuole V. S. che hauessimo di ragionarne? Et dicente D. quod cum eo mane obuiauerint d. Philippum, hinc sumi potuit occasio loquendi de eo, ideo dicat veritatem, quos ita sermones illius occasione adinuicem habuerunt. Respondit, Ho già detto à V. S. che non incontrammo altrimenti quella mattina, ch'io uedessi, d. Philippo, & quando l'hauessimo incontra-

to, che ragionamento vuole V. S. che per ciò hauessimo con questa occasione. Et replicante D. quod negare minime potest, quin d. Philippum obuiauerint eo mane, ut iam d. Philippus in eius faciem deposuit, & propterea hinc sumi potuit occasio loquendi de hac illius obuiatione, ideo dicat ueritatem, de omnibus sermonibus, si quos ita adinuicem habuerunt. Respondit, Io dico à V. S. che noi non incontrassimo d. Philippo altrimenti, ch'io vedessi, & però non habbiamo hauto di lui, & di hauerlo incontrato ragionamento alcuno. Interrogatus, an d. Philippus aliquo modo notus sit in curia. Respondit, Io non sò, se lui sia conosciuto in corte, si dice bene, che lui è uno spione per la corte. Interrogatus, an ergo ipse constitutus, & d. eius socij postquàm obuiauerunt d. Philippum eo mane, suspicati fuerint, quod ille esset reuelaturus, ipsos per d. locum eo mane transiuisse. Respondit, Signor nò, che noi non sospettassimo di questo, prima perche non l'incontrassimo, & poi, se bene lui ci hauesse visto, non haueuamo da sospettare, perche andauamo per il fatto nostro, & non haueuamo fatto male alcuno da sospettare della corte.

De indicio fugæ ex notitia habita de carceratione seruitorum.

Interrogatus, an saltem portam ciuitatis egressi aliquem obuiauerint. Respondit, Signor nò, che meno incontrammo alcuno doppò, che vscimmo da la porta, che noi uedessimo. Interrogatus, an ipsi constituto, & d. eius socijs d. portam egressis aliquis superuenerit de ciuitate exiens. Respondit, Doppo che noi fummo fuori della porta, non venne alcuno, ch'io vedessi. Interrogatus, an postquàm d. famuli in ciuitatem redierunt, aliquis ex ipsa ciuitate superuenerit, & bene aduertat dicere veritatem. Respondit, Doppo che li d. seruitori se ne ritornorno nella città, doppo che hebbero parlato con Anippo, & con me, come ho detto di sopra, capitò vn certo, che li dicono Pilistrino Bubalo. Interrogatus, per quantum tempus post reditum d. famulorum in ciuitatem d. Pilistrinus ibi superuenit. Respondit, Io non sò dire à V. S. quanto doppo, che li detti seruitori tornorno nella città, costui sopraueniſſe, ma non ci corse troppo tempo. Interrogatus, an d. Pilistrinus esset solus, vel associatus eo tempore. Respondit, Lui era solo, ch'io non ci viddi altro con esso lui. Interrogatus, quò tunc ibat d. Pilistrinus. Respondit, io non sò doue andasse d. Pilestrino in quel tempo, doueua andare per suoi negotij. Interrogatus, an d. Pilistrinus cognosceret ipsum constitutum, & d. eius socios. Respondit, Poteua essere, che lui mi conoscesse, & che conoscesse ancora li d. Anippo, Trasone, & Caligula, ma io non sò, che egli ci conoscesse. Interrogatus, an illo tempore ipse constitutus d. Pilistrinum alloquutus fuerit. Respondit, Signor nò, ch'io non gli parlai à questo Pilistrino. Interrogatus, an saltem d. eius socijs, vel aliquis ipsorum eo tempore in d.

loco

loco alloquuti fuerint d. Pilistrinum. Respondit, Io viddi, che Anippo parlò con d. Pilestrino. Interrogatus, quos sermones habuit d. Anippus cum d. Pilistrino d. tempore. Respondit, io uiddi, che parlarono insieme d. Anippo, & Pilistrino, ma non intesi, che cosa si dicessero. Interrogatus, an saltem d. Anippus postea retulerit, quos sermones habuerat cum d. Pilistrino. Respondit, Anippo mi disse, che lui haueua domandato à d. Pilistrino vedendolo uenire dalla città, se ci era cosa alcuna di nuouo, & che lui gl'haueua detto, che erano stati presi dalla corte poco prima li miei seruitori, & quello di esso Anippo. Interrogatus, quo iuit d. Pilistrinus post hos habitos sermones cum d. Anippo, & quid fecit. Respondit, Io non sò quel che d. Pilistrino si facesse doppo che parlò con Anippo, io viddi, che lui seguitò il suo viaggio per la medesima strada, & non sò doue s'andasse. Interrogatus, an d. Pilistrinus sciret causam capturæ d. famulorum tam ipsius constituti, quàm d. Anippi. Respondit, io non sò se lui sapesse perche causa fussero stati presi questi nostri seruitori, perche io come ho detto, nõ gli parlai. Interrogatus, an saltem d. Pilistrinus propalauerit d. Anippo causam capturæ d. famulorum. Respondit, io non sò Signore se Pilistrino dicesse ad Anippo, perche causa fossero presi questi seruitori, che lui non me lo disse. Interrogatus, an aliàs ipse constitutus, & d. Anippus scirent causam d. capturæ d. famulorum, & illam exprimat, & dicat veritatem. Respondit, io non lo sò altrimenti, perche causa d. seruitori siano stati presi, & non sò, che la sappia d. Anippo, il quale non me ne disse cosa alcuna. Interrogatus, an saltem ipse constitutus, & d. Anippus præsumpserint, & ipse præsumat causam capturę d. famulorum, & illam exprimat. Respondit, Signor nò, ch'io non sò, nè posso presumere, perche causa siano stati presi questi seruitori; non sò poi che dire de d. Anippo, che non me ne disse cosa alcuna. Interrogatus, quomodo sciuit d. Pilistrinus capturam d. famulorum. Respondit, Io non sò, come lui se l'hauesse saputo, se non per quanto mi disse Anippo, che domandandogli io, come d. Pilistrino sapeua questa cattura, mi disse, che lui n'haueua domandato al d. Pilistrino, & che lui gl'haueua detto, che ci si era imbattuto, & incontrato, quando furono presi. Interrogatus, quare ipse constitutus scire quæsiuit, quomodo d. Pilistrinus sciret capturam d. famulorum ipsius constituti, & Anippi. Respondit, io gli lo domandai per veder se era vero, che fussero stati presi questi seruitori, che alle volte si dicono le cose, che non sono. Et ad opportunam D. interrogationem dixit, & per la medesima cagione credo, che Anippo ancora domandasse à d. Pilistrino, come sapeua, che questi seruitori fussero stati presi. Interrogatus, qui vlteriores sermones fuerint inter ipsum constitutum, & d. Anippum de & super d. captura d. famulorum. Respondit, Non ci fù tra noi altro ragionamento

mento sopra di questo, noi ci marauigliauamo di questa cattura,& non sapeuano considerare, perche causa potesse essere. Interrogatus, quid dixerint d. Trafo, & Caligula de d. captura d. famulorum. Respondit, Non disseto altro, loro ancora si marauigliauano di questa cattura, non potendo considerare perche causa fosse potuta sequire. Interrogatus, vt dicat veritatem, an inter ipsos sermo aliquis habitus fuerit de & super liberatione d. famulorum. Respondit, Signornò, che non si ragionò di questo tra noi, loro andorno per quella strada,& io seguitai per il mio viaggio, come hò detto. Interrogatus, an saltem inter seipsos cogitauerint velle aliquid operari circa liberationem d. famulorum. Respondit, io non sò se Anippo ci pensasse, io per me non pensai altro. Et dicente D. quomodo possibile est, quod ipse constitutus non id cogitauerit, nec aliquid fecerit circa liberationem d. eius famulorum contra naturam dominorum, presertim si (vt ait) ignorabat causam capturæ illorum. Respondit, Così è Signore, io non pensai ad altro, attesi ad andar per il mio viaggio, come d. Anippo, Caligola, & Trasone attesero ad andar per quella strada. Interrogatus, in quo loco præciso prædictus Pilistrinus certiorem reddidit d. Anippum de d. captura d. famulorum, & dicat veritatem. Respondit, Parlò d. Pilistrino à d. Anippo li fuori della porta poco lontano. Interrogatus, in quo deinde loco d. Anippus recessit ipsi constituto, quod illi dixerat d. Pilistrinus de d. captura. Respondit, Me lo disse d. Anippo nel medesimo luogo, che partito d. Pilistrino, che seguitò il suo viaggio, quasi subito me lo disse, che erano stati presi li d. nostri seruitori, che gli l'haueua detto d. Pilistrino. Interrogatus, quantum distat d. locus, in quo de d. captura certiores redditi fuerunt, à d. via, per quam iuerunt d. eius socij. Respondit, Non è lontano quasi niente quel luogo, doue intendemmo questa cattura di d. nostri seruitori, da quella strada, doue andorno d. Anippo, Trasone, & Caligola, che quasi erauamo giunti incontro à quella strada, quando d. Pilistrino parlò con d. Anippo. Interrogatus, quid fecerint ipse constitutus, & d. eius socij postquam audiuerunt, vt supra, captos fuisse d. eorũ famulos. Respondit, Noi non facemmo altro doppo che udimmo esser stati presi d. nostri seruitori, se non che d. Anippo, Trasone, & Caliла andorno per quella strada, che hò detto, & io seguitai per il mio uiaggio. Interrogatus, quare ipse constitutus, & d. Anippus audita captura d. suorum famulorum, non redierint in ciuitatem, ut à carcere eos liberari procurarent. Respondit, io non sò Signore non pensai, come ho detto, à questo altrimenti. Interrogatus, quare d. Anippus interrogauit d. Pilistrinum, an noui aliquid in ciuitate esset. Respondit, io non sò Signore dire à V. S. perche causa d. Anippo domandasse à d. Pilistrino, se ci era nella cità cosa alcuna di nuouo. Et dicente D. quod præsumendum est sine dubio, ob aliquam causam fuisse motum d. Anippum

pum ad ita interrogandum d.Piliſtrinum, preſertim cum iam de ciuita te & ipſe tunc exiuerat,& verisimile non eſt, quod ipſe conſtitutus uti illius ſocius ignoret cauſam huiuſmodi, illam igitur exprimat,& dicat veritatem. Reſpondit, io non sò veramente perche cauſa Anippo ſi moueſſe à domandare à d. Piliſtrino, ſe nella città ci era coſa alcuna di nuouo. Interrogatus, vt dicat veritatem, an d. Anippus ſuſpicatus fuerit de futura d.famulorum captura. Reſpondit, Che uolete ch'io ne ſappia Signore ſe lui ne ſuſpettaſſe, ò nò, che d.ſuo ſeruitore,& li miei poteſſero eſſer preſi dalla Corte, lui nõ mi diſſe mai coſa alcuna per tal conto. Interrogatus, an ſaltem ipſe conſtitutus ſuſpicatus fuit de prædicta d. famulorum captura. Reſpondit, Signornò, ch'io non ne ſuſpettai,& ſe n'haueſſi dubitato, non harei rimandato quel mio ſeruitore per quella lettera, ne harei comportato, che l'altro ancora vi foſſe andato, oltre che non ci era coſa da ſoſpettare. Interrogatus, & monitus, ut velit deſuper dicere veritatem, quoniam ex ſequuta captura d.famulorum ſatis arguitur, quod timens eam futuram d.Anippus interrogauerit d. Paliſtrinum, an noui aliquid in ciuitate eſſet. Reſpondit, io non poſſo dire altro ſopra di queſto à V.S. perche io non ne ſuſpettai,& non ſo che ne anco ne dubitaſſe d.Anippo. Interrogatus, & adhuc monitus, ut recedat ab eius pertinacia, cum ſine cauſa d. Anippus non interrogaſſet d.Piliſtrinum, an in ciuitate noui aliquid eſſet, ideo, dicat an cauſa hæc eſſet, quia ſuſpicabatur de futura d. famulorum captura. Reſpondit, io dico di nuouo à V.S. ch'io non ne ſuſpettai,& non sò, che ne dubitaſſe d.Anippo, che li d.noſtri ſeruitori poteſſero eſſer preſi dalla Corte,& però non sò ſe per queſta cauſa ſi moueſſe Anippo à domandar'à d.Piliſtrino ſe coſa ci era di nuouo nella città. Interrogatus, an ob aliam forte cauſam d. Anippus interrogauerit d. Piliſtrinum, an aliquid noui in ciuitate eſſet. Reſpondit, io per me non sò che d. Anippo per cauſa alcuna domandaſſe à d. Piliſtrino, ſe ci era coſa alcuna di nuouo nella città. Et monente eum D. quod ſe diſponat ad dicendum ueritatem de cauſa interrogationis prædictæ factæ per d. Anippum d. Piliſtrino, cum nullo modo uериſimiliter illum ita interrogaſſet, cũ tunc ex ciuitate exijſſet, niſi de aliquo ſuſpicatus fuiſſet. Reſpondit, io ueramente non sò che dire altro, perche io non sò perche d. Anippo coſi domandaſſe d.Piliſtrino. Interrogatus, an ipſe conſtitutus bene cogitauerit, quos ſermones adinuicem habuerunt ipſe conſtitutus, d. Anippus, Traſo, & Caligula audita captura d.ſuorum famulorum. Reſpondit, io hò detto à V.S.& li dico, che noi non hauemmo altro ragionamento, che quanto ho detto, che noi ci marauigliammo, perche foſſero preſi d.noſtri ſeruitori, non ſapendo, che loro haueſſero fatto male alcuno. Interrogatus, an audita captura d. ſuorum famulorum ipſe conſtitutus,& d.eius ſocij ſuſpicati fuerint de futura ipſorum etiam captura

ptura. Respondit, Signornò che noi non sospettammo udendo la cat tura di d.nostri seruitori, di douer esser presi noi ancora, perche vuole V.S. che noi ne dubitassimo, che non haueuamo fatto male alcuno.

Redit ad destinatum iter relictum.

Interrogatus, quare ergo d.Anippus, Traso, & Caligula relicto destinato itinere, ac relicto etiam ipso constituto iter cœperunt per d.uiam? Respondit, io non sò perche loro andassero per quella via, come ho det to altre volte. Et cum D.ei diceret, quod cum d.Anippus, Caligula, & Traso statim audita captura d.famulorum iter cœperint per d.uiam, ex hac causa dicendum est, iter illud cepisse, ideo dicat ueritatem huiusmodi, quæ uerisimiliter non est incognita ipsi constituto. Respondit, in verità Signore ch'io non sò che d. Anippo, Trasone, & Caligola andasse ro per quella strada per questa causa, & se bene haueuano udito la cattu ra di d.seruitori, perche uuole V.S. che loro andassero per questa causa per quella strada? Et dicente D.quod audita d.captura d.famulorum iter cœperunt per d.uiam d.Anippus, Caligula, & Traso, ne, si iter destinatum prosequuti fuissent, & ipsi forte deprehenderentur, ideo dicat veritatem de causa relicti itineris destinati minime sibi verisimiliter incognita, & recedat à mendacijs. Respondit, io non sò che fare, se V.S. non mi crede, mi creda pure liberamente. ch'io non sò tal cosa, che V.S. pensa, & s'imagina. Interrogatus, quãdo prædicti Anippus, Traso, & Caligula relicto destinato itinere, & ipso constituto iter cœperunt per d.viam, dicat, an ipse constitutus eos interrogauerit, quare ita iter ceperent per d.uia itinere destinato, & ipso constituto relictis. Respondit, Non gli domandai altrimẽti, perche non venissero con esso me, & volessero andare per quella strada. Et ei dicto, quod cum iam destinauerant d.Anippus, Traso, & Caligula se conferre cum ipso constituto ad eius domum solatij causa, & uideret illos in ipso itinere alio diuertere, non est verisimile, quod eos desuper non interrogauerit: ideo dicat veritatem, an illos ita desuper interrogauerit, & quid illi responderint, dicat ueritatem, & abstineat se à mendacijs. Respondit, io in uerità non gli domãdai perche andassero per quella strada, & non seguissero il uiag gio con esso me. Interrogatus, vt dicat veritatem, quare ergo d.eius so cios non interrogauit, cur à destinato itinere diuerterent, prout interrogare debebat, & interrogasse uerisimile est. Respondit, Che sò io, perche non gli lo domandai: non pensai più che tanto. Et instante adhuc D.ut velit recedere ab eius pertinacia, & mendaciis, & ingenue desuper fateri veritatem, cum absit ab omni uerisimilitudine, quod sermones aliquos non habuerit super eo, quod d.eius socij à destinato itinere ita di uerterent. Respondit, Io non sò che dire, io non gli lo domandai, perche andassero per quella strada, & non seguissero il uiaggio cũ esso me: non pensai piu che tanto, oltre che (ut ex se subdit ipse constitutus) an-

dando loro p quella strada ci poteuamo incontrare vn gran pezzo dop po che per quella strada si può poi riuscire nella medesima, che faceuo io per andare à casa mia. Interrogatus, an ergo desuper aliquos habuerint sermones ipse constitutus, & d. eius socij, quod licet eo diuerterent, uenirent se tamen postea, prout poterant. Respondit, E la uerità Signore, che andando loro per quella strada, dicessimo, ci incontraremo poi nel tal luogho. Interrogatus, ut recenseat ergo vlieriores sermones, quos desuper habuerunt ipse constitutus, & d. eius socij, & dicat ueritatem. Respondit, Noi non dicessimo altro, se non che ci saressimo incontrati poi in quel luogo. Et dicente D. quod non est uerisimile, quod aliud desuper inter ipsos dictum non fuerit, & necesse est, quod alij præcesserint sermones, ex quibus hoc dictum fuerit, ideo de omnibus dicat ingenue ueritatem. Respondit, Io Signore non sò, ne ho da dire altro. Inerrogatus, si ergo adinuicem dixerunt ipse constitutus, & d. eius socij, quod insimul se deinde unirent, dicat ad quid opus erat, quod illi à destinato itinere ita diuerterent. Respondit, io non sò Signore perche loro andassero per quella strada doppo che d. Anippo hebbe parlato con d. Pilistrino, & che m'hebbe detto, che d. Pilistrino gl'haueua detto, ch'erano stati presi d. nostri seruitori, d. Anippo, & li d. Trasone, & Caligola dissero noi andaremo di quà, dicendo di quella strada, che presero, & ci incontraremo poi in tal luogo. Et replicante D. quod si ij sermones inter ipsos fuerunt, necesse est quod expressa etiam causa fuerit, ob quam ita illi à destinato itinere diuerterint, & deberent se deinde iterum vnire, ideo illam exprimat, & dicat ingenue ueritatem. Respondit, Non fu espressa altrimenti la causa, che V. S. desidera sapere, solo tra noi fu detto, come ho detto di sopra, che loro, intesa la cattura di d. seruitori, dissero, noi andaremo per questa strada, & ce incontraremo poi in tal luogo. Et licet D. adhuc insteterit, quod d. causam expli caret, quam non fuisse expressam, nullo modo uerisimile est, semper tamen idem respondit. quod ego &c. Interrogatus, quare ipse constitutus non est etiam sequutus d. Caligulam, Trasonem, & Anippum audita captura d. famulorum. Respondit, io non sò che dire sopra di questo à V. S. se non ch'io attesi al mio viaggio, non pensando piu che tanto, massime che ci doueuamo poi incontrare, se bene loro faceuano quella strada, & io quest'altra. Interrogatus, & monitus, vt velit ingenue detegere ueritatem, quia cum ipse constitutus, & d. eius socij iam destinauerant insimul ire ad eius domum solatij causa, non est aliquo modo uerisimile, quod sine causa in ipso itinere ita se separauerint, & tanto magis, quia nihilominus iterum unire se debebant, prout non sine causa ipse constitutus eos sequutus non fuit, sed iter suum, & destinatum solus prosequutus fuit. Respondit, io non sò che dir più, la verità è questa, ch'io non sò perche loro andassero per quella strada, & io nõ andai con

essi loro, che non pensai piu che tanto, massime che ci doueuamo incontrare. Interrogatus, & adhuc monitus, ut tandem recedat ab eius pertinacia, & se disponat ad dicendam ueritatem, an ita se separauerint ipse constitutus, & d. eius socij, ne à Curia facile deprehenderentur, & quare de hac earum futura captura ita suspicati fuerunt. Respondit, Quanto à me Signore non hebbi tal suspetto, & non pensai in conto alcuno à questo, che non ci doueuo pensare, non hauendo fatto male alcuno: nò sò poi se ne suspettassero li d. miei compagni, ma ne anco loro ne doueuano suspettare, ch'io per me non sapeuo, ne sò, che loro hauessero fatto cosa alcuna, che ne hauessero à suspettare, & che però andassero per quella strada doppo che hebbero inteso la cattura di d. seruitori. Interrogatus, quomodo adhuc audeat persistere in eius pertinacia, & ingenue nolit desuper fateri ueritatem, quàm satis detectam nullo modo negare potest, ex eo, quod in solito itinere ad portam ciuitatis peruenerunt, & cum deinde insimul ire debebant, se separauerunt audita captura d. eorum famulorum, ut nulla hac de re causa saltem uerisimili assignata, sine dubio dicendum sit, quod ita fecerint, ne facile à curia deprehenderentur, ideo recedat ab eius pertinacia, & se tandem disponat ad dicendum desuper ingenue ueritatem. Respondit, Quello ch'hò hauto à dire sopra di questo, l'ho detto, & non posso per la uerità dire altro.

De indicio fugæ, ex discessu de ciuitate sine famulis.

Interrogatus, quando ipse constitutus, & d. eius socij eo mane, quo captus fuit, discesserũt ex d. hospitio balistæ ante diem, dicat ueritatem, an eodem tempore d. ipsius, & sociorum famuli unà cum ipsis ex d. hospitio discesserint. Respondit, Signor si, che li d. nostri seruitori erano con essi noi, quando quella matina ci partissemo da quella hosteria, nella quale la notte anco loro erano stati. Interrogatus, ut ingenue dicat etiam ueritatem, an etiam d. famuli cum ipso constituto, & socijs prædictis contulerint se ad d. portam ciuitatis. Respondit, Signor si, che loro uennero anco con esso noi fino alla porta, che poi io, & Anippo li remandammo dentro alla città, come hò detto di sopra. Interrogatus, & monitus, quod bene aduertat, ne mendacium dicat asserens d. famulos cum ipso constituto, & socijs se contulisse usque ad d. portam, quia si hoc uerum fuisset, eorum iter prosequuti fuissent, nec in ciuitatem redijssent, & quidem sine aliqua causa, quæ urgeret. ideo recedat à mendacijs, & dicat, an uerum sit, quod d. famuli non aliter ipsum constitutũ & socios comitati fuerunt, sed ipsi sine illis ad d. portam se contulerunt, & ubi illos ita reliquerunt, quando, & ob quam causam. Respondit, In uerità Signore che li d. seruitori uennero con esso noi, & fu rimandato indietro da me d. Nebulone mio seruitore per quella littera, & ci volse andare anco d. Ebrione.

Redit ad habens relictas in hospitio balistę.

Et dicente D. quod sua non interesset habere, uel non habere d. literas, si aliud quàm quod dixit non continebant, & propterea cum verisimile non sit, quod si illi ad d. portam peruenissent, quod in ciuitatem ita sine causa redijssent, potius dicendum est, quod ipse constitutus, & d. eius socij ad d. portam sine illis peruenerint, ideo dicat ueritatem, vbi illos reliquerunt, quando, & ob quam causam. Respondit, Io per me non sò che dire, se V.S. non mi vuol credere, li d. miei seruitori venne-ro con esso noi, & io rimandai indietro Nebulone per quella littera, se bene non m'importaua piu che tanto, & ci andò quell'altro ancora da se stesso, & similmente Anippo rimandò indietro il suo, come ho detto. Et D. subiungente, quod si ita est, prout ipse asserit tam audacter, quod eius iussu redierit in ciuitatem d. Nebulo, necesse est etiam dicere, quod in d. literis aliquid contineretur, quod interesset illas habere penes se, ideo illud exprimat, & dicat veritatem. Respondit, Veramente Signore d. littera non conteneua altro, che quello che hò detto, & se bene hō m'importaua d'hauerla, me ci venne mandato per essa, come ho detto, senza pensare altro.

Redit ad indicium fugę ex discessu de ciuitate sine famulis.

Interrogatus, an adhuc melius cogitauerit dicere ueritatem, in quo loco, quando, & ob quam causam reliquerint ipse constitutus, & d. Anippus d. eorum famulos, quando ex d. hospitio balistę discesserunt eo mane, quo ad d. portam peruenerunt. Respondit, Io non hò pensato altrimenti a questo, perche loro uennero con esso noi, & poi ritornorno nella città, come ho detto. Interrogatus, quomodo adhuc uelit persistere in huiusmodi mendacio, de quo satis iam conuincitur ex d. inuerisimilitudine, ac etiam ex eo, quod per tantum tempus d. famuli apti fuerunt, antequàm ipse constitutus, & d. eius socij peruenerint ad d. portam, quod nullo modo ipsos comitari potuerunt, ideo dicat ueritatem, ubi, quando, & ob quam causam eos reliquerunt, & sine illis ex d. ciuitate discesserunt. Respondit, Io non so che dire altro hauendo detto à V.S. la uera uerità. Et dicente D. quod iam tempus est, vt recedat ab huiusmodi mendacio, quia non solum de eo conuictus est ex prędictis, sed etiam per depositionem d. eius famulorum, qui parati sunt idem deponere in eius faciem. Respondit, Io ho già detto la uerità, & dicano d. seruitori quel che uogliono in contrario, che diranno la bugia. Interrogatus, an ipse constitutus, & d. eius socij antequam ciuitatem exirent iam verè sciret capturam d. famulorum. Respondit, Nò Signore, ch'io non sapeuo prima che uscissi da la città, che d. seruitori fussero presi, & credo che ne anco lo sapesse Anippo, ne quelli altri, che me l'harebbe detto, come me lo disse fuor della porta doppo che gle lo disse d. Pilistrino. Et monitus, quod bene aduertat, ne implicet se in mendacijs,

cum

cum verisimile non sit, quod ante eorum discessum ex ciuitate notitiam non habuerint de d. captura suorum famulorum, cum antequàm discesserint capti fuerant. Respondit, In verità Signore che non seppi mai, che d. seruitori fossero stati presi, se non doppo che d. Pilistrino lo disse à d. Aoippo. Ex tunc Dominus tarditati horæ præuentus dimisit examẽ, & mandauit ipsum constitutum reponi ad locum suum, animo &c.

TERTIUM CONSTITUTUM.

Die 15. Octobris 1587.

CONstitutus personaliter coram quo, & vbi supra Milo de Beluisina, de quo supra, principalis in se, & testis quoad alios, cui delato iuramento per D. de veritate dicenda, prout iurauit manu tactis scripturis &c. ad oppoitunas D. interrogationes dixit, & respondit, prout infra videlicet, & primo. Interrogatus, an ultra ea, quæ supra dixit, aliquid aliud sibi dicere occurrat, & quid. Respondit, Signornò, che à me non occorre di dire altro, oltre à quello, che ho detto.

De indicio ex mendacio circa causam reditus ad patriam lite decisa.

Interrogatus, quando ipse constitutus contulit se ad eius domum pro d. pecunijs, vt supra dixit, dicat, an d. pecunias rediens ad hanc ciuitatem detulerit, & bene aduertat dicere veritatem. Respondit, Signornò che non li portai, perche non li potei hauere, subdens statim ex se, non li portai tutti, ne portai bene una parte, ma poca cosa, che non credo fossero ben dieci scudi. Interrogatus, quid ergo fuerit de d. pecunijs. Respondit, io li pagai questi denari à quel mio creditore, che ho detto di sopra. Et instante D. vt exprimat nomen d. eius creditoris, cui d. pecunias dicit soluisse, & caueat à mendacijs. Respondit, Questo mio creditore à chi pagai questi denari è Sebastiano Brent. Interrogatus, quare ergo supra dixit, quod soluit d. pecunias creditori superius nominato, qui est Pasinus Brent. Respondit, Perdonatemi Signore io ho errato, dicendo hauer pagato d. denari à Sebastiano Brent. la verità è, che gl'hò pagati à Pasino Brent, che per pagarli à lui andai a casa, come hò detto di sopra, non sò come mi sia venuto à memoria d. Sebastiano. Et monitus, quod bene aduertat, ne in hoc etiam mendacium dicat, quod d. pecunias soluerit d. Pasino. Respondit, E la verità Signore, che à lui gl'hò pagati, che per pagarli à lui andai à casa, non hauendomi mandato denari quel mio cugino. Interrogatus, quomodo audeat hoc mendacium dicere, cum ipse constitutus non sit aliter debitor d. Pasini, & propterea nec ipse soluit d. pecunias, ideo dicat de hoc veritatem, & ob quam causam ad domum redierit non expectato exitu eius, quod eius Aduocatus, & Procurator obtinere tentabant. Respondit, io andai à casa per quei denari, & ne

portai

portai circa à dieci scudi, che li pagai, come hò detto, à d. Pasino Brent. Interrogatus, vt caueat à mendacijs, quia d. Pasinus paratus est dicere in eius faciem totum contrarium, ideo fateatur ingenuè veritatem, ob quam causam ad domum redijt non expectato d. euentu. Respondit, Detto Pasino non dirà mai questo, perche nol'lo può dire. Interrogatus, quid ergo dicet, si contrarium eius, quod ipse dicit, in eius faciem deponet d. Pasinus. Respondit, io dirò, che dice la bugia. Ex tunc D. ad conuincendum ipsum constitutum de mendacio, ipsumque disponendum ad veritatem dicendam mandauit in eius faciem adduci prædictum Pasinum. Qui sic adductus, delato eidem iuramento de veritate dicenda, prout iurauit manu tactis &c. factaque nominum, & personarum mutua inter eos recognitione, fuit per D. Interrogatus, an ea, quæ supra dixit, & deposuit in eius examine, fuerint, & sint vera, & per ipsum pro veritate dicta, velitque ea approbare, & ratificare in faciem præsentis constituti. Respondit, Signor sì, che quel che hò detto nel mio esamine è la verità, & lo dirò anco in faccia quì di Milone. Interrogatus, vt dicat ergo, an ipse sit creditor in aliqua summa pecuniarum d. Milonis, & an ab eo diebus proximè præteritis fuerit sibi soluta aliqua quantitas pecuniarum. Respondit, io dico così, che non hò d'hauere cosa alcuna quì da Milone, nelli giorni passati hò hauto da lui quantità alcuna di denari. Interrogatus d. Milo constitutus, quid modo respondeat prædictis. Respondit, Et io dico, che li giorni passati gl'ho pagati certi denari, & à conto di maggior somma, che li doueuo. Replicante d. Adducto, Milone à me tornaria conto d'accettare quanto voi dite, facendoui mio debitore, ma perche veramente non sete mio debitore, che non deuo hauere cosa alcuna da voi, bisogna ch'io dica questa verità, & così, che manco m'hauete pagato alcuna quantità di denari. Et cum d. Milo constitutus subdiderit, come dite, ch'io non vi son debitore, che dalla vostra bottega ho preso molte, & molte robbe à credenza, di gratia Pasino dite questo, che è la verità. Idem adductus duplicando respondit, è vero che voi hauete preso molte, & molte robbe à credenza dalla mia bottega, ma è vero ancora, che ne sono stato pagato da voi molti mesi sono, però dall'hora in quà io non vi ho dato altro, & non mi sete debitore, & non m'hauete pagato denari, come uoi dite: questa è la verità, & così bisogna ch'io dica, non posso dir' altrimenti, habbiate patientia. Cui triplicando dixit idem Milo constitutus, io non posso dir' altro, patientia poi che voi dite così, Dio sà il tutto. Et cum vterque ipsorum persisteret in eorum dicto. D. mandauit d. adductum remoueri à loco examinis, & continuando examen cum ipso constituto eundem interrogauit, monuit, & hortatus fuit ad dicendum ingenuè veritatem, postquàm videt, quod d. Pasinus asseuerat, non habuisse aliquam pecuniarum quantitatem diebus

proximè

proximè elapsis ab ipso constituto, qui nullo modo est illius debitor,& si debitor fuisset,verisimiliter ille diceret,quia præsumendum non est,q velit iactare suum. & ita dicat, & fateatur ingenuè, quare dixerit hoc mendacium,& ob quam causam ante hanc vltimam vicem,qua captus fuit, rediit ad patriam non expectato exitu eius, quod eius Aduocatus, & Procurator lite decisa obtinere tentabant. Respondit, O Signore io resto confuso, non sò che dire, poiche piace à d. Pasino di dire cosi, io mi partij di quà, & andai à casa per li denari, che quel mio cugino non mi potè mandare per pagarli à d.Pasino, & se uoi mi facessi scorticare, non ui dirò Signore mai altro.

Tentat detegere tractatum ex sermonibus habitis in patria de lite decisa.

Interrogatus, an postquàm ita rediit in patriam, ibi aliquem alloquutus fuerit de,& super decisione d. litis cum quo, seu cum quibus,& qua occasione. Respondit, io ne parlai veramente, perche fui domandato à che staua la mia lite, & io dissi, che haueuo hauto la sententia contra, ma non mi ricordo con chi io dicessi questo, che ne fui domandato cosi à caso come si fà. Interrogatus, vt velit bene desuper cogitare, & ad eius memoriam reducere,cum quibus ad hos deuenerit sermones, & dicat etiam, qui ulteriores fuerint inter eos sermones. Respondit, Non è possibile, ch'io me ne ricordi, perche ne fui domandato cosi à caso, come si fà, à che staua la mia lite,& dicendo io,che haueuo hauto la sententia contra,non ci fù altro ragionamento,se non che mi diceuano, bisogna hauer patientia, & bisogna aiutarsi, & ogn'vno, detto cosi, andaua per i fatti suoi senza dir' altro. Interrogatus, an cum eisdem sermonem aliquem habuerit de modo, quo reportauit sententiam contra. Respondit, Signor nò, che noi non uenimmo altrimenti à questi particolari ragionamenti. Interrogatus, an saltem in huiusmodi sermonibus mentio aliqua habita fuerit de d. Crasso aduocato aduersariorum, & dicat, qua occasione. Respondit, A punto Signore, non si uenne à tal ragionamento in conto alcuno. Interrogatus, an cum istis, qui de d. lite ipsum constitutum in patria interrogarunt, ad eam deuenerit conquestionem, qua declarauerit ægre ferre d. sententiam. Respondit, Signore V. S. mi tenta: io u'ho già detto, che fui solo domandato à che staua la mia lite, & che dicendo,che haueuo hauto la sententia contra, non fù detto altro: non sò perche mi domandiate hora, s'io mi fussi lamentato di questa sententia con questi tali ueramente io non mi lamentai, nè dolsi con esso loro, che non ci furono altri ragionamenti, che quanto hò detto.

Redit ad indicium ex mendacio circa causam reditus ad patriam lite decisa.

Interrogatus, quàm diligentiam fecit exigendi d. pecunias, pro quibus

bus dicit, se ad patriam contulisse. Respondit, io li domandai à d. mio cugino, che mi pagasse questi denari, & lui mi disse, che l'haueuo colto in tempo molto scosso de denari, & così mi dette solo quelli dieci scudi, dicendo, che per all'hora non n'haueua più. Interrogatus, & monitus, quod bene aduertat, ne desuper implicet se in mendacijs, vt & in alijs se implicuit, & dicat ita ingenuè veritatem, an verè d. Arnaldus ex causa prædicta esset debitor ipsius constituti. Respondit, Signor sì, che lui m'era debitore per prezzo di d. terre, & se non fosse così, non lo direi. Interrogatus, quomodo audeat ipse constitutus hoc aliud mendacium dicere, cum licet verum sit, quod ipse vendidit terras d. Arnaldo, ille tamen soluit sibi iam mensibus retroactis totum, & integrum precium, ideo recedat à mendacijs, & dicat desuper veritatem, & vnde ita habuerit d. scuta decem, & ad quem effectum. Respondit, E' gran cosa questa Signore, che non vogli V. S. credere cosa alcuna, io hebbi da d. mio cugino li dieci scudi à conto del prezzo, che mi doueua delle d. terre. Interrogatus, quomodo adhuc audeat persistere in huiusmodi mendacio, cum ex depositione d. Arnaldi iam satis constet id, quod dicit abesse ab omni veritate, cum iam mensibus retroactis sibi soluerit integrum precium, ideo caueat à mendacijs, & fateatur desuper ingenuè veritatem, & unde ita habuerit d. scuta decem, & ad quem finem, & effectum. Respondit, Quel che hò detto dico, & non dirò mai altro, perche così è la uerità. Interrogatus, quid ergo diceret, si d. Arnaldus totum contrarium diceret in eius faciem. Respondit, Che uuole V. S. ch'io dica, dirò che lui dice la bugia. Ex tunc D. ad conuincendum ipsum constitutum de mendacio, ipsumque disponendum ad ueritatem dicendam, mandauit pro nunc sibi legi examen d. Arnaldi absentis per me Notarium & c. de uerbo ad uerbum ad claram ipsius intelligentiam. Quo sibi lecto per me & c. de uerbo ad uerbum ad claram ipsius intelligentiam, & bene per eum, ut asseruit, audito, & intellecto, fuit idem constitutus per D. Interrogatus, quomodo respondeat prædictis. Repondit, E' gran cosa, che ogn'uno mi perseguita fino à questo mio cugino senza alcuna causa, io dico che non è uero questo, che lui dice, perche m'ha dato questi denari à conto di maggior somma del prezzo di quelle terre, & his dictis statim subdit emittendo suspirium, Dio aiutami tu, prout ego Notarius animaduerti, & de mandato D. hic annotaui. Et dicente D. quare uelit, quod d. Arnaldus prædicta deponeret, si uera non essent, ideo se disponat ad dicendum ueritatem, unde, & quomodo habuit, & ob quam causam, ad quem finem, & effectum d. pecunias. Respondit, Fate di me quel che ui pare Signore, ch'io non ui posso dir altro, ohime ogn'uno m'è contra fino alli miei, & iterum emittendo suspirium, subdit, Iddio mi aiuti, prout etiam ego Notarius animaduerti, & de mandato D. hic annotaui.

Interro-

Interrogatus, quid deinde uerè fecit ipse constitutus de d. pecunijs. Respondit, io gl'ho dati questi denari à d. Pasino Brent. Et monitus, ut recedat tandem ab huiusmodi mendacio, de quo iam conuictus est, & se disponat ad dicendum ueritatem, quare hoc aliud mendacium dixit, & unde habuit d. pecunias, & quid de illis fecerit, cum non aliter soluerit d. Pasino. Respondit, Io gl'ho pagati à lui, & non ad altri questi denari, à chi uuole V. S. ch'io gl'habbi pagati, & gl'ho hauti come di sopra: oh Dio, che cosa crudele è questa. Interrogatus, an d. pecunias, uel aliquam illarum partem dederit alicui ex d. eius socijs, in qua quantitate, quando, & ob quam causam. Respondit, Signor nò, ch'io non gl'ho dati à nissuno di d. miei compagni, & perche uuole V.S. ch'io gli l'habbi dati, loro non hanno bisogno de miei denari, oltre che dall'amicitia impoi, non hanno che fare con esso meco. Interrogatus, quo temporis spatio ipse constitutus moram tunc traxit in eius patria. Respondit, Io mi fermai poco, cioè circa dui giorni, che come hebbi quelli denari, io me ne tornai, che quelli denari non gl'hebbi subito, chi bisognò trouarli.

De indicio ex mendacio circa causam reditus in ciuitatem commissi homicidij.

Interrogatus, quare uerè & ob quam causam redijt ipse constitutus in hanc ciuitatem. Respondit, Io tornai per pagare quelli denari à d. Pasino, che per questo ero tornato al paese. Et monitus, ut aliam & ueram afferat causam sui reditus in hanc ciuitatem, cum iam allegata ex iam dictis falsa sit, & bene aduertat dicere ueritatem. Respondit, Io tornai per questa causa, che ho detto, & per uedere ancora, se si era preso rimedio alcuno al danno, che aspettauo di riceuere dalla d. sententia. Interrogatus, quid ergo fecerit ipse constitutus hac de causa post eius reditum. Respondit, Io ricordai questo mio negotio al mio Aduocato, & Procuratore, & più d'una uolta. Interrogatus quid sibi dixerint d. eius Aduocatus, & procurator. Respondit, Loro mi dissero, che per ancora non haueuano potuto far altro, ma che sperauano di fare qualche cosa buona.

De indicio ex causa recessus de ciuitate.

Interrogatus, quare ergo ipse constitutus tam cito iterum discessit ex hac ciuitate non expectans d. exitum. Respondit, Che sò io perche mi partissi cosi presto, mi gouernauo da giouane, oltre che confidauo in d. mio Aduocato, & procuratore, che facessero, come se io fussi stato presente. Interrogatus, & monitus, ut uelit ingenuè fateri ueritatem de causa istius eius noui recessus unà cum d. eius socijs, cum uerisile non sit, quod sine causa, & quidem urgenti ita cito iterum recesserit ex ha ciuitate, cum ualde sua interesset, ut remedium aliquod præstaretur, ne d. sententia exequeretur, & urget præsentia partis. Respondit,

dit, Io partij così, come ho detto, & non altrimenti, & quelli miei compagni veniuano meco à spasso. Interrogatus, & iterum monitus, vt velit tandem remotis mendacijs dicere veritatem, an ipse constitutus, & d. eius socij recesserint ex hac ciuitate metu curiæ timentes ne carceribus manciparentur. Respondit, Signor nò, che noi non partimmo per questa causa, che non haueuamo à temere della corte, non hauendo fatto male alcuno.

Epilogus circa fugam, & conclusio ex indicijs supra ennarratis deducta.

Interrogatus, quomodo velit hoc negare, cum ipsius, & d. eius sociorum fuga satis, superque arguatur ex eo, quod ante diem recesserunt, & itinere insolito ad portam ciuitatis peruenerunt, & sine famulis, & cum audita captura famulorum debuissent in ciuitatem redire ad procurandum illorum liberationem, ab hoc eorum officio destiterunt, & d. eius socij iter destinatum reliquerunt: dicat igitur veritatem de hac ipsorum fuga, quæ ita satis detecta est. Respondit, Noi non ci partimmo altrimenti da questa città per fuggire, che non ci era causa alcuna d'hauer à fuggire: li nostri seruitori vennero con essi noi, & se furono presi, fù doppo che loro ritornorno dentro la città, & io non ritornai dentro per procurare la loro liberatione, perche non pensai più che tanto: non sò poi dar conto della volontà di Anippo, & di quelli altri, come ancho non sò perche voltassero per quella strada, io per me attesi à seguire il mio solito viaggio, se bene haueuo intesa la cattura di d. miei seruitori. Et dicente D. quod in prædictis iam comuincitur de mendacio, quod fortius vinctum cum alijs fugam arguit, quę ex eo etiam arguitur, quod d. Anippus interrogauit d. Pilistrinum, an aliquid noui in ciuitate esset, ex qua tūc exiuerat, & nisi aliquid mali euenturū esse suspicatus fuisset, non ita illum interrogasset, prout etiam ex eo, quod antequàm d. eius socij ab ipso se separauerint, iam concordes remanserunt de se iterū uniendo, & nisi curiam timuissent, non opus erat se separare, si iterum in itinere vnire se debebant. ideo recedat à mendacijs, & fateatur tandem veritatem de d. eius, & sociorum fuga, quam, vt videt, nullo modo negare potest. Respondit, La verità è questa, che noi non ci partimmo di quà per fuggire, non hauendo causa alcuna di fuggire, che noi non hauemo fatto male alcuno, che hauessimo à temere della Corte.

Redit ad tractatum ex minis.

Interrogatus, qua die huius mensis Octobris ex patria redijt in hanc ciuitatem hac vltima vice. Respondit, io tornai da casa quest'vltima volta alli sette di questo mese. Interrogatus, vt dicat veritatem, an vltra d. eius famulos, aliquos alios ex patria secum duxerit, & quos. Respondit, Signor nò, che non menai altri, che li d. miei seruitori, quando quest'vltima volta son tornato quì da casa mia, come v'ho detto Signore vn'altra volta. Interrogatus, vt dicat, quid fecerit ipse constitutus

stitutus post d. eius reditum usque ad diem octauum, & per totam illam diem. Respondit, Che uuole V. S. ch'io facessi, atte si più d'una uolta à sollecitare li d. miei Aduocato, & Procuratore, acciò mi recasssero à fine il remedio, che tentauano à mio seruitio, perche non mi uenisse adosso la rouina dell'esequutione di d. sententia, & non feci altro in tutto questo tempo. Interrogatus, quid etiam fecerit ipse constitutus duobus etiam diebus seq. uidelicet die 9. & 10. & dicat ueritatem. Respondit, io non feci altro, che uuole V. S. ch'io facessi, stauo aspettando l'esito di quel che il d. mio Aduocato, & Procuratore tentauano d'ottenere. Interrogatus, an d. die 9. & 10. huius mensis ipse constitutus sollicitauerit ob causam prædictam d. eius Aduocatum, & Procuratorem. Respondit, Per dire il uero à V. S. io non parlai questi dui giorni à d. mio procuratore, & Aduocato, nè li sollecitai altrimenti per questo conto. Interrogatus, quare ipse constitutus ita destitit, nec d. duobus diebus sollicitauit d. eius Aduocatum, & procuratorem, cum ualde sua interesset, ne d. sententia exequeretur. Respondit, Non sò perche io non dicessi altro à questo mio Aduocato, & procuratore questi dui giorni, mi pensauo che bastasse hauerglielo ricordato per prima più d'una uolta. Interrogatus, an ipse constitutus in hac ciuitate alia haberet d. tempore negocia, & quæ. Respondit, Signor nò, ch'io non ci haueuo che far' altro, & per altro non ero ritornato quà, se non per questa mia lite. Interrogatus, ut uelit ergo ingenuè fateri ueritatem, quare, si aliud agere non habebat, continuò non sequebatur d. eius Aduocatum, & procuratorem. Respondit, io non pensai più che tanto, pensauo che bastasse hauergli ricordato questo mio negotio per prima più d'una uolta. Interrogatus, cum quibus ipse constitutus d. die 9. & 10. conuersatus fuerit, & in quibus locis. Respondit, io sono praticato questi dui giorni con li d. Trasone, Caligola, & Anippo, & con altri amici miei, che non mi ricordo con chi particularmente, che, come ho detto, ho molti amici in questa città. Et instante D. pro euacuatione totius præcedentis interrogatorij, ut dicat in quibus locis conuersatus fuerit cum prædictis eius amicis. Respondit, io ci ho praticato con questi miei amici questi dui giorni, come ancho prima, in uarij, & diuersi luoghi della città secondo, che andauamo à spasso hora per una strada, hora per l'altra. Interrogatus, in quo loco prandidit ipse constitutus d. die 9. huius mensis. Respondit, io desinai in quel giorno nella hosteria del ceruo piccolo. Interrogatus, an solus, uel associatus eo mane prandidit ipse constitutus in d. hospitio. Respondit, io non desinai solo quella matina, che altri ancora furono meco a desinare. Interrogatus, ut eos nominet, qui eo mane cum ipso constituto prandiderunt in d. hospitio parui cerui, & dicat ueritatem. Respondit, Desinarono meco quella matina in d. hosteria d. Anippo, Trasone, & Ca-

 ligolà.

ligola. Interrogatus, an aliįs uicibus in d. hospitio ita simul commederit ipse constitutus, & prædicti Anippus, Traso, & Caligula. Respondit, Signor sì altre uolte hauemo desinato, & cenato ancora in questa hosteria d. Caligola, Trasone, Anippo, & io. Subdens ex se dum hæc scriberentur, è ben uero che sono molti, & molti giorni, che non ci hauemo desinato cosi insieme. Interrogatus, cuius expensis ita simul commederunt d. uicibus. Respondit, Quando hauemo cosi desinato, ò cenato insieme all'hosteria, pagauo tal'hora io solo dandoli da desinare, ò da cena, & tal'hora d. Anippo dando da desinare, ò da cena à me, & tal'hora ogn'un di noi pagaua la parte sua. Interrogatus, cuius expensis eo mane d. diei 9. huius mensis ita simul prandiderunt in d. hospitio. Respondit, Desinammo quella mattina insieme à mie spese, che io li detti da desinare. Interrogatus, qua ergo sumpta occasione ita eo mane simul prandiderunt, cum per multum tempus ante ita simul non commederint ipse constitutus, & alij prædicti eius socij. Respondit, Fù à caso Signore in questo modo, che il giorno inanzi essendo insieme d. Anippo, & io dicemmo l'un l'altro, è già un tempo, che non habbiamo mangiato insieme, & cosi io gl'inuitai, dicendoli, che uenisse la matina seguente à desinar con esso me. Interrogatus, quis ipsorum primus sermonem hunc excitauerit. Respondit, Fui io, che dissi, che era un tempo, che non haueuamo mangiato insieme, & Anippo disse è ben uero, & cosi io l'inuitai à desinare per la matina seguente. Interrogatus, quomodo ergo cum ipso constituto, & d. Anippo eo mane prandiderunt d. Traso, & Caligula. Respondit, Trasone, & Caligola uennero quella matina à desinar con esso noi, perche io quando inuitai d. Anippo à desinare, come ho detto, gli dissi, che menasse seco d. Trasone, & Caligola, & in questo modo ci uennero loro ancora. Interrogatus, quare etiam uoluit ad prandium eo mane d. Trasonem, & Caligulam. Respondit, Signore non è stata questa la prima uolta, che d. Trasone, & Caligola hanno desinato con esso me, & con d. Anippo si in quell'hosteria, come in altri luoghi, & dissi à d. Anippo, che li menasse seco quella matina, perche fussimo più in conuersatione, per star tanto più allegramente. Interrogatus, qui nam eo mane ipsis discumbentibus inseruiuerint. Respondit, Ci seruirno li seruitori dell'hoste, che ci portarono la robba in tauola, & li nostri seruitori ancora, che ci dauano da bere. Interrogatus de nomine dict. famulorum hospitis, qui eo mane ipsis discumbentibus inseruiuerunt. Respondit, Vno si chiama Phirlino Brint, & l'altro Bertugio Alano. Interrogatus, an d. famuli hospitis continuò inseruiendo steterint in dicto loco, in quo eo mane discubuerunt. Respondit, Questi seruitori dell'hoste portauano la robba in tauola, & poi se ne andauano, nè si fermauano, se non quanto di mano in mano portauano la robba da

ba da mangiare, & del uino, secondo che ce ne faceua bisogno. Subdens ad opportunam D. interrogationem, ben li nostri seruitori stet tero fermi li da noi mentre desinammo, che ci dauano da bere, & faceuano altri seruitij, che occorreuano. Interrogatus, qui eorum seruitores particulariter eo mane inseruiuerũt ipsis discumbentibus, & eorum nomina exprimat. Respondit, Ci seruirono quella mattina à tauola li miei seruitori, cioè d. Nebulone, & Ebrione, & quel seruitore d'Anippo, che ho detto di sopra, che non sò il suo nome. Interrogatus, quid deinde fecerint ipse constitutus, & prædicti Anippus, Traso, & Caligula statim post prandium. Respondit, Come hauemmo desinato, noi nõ ci partimmo subito di lì, che desinato, ci fermammo vn poco così confabulando insieme, & poi ce ne vscimmo, & andãmo à spasso come fanno i giouani. Interrogatus, quid fecerit d. eorum famuli eo mane postquàm ipsi prandiderunt. Respondit, Doppo che noi hauemmo desinato, andarono anco li d. nostri seruitori à desinare in un'altro luogo del l'hosteria, & desinato che hebbero, uennero li da noi, & ce ne vscimmo fuori tutti insieme. Interrogatus, an postquam d. seruitores post eorum prandium ibi ad ipsos redierunt aliquam moram adhuc ibi ipsi traxerint. Respondit, Doppo che li d. nostri seruitori ritornarono li da noi, doppo che hebbero desinato ci partimmo subito, ne attẽdemo piu à confabulare insieme, che ce ne andammo à spasso. Interrogatus, qui fuerunt sermones quos adinuicem contulerunt eo mane in d. loco ipse constitutus, & d. eius socij. Respondit, Doppo che noi hauemmo desinato per quel tempo, che mangiarono li nostri seruitori ragionammo insieme di diuerse cose, come fanno i giouani, che hora non mi ricordo di che ci ragionassimo particolarmente, che crede V.S. ragionammo di baie, & frascherie da giouani. Interrogatus, qui sermones fuerunt, quos ipsi adinuicem contulerunt eo mane inter epulas. Respondit, Che ragionamenti vuole V.S. che fossero tra noi quella matina mentre mangiauamo, attendemmo à mangiare senza altro pensiero, & parole, & diceuasi solo qualche uolta hora da uno, & hora dall'altro qualche parola così burlando, come si fà, quando si mangia così in compagnia. Interrogatus, vt dicat ueritatem, an sermo aliquis eo mane inter epulas habitus fuerit inter ipsum constitutum, & prædictos Anippum, Trasonem, & Caligulam de d. ipsius lite. Respondit, Signor si che ne fu ragionato mentre erauamo à tauola di questa mia lite. Interrogatus, vt ergo recenseat sermones, quibus ita colloquuti fuerunt eo mane inter epulas. Respondit, Io non mi ricordo Signore che ragionamenti ci hauessimo di questa mia lite quella matina mentre desinammo. Interrogatus, & monitus, ut bene cogitet, & ad eius memoriam reducat sermones, quos habuerunt eo mane inter epulas de d. lite, & dicat de illis ueritatem. Respondit, io dico Signore, che non me ne ricordo ue-

ramente,

ramente. Interrogatus,& iterum monitus, vt recedat ab hac eius responsione,quæ nullo modo est verisimilis,cum recens habiti fuerint d. sermones,& de d.lite,cuius decisio pro aduersarijs valde ipsum constitutum torquebat, ita ut uerisimile sit, quod memor sit d. sermonum, quos ingenue recenseat,& dicat veritatem. Respondit, Se bene è poco tempo, che ragionammo di questa lite mentre mangiammo insieme in d. hosteria, non però mi ricordo, che ragionamenti particolari ci hauessimo insieme. Interrogatus,quis excitauit d. sermones habitos inter epulas de d.lite eo mane in d.hospitio parui cerui, & bene aduertat dicere veritatem. Respondit, Io veramente mossi il ragionamento di d.mia lite quella matina mangiando in d.hosteria. Interrogatus, quibus verbis ipse constitutus ita excitauit d. sermones de d. lite eo mane inter epulas, & qui ita fuerunt vlteriores inter eos sermones. Respondit, Io non ho memoria delle parole precise,cò le quali io mossi questo ragionamento, & con qual parole poi questo ragionamento si seguitasse tra noi. Et dicente D. vt in substantia saltem dicat, quid dixerit excitans eo mane inter epulas d.sermones, & qui nam illi deinde fuerint. Respondit, Signore,hora che mi ricordo, io mossi questo ragionamento in quella matina mentre mangiammo,che stando cosi mãgiando ricordandomi d'hauer hauto la sententia contra fui forzato dal dispiacere,che sentij,di mandar fuori vn sospiro,& d.Anippo mi dimãdò,che cosa io hauessi,& cosi io li dissi,che m'era venuta in memoria la sententia,che haueuo hauto contra, & che ne haueuo in un subito sentito un gran dispiacere. Interrogatus,& monitus, ut prosequatur recensere ulteriores sermones,quos hac sumpta occasione adinuicem habuerunt ipse constitutus,& d.eius socij in d.loco. Respondit,Che ragionamenti vuole V.S.che hauessimo,d.Anippo, & gl'altri mi dissero, che non bisognaua ricordarsi de morti à tauola,che non per questo veniuo à pigliar rimedio alcuno al mio danno, che sopra mi instaua, & che però attendessi à mangiare allegramente, & che sollecitassi il mio Aduocato,& procuratore à far quelche doueuano. Interrogatus, an hac sumpta occasione ipse constitutus narrauerit prædictis causam huiusmodi, quæ uersa fuerat inter ipsum, & prædictum Plutum, & Xenium,& quomodo decisa fuerit. Respondit, Signornò, ch'io non li narrai altrimenti questa causa,che loro già sapeuano, come ho detto di sopra,che questa causa era tra noi, & che io haueuo hauto la sententia contra. Interrogatus, an in huiusmodi sermonibus habitis cum prædictis Trasone,Anippo,& Caligula mentio aliqua facta fuerit nominatim de d.Pluto,Xenio,& Crasso eorum Aduocato. Respondit,Quando io dissi di questa causa,& che haueuo hauto la sententia contra, à d. Anippo, Caligola, & Trasone, che fu quando andauo à trouare il mio procuratore,& Aduocato,come hò detto di sopra altre uolte, io non li

nominai

nominai altrimente d.Pluto,Xenio,& Crasso,che non abadai all'hora à dirli tante cose, che loro andando à spasso attesero ad andare per i fatti loro,& io per il mio,andando à trouare il mio procuratore, & Aduocato. Interrogatus,an saltem d.die nona huius mensis inter epulas dum simul prandebant ipse constitutus,& alij prædicti eius socij in d.hospitio parui cerui mētio aliqua habita fuerit de d.Pluto,Xenio, & Crasso, & dicat qua occasione. Respondit, Signornò che quella matina men tre mangiammo in questa hosteria,non furono nominati in conto alcuno d.Xenio,Pluto,& Crasso,che hauendo io sospirato, come ho detto, & essendo per questo domandato da d.miei compagni, che cosa haueuo,& dettoli la causa di questo sospiro,loro mi dissero,che non bisognaua di ricordarsi de morti à tauola,& ch'io attendesi col procuratore,& Aduocato, & non si venne ad altro ragionamento particolare di d. Pluto,Xenio, & Crasso. Interrogatus, & monitus, vt bene cogitet,quod curia est bene informata de omnibus sermonibus habitis eo mane inter epulas inter ipsos particulariter etiam de d.Xenio,Pluto,& Crasso,ideo illos recenseat,& dicat veritatem. Respondit, V. S. è malamente informata,perche noi non venimmo à particolare ragionamento di d.Xenio,Pluto,& Crasso. Interrogatus,& adhuc monitus,vt recedat a mēdacijs,& fateatur ingenue, an inter epulas eo mane ad eum ipse constitutus deuenerit sermonem,quod astu,& uersutia d. Crassi aduocati cecidit. Respondit, Signornò, ch'io non uenni à questo ragionamento con d. miei compagni, ne all'hora, ne mai. Interrogatus, quomodo adhuc audeat persistere in huiusmodi mendacio,de quo per testes conuincitur,ideo dicat,an illud dixerit de d.Crasso,& in quæ uerba ita proruperit tam contra d.Crassum,quàm contra d.Xenium,& Plutum. Respondit, Io non sò che ci possino esser testimonij di quello,ch'io non ho detto, come ueramente io non ho detto questo, che V.S.dice. Et dicente D.quod melius est ingenue fateri ueritatem, quàm quod remaneat de mendacio conuictus,ideo dicat, an inter epulas eo mane narrauerit prædictis eius socijs d.causam inter ipsum constitutum, & prædictos Xenium,& Plutum agitatum,& se astu, & uersutia d. Crassi aduocati cecidisse,seq; propterea de d. Aduersarijs uindicaturum,eosq; nulla alia,quàm sua manu perituros deierauerit. Respondit, Non si trouarà mai,ch'io habbi detto ne queste,ne simile parole, che altro ragionamento non ci fu tra noi, che quanto ho detto di sopra. Et subiungente D.quod nullo modo hoc negare potest, quoniam d. famuli tum ipsius constituti,tum d.Anippi astiterunt semper ipsis eo mane discumbentibus, & parati sunt in ipsius faciem dicere ueritatem de sermonibus huiusmodi,quos propterea ingenue fateatur. Respondit, Signore che questo sia vero,non si trouarà mai,& non credo in conto alcuno, che quelli nostri seruitori dichino altrimenti tal cosa,che in conto alcu-

no non è vera. Interrogatus, quid ergo dicet, si d. ipsius constituti famuli in eius faciem deponent de huiusmodi sermonibus. Respondit, Io dirò, che loro dicono vna gran bugia: come può essere, che uoglino dir questo, che è lontano dal vero, come è il Cielo dalla terra. Ex tunc D. ad conuincendum ipsum constitutum de mendacio, ipsumq; disponendum ad ueritatem dicendam, mandauit iterum in eius faciem adduci d. Nebulonem. Qui sic adductus, delatoq; ei iuramento de ueritate dicenda, prout iurauit manu tactis &c. fuit per D. Interrogatus, an per eum deposita vltra ea, quæ iam recensuit in faciem d. constituti, fuerint, & sint uera, & per ipsum pro ueritate dicta, velitq; hæc etiam ratificare, & approbare in faciem eiusdem constituti. Respondit, Come ui ho detto il vero in quel che ho già detto di sopra in faccia qui di Milone mio patrone, così ho detto il uero nel resto ancora, che medesimamẽte confermarò per la uerità qui in faccia sua. Et statim uoluens se erga d. Milonem constitutum subdit ex se, perdonatemi patrone, perche io so stato forzato dir il vero. Cui statim etiam ex se respondit d. Milo constitutus, perdonati Iddio, & auuerti bene di dire il uero, che ti bisogna. Ex tunc D. uoluens se erga d. adductum eum interrogauit, ut dicat, an uerum sit, quod die 9. huius mensis Milo hic præsens mane inter epulas causam inter ipsum & Xenium, & Plutum agitatam narrauit prædictis Caligulę, Anippo, & Trasoni, & minatus fuerit, & dicat quibus minis contra d. eius aduersarios, & Crassum eorum Aduocatum. Respondit, Signor si, che questa è la uerità, che Milone qui mio patrone mentre quella matina desinaua con li d. Caligula, Anippo, & Trasone, li raccontò questa causa, & che l'haueua persa per astutia di d. Crasso, & che però non sarebbe passata quella settimana, che ne harebbe fatto uendetta contra di loro, li quali non haueuano à perire per altra mano, che per la sua. Et uoluens se D. erga d. Milonem constitutum eũ interrogauit, quid modo respondeat prædictis. Respondit, Come è possibile, che costui dica si fatta bugia: questo non è uero Signore, costui è un gran bugiardo, & uoluens se erga d. adductum subdidit, o poueretto te, perche danni così l'anima tua con si fatta bugia. Cui d. adductus replicando dixit, Milone, se bene mi sete patrone, & mi sete stato amoreuole, nondimeno m'è bisognato dir la uerità, come l'ho detta, & non dannarò altrimenti l'anima mia per questo conto, perche non hò detto, ne dico la bugia altrimenti. Et cum uterq; ipsorum staret in dicto suo D. mandauit d. Nebulonem remoueri à loco examinis, & reponi ad locum suum, & continuando examen cum ipso constituto, eundem Interrogauit, & monuit, vt se iam disponat ad dicendum super prędictis ueritatem, nec expectet etiam in eius faciem adduci alios prædictos famulos, qui idem dicent, & deponent. Respondit, V.S. li faccia uenir pure, quanto li piace, ch'io non posso dir'altro, & se loro diranno

il mededesimo, che hà detto Nebulone, diranno medesimamente la bugia. Ex tunc D. ad magis conuincendum ipsum constitutum de mendacio, ipsumq; magis disponendum ad ueritatem dicendam, mandauit in eius faciem iterum etiam adduci prædictum Ebrionem. Qui sic adductus, delatoq; eidem iuramento de ueritate dicenda, prout iurauit manu tactis &c. fuit per D. interrogatus, an per eum deposita, ultra ea, quæ iam recensuit in faciem d. constituti, fuerint, & sint uera, & per ipsum pro ueritate dicta, eaq; velit similiter ratificare, & approbare in faciem eiusdem. Respondit, Signor si, che quel che ho detto nel mio esamine, oltre à quello, che ho già detto in faccia qui d. Milone, è là uerità, & per la uerità l'hò detto, & similmente lo dirò ancora in faccia sua. Et lecto sibi eius examine per me &c. de mandato D. in ea tamen parte, in qua de mendacio conuincit ipsum constitutum de d. sermonibus, & minis, ad claram utriusq; intelligentiam, & bene per ambos, ut asseruerunt, in ea parte audito, & intellecto fuit idem adductus per D. Interrogatus, an prædicta per eum deposita fuerint, & sint vera, eaq; approbet, & ratificet in faciem d. constituti. Respondit, Signor si, che questo, che ho detto in questa parte del mio esamine, che mi hauete fatto leggere, è la uerità, & tanto dico, & approuo per la uerità in presentia qui di Milone. Replicante d. Milone, o forfante, tristo, come hai ardire tu ancora d'assassinarmi con si fatta bugia, come ha fatto quell'altro, Signore non è uero quello che costui dice. Cui duplicando dixit d. adductus, habbiate patientia padron mio, perche è la verità, che uoi raccontaste la causa, come ho detto in questo esamine, & minacciasti contra questi vostri aduersarij, & il loro aduocato, che non sarebbe passata questa settimana, che ui voleuate vendicare contra di loro, li quali non sarebbono morti per altre mani, che per le nostre, & dum hæc à d. adducto dictarentur, & à me &c. scriberentur d. Milo constitutus pluries ex se dixit, o che bugia, o che bugia, Dio aiutami tu contra questi falsarij. Et cum uterque ipsorum staret in dicto suo, D. mandauit d. adductum remoueri à loco examinis, & reponi ad locum suum, & continuando examen cum ipso constituto eundem Interrogauit, monuit, & hortatus fuit, vt modo recedat ab eius pertinacia, & fateatur tandem veritatem prædictam de d. sermonibus, & minis, de quibus iam videt, se esse conuictum. Respondit, Io non lo dirò mai Signore, perche se loro m'assassinano con le bugie, non uoglio io assassinar me stesso con le medesime bugie. Ex tunc D. alijs præuentus negocijs dimisit examen, & mandauit ipsum constitutum reponi ad locum suum animo &c.

QVARTVM CONSTITVTVM.

Die 16. Octobris 1587.

COnstitutus personaliter corā quo, & vbi supra Milo de Beluisina, de quo supra, principalis in se, & testis quoad alios, cui delato iuro, per D. de ueritate dicēda, prout iurauit manu tactis scripturis &c. ad opportunas D. interrogationes dixit, & respondit, prout infra, videlicet, &. primo. Interrogatus, an vltra ea, quę supra dixit, aliquid aliud sibi dicere occurrat, & quid. Respōdit, A me non occorre Signore di dire altro.

Redit ad tractatum ex sermonibus, & minis.

Interrogatus, an ipse constitutus bene cogitauerit dicere ueritatem de d. sermonibus per ipsum habitis inter epulas cum d. Anippo, Caligula, & Trasone, & iactationibus, & minis de occidendo d. Xenium, Plutum, & Crassum. Respondit, Io hò già detto à V. S. la verità, che non ci furono altri ragionamenti, ne altre parole, che quanto ho detto di sopra ne gl'altri miei esamini, & quelli miei seruitori mi assassinano à dir si gran bugia, come dicono. Et monitus, vt velit tandem recedere ab hac eius pertinacia, ne expectet in eius faciem etiam adduci d. famulum præfati Anippi, qui idem dicit, & deponet. Respondit, V. S. lo facci venire à piacer suo, ch'io non posso dir'altro, per non dire quel che non è; questo sì, che voglio vedere, se questo ancora mi vuole assassinare. Ex tunc D. ad magis, atque magis conuincendum ipsum constitutum de mendacio, ipsumq́; disponendū ad ueritatem dicendam, mandauit in eius faciem adduci præfatum Gulielmum Nembrot d. Anippi famulum. Qui sic adductus delatoq́; ei iuramento de ueritate dicenda, prout iurauit, manu tactis &c. fuit per D. Interrogatus, an ipse cognoscat præsentem constitum, & illius nomen exprimat. Respondit, Signor sì, ch'io lo conosco, questo è Milone di Beluisina cōpagno di Desiderio Anippo mio patrone. Interrogatus d. Milo constitutus, an ipse etiam cognoscat d. adductum, & illius nomen exprimat. Respondit, Signor sì, ch'io lo conosco, questo è quel seruitore di d. Anippo, che ho detto di supra, ma non sò il suo nome, come ho detto altre uolte. Interrogatus, an hic Anippi famulus sit ille idem, qui astitit ipsi constituto d. Anippo, Caligulæ, & Trasoni prandentibus d. die 9. huius mensis in d. hospitio paruì cerui. Respondit, Questo è quel medesimo seruitore di Anippo, che quella matina ci seruì insieme con li d. miei seruitori in d. hosteria mentre desinammo. Interrogatus d. Gulielmus adductus, vt modo dicat, an ea, quæ supra dixit, & deposuit in eius examine fuerint, & sint uera, & per ipsum pro ueritate dicta, uelitque ea approbare, & ratificare in faciem d. constituti. Respondit, Signor sì, che in quel mio esamine hò detto la uerità, & son per dirla ancora in faccia qui di Milone, come V. S. commanderà. Et dicente D. vt

dicat, quæ verba dixerit d. Milo, & in quæ verba proruperit inter epulas d. mane, quo prandidit in hospitio cum prædictis Anippo eius domino, Trasone, & Caligula. Respondit, Milone qui quella matina mentre si mangiò in quell'hosteria del ceruo piccolo, si dolse della lite, che gl'haueano mosso Pluto, & Xenio, & si doleua di Crasso loro Aduocato, che diceua, che haueua hauto la sententia contra per astutia, & tristitia di d. Crasso, & che se ne uoleua vendicare, & che non sarebbono morti per altre mani, che per le sue, & questa è la verità. Et nihilominus D. mandauit ad claram vtriusq; intelligentiam mihi &c. vt sibi legerem eius depositionem in d. tamen parte tantum. Qua parte sibi lecta, & bene per ambos, vt asseruerunt, audita, & intellecta, fuit idem adductus per D. Interrogatus, an hæc per ipsum deposita fuerint, & sint uera, & per ipsum pro veritate dicta, eaq; ita approbet, & ratificet in faciem d. constituti. Respondit, Quanto ho detto poco fà, & quanto ho detto in questo mio esamine, è la uerità, & tanto confermo, & approuo in faccia qui di Milone, & voluens se erga d. Milonem constitutum subdit, m. Milone non occorre che mi facciate mala cera, la verità bisogna dire massime in questo luogo. Cui statim d. Milo replicando ex se dixit, che mala cera forfante, tu lo uedrai, se harai detto la uerità. Interrogatus d. Milo constitutus, vt modo dicat, quid respondeat prædictis. Respondit, Come è possibile Signore, che tutti questi tristi mi habbino congiurato contra, & contra ogni douere, perche si partono dalla uerità à dire, quel che dicano, falsamente contra di me. Replicãte d. adducto, ò m. Milone habbiate patientia, io u'ho detto, che la verità bisogna dirla, & io l'ho detta, non doueuate dir quelle parole, ne minacciare, come facesti, se nõ voleuate poi, che si dicesse. & dum hæc scriberentur d. Milo nunquam tacuit, sed semper ex se tamen, & submissa voce dixit, ohime, come mi assassinano, Dio aiutami tu, che ne ho bisogno, pluries ita replicando. Et cum uterque ipsorum staret in dicto suo D. mandauit d. adductum remoueri à loco examinis, & reponi ad locum suum, & continuando examen cum ipso constituto, eundem D. Interrogauit, monuit, & hortatus et fuit ad dicendam veritatẽ de d. sermonibus, & minis, cum iam videat, se conuictum tribus testibus, quorum duo sunt ipsius constituti famuli, alter uerò famulus Anippi sui socij, qui propterea prædicta non dicerent, si vera non essent. Respondit, Dicano quel che si voglino, sono tanti bugiardi, & non è la verità in conto alcuno quello, che loro dicono, subdens postea ex se, cum aliquantulum tacuissent: ah Signore Dio quanto io sono assassinato à torto. Interrogatus, & monitus, quomodo adhuc audeat in hac eius pertinacia persistere iam de mendacio conuictus, ab ea ergo recedat, & dicat veritatem de d. sermonibus, & minis, & an unquam ad vlteriores sermones deuenerit cum prædictis Anippo, Caligula, & Trasone. Respon-

dit, Signore mi volete far'impazzire, io u'hò già detto piu volte, & dico di nuouo, che con questi miei compagni mentre desinammo quella matina non hauemmo altri ragionamenti, che quelli, che ho detto di sopra, ne io minacciai altrimenti, ne si pasò più innanzi col parlare ne da me, ne da loro per questo conto. Interrogatus, quomodo velit etiam negare ad vlteriores sermones non deuenisse, non ne ipse constitutus post d. minas d. Anippum, Trasonem, & Caligulam orauit, ne ipsum desererent, ac eorum operam, & auxilium ad eosdem Plutum, Xenium, & Crassum cedédos implorauit: dicat igitur veritatem, & an d. Anippus, Caligula, & Traso hanc eorum opem & auxilium promiserunt. Respondit, Signore non sarà mai uero, ne mai si trouarà, che sia uero, che io ricercassi d. miei compagni di simil cosa, che pure non lo pensai mai. Et dicente D. quod prædicti famuli de hoc etiam deponunt, cum ipsi fuerint continuò præsentes dum eo mane simul prandiderunt ipse constitutus, & prædicti eius socij. ideo se tandem disponat ad dicendum de omnibus veritatem. Respondit, Io non posso dire, & non lo dirò mai quel che non ho detto, che pure, come ho detto, non l'ho pensato, & mi sa dura cosa à credere, che à d. seruitori basti l'animo di dire questa bugia di più. Interrogatus, quid ergo dicet, si d. famuli de hoc etiam deponant in eius faciem. Respondit, Dirò, che medesimamente dicono la bugia, che uuole V. S. ch'io dica? Et tunc D. ad conuincendum de hoc etiam ipsum constitutum de mendacio, ipsumq; disponendum ad dicendum veritatem; mandauit in eius faciem iterum adduci prædictum Nebulonem, qui sic adductus, & delato eidem iterum iuramento de ueritate dicenda, prout iurauit manu tactis &c. fuit per D. Interrogatus, an in reliquis etiam per eum depositis dixerit veritatem, eaq; velit similiter in faciem d. constituti ratificare, & approbare. Respondit, Signor si che oltre à quello, che ho detto di sopra, ho detto la uerità nel resto del mio esamine, & similmente lo dirò in faccia qui di Milone, perche è vero. Interrogatus, ut dicat ergo, quid post d. minas dixerit d. constitutus erga d. Anippum, Trasonem, & Caligulam. Respondit, Milone qui Signore doppo che hebbe minacciato di uolersi uendicare contra d. suoi aduersarij, & che non haueuano da morire per altre mani, che per le sue, pregò d. Anippo mio patrone, Trasone, & Caligola, che nó lo uolessero abádonare, anzi che gli uolessero dare aiuto, & fauore, & loro glie lo promisero. Interrogatus d. cóstitutus, ut modo dicat, quid rñdeat prædictis. Respondit, Ancor ti basta l'animo tristo, che sei, di dire quest'altra bugia di piu, oltre le altre c'hai detto; Sig. non è vero questo, che costui dice, come anco non è vero quel che prima ha detto. Replicante d. adducto, io ho detto in ogni cosa il vero, & nó sono tristo, che sono huomo da bene, se ben sono pouero seruitore. Et cum uterq; ipsorum staret in dicto suo D. mandauit remoueri d. adductum

 à loco

à loco examinis, & reponi ad locum suũ, & successiuè adduci d. Ebrionem, qui sic adductus, & delato etiam eidem iterum iuramento de veritate dicenda, prout iurauit manu tactis & c. fuit per D. Interrogatus, an reliqua per eum deposita supra in eius examine fuerint similiter, & sint vera; & per ipsum pro veritate dicta, sitque paratus ea etiam ratificare, & approbare in faciem d. constituti. Respondit, Come io ho detto il vero in vna parte del mio esamine, cosi l'ho detto ancora nel resto, & tutto dirò anco qui alla presentia di Milone, come ho fatto dell'altre cose. Interrogatus, vt dicat ergo, quid d. constitutus post d. minas dixerit præfatis Anippo, Caligulæ, & Trasoni simul eo mane prandentibus in d. hospitio parui cerui. Respondit, io dirò à V. S. la verità, come ho fatto nel resto; Milone quì mentre quella matina desinaua con questi suoi compagni, doppo che hebbe minacciato, & brauato contra quelli suoi aduersarij, & loro Aduocato, ricercò questi suoi compagni, che non solo non l'abandonassero, ma che gli dessero aiuto, & fauore nell'ammazzare d. suoi aduersarij, & Aduocato. Interrogatus d. constitutus, quid modo etiam respondeat prædictis. Respondit, A te ancora Ebrione basta l'animo, come à quell'altro tristo, di dire questa bugia di più? ti douerebbe bastare d'hauer dette quell'altre, che hai dette di sopra. Replicante d. adducto, habbiate patientia patron mio, questo, ch'io dico, è la verità, & non ho potuto far di manco di non dirla. Et cum vterque ipsorum staret in dicto suo D. mandauit d. adductum remoueri à loco examinis, & reponi ad locum suũ, & successiuè adduci d. Gulielmum famulum d. Anippi. Qui sic adductus, delatoque eidem iterum iuramento de veritate dicenda, prout iurauit manu tactis &c. fuit per D. Interrogatus, an sicut in una parte sui examinis, ita etiam in reliquis dixerit veritatem, eaque in faciem d. constituti velit similiter ratificare, & approbare. Respondit, io ho detto la verità in tutto il mio esamine, & come già in due cose ho detto la verità in faccia quì di Milone, cosi ancora la dirò nel resto, secondo che V. S. mi commandarà. Interrogatus, vt dicat ergo, quid post d. minas d. constitutus dixerit erga d. eius socios prandentes eo mane in d. hospitio parui cerui. Respondit, Doppo che Milone hebbe brauato contra quelli suoi aduersarij, disse à d. suoi compagni, che non l'abandonassero, ma che gli dessero aiuto, & fauore nell'ammazzare d. suoi aduersarij, che haueua già detto, che non voleua che morissero per altre mani, che per le sue. Interrogatus d. constitutus quid etiam respondeat prædictis. Respondit, Costui, come quelli altri dui tristi, come ha detto la bugia nell'altre cose, che m'ha detto di sopra, cosi la dice in questa. sono furbi, & tristi, & pieni di falsità. Replicante d. adducto, M. Milone io son pouero huomo, ma huomo da bene; è la verità quel ch'io dico, & la dirò sempre, che bisognarà. Et cum vterque

que ipsorum staret in dicto suo, D. mandauit d. adductum remoueri à loco examinis, & reponi ad locum suum, & continuando examen cum ipso constituto eundem D. Interrogauit, quare tam audacter prædicta neget, quę nullo modo negare potest ita conuictus per d. tres testes, qui prædicta non dicerent, si vera non essent; de omnibus ergo fateatur ueritatem, quam fateri melius est, quàm in mendacio persistere. Respondit, io non nego la verità, nè dico bugia, quello, che costoro dicono, non è vero, però non lo confesso, che per la verità non lo posso confessare. *De indicio ex conuocatione sociorum ante homicidia.*

Interrogatus, quid deinde fecerint ipse constitutus, & d. eius socij die 9. mensis huius post prandium. Respondit, Come hauemmo desinato, & che hebbero desinato li d. nostri seruitori, noi ci partimmo di d. hosteria, & andammo à spasso insieme quasi fino à sera, & ogn'vno poi andò per i fatti suoi. Interrogatus, quid particulariter fecit ipse constitutus eo sero iam relictis d. eius socijs. Respondit, io non feci cosa alcuna quella sera doppo che lasciai d. miei compagni, che me n'andai alla detta hosteria della balestra mio solito alloggiamento, & mi mesi à scriuere certe lettere à diuersi miei amici in diuersi luoghi per risposta delle lettere loro, ch'erano lettere di complimento. Interrogatus, an eo sero amplius viderit d. Anippum, Caligulam, & Trasonē. Respondit, Signor nò che non li viddi più questi miei compagni quella sera. Interrogatus, in quo loco eo sero cœnauit ipse constitutus. Respondit, Quella sera io non cenai, feci bene collatione in d. mio alloggiamento doppo che hebbi scritto, perche la matina haueuo mangiato assai bene con d. miei compagni. Interrogatus, in quo loco ea nocte dormiuit ipse constitutus. Respondit, Quella notte, doppo ch'io hebbi fatto collatione, scritte quelle lettere, me n'andai à dormire nel medesimo mio solito alloggiamento della balestra. Interrogatus, an solus, vel associatus eo sero commederit, & dormiuerit in d. hospitio balestræ. Respondit, io feci collatione solo, & solo dormij quella notte. Interrogatus, an ita solus, vel associatus solitus sit in d. hospitio pernoctare. Respondit, io son solito dormir solo, che non mi piace dormire nel medesimo letto in compagnia. Interrogatus, an d. eius socij vnquam pernoctauerint in d. hospitio balistæ. Respondit, Signor nò, che loro non sono, ch'io sappia, mai dormiti in d. hosteria della balestra, eccetto quella notte, che la matina io fui preso. Interrogatus, qua deinde hora d. mane à lecto surrexerit ipse constitutus. Respondit, io non mi leuai troppo à buon'hora, era più presto tardi che altrimente quando mi leuai, che non saprei dire à V. S. l'hora precisa. Interrogatus, quid deinde fecerit ipse constitutus postquàm ita è lecto eo mane, quæ fuit dies decima huius mensis, surrexit. Respondit, Come io fuj vestito, me n'vscij fuora, & andai alla messa nella

Chiesa, che è li più vicina, & poi me n'andai à spasso. Interrogatus, an solus, vel associatus eo mane de domo exiuerit, missam audiuerit, & spatiatus iuerit ipse constitutus. Respondit, Ero solo quando vscij di casa, alla messa ci erano dell'altre persone, ma nessuno era meco in compagnia, & solo me n'andai à spasso.

De Armis.

Interrogatus, quando ita d. die decima huius mensis de domo exijt, & spatiatus iuit, dicat, an esset armatus, vel inermis. Respondit, io vscij di casa senz'arme, & senz'arme andai à spasso. Interrogatus, an ipse constitutus solitus sit deferre arma, & illa detulerit, & quæ in hac ciuitate. Respondit, io non son solito portar l'arme, & non l'ho portate in questa città, che non haueuo licentia, ma bene la notte quando andauo à spasso qualche uolta, la portauo à mio risico, & portauo solamente la spada. Interrogatus, quare ipse constitutus ita sine licentia arma deferret noctis tempore. Respondit, Che sò io Signore, perche la portassi, la portauo, come fanno i giouani, senza pensar più che tanto. Interrogatus, an semper detulerit arma noctis tempore, uel interpollatis vicibus. Respondit, Signor nò, che non portauo sempre l'arme, quando la notte andauo à spasso quì per la città, che la portauo qualche uolta, & qualche volta non la portauo, secondo che me ne ueniua voglia, & capriccio. Interrogatus, quid d. die decima huius mensis fecerit ipse constitutus postquàm eo mane per ciuitatem spatiatum iuit. Respondit, Doppo che andai à spasso quella matina, come ho detto, me ne ritornai al d. mio alloggiamento, doue desinai. Interrogatus, an solus, vel associatus ibi prandiderit ipse constitutus. Respondit, io desinai solo quella matina, che non ci fù nissuno in mia compagnia. Interrogatus, an eo mane viderit d. Anippum, Caligulam, & Trasonem. Respondit, Signor sì, ch'io li uiddi quella matina andando à spasso, che l'incontrai per la città, che non erano insieme, che ogn'uno andaua per i fatti suoi. Interrogatus, an ipse constitutus alloquutus fuerit d. Anippum, Trasonem, & Caligulam, vel ipsorum alterum, & qui fuerunt inter eos sermones. Respondit, Ci parlammo solo dicendoci l'un l'altro così incontrandoci à Dio, à Dio, & non altro.

De Armis.

Interrogatus, quando ita ipse constitutus uidit d. mane diei decimæ huius mensis d. Anippum, Caligulam, & Trasonem, dicat, an illi essent armati, vel inermes. Respondit, Signor nò, che loro non haueuano arme, quando io quella matina li viddi, come ho detto. Interrogatus an prædicti Anippus, Caligula, & Traso soliti sint aliàs arma deferre. Respondit, Signor nò, che loro non sono soliti portar l'arme, l'hanno bene portata anco loro così qualche volta la notte à risico loro, perche nè anco loro hanno licentia di portarla. Subdens ad op-

portunam

portunam D. interrogationem, quando d. Anippo, Caligola, & Trasone hanno cosi à lor risico portato l'arme di notte, hanno portato solo la spada, che andauamo cosi di compagnia, come fanno i giouani. Interrogatus, quid fecerit ipse constitutus d. die decima mensis huius post prandium. Respondit, io non feci niente in quel giorno, doppo pranzo andai, come la matina, à spasso per la città. Interrogatus, an solus, vel associatus d. die post prandium ita iuerit spatiatum per ciuitatem ipse constitutus. Respondit, io andai quel giorno à spasso per la città insieme con d. Anippo, Caligola, & Trasone. Interrogatus, an d. eius socij ita cum ipso constituto spatiatum iuerint post prandium d. die per ciuitatem armati uel inermes. Respondit, Andammo in quel giorno doppo pranzo senza arme alcuna à spasso per la città d. miei compagni, & io. Interrogatus, quomodo d. die decima ita post prandium ipse constitutus, & d. Anippus, Caligula, & Traso se associauerunt. Respondit, Signore doppo ch'io hebbi desinato capitorno lì da me nell'hosteria della balestra d. Anippo, Caligola, & Trasone, & ci mettemo per spasso à giocare alle charte, & doppo che hauemmo cosi giocato vn pezzo, ce ne andammo à spasso per la città per varij, & diuersi luoghi. Interrogatus, quæ hora erat, quando ita post ludum chartarum spatiatum iuerunt ipse constitutus, & d. eius socij. Respondit, io non sò che hora precisa si fusse, quando quel giorno andammo à spasso doppo che hauemmo giuocato alle charte, ma poteua essere sù le ventidue hore. Interrogatus, quid deinde fecerint tam ipse constitutus, quàm d. eius socij postquàm ita eo die spatiatum iuerunt per ciuitatem. Respondit, Doppo che quel giorno fummo andati à spasso, io mi ritirai nel d. mio solito alloggiamēto, & questi miei compagni andarono per i fatti loro. Interrogatus, qui sermones fuerunt inter ipsos, quando ita se d. die separauerunt. Respondit, Non ci fù altro ragionamento, io dissi voglio andare all'alloggiamento, & loro dissero, & noi ancora ce n'andaremo. Interrogatus, quæ hora erat, quando ita d. die se separauerunt ipse constitutus, & d. eius socij. Respondit, Erano le 24. hore, quando, doppo, che fummo andati in quel giorno à spasso, ci spartimmo. Interrogatus, an ita se separando concordes remanserint, quod eo sero iterum se congregarent. Respondit, Signor nò, che spartendoci quella sera, non dicemmo di volerci trouar di nuouo in quella sera. Interrogatus, & monitus, quòd bene aduertat dicere ueritatem, ne si desuper in mendacio deprehendatur aliquid deterius sibi contingat. Respondit, Questa è la verità Signore, che spartendoci quella sera, non dicessimo di volerci di nuouo ritrouare insieme nella medesima sera. Interrogatus, an memoria teneat, quod supra dixit, quod quando ex hac ciuitate discessit hàc vltima vice cum d. eius socijs, recesserūt ex d. hospitio balistæ, in quo ea nocte pernoctauerunt. Respondit,

Signor

Signor sì, che me ne ricordo, & è la verità; che ci partimmo quella mattina, ch'io fui preso, dalla d. hosteria della balestra. Interrogatus, quæ hora erat, quando ea nocte dormitum se contulerunt in dict. hospitio balistæ.

De hora post homicidium.

Respondit, Erano passate le noue hore, che non sò poi che hora precisa si fusse; quando quella notte io, & d. miei compagni andammo à dormire in d. hosteria della balestra. Interrogatus, quid fecerant ipse constitutus, & d. eius socij ea nocte, antequàm dormitum se contulerint. Respondit, Che vuole V. S. che noi facessimo quella notte, che noi andammo à dormire in quell'hosteria, noi non facemo cosa alcuna. Interrogatus, an ante d. horam nonam d. noctis decimi diei huius mensis, ipse constitutus semper moram traxit in d. hospitio balistæ. Respondit? Signor nò, ch'io non stetti sempre quella notte prima, che andassi à dormire in d. hosteria della balestra, che vscij fuora di casa. Interrogatus, an solus, vel associatus ita ante d. horam nonam ipse constitutus exijt de d. hospitio, & dicat veritatem. Respondit, io vscij quella notte di d. hosteria della balestra in compagnia di d. Anippo, Trasone, & Caligola. Interrogatus, quæ hora erat, quando ita ipse constitutus, & d. eius socij de d. hospitio balistæ eo sero exiuerunt. Respondit, io non sò che hora si fusse quella sera, quando vscimmo di quell'hosteria, era bene vn buon pezzo di notte. Interrogatus, quæ hora erat, quando d. Anippus, Traso, & Caligula eo sero se contulerunt ad d. hospitum balistæ. Respondit, io non sentij orlogio, quando loro vennero quella sera in d. hosteria della balestra, poreuano essere circa due hore di notte. Interrogatus, an sponte, vel accersiti d. eius socij venerint, vel quomodo aliter ad d. hospitum balistæ eo sero d. secunda hora noctis, & dicat veritatem. Respondit, Vennero da lor posta tutti tre insieme lì da me quella sera, ch'io non li mandai à chiamare altrimenti. Interrogatus, & monitus, vt velit dicere veritatem, an saltem antea, quando vt supra eo sero se separarunt, concordes fuerint, vt ad d. hospitum redierint eo sero. Respondit, Signor nò, che non restassimo altrimenti d'accordo, che douessero ritornar da me quella sera, che quando ci partissimo doppo che fummo andati à spasso, non dicessimo cosa alcuna di questo, come nè ancho prima. Et dicente D. quod bene aduertat, ne implicet se in mendacijs, quoniam cum paulò ante simul fuerint ipse constitutus, & d. eius socij, & deinde illi redierint ad ipsum constitutum, satis verisimile videtur, quod ita tractauerint, vt ad ipsum redirent, prout redierunt. dicat igitur veritatem, an ita prius tractauerint, & ob quam causam, & ad quem finem, & effectum. Respondit, Signore V. S. mi creda, che loro ritornorno lì da me quella sera da se stessi, & non altrimenti. Interrogatus, ob quam causam,

& ad quem finem, & effectum ita redierunt eo sero ad ipsum constitutum præfati Anippus, Traso, & Caligula. Respondit, Non ritornorno per effetto alcuno quella sera da me, vennero à spasso, come fanno i giouani. Interrogatus, quando d. eius socij ita eo sero redierunt ad d. hospitium balistæ, dicat an armati, vel inermes redierunt. Respondit, Loro vennero senza arme. Interrogatus, per quantum tempus d. eius socii moram traxerunt eo sero in d. hospitio balistæ, antequàm exiuerint unà cum ipso constituto. Respondit, Si fermorno prima, ch'vscissimo vn buon pezzo, perche vennero, come ho detto, circa le due hore di notte, & buon pezzo di notte era porquando vscissimo. Interrogatus, quid ergo fecerint ipse constitutus, & d. eius socii in d. hospitio per d. tempus. Respondit, Noi non facessimo cosa alcuna, stemmo cosi confabulando, come si fà tra li compagni. Interrogatus, qui ergo fuerunt eorum sermones eo sero per d. tempus, Respondit, io non mi ricordo di questi ragionamenti, perche non ragionammo di cosa di momento, ragionammo di baie, & bagatelle, come si fà tra giouani vani. Interrogatus, vt dicat ueritatem, an d. tempore sermonem aliquem habuerint de d. eius lite, & ita illius occasione de d. Xenio, Plutone, & Crasso illorum Aduocato. Respondit, Signor nò, che noi non ragionassimo altrimente di loro, nè della mia lite, che non occorreua, ch'io ne ragionassi con loro, che non mi ci poteuano dare aiuto alcuno, noi non ragionammo, come ho detto, di cosa di momento, ma di baie, & bagatelle. Interrogatus, quid fecerint, & in quo, seu quibus locis fuerint ipse constitutus, & d. eius socii postquàm de d. hospitio balistæ ea nocte exiuerunt. Respondit, Noi andassimo un buon pezzo à spasso per la città in varii, & diuersi luoghi, andando cosi uagando, che non mi ricordo hora particolarmente di questi luoghi, per i quali andammo, & poi ci ritirammo.

De indicio ex loco, cœnæ eo sero commissorum homicidiorum.

Interrogatus, in quo ergo loco se receperunt d. nocte decima huius mensis postquàm ita spatiatum iuerunt. Respondit, Noi ci ritirammo nell'hosteria del Leone d'argento, nella contrada di S. Honorato. Interrogatus, qñ ita ipse constitutus, & d. eius socii ea nocte spatiatum iuerunt per ciuitatem, & se postea receperunt in d. hospitium leonis argentei, dicat, an cum ipsis uenerint d. eorum famuli. Respondit, Quando noi andammo cosi à spasso, & che poi ci ritirammo nella d. hosteria del leone d'argento, venne solo con esso noi il d. seruitore d. Anippo. Interrogatus, quare etiam famuli ipsius constituti ipsum non associarunt, & ubi eos ita reliquit, & quid illi fecerint. Respondit, Li miei seruitori non uennero con essi noi, perche io gl'haueuo detto, che loro andassero alla d. hosteria del leone d'argento à farci mettere in ordine da cena, che quella sera uoleuamo cenare in d. hosteria.

Redit ad Arma. Interrogatus, quando ita spatiatum iuerunt d. nocte antè cœnam, dicat, an essent armati, uel inermes, & dicat ueritatem. Respondit, Noi non portammo altrimente arme, quando innanzi cena andammo à spasso per la città, che nō ci uolemmo mettere à risico della corte nel primo tempo della notte, che li birri uegliano. Interrogatus, an d. eius famuli armati, uel inermes se contulerint ad d. hospitum leonis argentei. Respondit, io non sò Signore, se loro portassero arme, perche non li uiddi partire, & andare alla di hosteria. io credo di nò, che credo che nè anco loro si uolessero mettere in quell'hora à risico della Corte. Subdens ad opportunam D. interrogationem, Signor nò, ch'io non li dissi, che portassero arme, nè per loro, nè per me alla d. hosteria del leone d'argento. Interrogatus, quæ arma habeat ipse constitutus. Respondit, io non ho altr'arme, che la spada, & il pugnale. Interrogatus, an ultra ensem, & pugionem aliud armorum genus ipse constitutus retineret in d. hospitio balistæ. Respondit, Signor nò, che in d. hosteria non ci haueuo altre arme che la spada, & il pugnale. Interrogatus, an d. eius famuli arma etiam habeant & quę. Respondit, Loro ancora non hanno altr'arme, che la spada.

Redit ad locum, tēpus, eo sero commissorum homicidiorum.

Interrogatus, an ergo ea nocte decima huius mensis ipse constitutus, & d. Anippus, Traso, & Caligula cœnauerint in d. hospitio leonis argentei. Respondit, Signor sì, che cenammo insieme in d. hosteria del leone d'argento quella sera. Interrogatus, an aliis uicibus ipse constitutus cœnauerit, uel aliter prandiderit in d. hospitio leonis argentei. Respon. Signor nò ch'io nō ci haueuo cenato altre uolte, nè desinato in questa hosteria del leone d'argento. Subdens ad opportunam D. interrogationem, nè li d. Anippo, Trasone, & Caligola haueuano cenato, nè mangiato più, ch'io sappia, in questa hosteria. Interrogatus, quomodo ergo eo sero ita cœnauerunt ipse constitutus, & d. eius socii in d. hospitio leonis argentei, in quo nec cœnare, nec prandere soliti erant. Respondit, Che sò io Signore, come ci andassimo quella sera à cena in quest'hosteria: andando cosi à spasso, ci risoluemmo all'improuiso di cenar quella sera in quest'hosteria. Interrogatus, & monitus, quomodo hoc dicat, cum antequàm spatiatū iuerint, iam ipse constitutus mandauerat, vt supra dixit, d. eius famulis, ut cœnam præpararent in d. hospitio leonis argentei, ideo necesse est, quod præcogitauerit eo sero cœnare in d. hospitio leonis argentei: dicat igitur ueritatem, quomodo, & ob quam causam ipse constitutus, & d. eius socii ita eo sero cœnauerunt in dict. hospitio, in quo nec cœnare, nec prandere soliti erant, nec vnquā cœnauerunt, nec prandiderunt, & caueat à mendaciis. Respondit, Ci andammo in quest'hosteria à cena quella sera cosi à caso, come ho detto, che ci risoluemmo cosi andando à spasso. Interrogatus,

quomodo ergo supradixit, quod antequàm spatiatum iuerint eo sero, iam ordinauerat d.eius famulis, vt sibi cœnam præpararent in d. hospitio leonis argentei, si dum spatiatum ibant, iam cœnare in d. hospitio ipse constitutus, & d. eius socij deliberauerant. Respondit, Non ho Signor detto così; & come lo posso hauer detto, che la verità è questa, che ci risoluessimo d'andare à cena in d. hosteria andando così à spasso. Et dicente D. quod ita dixit ipse constitutus, & ita etiam scriptum est, ideo recedat à mendacijs, & dicat ueritatem, quare ita dixerit, si dum spatiatum ibant, ita deliberauerant cœnare in d. hospitio. Respondit, io torno à dire, che non l'ho detto questo Signore, come lo posso hauer detto, se mentre andauamo à spasso ci risoluessimo così d'andar à cena in d. hosteria. Ex tunc D. ad conuincendum ipsum constitutum de mendacio, ipsumque disponendum ad ueritatem dicendam, mandauit mihi &c. ut sibi legerem ad claram ipsius intelligentiam d. eius responsionem supra factam incipientem, li miei seruitori non uennero, &c. Qua responsione sibi aduerbum lecta per me &c. & bene per ipsum, ut asseruit, audita, fuit per D. Interrogatus, non ne ergo uidet, quod ita dixit, prout Notarius scripsit, qui aliter non scripsisset, quod antequã iuerint spatiatum eo sero ordinauerat d. eius famulis, ut cœnam præpararent in d. hospitio leonis argentei, qui propterea non associarunt ipsum constitutum, ideo dicat ueritatem, quomodo uerè, & ob quam causam cœnauerunt eo sero in d. hospitio leonis argentei. Respondit, Così è scritto come V.S. dice, però bisogna ch'io l'habbi detto così, ma non è uero, ch'io gl'ordinassi questo alli miei seruitori, prima ch'andassimo à spasso quella sera, perche ci risoluemmo d'andar à cena in quell'hosteria mentre andammo à spasso. Et cum aliquantulum stetisset cogitabũdus subdit ex se, io certo mi sono abbagliato in questo, che, hora che mi ricordo, doppo che ci risoluemmo andando à spasso d'andar à cena in quell'hosteria del leone d'argento, passammo auanti l'hosteria della balestra, & così io dissi alli d. miei seruitori, che andassero là à metter in ordine la cena, & seguitammo poi d'andar à spasso fin tanto, che potemmo considerare, che la cena fusse in ordine. Et cum D. ei dixerit, quod hoc nullatenus admittendum est, quia clarè dixit, quod antequàm spatiatum irent, commisit d. eius famulis, ut in d. hospitio cœnam præpararent, adeo quod necesse est, quod antea ita deliberauerint, ideo dicat, quomodo, & qualiter ita antequàm de d. hospitio balistæ exirent, deliberauerunt cœnare in d. hospitio leonis argentei, & ita ob quam causam, & ad quem finem, & effectum cœnare eo sero uoluerũt potius in d. hospitio, quàm alibi. Respondit, io ho errato Signore hauendo detto, come è scritto, la uerità è che à caso ci risoluemmo andando à spasso d'andar à cena nella d. hosteria del leone d'argento, & passando auanti l'hosteria della balestra ordinai alli d. miei seruitori, che non

sò perche si restassero in casa, che ci preparassero la cena in d. hosteria del leone d'argento, doue andammo à cena senza altra causa, & senza altro effetto. Interrogatus, quare potius eo sero cœnauerunt in d. hospitio leonis argentei, in quo nunquàm antea cœnauerunt, & prandiderunt, quàm alibi. Respondit, Hor di questo io non sò dar conto à V. S. perche ci uenne detto così d'andar quella sera à cena in questa hosteria. Interrogatus, quis excitauit sermonem hunc de cenando illo sero in d. hospitio leonis argentei. Respondit, io non sò, che non me ne ricordo chi di noi fusse, che dicesse d'andar à cena quella sera in d. hosteria del leone d'argento. Et monitus, ut bene desuper cogitet, & dicat ueritatem, quis sermonem hunc excitauit de cœnando d. sero in d. hospitio leonis argentei, cùm non sit uerisimile, quod non recordetur, quia non sine aliqua causa eo sero deliberauerunt cœnare in d. hospitio, in quo nunquàm antea commederunt. Respondit, Signore uuole pure V. S. che andassimo quella sera à cena à qualche effetto in d. hosteria, & io li dico, che ci andassimo così à caso senza pensar altro come le ho detto, però io non ho à memoria, chi di noi mouesse questo ragionamento di andar quella sera à cena in d. hosteria. Interrogatus, quando ipse constitutus, & d. eius socij spatiatum iuerint d. sero per ciuitatem ante cœnam in d. hospitio leonis argentei, dicat, qui fuerunt ipsorum sermones, quos adinuicem contulerunt. Respondit, Noi non ragionassimo se non di cose allegre da giouani, hor d'una cosa, hora d'un'altra, come si fà tra i compagni andando à spasso. ragionammo in conclusione d'amore, di baie, & bagatelle, & di cose da ridere. Interrogatus, an dict. sero ita spatiatum euntes per ciuitatem inter hos sermones unquàm mentio habita fuerit de d. Xenio, Pluto, & Crasso, & dicat quomodo, & qualiter, & qua occasione. Respondit, Signor nò, che noi non ragionammo di questi miei Aduersarij quella sera andando così à spasso, à che proposito vuole V. S. che noi ne ragionassimo? poiche in uano n'hauerei ragionato con questi miei compagni, che non mi poteuano dare aiuto alcuno, come poteua il mio Procuratore, & Auuocato. Interrogatus, vt bene cogitet, an occasione cœnæ mentio aliqua habita fuerit de d. eius aduersarijs, & bene aduertat dicere veritatem, quoniam curia est de omnibus bene informata. Respondit, Hora mi souuiene, che V. S. me l'hà fatto uenir à memoria col dirmi così, è vero che con l'occasione della cena ne fu fatta mentione di questi miei aduersarij. Et monitus, vt modo dicat, quomodo, & qualiter occasione cœnæ mentio habita fuerit de d. eius aduersarijs, & bene aduertat, & dicat meram & puram veritatem. Respondit, io non sò, che non mi ricordo bene, chi fusse di questi miei compagni particolarmente, ma fu vno di loro, che disse verso di me, questa sera li uostri auuersarij staranno allegramente, che cenano insieme loro, & d. Crasso loro

Auuocato. Interrogatus, vt recenseat vlteriores sermones, quos desuper deinde habuerunt ipse constitutus, & dicti eius socij. Respondit, Non ci furono altri ragionamenti sopra di questo, che à me non importaua, se loro cenauano quella sera insieme, o nò. Interrogatus, an dictum fuerit vbi, & in quo loco simul d. sero cœnabant d. eius aduersarij, & d. eorum Aduocatus. Respondit, Chi disse che loro cenauano quella sera insieme, che come ho detto, non mi ricordo, chi particolarmente lo dicesse, disse ancora, che loro cenauano insieme in casa di Pasquilio Albo quella sera. Interrogatus, quomodo is sciuit, d. eius aduersarios, & Crassum aduocatum simul cœnaturos d. sero in d. domo d. Pasquilij. Respondit, Io non sò come lui se lo sapesse, ch'io non stetti à domandarglielo, & lui da se non lo disse. Interrogatus, quid responderit ipse constitutus ita audiens d. eius aduersarios cœnaturos d. sero in d. domo d. Pasquilij. Respondit, io non dissi altro, solo dissi, possono lor cenare allegramente, poiche hanno hauto la sententia in fauore. Interrogatus, ut dicat ueritatem, qui deinde fuerunt hac occasione ulteriores sermones inter ipsum constitutum, & d. eius socios. Respondit, Mi dissero questi miei compagni all'hora, o m Milone se bene hauete hauto la sententia contra, non però bisogna andarsi ad impiccare: stiamo con tuttoquesto allegramente, che tanto ue n'hauerete, & mi par che da questo ragionamento fussimo tirati al ragionamento di cenar noi ancora insieme quella sera. Interrogatus, in quo loco erant ipse constitutus, & d. eius socij d. sero eundo spatiatum per ciuitatem, quando ad hunc deuenerunt sermonem de simul cœnando d. sero. Respondit, io non sò in che luogo particolarmente fussimo, quando si venne io questo ragionamento perche andauamo a spasso per la città senza fermarci in luogo alcuno. Interrogatus, vt saltem dicat, quando ad hunc deuenerunt sermonem de simul cœnando d. sero, quanto distarent à d. hospitio leonis argentei. Respondit, io ho detto à V.S. che non sò particolarmente doue fussimo, quando quella sera, andando à spasso, si venne à questo ragionamento di cenar insieme, però ne anco posso dire, quanto nell'hora di questo ragionamento fussimo discosto da d. hosteria del leone d'argento, eramo bene vn buon pezzo discosto, perche mi ricordo, che doppo questo ragionamento caminamo un buon pezzo prima che giongessimo à d. hosteria. Interrogatus, an ita eũdo d. hospitium versus simul cœnaturi aliud propinquus hospitium reperierint. Respondit, Signor si, che ci sono altre hosterie per la strada, che noi facessimo, che prima si trouano, che la d. hosteria del leone d'argento. Interrogatus, quare ergo non cœnauerunt in propinquiori hospitio, quod in itinere erat post habitum d. sermonem de simul cœnando d. sero. Respondit, Già era stato detto d'andar' à cena nella d. hosteria del leone d'argento, & quando fu detto questo erauamo

mo uicini alla d. hosteria della balestra, doue passando dissi alli d. miei seruitori, che andassero à prepararci da cena in d. hosteria del leone d'argento, & però andammo à cena li, & non altroue. Interrogatus, quare ergo ita cœnare potius in d. hospitio leonis argentei deliberauerunt, quā in alio, & presertim in d. hospitio balistæ, quod eius solitum erat hospitium. Respondit, Io non sò mò dire la ragione di questo, perche essendosi venuto à questo ragionamento, come ho detto, fu detto così à caso senza pensar altro d'andar à cena in questa hosteria del leone d'argento, che non saprei dir à V. S. chi di noi lo dicesse.

De indicio ex nuncio ad explorandum aduersarijs.

Interrogatus, an ipse constitutus sciat, vbi sit domus d. Pasquilij. Respondit, Signor sì, ch'io sò doue è la casa di d. Pasquilio. Interrogatus, quantum distet d. domus d. Pasquilij à d. hospitio leonis argentei. Respondit, La casa di d. Pasquilio è poco lontana dalla d. hosteria del leone d'argento. Interrogatus, si d. domui d. Pasquilij aliquod hospitium propinquius sit, quàm sit d. hospitium leonis argentei. Respondit, Signornò, che non ci è nessuna hosteria, che sia piu uicina alla d. casa di Pasquilio, che la d. hosteria del leone d'argento. Interrogatus, an d. Pasquilius sit ipsius constituti amicus, & cum illo aliquam habeat conuersationem. Respondit, Signor sì, che d. Pasquilio è amico mio, ma amico però di à Dio, à Dio, che non ci ho piu conuersatione che tanto con lui, se bene alle uolte ci siamo parlati, come si fà. Interrogatus, an d. die ante cœnam in d. hospitio leonis argentei cum d. Pasquilio alloquutus fuerit ipse constitutus. Respondit, Signornò, che quel giorno io non li parlai al d. Pasquilio, anzi sono molti, & molti giorni, che non li ho parlato, che non hò che trattar con lui. Interrogatus, an ipse constitutus cognoscat quendam Baldansosum compatrem d. Pasquilij. Respondit, Signor sì, che lo conosco. Interrogatus, an ipse constitutus aliquid agere unquàm habuit, & habeat cum d. Baldansoso. Respondit, io ci hò che fare con questo Baldansoso, che mi deue parecchi scudi, che à punto adesso è gionto il tempo de pagamenti. Interrogatus, vbi tunc reperiebatur d. Baldansosus, & modo etiam reperiatur. Respondit, io non sò doue si trouasse, & si troui, perche l'altro giorno caualcò, & non sò se sia tornato. Interrogatus, an d. ipsius constituti famuli cognoscant d. Pasquilium. Respondit, io credo, che loro lo conoschino questo Pasquilio, che venendo loro cō me ci hāno visto parlar insieme. Interrogatus, an etiam d. eius famuli sciant domū d. Pasquilij. Respondit, io credo medesimamente, che loro sappino la casa di d. Pasquilio, perche un tempo fà m'occorse d'andarci, che hora non mi ricordo à che fare, & loro uennero con esso me, come era solito loro d'accōpagnarmi doue io andauo. Interrogatus, an d. die, uel sero, quo cœnauit ipse constitutus cum d. eius socijs in d. hospitio leonis argentei, d. e-

ius famuli alloquuti fuerint cum d. Pasquilio, & qua occasione. Respondit, Signornò, che loro non li parlorne à questo Pasquilio in quel giorno, ne in quella sera, perche il giorno sempre stettero con esso me fino à quell'hora, che li mandai à preparar da cena nella d. hosteria del leone d'argẽto, doue li trouammo doppo che tornammo da spasso, che haueuano già fatto preparar la cena. Interrogatus, an ergo d. eius famuli, vel alter ipsorum, & quis alloquuti fuerint cum d. Pasquilio, uel aliter ad illius domum se contulerint eo sero post d. commissionem illis datam de præparando cœnam in d. hospitio leonis argentei. Respondit, io non posso saper questo Signore perche in questo tempo io non li viddi, che andai a spasso con li d. miei compagni, & li trouai poi in d. hosteria del leone d'argento, & à che fare vuole V.S. che ci andassero? che ne loro, ne io haueuamo in quel tempo che fare con d. Pasquilio. Interrogatus, quando ipse constitutus commisit d. eius famulis, vt cœnam in d. hospitio leonis argentei præpararent, dicat, an etiam illis, uel alteri ipsorum commiserit, vt ad domum d. Pasquilij se conferrent, ad quid agendum, & qua sumpta occasione. Respondit, Signornò, ch'io non li commisi tal cosa, solo li dissi che ci preparassero da cena nella d. hosteria del leone d'argento. Et dicente D. quod hoc est expressum mendacium, quia commisit vni ex d. eius famulis, quod iret ad domum d. Pasquilij, ideo dicat quem miserit, ad quid agendum, & quà sumpta occasione. Respondit, io dico Signore, che questo non è vero, & non haueuo occasione alcuna di mandarci. Interrogatus, quomodo audeat tam audacter id negare, non ne ipse constitutus commisit d. Nebuloni, quod iret ad domum d. Pasquilij ad explorandum, an eo sero d. Xenius, Pluto, & Crassus iam ibi cœnaturi se contulerant, & quod illis ita repertis cœna pararetur in d. hospitio leonis argentei, ideó dicat desuper ueritatem, & quid deinde sibi retulerit d. Nebulo. Respondit, Questo non è vero Signore, & è una gran bugia come sono state l'altre, che ha detto questo tristo di Nebulone. Interrogatus, quid deinde dicat si d. Nebulo hoc etiàm deponet in eius faciem. Respondit, io li dirò, come li hò detto le altre uolte, che lui dice la bugia. Ex tunc D. ad conuincendum ipsum constitutum de mendacio, ipsumque disponendum ad ueritatem dicendam, mandauit iterum adduci in eius faciem d. Nebulonem. Qui sic adductus, delatoq; eidem iuramento de veritate dicenda, prout iurauit manu tactis &c. fuit per D. Interrogatus, vt dicat, an eo sero, quo cœnatum fuit in d. hospitio leonis argentei ipse contulerit se ad domum Pasquilij Albi, dicat ad quid agendum, cuius commissione, quos ibi reperijt, & quid d. constituto retulerit. Respondit, Signor si, che quella sera ci andai alla d. casa di Pasquilio, che me lo commise Milone qui mio patrone, ilquale mi disse, ch'io andassi à vedere, se Xenio, & Pluto suoi auuersarij, & Crasso loro Auuocato erano li

nò li à cena, come haueua inteso, che loro ci doueuano andar à cena, & che trouandoceli si preparesse da cena per lui, & per li compagni in d. hosteria del leone d'argento, cosi Ebrione, & io andammo, & restando Ebrione li all'hosteria, io andai à casa di d. Pasquilio, doue trouai, che apunto loro entrauano in casa; & me ne tornai alla d. hosteria, feci mettere in ordine da cena, & capitando poi Milone qui con d. Anippo, Caligola, & Trasone, & il seruitore di Anippo, io refersi tutto questo qui à Milone, ilquale disse, horsù sta bene, si metta in ordine da cena. Interrogatus d. constitutus, ut modò dicat quid respondeat prædictis. Respondit, Signore non è uera cosa, che costui dica, & dice la bugia in questo, come l'ha detta nell'altre cose. Replicante d. adducto, & io dico, che ho detto, & dico il uero in questo, come l'ho detto ancora nell'altre cose. Et cum duplicando diceret ipse constitutus uolens se erga d. adductum, come puoi tu dir questo sciagurato, tristo, che sei, che non hà garbo, ne è verisimile, che io mandassi cosi vn mio seruitore conosciuto per tale dalli miei auuersarij. Triplicando dixit d. adductus, io non sò se questo, che ho detto ha garbo, ò no, io sò che è vero, & perche io ero conosciuto per uostro seruitore, uoi mi ammonisti, che se mi fosse bisognato entrare in casa di Pasquilio per chiarirmi se questi vostri auuersarij ci erano, ò nò, io mettessi scusa di essere andato li da Pasquilio perche lui mi dicesse, quando era per tornare qui nella città Baldansoso suo compare, che li importaua assai il saperlo, perche li faceua bisogno, che li pagasse certi denari, che li doueua, che già era gionto il tempo. Cui statim quadruplicando d. constitutus ex se dixit. Veda V. S. quanta tristitia è in costui, & come vuol colorare la bugia sua. Et cum vterque ipsorum staret in dicto suo, D. mandauit d. adductum remoueri à loco examinis, & reponi ad locum suum, & continuando examen cum ipso constituto eundem Interrogauit, ac monuit, vt iam recedat a mendacijs, & dicat veritatem de d. accessu d. Nebulonis ad d. domum d. Pasquilij iussu ipsius constituti, & ad quem finem, & effectum certiorari voluit, an d. eius aduersarij cœnaturi eo sero se iam contulerunt in d. domum Pasquilij. Respondit, V. S. mi creda, che io non ce lo mandai, ne li commisi tal cosa, oh che tristo Signore è costui, come ha voluto colorar questa sua bugia col fatto di quel Baldansoso. Et dicente D. quod immo ex hoc apparet d. Nebulonem dicere veritatem, quia verum est, quod dicit de d. Baldansoso debitore ipsius constituti, de quo ipsemet supra dixit: ideo recedat ab eius pertinacia, & dicat veritatem de d. accessu d. Nebulonis ad domum d. Pasquilij, & an iussu ipsius constituti, & ad quem finem, & effectum certiorari voluit, an d. eius aduersarij iam essent in d. domo ibi cœnaturi. Respondit, E uero Signore, che d. Baldansoso è mio debitore, & lo sapeua d. Nebulone, perche hauendo bisogno di denari, mi doleuo in presentia sua, & di tutti, che non tornaua di

 supri,

fuori, & costui si ha preso questo per colore per adombrare questa sua bugia, veda V.S. se lui è cattiuo, & pieno di malitia.

Redit ad arma.

Interrogatus, quando ipse constitutus, & d. eius socij peruenerũt d. sero simul cœnaturi ad d. hospitium leonis argentei, dicat an adhuc armati essent, uel inermes. Respondit, Nissuno di noi haueua arme quando giongessimo alla d. hosteria del leone d'argento, perche andando à spasso innanzi cena non si assicurassimo della Corte nel primo tempo della notte, come gli hò detto vn'altra uolta.

Redit ad locum cęnæ sero homicidiorum commissorum.

Interrogatus, quæ hora erat, quando ipse constitutus, d. Anippus, Traso, & Caligula cœnauerunt d. nocte decima mensis huius in d. hospitio leonis argentei. Respondit, Io non sò precisamente, che hora se fusse quando quella sera cenammo in d. hosteria, ma poteua in ogni modo essere meglio di tre hore di notte. Interrogatus, an ipsi soli, vel alij etiam cum ipsis cœnauerint d. sero in d. hospitio leonis argentei. Respondit, Cenammo noi soli in una stantia separata, & nessun'altro cenò quella sera con esso noi in d. hosteria. Interrogatus, qui nam inseruiuerunt d. sero in d. hospitio ipsis discumbentibus. Respondit, Ci seruirono li nostri seruitori, cioè li d. dui miei seruitori, & quel d'Anippo, oltre all'hoste, che ci portaua la robba in tauola, che li nostri seruitori ci dauano da bere, & faceuano altri seruitij, che occorreuano alla tauola. Interrogatus, an dum cœnabant d. sero in d. hospitio, vel post cęnam aliqui, & qui ad ipsos superuenerint. Respondit, Signornò, che non venne nissuno quella sera li da noi, ne mentre cenammo, ne doppo cena. Interrogatus, cuius expensis d. cœna d. sero in d. hospitio leonis argentei præparata fuerit. Respondit, Cenammo quella sera in d. hosteria del leone d'argento alle mie spese, ch'io pagai l'hoste del mio. Interrogatus, quare non etiam d. eius socij eorum partem soluerint expensas d. cœnæ, cum ad tabernam accesserint. Respondit, Che sò io Signore io mandai, come ho detto li miei seruitori à preparare la cena, & pagai l'hoste, li d. miei compagni non dissero cosa alcuna di pagare, & io non li dissi niente, & cosi io pagai la cena.

Redit ad conuocationem sociorum ante homicidium.

Interrogatus, vt dicat veritatem, an ipse constitutus conuocauerit d. eius socios, & ita eos ad cœnandum in d. loco inuitauerit, & ob quam causam, & ad quem finem, & effectum. Respondit, Signornò, ch'io non li radunai insieme altrimente, ne li chiamai, ne inuitai à cena, ne in quel luogo, ne altroue, passò la cosa come ho detto à V. S. di sopra. Interrogatus, vt recenseat iterum, quomodo res ista se habuerit. Respondit, Io l'ho già detto Signore, & mi referisco à quanto hò detto. Et instante D. vt præcise respondeat, nec se referat ad superius dicta, de

quibus

quibus verisimiliter, si verum dixit, recordari debet, & ita recenseat iterum, quomodo res ista se habuerit. Respondit, Vennero quella sera questi miei compagni li da me nell'hosteria della balestra da lor posta, & andando à spasso, un di loro, che non mi ricordo, chi fusse, disse verso me, che li d. miei auuersarij cenauano insieme quella sera in casa di d. Pasquilio, & cosi si uenne à dir di cenare noi ancora insieme quella sera. Interrogatus, vt melius cogitet dicere veritatem, quia si res ita se habuisset, non magis cœnatum fuisset d. sero expensis ipsius constituti, quàm d. eius sociorum: ideo cum suis solum expensis cœna præparata fuerit, satis arguitur, quod ipse illos inuitauit, & ita illos conuocauit, ad dictumque hospitium duxit, ideo dicat veritatem, & ob quam causam, & ad quem finem, & effectum ita illos ad cœnam duxerit ad d. hospitium. Respondit, La cosa fu come ho detto, & non altrimente, io non li inuitai, ne fu cenato in d. hosteria quella sera per effetto alcuno. Interrogatus, quomodo ergo d. Anippus, Traso, & Caligula ita simul se congregauerunt d. sero, & ad ipsum constitutum se contulerunt. Respondit, io non sò Signore come loro si accompagnassero insieme, & perche venissero li da me, si debbono accompagnare come fanno li amici, & vennero à spasso li da me. Interrogatus, & monitus, quomodo adhuc velit ita asserere, cum & expensæ cœnæ, quas de suo soluit, & missio Nebulonis ad domum d. Pasquilij, ut certioraretur, an ibi essent d. eius aduersarii, & accessus ad cœnam ad d. hospitium, in quo commedere non erant soliti totum contrarium indicent, quod præcedente inter eos tractatu d. eius socii ad ipsum simul venerint d. sero, & data opera sic cœnauerunt in d. hospitio propinquiori d. domui d. Pasquilij, ideo fateatur veritatem, & recedat omnino à mendaciis. Respondit, io non ce li feci uenire li da me quella sera questi miei compagni, li quali vennero da lor posta, & andammo à cœna in quell'hosteria del leone d'argento nel modo, che ho già detto senz'altro effetto, & disegno, & non è vero, ch'io mandassi Nebulone per sapere se d. miei auuersarii erano in quella casa di Pasquilio, che à me non importaua cosa alcuna il saperlo, e non saperlo. Et D. adhuc dicente, quod negare nullo modo potest misisse d. Nebulonem ad explorandum, an d. eius aduersarii adessent in domo d. Pasquilij, & cum ita illum miserit, satis colligitur, quod sua intererat id scire, cum aliter verisimiliter non misisset, unde ex hoc, & aliis prædictis contra ipsum urgentibus indiciis uerisimiliter etiam dicitur congregasse eo sero d. eius socios, ideo se disponat ad dicendum veritatem, & caueat à mendaciis. Respondit, io non so tante cose Signore, la uerità è, ch'io non ci mandai Nebulone à casa di d. Pasquilio, & li d. miei compagni uennero da lor posta quella sera li da me, & senza altro fine, & effetto andammo à cena nella d. hosteria del leone d'argento nel modo, che ho detto à V. S. la quale pur mi creda, che sta cosi,

X 2 & non

& non altrimenti. *De indicio ex loco, & tpe insidiarum ante homicidia.*

Interrogatus, quid deinde fecerint ipse constitutus, & d. eius socii d. sero post cœnam. Respondit, Doppo che hauemmo cenato quella sera io, e li d. miei compagni nella d. hosteria del leone d'argento, andammo à spasso per la città. Interrogatus, quæ hora erat, quando ita d. sero post cœnam exiuerunt de d. hospitio leonis argentei. Respondit, io non sò che hora precisamente si fusse, poteua bene essere circa le sette, ò otto hore di notte. Interrogatus, quid ergo fecerint ipse constitutus, & d. eius socii d. sero post cœnam, quæ fuit circa tertiam horam noctis, ut supra dixit, usq; ad d. horam septimam, vel octauam, qua de d. hospitio exiuerunt. Respondit, Doppo che hauemmo cenato, li d. nostri seruitori andorno à cena ancor loro nella medesima hosteria, & noi restammo a confabulare insieme lì alla tauola, & seguimmo cosi il confabulare fino che in d. hora vscimmo di d. hosteria, che andammo à spasso per la città. Interrogatus, qui fuerunt sermones, quos ita d. sero post cœnam adinuicem contulerunt. Respondit, Li nostri ragionamenti furno di burle, & baie da giouani, come siamo noi, che ragionamenti vuole V. S. che fussero tra noi. Interrogatus, vt dicat veritatem, an d. sero post cœnam sermonem aliquem habuerint modo aliquo, & quomodo, & qualiter de d. eius aduersarijs. Respondit, Signornò, che noi non ragionassimo quella sera doppo cena, come ne anco prima di d. miei auuersari, che non pensauo alli fatti loro. Et dicente D. quod cum ante cœnam miserit d. Nebulonem ad explorandum an d. eius aduersarii essent in d. domo d. Pasquilii, & relatum sibi fuerit illos adesse, satis verisimile est, quod ante, & post cœnam de illis sermones aliquos habuerint, illos igitur recenseat, & dicat ueritatem. Respondit, V. S. pur vuole, ch'io mandassi à uedere, se d. miei auuersarii erano in d. casa di Pasquilio; non è vero questo Signore in conto alcuno, & non ragionammo quella sera altrimenti di d. miei auuersarii ne inanzi, ne doppo cena. Interrogatus, quid etiam fuerint d. eorum famuli d. sero post cœnam. Respondit, Loro non fecero cosa alcuna, stettero li per l'hosteria. Interrogatus, an d. eorum famuli post cœnam steterint in d. loco, vbi d. sero cœnauerunt, & ad inuicem confabulabant. Respondit, Doppo che questi nostri seruitori hebbero cenato, vennero li da noi per uedere, come si fa, se voleuamo cosa alcuna, & non dicendoli noi altro, loro si leuorno di li, & stauano cosi (cred'io) per l'hosteria, che poi uolendo noi uscir fuora, & andar à spasso, li chiamammo, che erano li per l'hosteria, & uscimmo fuora cosi à spasso tutti insieme.

Redit ad Arma.

Interrogatus, an d. eorum famuli post cœnam exiuerunt de d. hospitio leonis argentei, antequàm ipse constitutus, & d. eius socij inde recesserint. Respondit, Signor nò, che li d. nostri seruitori non vscirno

doppo

doppo cena dall'hosteria prima che noi ci partissimo, che io non mandai li miei in luogo alcuno, nè anco d. Anippo il suo, che quando ci partimmo, loro erano lì, & vscimmo tutti insieme, come ho detto. Interrogatus, vt bene cogitet ipse constitutus dicere veritatem, an d. sero post cœnam miserit d. eius famulos ad aliquem locum ex d. hospitio leonis argentei, ac etiam Anippus suum. Respondit, io ho già detto à V.S. che quella sera nè Anippo, nè io mandammo fuori di d. hosteria li nostri seruitori, non occorre ch'io ci pensi più altrimente, perche questa è la verità. Interrogatus, quando ipse constitutus, & d. eius socij, & eorum famuli post cœnam d. sero discesserunt ex d. hospitio leonis argentei, dicat, an armati, vel inermes inde exiuerint. Respondit, Noi in verità Signore per dire il uero portammo l'arme quando quella sera ci partimmo doppo cena dalla d. hosteria del leone d'argento. Interrogatus, ut exprimat qualitatem armorum, quæ d. sero ita detulerint, & an omnes, vel aliqui ipsorum, & qui particulariter illa detulerint. Respondit, Tutti noi portammo l'arme, cioè Anippo, Trasone, Caligola, & io, & li nostri seruitori ancora, cioè li d. Nebulone, & Ebrione, & il d. seruitore d'Anippo. Et instante D. pro euacuatione præcedentis interrogatorij respectu qualitatis d. armorum. Subdit l'arme, che noi portammo quella sera vscendo dalla d. hosteria del leone d'argento doppo cena furono queste, ch'Anippo, Trasone, & Caligola, & io portámo vna storta per vno, Nebulone, & Ebrione miei seruitori, portorno vna mezza spada, non sò poi che arme si portasse il seruitore d'Anippo, che non me ne ricordo precisamente, che non ci feci più fantasia, che tanto. Interrogatus vnde, & quomodo d. arma habuerunt ipse constitutus, & d. eius socij, ac eorum famuli eo sero, cum, vt supra dixit, ante cœnam inermes discesserunt ex d. hospitio balistæ, & inermes se contulerint ad d. hospitum leonis argentei. Respondit, E' vero Signore, che non portammo arme, quando quella sera doppo che fummo andati à spasso, andasimo à cena nella d. hosteria del leone d'argento, ma doppo cena mandámo per le d. arme nella d. hosteria della balestra. Interrogatus de nomine illorum, qui se contulerunt pro d. armis dictò sero post cœnam ex d. hospitio leonis argentei. Respondit, Ci andorno per quest'arme li d. miei seruitori, & quello d'Anippo. Interrogatus quis miserit d. famulos d. sero ad d. hospitium balistæ pro d. armis. Respondit, Ce li mandai io Signore questi nostri seruitori per le d. armi quella sera. Interrogatus, si ergo ipse constitutus ita post cœnam d. sero misit d. famulos pro d. armis ad d. hospitium balistæ ex d. hospitio leonis argentei, dicat, quare supra dixit, quod d. sero non miserat post cœnam extra d. hospitium leonis argentei d. famulos. Respondit, Perdonemi V. S. di gratia, io ho detto così di sopra, che non mi souuenne, ch'io li hauessi mandati per le d. armi. Et dicente D.

quod

quod mendacium non dicitur sine dolo, propterea dicat veritatẽ, quare dixit, d. famulos non misisse d. sero post cęnam extra d. hospitium, si eos misit ad d. hospitum balistæ pro d. armis. Respondit, io ho detto questa bugia, che non pensai più che tanto non souuenendomi all'hora (come ho detto) d'hauerli mandati, che m'è souuenuto domandandomi V. S. delle armi. Interrogatus, in quo loco particulari d. hospitij balistæ essent d. arma, pro quibus se contulerint eo sero famuli prædicti. Respondit, Erano queste armi lì nella camera mia nella detta hosteria della balestra. Interrogatus, quomodo ipse constitutus haberet d. arma in d. loco, cum talia arma ipsum non habere, & arma non detulisse d. eius socios supra dixerit, & bene aduertat dicere veritatem. Respondit, E' vero, che li d. miei compagni non portorno arme quando quella sera ritornorno da me in d. hosteria della balestra; & io non haueuo di mio altre arme, che la spada, & il pugnale, & quelle altre arme che portammo doppo che vscisimo dell'hosteria del leon d'argento doppo cena, erano di Filippo Malealbergo di qui. Et instante Domino pro vlteriori præcedentis interrogatorij euacuatione, ut dicat, quomodo ita d. arma d. Filippi haberet ipse constitutus in d. eius camera in d. hospitio balistæ. Respondit, Dirò à V. S. come queste arme erano in camera mia. Questo Filippo con certi amici suoi, ch'io non conosco, fugirno l'altra sera in d. camera mia armati di queste arme, che diceuano, che la corte li era dietro, che dubitauano di esser presi, perche senza licentia portauano d. armi, & cosi le lasciorno lì, dubitando che la corte non li aspettasse, ò rincontrasse nel ritornar à casa, & non ci sono poi tornati per le d. armi, nè ci hãno mandato per esse. Interrogatus, & monitus, ut bene aduertat dicere ueritatem de, & super d. armis, ne si desuper in mendacio deprehendatur, aliquid deterius sibi contingat. Respondit, Questa è la uerità Signore, che le dette armi furono lasciate quella sera in camera mia, come ho detto. Et dicente Domino, quod caueat adhuc à mendacijs bene cogitans, quod curia est bene informata, quomodo, & qualiter d. arma eo sero haberet ipse constitutus in d. eius camera. Respondit, Non può V. S. hauer altra informatione, se non che d. armi erano quella sera in camera mia nel modo che ho detto, perche questa è la verità. Interrogatus, an d. famulis, quos misit eo sero pro armis, specialiter iniunxerit, quæ arma deferre deberent ex d. hospitio balistæ. Respondit, Signor nò, ch'io non li dissi che arme douessero portare; simplicemente li dissi, che andassero per l'arme, che voleuamo quella sera di nuouo doppo cena andar à spasso. Interrogatus, an saltem illis dixerit, quot arma, & pro quibus ipsorum arma deferre deberent ex d. hospitio balistæ. Respondit, Signor nò, che nè anco gli dissi, quante arme douessero portare, nè perche le douessero portare, che simplicemente gli dissi, che andassero per

l'arme. Interrogatus, quare ergo d. eius famuli ultra arma ipsius constituti, & ipsorum detulerunt etiam d. arma præfati Philippi. Respondit, io non sò Signore, perche loro pigliassero anco quest'arme di Filippo, solo io li dissi simplicemente, che andassero per l'arme. Subdens postea ex se cum aliquantulum stetisset cogitabundus. Potrebbe essere, che loro pigliassero queste armi di Filippo, perche portassero ancor l'arme detti Trasone, Caligola, & Anippo, & il seruitor suo, che non haueuano portato arme quella sera, nè nella detta hosteria della balestra, nè in quella del leone d'argento. Interrogatus, vt dicat veritatem, an d. famulis iniunxerit, vt arma deferrent ex d. hospitio balistæ non solum pro ipso constituto, sed etiam pro dictis eius socijs. Respondit, Signor nò, ch'io particolarmente non li commisi, che portassero l'arme per li d. miei compagni, che altro non gli dissi, se non che andassero per l'arme, & loro portorno l'arme, che ho detto, che seruirno per me, & d. miei compagni, & per loro ancora, & per il seruitore d'Anippo. Interrogatus, an saltem particulariter iniunxerit d. eius famulis, vt arma deferrent pro ipsismet etiam, & quare. Respondit, Signor nò, ch'io non gli dissi à d. seruitori, che portassero per loro ancora l'arme, che sempre, ch'io la portauo di notte ò solo, ò in compagnia di d. miei compagni, loro ancora la portauano senza ch'io le ne dicessi altro. Et dicente Domino, quod non est verisimile, quod d. eius famuli d. arma, quæ aliena erant, detulissent tam pro ipso constituto, quàm pro d. eius socijs, & ipsis etiam famulis, nisi particulariter, & expresse hoc illis iniunxisset, ideo dicat desuper ingenuè veritatem. Respondit, io non gli commisi à d. miei seruitori tal cosa veramente Signore, che altro nõ gli dissi, che quanto ho detto di sopra. Interrogatus, quid deinde fecerit ipse constitutus, & d. eius socij de d. armis d. Philippi. Respond. Riportammo d. armi in d. hosteria della balestra, quando doppo, che fussimo andati à spasso quella sera doppo cena, che cenammo nell'hosteria del leone d'argento, vi ritornasimo, come ho detto à dormire, che la matina poi ci partimmo, ch'io fui preso dalla corte nel modo che ho detto di sopra. Interrogatus, quando ita ex d. hospitio balistę deinde eo mane discesserunt ipse constitutus, & d. eius socij dicat quid fecerint de d. armis d. Philippi. Respondit, Noi lasciammo d. arme di Filippo in d. hosteria della balestra nella detta mia camera, quando la matina ci partimmo di lì. Interrogatus, an ita relinquendo d. arma in d. loco, illa consignauerit hospiti, vel alteri, & cui. Respondit, Signor nò, che non consegnammo dette arme di Filippo nè all'hoste, nè ad altri. Interrogatus, an, licet d. arma d. Philippi discedens hospiti non consignauerit, saltem d. hospitem certiorauerit d. arma esse d. Philippi, vt si ipse Philippus illa voluisset, habere potuisset. Respondit, Signor nò, che nè anco io dissi all'hoste di chi fussero dette arme,

che

che ce ne partimmo da detta hosteria della balestra, cosi auanti giorno, senza far motto all'hoste, & non pensai altrimenti nelle dette armi. Et Domino subiungente, quod hoc vtique signum est, quod d. arma non erant d. Philippi, cum si illius fuissent, verisimiliter illa hospiti consignasset, vel aliter illi dixisset, quod erant d. Philippi, ut illi petenti restituere posset, ideo dicat veritatem, an d. arma aliter ibi cõgregauerit, cum sua non essent, & quomodo, & qualiter, & ob quam causam, & ad quem effectum. Respondit, io non gli dissi altro all'hoste di queste armi, che non ui pensai, & non erano in camera mia, se non nel modo, che ho detto di sopra. Interrogatus, quare non commisit d. eius famulis, ut d. arma deferrent, quando eis commisit, vt irent ad d. hospitium leonis argentei ad præparandum cœnam. Respondit, All'hora non ci pensai più che tanto, che doppo cena douessimo portar l'arme, però io non li dissi altro dell'arme quando gli commisi, che andassero à prepararci da cena in detta hosteria del leone d'argento. Interrogatus, quomodo deinde post cœnam eo sero cogitauerit arma deferre. Respondit, Doppo cena ci pensammo di portar l'arme, che tra noi cominciammo à dire d'andar di nuouo doppo cena à spasso prima che andassimo à dormire, & di portar cosi l'arme, che non mi ricordo chi fusse di noi, che dicesse dell'arme. Et monitus, ut bene cogitet, & ad eius memoriam reducat, quis eo sero post cœnam dixerit de armis, & qua verè occasione. Respondit, io veramente non mi ricordo, chi di noi fusse, che dicesse dell'arme, ma senza occasione, & che però ci si mandò, che se me ne ricordassi, lo direi, che non m'importa. Interrogatus, quare potius eo sero arma detulerunt ipse constitutus, & d. eius socij, & seruitores post cœnam, quàm ante cœnam. Respondit, io non sò che dire ueramente Signore fù detto cosi dell'arme, che, come ho detto, non sò chi di noi lo dicesse, oltre che innanzi cena non la portammo dubitando de birri, che doppo cena à quell'hora, che uoleuamo vscire di detta hosteria del leone d'argento, li birri non sono soliti andar molto à torno. Et dicente Domino, quod timor birruariorum, qui adesset, uel cessaret, non est causa deferendi, vel non deferendi arma, sed aliã causam adfuisse dicendum est, illam igitur exprimat, & dicat ueritatem. Respondit, Noi veramente non portammo l'arme quella sera doppo cena per causa, & effetto alcuno, ma come fanno i giouani, & come l'haueuamo altre volte portate à risico nostro, come ho detto di sopra. Et Domino subiungente, quod qui se armat, cogitat de rixa, quod tanto magis præsumẽdum est de ipso constituto, & d. eius socijs, quia cœnauerunt d. sero in d. hospitio, in quo amplius non commederant, & miserunt pro d. armis, & arma non solita ab eis deferri detulerunt, ideo uelit ingenuè fateri veritatem de uera causa delationis d. armorum eo sero post cœnam. Respondit, io

non

non sò quel che la legge si presuma contra quelli, che portano l'arme: Io sò questo, che non portammo l'arme quella sera per effetto alcuno, che la portammo come hò già detto, come fanno i giouani, à risico nostro. Interrogatus, quare deinde eo mane insalutato hospite discesserunt de d. hospitio balistæ, prout ita insalutato hospite discessisse supra dixit. Respondit, Non feci motto all'hoste quella matina, perche non era mio solito à fargli motto, che lasciauo le chiaue nella porta della camera, quando altre volte m'occorreua di tornare à casa.

Redit ad locum insidiarum.

Interrogatus, quid fecerint ipse constitutus, & prædicti eius socij, & famuli postquàm d. sero post cœnam exiuerunt de d. hospitio leonis argentei. Respondit, Noi andammo à spasso, come ho detto già per la città, nè facemmo altro. Interrogatus, per quæ loca ciuitatis spatiatum iuerint ipse constitutus, & d. eius socij, & famuli. Respondit, Andammo Signore à spasso per diuersi luoghi della città quella sera dopò cena, come haueuamo fatto innanzi cena, che non saprei dire à V.S. tutti i luoghi doue andassimo così particolarmente, che non ci abadai più che tanto. Interrogatus, an eundo ita spatiatum eo sero contigerit, quod ipse constitutus, & d. eius socij, & famuli moram traxerint in aliquo loco. Respondit, io non ho memoria, che quella sera, andando noi così à spasso doppo cena ci fermassimo in luogo alcuno. Subdens postea ex se, aspettate Signore, & cum aliquantulum stetisset cogitabundus, subdidit, io ci pensauo Signore; ma in vero non mi viene à memoria, che ci fermassimo in luogo alcuno quella sera andando à spasso. Interrogatus, an sciat, vbi sit in d. ciuitate locus crucis Tirouerì. Respondit, Signor sì, ch'io sò, doue è questo luogo della croce di Tirouero. Interrogatus, vt describat d. locum, & dicat, in qua parte ciuitatis positus sit. Respondit, io non saprei mò descriuere questo luogo; ma è vicino alla casa di d. Pasquilio. Interrogatus, an etiam sciat, ubi sit domus habitationis d. eius aduersariorum. Respondit, Signor sì, ch'io sò la casa loro, non vuole V.S. ch'io la sappia, che gl'ho fatti citar molte volte. Et ad opportunam Domini interrogationem dixit, sò ancora la casa del d. Aduocato di d. miei Aduersarij, che è nella medesima contrada. Interrogatus, qui ergo discederet ex domo d. Pasquilij, & ire vellet ad domum d. eius Aduersariorum, & Aduocati, dicat, quòd iter facere coactus esset. Respondit, Chi partisse da casa di d. Pasquilio per andare à casa di d. miei Aduersarij, & loro Auuocato, li conuerrebbe passare per il detto luogo della croce di Tirouero. Subdens ad opportunam Domini interrogationem, ueramente non può passare per altra strada, che per la detta della croce di Tirouero, chi parte dalla casa di d. Pasquilio per andar alla casa di d. miei Auuersarij. & loro Auuocato, che tutti stanno nella medesima cõtrada.

Interrogatus, vt dicat veritatem, an per d. locum crucis Tirouerí d. sero postquàm cœnauerunt in d. hospitio leonis argentei transiuerint eundo spatiatum. Respondit, Signor sì, che ci passassimo andando quella sera à spasso doppo cena per questo luogo della croce di Tirouero. Interrogatus, quæ hora erat, quando d. sero ita transiuerunt per d. locum crucis Tirouerí. Respondit, io non sò che hora si fusse; ma subito usciti dalla detta hosteria del leone d'argento doppo cena passassimo di lì, che è luogo uicino à d. hosteria. Interrogatus, an tunc moram aliquam traxerint in d. loco ipse constitutus, & d. eius socii, & famuli. Respondit, Signor nò, che noi non ci fermammo in questo luogo della croce di Tirouero, quando ci passassimo, come hò detto, vsciti di detta hosteria, che attendessimo à caminare. Interrogatus, an eo sero contigerit, quod alijs etiam vicibus transiuerint ipse constitutus, & d. eius socij, & famuli per dictum locum crucis Tirouerí, & dicat veritatem. Respondit, Aspettate Signor ch'io ci pensi vn poco. Et cum aliquantulum stetisset cogitabundus subdit. Io non me ne ricordo, se di nuouo quella sera passassimo per questo luogo della croce di Tirouero. Et monitus, ut melius adhuc desuper cogitet, & ad eius memoriam reducat, an eo sero iterum transiuerint per d. locum crucis Tirouerí; nec verisimile est, quod non recondetur, cum memoria tenuerit, quod per d. locum transiuerunt statim quod ex d. hospitio leonis argentei exiuerunt. Respondit, Hora mi ricordo Signore, che noi ci passasimo vn'altra volta, che mi è souuenuto, perche mi son ricordato, che quãdo fusimo lì, sonorno le noue hore di notte. Interrogatus, quid fecerint ipse constitutus, & d. eius socii, & famuli, postquàm d. hora nona noctis transierunt per d. locum crucis Tirouerí. Respondit, Noi non facesimo altro, all'hora ce ne andammo alla uolta della detta hosteria della balestra à dormire, & la matina ci partissimo, come ho detto. Interrogatus, quando ita ipse constitutus, & d. eius socij, & famuli peruenerunt d. hora nona noctis ad d. locum crucis Tirouerí, dicat, an ibi moram aliquam traxerint, & per quantum tempus. Respondit, Signor nò, che noi non ci fermasimo altrimenti in questo luogo, à che fare vuole V.S. che ci fermasimo, noi attendemmo à caminare per andare à dormire. Interrogatus, & monitus, ut uelit desuper dicere ueritatem, quæ bene curiæ nota est: ideo dicat, an moram traxerit in d. loco, & per quantum tempus, & ob quam causam. Respondit, Questa è la uerità, che noi non ci fermammo altrimenti in questo luogo. Interrogatus, & monitus, quomodo audeat in hoc mendacio persistere, cum curiæ iam constet, quod ipse constitutus, & d. eius socij, & famuli statim exeundo de d. hospitio leonis argentei, se contulerunt ad d. locum crucis Tirouerí, nec inde discesserunt, nisi d. hora nona noctis iam pulsata. ideo recedat à mendacijs, & dicat desu-

per veritatem, & quare ita in dict. loco tam longam moram traxerunt, & ad quem finem, & effectum. Re pondit, Non è vero Signore, che noi ci fermassimo in questo luogo, che passandoci attendemmo al viaggio nostro verso l'hosteria della balestra per andar à dormire, come ho detto di sopra, & la corte non può hauer per la verità altra informatione, che questa. Interrogatus, quid dicet, si de d. mora in d. loco in faciem deponent d. eius famuli. Respondit, io dirò, che dicono la bugia, come han detto nel resto ancora. Ex tunc Dominus ad conuincendum ipsum constitutum de mendacio, ipsumque disponendum ad veritatem dicendam mandauit in eius faciem iterum adduci d. Nebulonem. Qui sic adductus, delatoque eidem iterum iuramento de veritate dicenda, prout iurauit manu tactis, &c. fuit per Dominum interrogatus, vt dicat, ad quem locum Milo hic præsens eius Dominus, prædicti illius socij, ipse Adductus, & alij prædicti famuli statim, quod post cœnam exiuerunt de d. hospitio leonis argentei, se contulerunt. Respondit, Subito che noi vscimmo quella sera doppo cena dalla d. hosteria del leone d'argento, andammo alla croce di Tirouero, senza che prima andassimo altroue. Interrogatus, an ibi moram aliquam traxerint, & quam moram, & per quantum tempus. Respondit, Quando noi andammo, come ho detto, al detto luogo della croce di Tirouero, ci fermassimo lì, & non ci partimmo di lì se non sonate noue hore. Subdens ad opportunam Domini interrogationem: Doppo cena quella sera non andammo altrimenti à spasso, che vsciri dall'hosteria ci fermammo in quel luogo, come ho detto nel mio esamine. Ex tunc Dominus volens se erga d. Milonem constitutum, eundem interrogauit, quid modo respondeat prædictis. Respondit, Che vuole V.S. ch'io dica, io mi trouo il più confuso huomo del mondo uedendo come questi tristi de miei seruitori mi assassinano di questa maniera con tante bugie, che dicano, che questo ancora, che dice adesso, è vna marcia bugia. Replicante d. Adducto. Patrone mio habbiate patienza, questo, ch'io dico è la verità, & piacesse à Dio, che non si fusse fatto altro, che di star in quel luogo, come ci stessimo, che sarebbe mãco male. Et cum vterque ipsorum staret in dicto suo, Dominus mandauit d. adductum reponi ad locum suum, & successiuè adduci d. Ebrionem. Qui sic adductus, delatoque etiam eidem iterum iuramento de veritate dicenda, prout iurauit manu tactis, &c. fuit per Dominum interrogatus, vt dicat veritatem, ad quem locum Milo præsens eius Dominus, prædicti illius socij, ipse adductus, & alij illorum famuli peruenerunt statim, quod post cœnam exiuerunt de d. hospitio leonis argentei. Respondit, Quando noi vscimmo dalla detta hosteria del leone d'argento cenato che hauemmo, andammo alla croce di Tirouero. Interrogatus, an ibi moram aliquam traxerint, & per quantum tempus.

 Respon-

Respondit, Signor sì, che noi ci fermammo in questo luogo, nè ci partimmo de lì fin sonate le noue hore. Interrogatus d. constitutus, vt modo dicat, quid etiam prædictis respondeat. Respondit, io non sò, che dire altro, se non che sono assassinato da costui ancora con queste sue bugie, che non è vero questo, che lui dice: perche non ci fermammo altrimenti in questo luogo. Replicante d. adducto, io non assassino nè voi patrone, nè alcuna persona, la uerità è quella che ho detto, & così è, & non altrimenti. Et cum vterque ipsorum staret in dicto suo, Doinus mandauit d. adductum reponi ad locum suum; & continuando examen cum ipso constituto, ipsum interrogauit, monuit, & hortatus fuit ad dicendum veritatem de mora prædicta, quam traxit in dicto loco crucis Tiroueri, & dicat ob quam causam, & ad quem finem, & effectum tam longam moram traxit in dicto loco. Respondit, Non essendomi fermo in questo luogo, che questi miei seruitori dicono di questo la bugia, come l'han detta dell'altre cose, non posso dire il resto, di che Vostra Signoria mi domanda.

Redit ad explorationem de aduersarijs, an post cœnam adhuc manerent domi Pasquilij.

Interrogatus, quando ipse constitutus, & d. eius socij, & famuli transiuerunt d. sero ante dictum locum crucis Tiroueri, dicat, an adhuc d. eius aduersarij domi essent d. Pasquilij, ibique manerent. Respondit, Io non sò Signore se loro erano ancora in casa di d. Pasquilio, quando noi passammo per detto luogo della croce di Tirouero quella sera ritornando à casa cioè alla detta hosteria della balestra. Interrogatus, an dicto sero post cœnam miserit d. Nebulonem eius famulum, uel alium ad d. domum d. Pasquilii, & quem, & ad quid agendum. Respondit, Signornò, ch'io non ci mandai doppo cena à casa di d. Pasquilio, ne Nebulone, ne alcuno altro, come ne anco innanzi cena ci haueuo mandato. Interrogatus, & monitus, vt bene aduertat, ne desuper implicet se in mẽdacio, ideo dicat ueritatem, an miserit dicto sero aliquem post cœnam ad domum d. Pasquilii ad explorandum, an adhuc ibi essent d. eius aduersarii. Respondit, io ho detto, che non ci mandai, ne inanzi, ne doppò cena à casa di d. Pasquilio, ne per questo effetto, che non m'importaua sapere, se loro ci erano, o nò, ne per alcuno altro effetto, & il medesimo hora replico à V. S. laquale ha torto à domandarmi di queste cose. Interrogatus, an licet non miserit aliquem post cœnam ad explorandũ, an adhuc d. eius aduersarii manerent domi d. Pasquilii, aliunde tamen id sciuerit, & dicat quomo, & qualiter. Respondit, Signornò, che ne anco per altra via seppi, che d. miei Aduersarii fussero in d. casa di Pasquilio doppo cena, quando passamo per detto luogo della croce di Tirouero, che non seppi altro quella sera, se non quanto vno di detti miei compagni mi disse, come questi miei aduersarii cenauano quella sera

in casa di d. Pasquilio, come ho detto di sopra. Et dicente Domino, quod sicut ante cœnam miserat d. Nebulonem ad domum d. Pasquilii ad explorandum, an d. eius aduersarii ibi cœnaturi peruenerāt, ita etiam eadem ratione verisimile est, quod post cœnam eundem, uel alium miserit ad explorandum, an adhuc ibi essent, & manerent eo tempore, quo ad d. locum crucis Tiroueri peruenerunt ipse cōstitutus, & d. eius socii, ideo recedat à mendaciis, & dicat desuper ingenue veritatem. Respondit, Io non sò quel che sia uerisimile, o nò; la verità, è che non ci mandai in conto alcuno per sapere se d. miei aduersarij erano ancora in quel l'hora in casa di d. Pasquilio, & se non ci mandai inanzi cena, come ho detto, non può esser uerisimile, che ci mandassi doppo cena, che come ho detto, non m'importaua di sapere se loro ci erano, ò nò. Et Domino replicante, quod cum iam ipse constitutus deliberasset occidere d. eius aduersarios, ut hunc malum eius animum propalauit inter epulas in d. hospitio parui cerui, & post cœnam cum d. eius sociis se contulerint d. sero ad d. locum crucis Tiroueri, ibiq; moram traxerint, satis uerisimile fit, quod uoluerit certiorari eo tempore, an adhuc domi d. Pasquilii manerent d. eius aduersarii, ut malum hunc eius animum ad effectum perduceret, ideo dicat desuper veritatem, & quomodo, & qualiter post cęnam de hoc certiorari quæsiuerit. Respondit, Io dico à V. S. ch'io nō ho hauto mal animo di far dispiacere alcuno à questi miei auuersarii, ne mai con parole, ne con fatti ho mostro altro animo, & nō hò cercato di sapere se d. miei auuersarii erano, o nò in casa di detto Pasquilio, questa è la verità, & perde il tempo V. S. in tentarmi per sapere altrimente. Et Domino subiungente, quod de malo ipsius animo, & quod illum executioni mandare uellet, satis, superq; constat ex prædictis minis, & quia post illas implorauit à d. eius sociis auxilium, opem, & fauorem, & deinde illos duxit ad cœnam in d. hospitio leonis argētei uicinum domui d. Pasquilii, ut deinde post cœnam d. eius aduersarios ad domum redituros adoriretur, ut hinc satis colligi liceat, quod uerisimile sit, quod eo tempore certiorari voluerit, an adhuc domi d. Pasquilii manerent d. eius aduersarii, ne malo eius animo frustraretur, dicat igitur ueritatem, & recedat tandem à mendaciis. Respondit, io non sò che dire altro, se non che V. S. fa fondamento in quello, che non è uero in conto alcuno, perche io non ho hauto mai cattiuo animo contra questi miei auuersarij, ne ho minacciato contra di loro, ne cenai à mal'effetto in d. hosteria del leone d'argento con d. miei compagni, ne uscimmo doppo cena à questo effetto, che andammo vagando per la città senza fermarci in luogo alcuno, & non m'importaua sapere, se d. miei auuersarij erano, o nò in d. casa di Pasquilio, però non cercai in conto alcuno, & in conto alcuno non seppi, se loro ci erano, o nò in quel tempo, come ne anco per prima. Et Domino adhuc instante, quod cum de prædictis,

ctis,quæ negat, sit conuictus, velit recedere ab eius pertinacia, & ingenue fateri veritatem prædictam, quam modo aliquo negare nō pōt tot urgentibus contra ipsum indicijs,quod contulerit se ad cœnam ad d.hospitium leonis argentei, ut commodius d. eius aduersarios ad domum redituros expectaret,& occideret,& quod propterea certiorari voluerit,an adhuc illi manerent domi d. Pasquilij, ne eius malo animo illos adoriendi frustraretur. Respondit, Quello che ho detto, ridico, che non posso,ne sò dir'altro, poiche non è uera alcuna di queste cose, che V.S. dice,& che dicono questi bugiardi di miei seruitori.

Redit ad locum insidiarum,et homicidiorum,et de insistentia in loco homicidiorum uisis interfectis.

Interrogatus, an eo sero post cœnam viderit d.eius aduersarios,& dicat in quo loco. Respondit, Io non mi ricordo se quella sera doppo cœna vedessi detti miei aduersarij. Interrogatus, & monitus, quod velit desuper bene cogitare, & ad eius memoriam reducere, an eo sero post cœnam viderit d.eius aduersarios,& in quo loco. Respondit, Io ci penso Signore, & non mi viene à memoria, s'io quella sera li veddi, o nò,mi ci lasci pensare un poco meglio. Et cum de mandato Domini aliquantulum adhuc amplius cogitasset,subdit, hora mi souuiene Signore,che noi uedemmo quella sera doppo cena questi miei auuersarij. Et instante Domino, vt modo dicat, in quo loco eo sero vidit post cœnam d.eius aduersarios. Respondit, Li vedemmo quella sera doppo cena questi miei auuersarij li uicino al d.luogo della croce di Tirouero. Interrogatus, quæ hora erat noctis,quando ita in d.loco uidit d.eius aduersarios. Respondit, Io non sò,che hora si fosse precisamente,quando cosi io viddi quella sera doppo cena questi miei aduersarij,ma poteuano esser circa le noue hore, perche in quell'hora passammo per questo luogo,quando doppo che fummo andati à spasso, ce ne tornauamo verso la detta hosteria della balestra per andar à dormire. Interrogatus, in quo loco præciso erant ipse constitutus, & d.eius socij, quando ita uidit d.sero,d. hora dictos eius aduersarios. Respondit, Poteuamo essereli alla croce di Tirouero, che caminauamo via per andar à dormire,quando vedemmo questi miei aduersarij quella sera. Interrogatus,an d.eius aduersarij soli essent eo tempore, vel alij cum illis,& qui. Respondit, Non vi era altro con detti miei aduersarij Pluto, Xenio,& Crasso,che un seruitore,che era con loro.Interrogatus de nomine d.famuli, qui ibat eo sero cum d. eius aduersarijs. Respondit, Io non sò Signore il nome di questo seruitore: lo conosco cosi di persona,che l'ho visto andare dietro à d.Crasso, che credo sia il suo seruitore. Interrogatus,an d.famulus, qui ibat eo sero cum d. eius aduersarijs,iret post eos,uel anteiret. Respondit, Questo seruitore andaua innanzi à questi miei aduersarii,li quali seguiuano doppo lui. Interrogatus,

tus,quate d.famulus ita anteiret,nec iret post Dominos, ut moris est. Respondit, io non sò perche questo seruitore s'andasse cosi inanzi alli patroni, se non ce andaua perche portaua vna torcia accesa per farli lume,che con quella torcia accesa andaua inanzi à loro,perche(credo io) era oscuro. Interrogatus, quando ipse constitutus uidit eo sero d. eius aduersarios in d.loco,dicat an illi præirent,uel sequerentur. Respondit, Quando noi vedemmo questi miei aduersarii, loro non erano altrimente innanzi à noi, ma veniuano doppo noi. Subdens postea ex se,cum aliquantulum tacuisset,noi erauamo quasi li alla croce di Tirouero, & questi miei aduersarii ueniuano di casa (credo io) di detto Pasquilio,doue per quel che haueuo inteso,doueuano hauer cenato quella sera, & veniuano in quà verso d.luogo della croce di Tirouero, che doueuano andar à casa. Interrogatus, quid faciebant ipse constitutus,& d.eius socii, quando ita viderunt dictos eius aduersarios ita venientes. Respondit, Noi non faceuamo cosa alcuna, che attendeuamo à caminar per il nostro uiaggio, quando vedemmo questi miei aduersarii. Interrogatus, si d.eius aduersarii non præibant,& ipse constitutus,& d. eius socii eo tempore ambulabant,& eorum iter prosequebantur, dicat quomodo uidit d.eius aduersarios. Respondit,Se bene noi caminauamo innanzi,& doppo noi ueniuano d.miei aduersarii, tuttauia io li uiddi,perche portando quel seruitore la torcia innanzi à loro, io mi voltai à questo lume, che risplendeua quasi fin li da noi, & cosi uoltandomi conobbi, che erano questi miei aduersarii. Interrogatus, quid tunc dixerit ipse constitutus ita videns d. eius aduersarios. Respondit, io non dissi cosa alcuna, attesi con d. miei compagni al mio viaggio per andar à dormire. Interrogatus, an saltem d. eius socii aliquid dixerint, & quid eo tempore uisis d. eius aduersariis cum face acceusa. Respondit, Ne anco d.miei compagni dissero cosa alcuna, che attendemo à seguir il nostro uiaggio per andar à dormire. Interrogatus, an etiam d.eius socii uiderint d.eius aduersarios ita venientes face accensa. Respondit, Signor si, che loro ancora viddero questi miei aduersarii, che se ne ueniuano per quel luogo,come ho detto. Interrogatus,quo modo sciat ipse constitutus,quod d. eius socii uiderint d. eius aduersarios,sicut eos uidit ipse constitutus. Respondit, io sò,che ancor loro uiddero questi miei aduersarii in quel tempo,come gli uiddi io, perche ancor loro si voltorno à quel lume, & splendore, che faceua quella torcia, & non sò chi di loro disse, ò ecco o Milone li tuoi aduersarii, che deuono venir di casa di Pasquilio,doue haueuano prima detto,che doueuano andar à cena. Interrogatus,si ergo d.eius socii ita dixerunt uisis d.eius aduersariis,dicat, quare supra proxime dixit, quod illi nihil dixerant. Respondit, io ho detto,che non haueuano detto cosa alcuna, perche non mi souenne, che dicessero cosi, come ho detto adesso,

che mi

che mi è souuenuto alla memoria. Interrogatus,& monitus,ut prosequatur recensere reliquos sermones,quos adinuicem desuper occasione huiusmodi habuerunt. Respondit, Non fu detto altro Signore,ne ci fu altro ragionamento in uerita: me lo creda V.S. liberamente. Interrogatus,an ipse cõstitutus quicquàm,& quid uerè dixerit uisis ita d.eius aduersariis eo sero. Respondit, in uerità Signore ch'io nõ dissi cosa alcuna,che attesi à caminar,come ho detto. Interrogatus,an saltem aliquid dixerit, & quid ipse constitutus, quando d. eius socii uisis d.eius aduersariis dixerunt d.uerba, o ecco o Milone li tuoi aduersarii. Respondit, io non dissi cosa alcuna, che attesi, come ho detto, à caminare. Et dicente Domino,quod non est uerisimile, quod ipse constitutus nihil tunc dixerit,nec d.eius socijs ipsum ut supra alloquentibus nihil responderit; ideo dicat,quid dixerit. Respondit, io non dissi cosa alcuna,se bene intesi,che loro dissero queste parole,che attesi à caminare,che voleuo andare à dormire,come anco loro attendeuano à caminare,quãdo diceuano quelle parole. Interrogatus,per quantum tempus ita ipse constitutus,& d.eius socii ambulantes uiderunt d. eius aduersarios eo sero face accensa. Respondit, Poco tempo fà Signore, che noi cosi caminando uedemmo questi miei aduersarii per la torcia, che quel seruitore portaua accesa,perche passato che hauemmo la croce di Tirouero, uoltammo per la prima strada, che si troua à man sinistra,& li detti miei aduersarii debbono andare ingiù per la strada dritta, per laquale si và à casa loro. Interrogatus an eadem uia ducat ambulantes ad d. hospitium balistæ. Respondit, Signor si, che per quella via ancora, per la quale debbono andare detti miei aduersarij si uà alla detta hosteria della balestra.

De indicio fugæ statim post homicidia ex qualitate uiæ,per quam homicidæ iuerant:

Interrogatus,quare ergo ipse constitutus, & d. eius socii per eandem viam non se contulerunt ad d. hospitium balistæ. Respondit, Si và ancora per quella strada,che noi pigliammo passata la croce di Tirouero alla detta hosteria della balestra,come ho detto. Et instante Domino pro euacuatione præcedentis interrogatorii,& quod ita ad interrogata respondeat,quare potius una,quàm altera uia se contulerunt ad d.hospitium balistæ. Respondit, io non sò mò dar conto a V.S.di questo, andammo cosi senza pensar altro per quella strada à man sinistra passata la croce di Tirouero. Interrogatus, quæ illarum via sit breuior, vt citius quis, uel tardius se conferat ad d. hospitium balistæ. Respondit, in uero Signore,che è molto più breue la uia,che debbono fare detti mei aduersarii per andare alla detta hosteria della balestra, che non è quell'altra, che noi facemmo passata la croce di Tirouero. Interrogatus,& monitus,vt dicat ergo veritatem, quare potius una,quàm altera

uia,

tria,& quidam longiori se contulerunt ad d.hospitium balistæ,cum nullo modo uerisimile sit,quod sine causa longiorem uiam elegerint, cum ad d. hospitium dormiendi causa properarent. Respondit, in uerità Signore che senza causa alcuna noi pigliammo per quella strada per andar à dormire alla d.hosteria della balestra: perche uuole V. S. che noi facessimo la uia piu longa, potendo far la piu breue, noi non pensammo piu che tanto.

Redit ad iudicium ex assistentia in loco homicidiorum et descendit ad factum ipsum.

Interrogatus, quando ita ipse constitutus, & d.eius socii, & famuli iter cœperunt per d. uiam longiorem, dicat an audiuerit rumorem aliquem,& quem. Respondit, Vdii ueramente Signore per dir la uerità di quel ch'io sò,non sò che rumore. Interrogatus, an & d. eius socii eundem audiuerint rumorem. Respondit, Signor si che loro ancora vdirno questo rumore, perche sentendosi questo rumore, dicemo tra noi, oh che rumore è questo. Interrogatus, ut dicat ueritatem,qui,& qualis esset rumor iste. Respondit,io non sò che rumore si fusse, che solo sentii una voce, che si lamentaua,dicendo,ohime,ohime,o simili. Interrogatus, cuius esset d.uox ita deplorantis, & se conquerentis. Respondit, io non sò,chi fusse questo,che cosi si lamentaua,che non conobbi questa uoce. Interrogatus,an d.eius socii cognouerint, uel aliter sciuerint,cuius deplorantis vox illa esset, & dicat ueritatem. Respondit, Signornò,che ne anco questi miei compagni connobbero questa uoce,& non sapeuano chi fusse questo,che cosi si lamentaua, che se l'hauessero saputo l'harebbono detto all'hora, & non ne dissero cosa alcuna. Interrogatus,ubi erat d.uox, quam ita deplorantem audiuit. Respondit, Questa noce era li uerso la croce di Tirouero. Interrogatus,ubi etiam erant ipse constitutus,& d.eius socii, & famuli dicto tempore,quo d.uocem ita deplorantem audiuerunt. Respondit, Quando udimmo questa uoce che cosi si lamentaua noi entrauamo a punto per quella strada,che ho detto, che prima si troua à man sinistra passata la croce di Tirouero. Interrogatus,an audita d.voce steterint ipse constitutus,& d.eius socii. Respondit, Signornò, che udita detta uoce non ci fermammo altrimente. Interrogatus, quid ergo fecerint ipse constitutus,& d.eius socii audita dicta uoce. Respondit, Quando udimmo quella uoce caminauamo,& à punto entrauamo, come ho detto,per quella strada,che prima si troua à man sinistra,passata la croce di Tirouero, & attendemmo à caminare per il nostro uiaggio per andar à dormire. Interrogatus,ut uelit dicere ueritatem,an retrocesserint ipse constitutus,& d.eius socii audita d.uoce hominis deplorantis. Respondit, Signornò, che noi non ritornassimo in dietro vdita d. voce, che attendemmo à caminare per andar à dormire, come ho detto.

Et dicente Domino, quare non retrocesserunt, prout retrocedere debebant, vt auxilium præstarent ita deploranti, quale opus fuisset, & charitas exegisset. Respondit, Noi non sapeuamo, che cosa si fusse, & le occasioni di brighe si denono, fuggire, & non andarli in contro, che si corre risico di perdere, & non di guadagnare cosa alcuna, massime con la corte, che vuole poi esaminare, & bene spesso li testimonij ne patono, & di pregionia, & d'altri incommodi, & spese, & mi ricordai allhora del consiglio di Catone, che disse, rumores fuge; però attendemo à i fatti nostri, & à caminar uerso l'hosteria dalla balestra per andar à dormire, & non pensammo altrimente per allhora all'opera della charità. Interrogatus, an ipse constitutus, & d. eius socii deinde sciuerint, cuius fuerit d. uox, qua ille deplorabat. Respondit, Doppo che fummo gionti alla d. hosteria della balestra, intendemmo, che erano state date delle ferite à detti Pluto, Xenio, & Crasso. Interrogatus, vt explicet nomina illorum, à quibus ita dici audiuerunt. Respondit, io non saprei dir à V.S. particolarmente da chi me l'intendessi, si diceua publicamente li nell'hosteria, doue sono uarie, & diuerse persone: noi gionti che fummo trouammo, che gia si diceua cosi. Interrogatus, an etiam dictum ibi fuerit, à quo, seu quibus d. eius aduersarij vulnerati fuerunt, & dicat veritatem. Respondit, Signornò, che non fu detto, ch'io intendessi, chi fusse stato, che hauesse dato le ferite à questi miei aduersarij. Interrogatus, an aliter ipse constitutus, & d. eius socij sciuerint à quo, seu quibus d. eius aduersarii uulnerati fuerint. Respondit, Signornò, che non ho saputo ne io, ne detti miei compagni in conto alcuno, chi habbino ferito questi miei aduersarij. Interrogatus, quibus armis, & ob quam causam d. eius aduersarij uulnerati fuerunt. Respondit, Che uoglio saper io con che arme, & perche causa siano stati feriti, io non lo sò Signore, ne lo sanno questi miei compagni, ch'io sappia, che non gle ne ho sentito dir cosa alcuna. Interrogatus, an in d. hospitio balistæ occasione dictorum vulnerum illatorum in personam d. Xenii, Pluti, & Crassi nominatus fuerit ipse constitutus, uel aliquis ex d. eius sociis, & dicat quomodo, & qualiter. Respondit, Ch'io sentissi, con quest'occasione non fu nominato alcuno di noi, à che proposito vuole V.S. che fussimo nominati con questa occasione. Et dicente Domino, quod nominari potuerunt occasione vulnerum huiusmodi ex causa d. litis, quam habuit cum d. eius aduersariis, ideo dicat veritatem, an verè causa d. litis nominatus ipse fuerit occasione d. vulnerum illatorum in personam d. eius aduersariorum. Io non sentii, ne ho saputo d'essere stato nominato, come ne ho inteso, ne ho saputo, chi siano stati nominati detti miei compagni per occasione di queste ferite, che si diceuano essere date à d. miei aduersarii ne per causa di detta lite, ne per altro conto.

De indi-

De indicio statim post homicidia, quia post illa celeriori passu, & quasi currentes homicidæ à loco homicidiorum discesserunt.

Interrogatus, quare celeri passu, & festinanter quasi currentes ingressi d. stratam longiorem ibant ipse constitutus, & d. eius socii, ac famuli. Respondit, Andauamo cosi in fretta Signore per giongere piu presto all'hosteria per andar a dormire, che l'hora era tarda. postea subdit ex se statim, & incontinēti, oh Signore ho errato anzi caminammo di passo nostro ordinario, & non fretta. Et monitus, quod bene aduertat, ne erret dicens commode, & non festinanter ambulasse, & ideo bene cogitās quod curia desuper testes habet, à vaccillatione recedat, & dicat veritatem, an verè festinanter, celeriq; passu, ac precipites iuerint in d. uiam audita d. voce hominis deplorantis, & ob quam causam. Respondit, Veramente Signore per dire il vero, & non la bugia andammo in fretta per andar piu presto à dormire, che l'hora era tarda, essendo già sonate le noue hore. Interrogatus, quare ergo ipse constitutus uaccillando dixit, quod non iuerunt festinanter, sed commode, si uerè festinanter iuerant, prout desuper interrogatus statim dixit. Respondit, Signore V.S. mi perdoni, io non stò piu hormai in ceruello, non sò che dire, cosi stà, che andauammo in fretta per andar presto à dormire, essendo già l'hora tarda. Interrogatus, & monitus, vt aliam reddat causam talis eorum festinationis, quæ sit magis verisimilis, quia si hac de causa, ut citius dormitum accederent, festinanter iuissent, breuiorem, non longiorem uiam cœpissent. Respondit, Non vi fu altra causa in uero Signore dell'andar nostro in fretta doppo che entrammo in quella uia, che quella, che ho detto, perche hauendo sentito le noue hore di notte, voleuamo giungere presto per andare piu presto à dormire. Et Domino adhuc instāte, ut aliam reddere uelit causam huiusce eorum festinationis, quia ultra quod aliam uiam breuiorem cœpissent, si prædicta de causa festinanter & quasi currentes ingressi d. stratam fuissent, non etiam eis opus erat ita festinanter ire, cum non longe à d. hospitio balistę tunc tēporis abessent. Respondit, Cosi è Signore, come ho detto, che non ci mosse altra causa di andar cosi in fretta, che per andar piu presto à dormire essendo l'hora tarda. Interrogatus, & monitus, vt velit emissis nugis huiusmodi ueritatem fateri, an ita festinanter, & quasi currentes irent causa vulnerum illatorum in personam d. eius aduersariorum. Respondit, Signornò, che noi non caminammo cosi in fretta entrati che fummo in quella strada per questa causa, che sentimmo solo quella uoce, & non sapeuamo, che cosa si fusse, ne all'hora sapemmo che d. miei aduersarii fussero stati feriti, che lo intemmo poi dire all'hosteria, come ho detto, ma noi ueramente hauendo sentito battere le noue hore sollecitammo il passo per gionger piu presto à dormire. Interrogatus, quando ipse constitutus, & d. eius socii transiuerunt eo sero per d. locum crucis Tirouerij, & uiderunt

Z 2 runt

runt d.ipsius aduersarios,& erat iam nona hora noctis, dicat,an tum uerè uel prius pulsata esset d.hora noctis. Respondit, Prima che noi passassimo per la croce di Tirouero,& che uedessimo d.miei aduersarij,ueramente erano sonate le noue hore, ma poco prima, che non saprei dir precisamente quanto prima. Interrogatus,quomodo ergo dixit, quod d.horam nonam noctis audiuit, quando transit secunda uice per d. locum crucis Tiroueri. Respondit,Io dissi cosi,che all'hora cosi mi pareua,ma hora dico, che ueramente era sonata prima. Interrogatus, quod iter fecerunt ipse constitutus, & d.eius socii post auditam d. horã nonam noctis, antequam uiderint d. eius aduersarios. Respondit, Non sapendo quanto prima erano sonate le noue hore di notte,nõ posso dir quanto caminassimo doppo quest'hora, prima che uedessimo questi miei auuersarii, ma caminammo ueramente molti passi prima, che giongessimo alla croce di Tirouero, & che uedessimo questi miei auuersarii. Interrogatus,quantum distet d. locus crucis Tiroueri à d. strata,quam ingressi cęperunt ire festinanter,& quasi currentes. Respondit,Ci sono molti,& molti passi dalla croce di Tirouero, & quella strada,che ci può essere quanto è sei uolte questa stantia qui, ostendens mansionem examinis,quæ est longitudinis decem passium hoīs deambulantis. Interrogatus,ut modo dicat,an statim pulsata d. hora nona noctis ipse constitutus,& d.eius socii ire cępetint festinãter,& celeri passu. Respondit,Signornò,che udite le noue hore di notte non ci mouẽmo dal nostro passo ordinario.Interrogatus,an celeri passu,& festinãter ambularent ipse constitutus,& d.eius socii, qñ deinde uiderunt d. eius aduersarios uenientes face accensa. Respondit, All'hora ancora, che uedemmo li detti miei auuersarii,caminauamo di nostro passo ordinario,& non altrimente in fretta. Interrogatus,in quo ergo loco præcise ita celeri passu,festinanter,& quasi currentes ire cœperunt iste constitutus,& d.eius socii. Respondit, Cominciammo ad andar cosi in fretta come uoltammo per quella strada,che ho detto di sopra, dopò che sentimmo quella uoce lamentarsi. Interrogatus,quare ergo potius celeri passu,ac festinanter ire cœperunt audita d.uoce hominis se conquerentis,q̃ antea audita hora nona noctis. Rñdit, Che sò io Sig.perche piu presto caminammo in fretta dopò che entrãmo in quella strada udita d. uoce,che prima udite le noue hore di notte,noi ueramente ci mouẽmo à accelerar'il passo per esser l'hora tarda,come ho detto.Et dicẽte Dño, ꝗ iam tandem recedat ab hmōi conficta causa, quæ ita conficta redditur,non solum quia eis ingressis in d. uiam opus non erat hac de causa celeriori passu ambulare,cum non longe abesset à d.hospitio balistæ,& breuiorem præterea uiam cępissent, sed etiam quia audita hora nona noctis statim, vel paulò post celeriori passu iuissent,& ueram ideo assignet causam,cur ingressi d.viam quasi currentes iuerũt,& num ex cau

sa d. vulnerum in d. eius aduersarios illatorum. Respondit, io non sò che altra causa assegnarli Signore, & perche vuole V. S. che noi confessimo per causa di d. ferite, che non sapeuamo, che fussero state date, che solo vdimmo quella voce, che si lamentaua, & non conoscemmo, che voce si fusse, nè sapeuamo perche così si lamentasse. Et Domino replicante, quod præsumptio sumitur ex his, quæ apparent, & ideo cum constet, quod eo tempore festinationis eorum itineris d. eius aduersarij vulnerati fuerunt, vtique dicendum est, quod hac de causa ita cæperunt festinanter ire, & quasi currentes: recedat igitur à mendacijs, & fateatur desuper veritatem, quam stantibus prædictis nullo modo negare potest. Respondit, Noi Signor non accelerammo il passo altrimenti per questo conto, che nõ sapeuamo che rumore fusse stato quello, che vdimmo; ma per la causa, che ho detto. Ex tunc Dominus tarditate horæ præuentus dimisit examen, & mandauit ipsum constitutum reponi ad locum suum animo, &c.

QVINTVM, ET VLTIMVM CONSTITVTVM.
Die 20. Octobris 1587.

CONstitutus personaliter coram quo, & vbi supra Milo de Beluisina de quo supra principalis in se, & testis quoad alios, cui delato iuramento per D. de veritate dicenda, prout iurauit manu tactis scripturis, &c. ad opportunas D. interrogationes dixit, & respondit prout infra, videlicet, & primo interrogatus, an vltra ea, quæ supra dixit, aliquid aliud sibi dicere occurrat, & quid. Respondit, io non ho, che dir altro, ho detto pur troppo, & pur troppo V. S. m'ha interrogato.

Peroratio.

Interrogatus, an ipse constitutus melius cogitauerit dicere veritatem super his, de quibus fuit hactenus interrogatus melius quàm hactenus fecerit. Respondit, io ho già detto la verità di quanto V. S. m'ha domandato, & non posso, per non dir la bugia, dire altrimenti. Interrogatus, quomodo adhuc persistere velit in tot eius mendacijs, de quibus conuictus est, ideo ab illis recedat, & fateatur de omnibus ingenuè ueritatem. Respondit, Signore io non ui posso dir altro, & quelli miei seruitori hanno detto la bugia senza manco, che sono tristi, & sciagurati. Interrogatus, quare uelit, quod d. eius famuli mendacium dixerint contra ipsum constitutum eorum dominum, ideo se disponat ad dicendum de omnibus ueritatem, & recedat à d. mendacijs, de quibus conuictus est. Respondit, io non posso dir altro à V. S. & questi miei seruitori dicono queste bugie, perche sono cattiui, & ribaldi. Et dicente Domino, quod ipse constitutus nullo modo hoc dicere potest de d. eius famulis, quos habuit, & habet, ut supra dixit in primo examine pro hominibus probis, & quos non retinuisset, si eos malos cognouisset,

gnouisset, ideo recedat tandem à d. mendacijs, & dicat veritatem. Respondit, Signore io torno à dire à V.S. che ho detto la uerità di quanto m'ha domandato, & tenga per certo, che questi miei seruitori dicono la bugia, & se bene io gli ho tenuti per huomini da bene per il passato, hora m'accorgo, che sono sciagurati, & ribaldi, dicendo contra di me si fatte bugie, come han detto. Et Domino replicante, quod d. eius famulis est adhibenda fides, cum nullam patiantur exceptionem, & eorum dictum uerisimile etiam redditur ex inimicitia, quæ erat inter ipsum constitutum, & d. eius aduersarios ex causa d. litis, ex cuius contraria defensione magnam ipse habuit displicentiam, ex qua uerisimile est, quod proruperit primum in d. minas, ideo de illis primum dicat ueritatem. Respondit, io non ho minacciato altrimenti contra d. miei auuersarij, & se bene mi dispiacque d'hauer la sententia contra, tuttauia non ho tenuto inimicitia con esso loro. Interrogatus, & monitus, quod uelit bene cogitare, quod melius est fateri ueritatem, quàm in mendacio, de quo conuictus est, amplius persistere, ideo dicat ueritatem non solum de d. minis, sed an etiam ad illarum executionem modo aliquo processerit, & quomodo, & qualiter. Respondit, io non solo non ho minacciato contra d. miei auuersarij, ma nè anco mi son mosso ad atto alcuno per offenderli. Interrogatus, quomodo etiam audeat id asserere, cum post d. minas rogauerit d. eius socios, ut sibi auxilium, opem, & fauorem præstarent ad occidendum d. eius aduersarios, ad quem effectum deinde illos duxit ad cœnam in d. hospitio leonis argentei, ut commodius d. eius aduersarios ex domo Pasquilij post cœnam domum reuersuros adoriretur: dicat igitur ueritatem, & in mendacio huiusmodi amplius non persistat. Respondit, E' uero, che menai à cena d. miei compagni alla d. hosteria del leone d'argento, doue io del mio gli detti da cena, ma non ce li menai altrimenti à questo effetto, che non hebbi mai quest'animo. Interrogatus, quomodo etiam uelit dicere, quod hac de causa, ut commodius d. eius aduersarios adoriretur, non duxit d. eius socios ad cœnam in d. hospitio leonis argentei, cum id quod post cœnam sequutum fuit, contrarium clarissimè demonstret: Nam ipse constitutus post cœnam misit prædictum eius famulum pro armis, & quidem alienis, & præparatis, & deinde illis armati contulerunt se ipse constitutus, & d. eius socij, & famuli ad d. locum crucis Tiroueri, ubi moram semper traxerunt ponendo se ibi ad insidias scientes, quod d. eius aduersarij ibi necessario domum reuersuri transituri erant, ideo uelit tandem recedere ab eius pertinacia, & ingenuè desuper fateri ueritatem. Respondit, io ho già detto à V.S. che passammo per detto luogo della croce di Tirouero, & uedemmo detti miei auuersarij, ma non ci fermammo altrimenti in questo luogo, nè ci ponemmo li per aspettare, che passassero questi miei auuersarij, che

non

non hebbi mai animo di offenderli in conto alcuno. Et ei dicto, quod iam constat per depositiones dictorum eius famulorum, quod ipse constitutus, & d. eius socij posuerunt se ad insidias in d. loco, ut d. eius aduersarios ibi necessario transituros eo sero adoirentur, ideo nolit amplius persistere in eius pertinacia, sed ingenuè fateri ueritatem. Respondit, Li miei seruitori son tanto ribaldi, & sciagurati, & hanno di questo, come dell'altre cose detto la bugia, perche questo non è uero in conto alcuno. Et Domino subiungente, quod licet d. eius famuli expressè non deposuissent, prout deposuerunt, quod ipse constitutus, & d. eius socij, ac & ipsimet famuli posuerunt se ad insidias in d. loco, nihilominus de hoc satis, superque constaret ex qualitate facti, & ordine rerum gestarum: Nam cum ipse constitutus egreferens d. eius aduersarios reportasse sententiam fauorabilem prorupit in d. minas, & rogauit deinde d. eius socios, ut auxilium, opem, & fauorem sibi præstarent ad d. eius aduersarios occidendos, & sciens quod isti eius aduersarij cœnaturi eo sero erant in domo d. Pasquilii duxit d. eius socios ad cœnam in d. hospitio leonis argentei, & post cœnam misit pro armis iam præparatis, & deinde cum illis contulit se ad d. locum crucis Tirroueri, & misit eius famulum ad explorandum, an adhuc dict. eius aduersarii, manerent domi d. Pasquilii. quid aliud ex his colligi potest, nisi quod ipse constitutus, & d. eius socii, & famuli posuerunt se ad insidias contra d. eius aduersarios ibi necessariò transituros. fateatur ergo ueritatē, quam modo aliquo his stantibus negare non potest. Respondit, io ho già detto altre uolte à V. S. che queste cose non sono uere, & li replico il medesimo, & non sò, nè posso dir altro.

Redit ad factum cum epilogo indiciorum, et testium confrontatione.

Interrogatus, & monitus, ut uelit tandem fateri ueritatem tam circa ordinem, & tractatum interficiendi d. eius aduersarios, quàm circa factum ipsum, quando positi ad insidias in d. loco crucis Trroueri contra eos strictis gladiis irruerunt. Respondit, io non posso dir altro à V. S. nè il trattato d'ammazzar d. miei auuersarii, nè il fatto istesso, perche non fù trattato altrimenti d'offenderli in conto alcuno, nè noi gl'hauemo in conto alcuno offesi. Interrogatus, quomodo uelit se negando tueri à reatu homicidiorum commissorum in personam d. eius aduersariorum tot urgentibus contra ipsum indiciis, ac & testium depositionibus. ideo melius est ingenuè fateri ueritatem, quàm ulterius in mendacio persistere. Respondit, io non sò che indicii, & che testimonii possino essere contra di me, che sono del tutto innocente: perche nè io, nè d. miei compagni hauemo offeso in conto alcuno d. miei auuersarii, li quali non ho pur pensato d'offendere. Interrogatus, quomodo dicat ignorare, quæ urgeant contra ipsum constitutum indicia,

cia, & audeat se innocentem asserere, non ne inimicitia erat inter ipsum constitutum, & d. eius aduersarios, & capitalis quidem, cum ageretur de maiori parte bonorum, & ita de mutatione status, & conditionis ipsius constituti, ex qua quidem inimicitia oritur indicium contra ipsum constitutum de tractatu de occidendo d. eius aduersarios, & quod ita illos deinde occiderit. ideo dicat veritatem. Respondit, Se bene era la sudetta lite tra me, & d. miei auuersarij, non per questo teneuo con loro inimicitia, nè odio, nè questa lite m'ha mosso à far tale sceleraggine contra d. miei auuersarij. Et dicente Domino, quod non prodest ipsi constituto asserere non habuisse inimicitiam ex causa d. litis cum d. eius aduersarijs, nec odio propterea eos prosequutum fuisse, quoniam ad indicium satis est, quod adsit causa inimicitiæ, quæ satis vrget contra ipsum constitutum, & alia etiam adsunt indicia, quæ d. indicium ex inimicitia coadiuuant, quinimmo per se ipsa satis superque indicant ipsum constitutum, & d. eius socios strictis gladiis irruisse contra d. eius aduersarios, eosq; occidisse, cum post reportatam sententiam condemnatoriam d. eius socios conuocauerit, & coram eis inter epulas proruperit in d. minas, eosque rogauit, vt sibi auxilio essent ad occidendum d. eius aduersarios. ideo dicat veritatem. Respondit, Non sono vere queste cose Signore, come gl'ho detto altre volte, & se bene ci era tra noi d. lite, & io ne riportai la sententia contra, che mi dispiacque pur assai, tuttauia non hebbi mai animo di fargli dispiacere alcuno, & di offenderli, nè con fatti altrimenti ho procurato di offenderli. Et Domino subiungente, quod si ita esset, prout dicit ipse constitutus, non prorupisset in d. minas, nec rogasset d. eius socios, vt sibi auxilio essent ad occidendum d. eius aduersarios, nec arma præparasset, nec eosdem eius socios duxisset ad cœnam ad d. hospitium leonis argentei, & post cœnam non misisset pro armis maximè alienis, nec eosdem duxisset ad d. locum crucis Tirouerii, nec exploratorem postea misisset ad domum d. Pasquilij ad explorandum, an adhuc ibi manerent d. eius aduersarij, quæ omnia satis indicant ipsum constitutum non solum habuisse animum occidendi d. eius aduersarios, sed quod etiam dedit operam, vt hunc malum eius animum ad effectum perduceret, & quod ita ipse constitutus, & d. eius socii positi ad insidias strictis gladiis irruerint contra d. aduersarios illuc transeuntes, ideo recedat ab eius pertinacia, & se disponat ad dicendum veritatem. Respondit, Io ho risposto à queste cose più volte di sopra, & non sò, che altro dire, come altro dir non posso, se non che nè io, nè d. miei compagni hauemo offeso in cento alcuno d. miei auuersarii. Interrogatus, & monitus, quomodo adhuc audeat in hac eius pertinacia persistere, & tam audaciter negare irruisse strictis gladiis contra d. eius aduersarios, cum ultra prædicta id satis etiam indicet ipsius, & d. eius sociorum assistentia in loco d. homicidiorum,

rum, cum ibi essent, vt supradixit, quando audita fuit vox hominis se conquærentis, ac & ipsius constituti, & sociorum fuga ex loco statim post homicidia perpetrata, ac & deinde mane sequenti ante diem à ciuitate, & propterea se tandem disponat ad dicendam veritatem de homicidiis huiusmodi, quam stantibus prædictis nullo modo negare pôt. Respondit, io ho detto, & dico che non ho commesso tale sceleraggine, & nô sò perche V.S. arguisca, ch'io l'habbi commessa dalla fuga, che nè io, nè li miei compagni siamo fuggiti altrimenti, nè doppo che vdimmo quella voce lamentarsi, nè la matina seguente, quando ci inuiammo per andar à casa mia à spasso. Et Domino replicante, quod eius, & sociorum fuga statim post homicidia à loco delicti arguitur ex eo, quod post illa celeriori, quàm antea, passu ambularunt, & quasi currentes, & per longiorem viam, ne ita facilè statim post homicidia deprehenderentur, & altera eius, & sociorum fuga à ciuitate arguitur ex eo, quod antè diem recesserunt, & itinere insolito ad portam ciuitatis peruenerunt, & sine famulis, eorum audita captura famulorum debuissent in ciuitatem redire ad procurandam illorum liberationem: ab hoc eorum officio destiterunt, & d. eius socii iter destinatum sine causa reliquerunt, & inuicem se separarunt, quinimmo data opera se separarunt audita captura famulorum, & concordes remanserunt de iterum uniendo in itinere, ideo dicat veritatem tam de ordine, & tractatu, quàm de facto ipsorum homicidiorum, de quibus etiam satis conuictus dicitur ipse constitutus ex tot eius mendaciis, de quibus ut supra conuictus est. Respondit, Io già altre uolte ho risposto à tutto questo che V. S. hora mi deduce di nuouo, non m'occorre dirgli altro, se non ch'io sono innocente di questi homicidii, perche non ho offeso in conto alcuno questi miei auuersarii, che pure non ci pensai mài di offenderli, & torcerli pur un capello. Interrogatus, & monitus, quomodo adhuc velit, & audeat persistere in huiusmodi eius pertinacia tam audacter adhuc negando irruisse contra d. eius aduersarios strictis gladiis, & eos vulnerasse, & occidisse cum non solum contra ipsum urgeant satis supradicta indicia, & tot eius mendacia, & uariationes, & uacillationes, sed etiam adsint testes de visu, & qui ad d. homicidia perpetrandum auxilium, opem, & fauorem præstiterunt: & propterea melius est ingenuè fateri ueritatem, quàm amplius in eius pertinacia persistere. Respondit, Non ci possono esser testimonii di questo fatto contra di me, che ne sono affatto innocente. Interrogatus, quid ergo dicet, si prædicti eius famuli hoc etiam dicent, & deponent in faciem ipsius constituti, quod scilicet ipse, & d. eius socii non solum se posuerunt ad insidias in d. loco crucis Tiroueri ad trucidandos d. eius aduersarios ibi transituros, sed quod etiam contra illos venientes strictis gladiis irruerunt, eosque vulnerauerunt, & occiderunt. Respondit, Che vuole V. S. ch'io dica

contra questi sciagurati di miei seruitori, che sono pieni di bugie; questo istesso gli dirò, se mi verranno in faccia, perche non è vero, ch'io habbi offeso d. miei auuersarij, che non hebbi mai tal animo. Ex tunc Dominus ad conuincendum ipsum constitutum de mendacio, ipsumque disponendum ad veritatem dicendam, mandauit iterum adduci in eius faciem d. Nebulonem, qui sic adductus, delato eidem iuramento de veritate dicenda, prout iurauit manu tactis, &c. fuit per Dominum interrogatus, vt in substantia recenseat factum occisionis Xenij, Pluti, & Crassi, & dicat, quis contra eos irruerit, eosque vulnerauerit, & occiderit, & dicat veritatem. Respondit, La verità è questa Signore, che come ho detto altre volte doppo che hauemmo cenato nell'hosteria del leone d'argento, Milone qui mio patrone condusse li suoi compagni, & noi seruitori armati nel d. luogo della croce di Tirouero, & lì si fermorno per aspettar che dalla casa di Pasquilio ritornando à casa loro li d. Plato, Crasso, & Xenio passassero di lì, come per ritornare à casa, era necessario, che passassero per quel luogo, per assalirli, & ammazzarli, come successe, che passando di lì, Milone quì mio patrone, li d. suoi compagni li assalirno, & con l'arme, che haueuano, ridussero molto male d. Crasso, Pluto, & Xenio, che li lasciorno feriti in terra per morti, & si dettero in fuga, & noi seruitori con esso loro. & questa è la verità. Interrogatus d. Milo constitutus, vt modo dicat quid respondeat prædictis. Respondit, O sciagurato, ribaldo che sei, come ti basta l'animo di dir contra la vita mia sì gran bugia, benche non mi marauiglio, che hauendo dette dell'altre bugie, puoi aggiunger quest'altra ancora maggior di tutte. costui dice la bugia Signore, & non è uero, nè sarà mai vero, quello che lui dice. Replicante d. Nebulone adducto, o m. Milone patron mio è pur troppo vero quel ch'io dico, non bisogna far male, perche non si sappia, bisogna risoluersi di dir la verità, come ho fatto io, che mi è bisognato di dirla trouandomi in questo luogo. Et cum vterque ipsorum staret in dicto suo, Dominus mandauit d. adductum reponi ad locum suum animo, &c. & successiuè adduci d. Ebrionem, Qui sic adductus delato eidem iuramento de veritate dicenda, prout iurauit manu tactis, &c. fuit per Dominum interrogatus, vt ipse pro veritate recenseat factum homicidiorum perpetratorum in personam Crassi, Xenij, & Pluti, & dicat, quis contra eos irruit, eosque vulnerauit, & dicat veritatem. Respondit, Doppo cena, che cenammo quella sera nell'hosteria del leone d'argento, Milone quì mio patrone, & li sopradetti suoi compagni, & noi seruitori armati tutti, che l'arme si fecero venire doppo cena in quell'hosteria, andammo alla croce di Tirouero, per aspettar che di lì passassero d. Xenio, Pluto, & Crasso, che haueuano cenato in casa di Pasquilio, & cosi passando di lì, furno assaliti con le dette arme da Milone quì, & da detti suoi

compagni, che à posta li haueua condotti lì in quel luogo, & loro gli dettero delle ferite, si che gli lasciorno quasi per morti in terra, & tutti ci demmo in fuga, & così passò il fatto in sustantia, & tanto ho detto nel mio esamine, & riferma in faccia quì di Milone. & statim voluens se erga d. Milonem habentem oculos demissos in terram. Milone patrone mio habbiate patienza, perche non ho potuto far di manco di non dire questa verità, & perdonatemi. Cui statim respondit ex se dict. Milo constitutus, perdoneti pure Iddio, à chi tocca di perdonar li peccati; ma non sò come tu meriti perdono dicendo sì gran bugia in cosa, doue ne và la vita, come tu la dici senza manco. & voluens se erga Dominum subdit, Signore questo è un grande assassinamento, che mi fan questi miei seruitori, che essendo io del tutto innocente, contra la verità mi fanno colpeuole, & reo. Replicante d. Ebrione adducto, o m. Milone, io dico la verità, & se hauete fatto il male, è honesto, & giusto che ne facciate la penitentia, & se non l'hauesti fatto, io non direi questo, ch'io dico, che non ho causa alcuna di dir la bugia contra di voi, che mi sete patrone, oltre che perche volete, ch'io dicessi la bugia nè contra di uoi, nè di persona alcuna. Et cum vterque ipsorum staret in dicto suo Dominus mandauit d. adductum reponi ad locum suum animo, &c. continuando examen cum ipso constituto, eundem interrogauit, monuit, & hortatus fuit ad fatendum ingenuè veritatem de d. homicidiis, postquàm videt, quod vltra quod tot, & tam grauia contra ipsum urgent indicia, & etiam per testes conuictus, nec uelit vlterius in eius pertinacia persistere tam audacter. Respondit, Io dico, & dirò sempre, che sono innocente di questo fatto, & questi miei seruitori sono bugiardi, & non sò che uagliano l'inditij contra l'innocentia. Ex tunc Dominus dimisit examen, & mandauit ipsum constitutum poni ad largã, & copiam processus decreuit cum termino trium dierum ad faciẽdum suas defensiones, habitis tamen testibus pro ritè, & rectè receptis, & legitimè examinatis, saluis exceptionibus, & repetitione, &c. omni meliori modo, &c. & addi etiam solet ibi legitimè examinatis, maximè reo instante, præter mortuos, & absentes.

45 Et † fieri solet decretum huiusmodi: quia reus dum examinatur, & ante retinetur in secretis carceribus, nec permittitur, quod ipse possit alloqui Aduocatos, & Procuratores, nec aliquem alium. & ita communiter obseruatur à iudicibus, & admonet Mars. in pract. crim. in §. nunc videndum. post nu. 15, dicens, quod ita à iudicibus obseruatur, ne reus ab aliquo ad occultandum delictum instruatur. Et † si aliquando necesse esset, quod aliquis reum ita in secretis carceribus retentum alloqueretur ex alia tamen causa, quã ex causa delicti, pro quo reus detinetur, iudices, qui cauti sunt, non aliter id illi permittunt, nisi bene cognita eius qualitate, & præsente, vel ipso iudice, vel notario causæ, vel

46

custode carceris, quorum tamen fides probata sit, ne affectata occasione aliquo modo reum ad occultandum delictum instrui contingat. Et debet reus statim examinari, ut dicit text. in l. 1. C. de custo. & exhib. reor. idest celeriter vtile sentiunt Doct. & Paul. III. Pont. Max. statuit in suo Motu proprio in fauorem omnium pauperum, ne iudices captum pro quo uis criminine in secretis carceribus vltra triduum, antequàm examinetur, retinere ullo modo possint, sed infra triduum carceratum huiusmodi examinent. idemque decreuit Pius IIII. in suo Motu proprio super reformatione tribunalium omnium Vrbis, quatenus ibi mandat, in omnibus obseruari dictum Motum proprium Paul. III. quoad expeditionem carceratorum. & in alio eius Motu proprio super reformatione Officij Auditoris Cameræ, 4. non. Iulij 1562. idem Pius IIII. præcepit Auditori Cameræ, ut curet, ne rei ultra triduum retineantur in secretis carceribus antequàm examinentur. nisi tamen natura causæ aliud suadeat. & dicit Simanc. in prax. hæreseos. titu. 27. de interrogationibus. nu. 1. quod postquam rei fuerint in carcerem coniecti, post biduum, uel triduum examinandi sunt ab inquisitoribus. & habemus statutum nostrum Vrbeuetanum, quod mandat reum non detineri in secretis carceribus vltra quinque dies exceptis casibus vltimi supplicij, pro quibus ultra acto dies rei in secretis carceribus detineri nō possunt. ut in reformatio. rub. 4.

47 Et † deinde completo processu, perfectoque examine ipsius rei, ponitur ad largam, idest in publicis carceribus inferioribus, uel alibi in carcere tamen iuxta personæ, & causæ naturam, & qualitatem arbitrio iudicis, ut suas ita reus possit facere defensiones. & ita obseruatur, & obseruari debet ab omnibus iudicibus, & ita reum ponendum esse ad largam dicit Mars. in pract. crim. in §. postquam. post nume. 5. & Foller. in prac. crim. in uerb. & facta litis contestatione. nume. 10. idque etiam statuit Paul. III. in dicto suo Motu proprio in fauorem pauperum. & Pius IIII. in d. Motu proprio super reformatione tribunalium Vrbis, mandans dictum Motum proprium Paul. III. in omnibus obseruari quoad expeditionem carceratorum. & in dicto Motu proprio super reformatione officij Auditoris Cameræ. Et poterit ita reus positus ad largam libere loqui cum suis Aduocatis, & Procuratoribus, & aliis, ut suas ita facere possit defensiones. Interdum tamen causæ qualitas necessario suadet, ut reus completo etiam processu, & examine nō ponatur ad largam, sed eo retento in secretis carceribus, uel alibi in carcerem, ita ut neminem alloqui possit, sed lumen tamen videat ad primū solis ortū, ut habetur in d. l. 1. C. de custo. reor. vbi tex. docet, quales esse debeant secreti carceres. dentur defensiones. quod videtur satis decreuisse Paul. iij. in d. motu proprio in fauorem pauperum. dum dicto vers. Dictiq; iudices, iubet iudicibus, quod reum ponant ad largam, vel

uel in secretis carceribus, prout facti qualitas expostulat, retineant. Sed tamen et sic retento in secretis carceribus pendente termino defensionis commoditas dari debet libere loquendi cum eius Aduocatis, & procuratoribus etiam semotis arbitris, nisi tamen qualitas causæ aliud necessario suadeat, ut decreuit Pius III. in d. Motu proprio super reformatione officij Auditoris Cameræ. & licet d. Motus proprij loquantur de iudicibus Almæ Vrbis, hæc eadem tamen seruari debent in toto statu ecclesiastico. Iac. Menoch. consi. 51. nu. 36. lib. 1.

48 Et † reo ita posito ad largam, uel aliter retento, vt qualitas causæ expostulat, decernitur copia processus, & indiciorum, cum termino defen* sionis, quę quidem copia danda est secundùm communem opin. de qua testatur Rip. in l. 2. nu. 8. C. de eden. quem post Villalob. in sua collecta commu. opin. litera I. nu. 22. refert Iul. Clar. lib. 5. sent. §. fin. q. 49. uers. 1.

49 Quod nullam habet difficultatem, si reus eam petat sibi dari, prout † pe* ti debet secūdùm opin. & practicam, ut testatur Boss. in trac. caus. crim.
* tit. de indic. nu. 78. in fin. & peti potest à reo iam torturæ alligato, & dari debet, estq; à tortura supersedendum, vt per Vulpel. consi. crim. 21.
* nu. 2. qui dicit, quod ita seruauit, & seruatum uidit & Piceni, & Romæ.

50 quod & dicit idem Vulpel. consi. crim. 74. nu. 8. Nam † regulariter, et si contra aliquem procedatur per uiam inquisitionis, danda est copia indiciorum, & ita dicta testium publicanda sunt, ad effectū, vt possit reus se defendere, & suas exceptiones proponere aduersus eorum dicta, & personas, vt colligitur ex tex. in c. qualiter, & quando, el 2. §. debet. de ac* cusatio. & firmāt communiter Doctores, ut attestatur Cępo. cons. crim.
* 65. circa fin. & consi. 66. uers. quinto probatur. immo scribentes omnes, vt dicit Paris. consi. 2. nu. 155. lib. 4. & Iul. Clar. ex eis d. q. 49. uers. & hęc & diximus infra lib. 4. cap. 1. nu. 195. licet in causa hæresis, & in alijs ob potentiam reorum, & ne ipsis causis fiat præiudicium, nomina testium non nisi recognita, & causæ maximæ suadeant, publicanda sint. ut ad-

51 monuimus supra hoc lib. cap. 1. nu. 91. 98. & alijs seq. Et † si non petatur, non tenetur alias iudex dare copiam indicorum ante torturam, vt diximus d. cap. 1. num. 195. lib. seq. & tradit post Clar. quem alleg. Ant. Scap. lib. 5. iur. non scripti. cap. 97. nu. 14. maxime si reus non est rusticus, & homo simplex, & idiota, cùm si rusticus, simplex, & idiota esset, iudex ex officio deberet copiam processus, quamuis non petitam, decernere, secūdum Locat. in oper. inquisitor. uerb. tortura. nu. 53. post Mars. in prac. crim. d. §. nunc uidendum. num. 13. Idem Foller. in prac. crim. in uerb. detur copia capitulorum. nū. 1. in fin. Simon de præt. cons. 102. nu. 15. Vulpel. consi. crim. 54. nu. 6. & cons. 74. nu. 7. & seq. ubi dicit, hanc
* esse receptiorem opinionem, & Romæ canonizatam, vt nunquam dentur copiæ indiciorum, nisi petitæ, & petitę non denegantur, etiam si iam

52 eculeo sit alligatus, & eleuatus reus; licet † ratio habenda etiam esset

Iurisperiti, & Doctorum, qui in rebus propriis minus sciunt, quam cæteri, ut dicit Boss. in d. tit. de indic. num. 80. Et ita potest intelligi Motus proprius Paul. III. in fauorem pauperum, & Motus proprius Pij IIII. super reformatione officij Auditoris Cameræ; quatenus enim ibi mandent sum. Pont. ut copia indiciorum reo dari debeat, debet intelligi, si petatur, & pro ut de iure communi, à quo dicti Motus proprij interpretationem recipere uidentur. l. si serui uestri. C. de noxal. cum alijs, ut in nostro tract. de executio. sent. contumac. capto bannito. cap. 1. num. 398. & facit, quia si statutum requirit, ut præstetur fideiussio, debet intelligi, si hoc à parte petitum fuerit. Ias. in l. uniuersa. nu. 1. C. de præcib. Imper. offeren. & in cons. 291. vol. 2. Mars. in l. vnius. §. cogniturum. nu. 8. de quæstio. & in consi. 56. nu. 11. Blanc. in prac. crim. fol. 38. num. 83. Rim. iun.
53 consi. 568. nu. 18. vol. 5. Sed † ante condemnationem, vt quia reus esset vel conuictus, vel confessus, copia debet omnino dari, etiam si non petatur. vt ex communi obseruantia post alios, quos allegat, dicit Iul. Clar. d. q. 49. uers. sed nunquid. & vers. est igitur. & Ant. Scap. d. cap. 97. lib 5.
54 iur. non scripti. nu. 15. Et † solum iudex copiam processus decernit: quia cum effectu copia processus per curiam suis sumptibus, & expensis dari non debet, sed expensis ipsius rei, si copiam habere velit. vt dicit Iul. Clar. d. q. 49. d. vers. sed nunquid. & Marant. in Specu. par. 6. in 14. actu. nu. 10. circa fin. Vmbert. locat. in oper. inquisitor. in verbo tor-
55 tura. post nu 3. Licet † copia libelli, & capitulorum dari debeat sumptibus querelantis, vel inquirentis ad exemplum libelli in causis ciuilibus. vt per Foller. in prac. crim. in d. verb. Detur copia capitulorum. nu. 1. in fin. & Marant. loco iam citato. nu. 10. in prin. Et pauperibus gratis dari debet, vt statuit Paul. III. in d. Motu proprio in fauorem pauperũ. vers. iudices prædicti. & Pius IIII. super taxa mercedum notariorum criminalium Vrbis. in fin. quod etiam procedit de iure communi. vt late per Foller. in prac. crim. in verb. & si confitebuntur. 3. par. 3. par. nu. 55. & Pauperes arbitrio iudicis iudicantur, secundum Paul. III. in d. loco. vt & de iure communi, vt latè per Iac. Menoch. de arbitr. iudic. cas. 65. & arbitrio Aduocati, & procuratoris pauperum, secundum Pium IIII. vbi supra. & ibi etiam statuitur, quod vbi opus fuerit, loco copiæ indiciorum, tradãtur originalia ipsi D. Aduocato, & procuratori pauperum
56 gratis, & sine aliqua impensa. † Et decernit iudex copiam cum d. clausula habitis testibus & c. ne per inquisitum fraus fiat, vt testes, antequã repetantur, de loco discedant, vt reperi non possint: habitis ergo testibus pro rite, & recte receptis, & examinatis hæc cessat suspicio. ita Foller. in d. verb. Detur copia capitulorum. nu. 5. Nam, vt intelligas, iudex
57 † copiam processus, & indiciorum dare non tenetur, nec debet eam ita decernere, nisi completo processu, idest nisi prius in processu deduxe-
58 rit, quicquid habet cõtra reum: quia † de iure primò actoris fundatur, intentio,

intentio,& sic curiæ,& fisci,deinde reus auditur in suis defensionibus.l.
59 si quidem.C.de exceptio.l.exceptionem.de probatio.Et ita † licite potest iudex denegare defensiones, donec fuerit cum effectu completa informatio, vt per Guid.de suzzar. de indic. & tortura.num.62.& post eum, quem alleg. per Foller.in pract. crim. in verb. recipiantur defensiones reorum. nume. 22. & ideo quando pro reo petitur copia indiciorum,& processus nondum completus est,iudices pronunciare solēt, quod copiam decernunt suis loco, & tempore completo processu, vel simpliciter pronunciando se offerunt, ius, & iustitiam ministrare. Et
60 † completa etiam informatione non tenetur dare copiam,nisi processu legitimato, idest testibus pro informatione curiæ examinatis parte cita-
61 ta repetitis: solent † enim iudices cauti(vt refert Saly.in l.fin.C.de quæstio.in fin.)ante inquisitionem examinare testes pro informatione curiæ parte non aliter citata, & in scriptis redigi faciunt eorum dicta, ne postea contrarium dicant: & informatione habita formant inquisitionem, & si pœna est corporalis,relaxant mandatum de capiēdo,ne reus fugiat, qui deinde captus uel respondet de mandato iudicis inquisitioni, uel diligenter super delicto,de quo inquiritur,interrogatur: & si negat,iterū iudex testes examinat ipso reo citato,vt testes iurare videat, & facta repetitione attestationes reo præiudicant,non etiam primæ secundum Saly.vbi supra,cum alijs pluribus à nobis relatis in tract. de defensionibus reorū.& in method.processus informat.lib.4.cap.fin.nu.....& ita ante torturam faciendum esse à iudice statuit Paul.III. Pont.Max. in Motu proprio in fauorem omnium pauperum. vers.iudices prædicti. Ne ergo reus diutius in carcere secreto retineatur,donec scilicet processus legitimetur, copia processus eo non aliter legitimato decernitur cum dicta clausula habitis testibus & c. & ita si reus vult cum effectu copiam, habet apud acta, vel eius procurator ad hoc in specie constitutus testes pro rite,& recte examinatis præter absentes, & mortuos, & saluis sibi exceptionibus contra personas, & dicta test.& repetitione, quatenus il
62 los repetere voluerit. & ita in † statu ecclesiastico practica inoleuit. vt etiam in regno,vt habetur per Capic.decis.74.& Foller.in prac.crim.in uerb.& si confitebuntur.nu.51.practica hæc inoleuit,quod quando inquisitus vult copiam indiciorum,vt suas possit facere defensiones,instare solet pro copia,& dicit,quod habet testes curiæ pro rite,& recte receptis, & legitime repetitis,& conceditur ei ita copia, cum congrua ratio assignari non possit,cur denegari debeat.vt per eos ibi.& perinde est,ac si testes parte citata repetiti essent, ex cōi omnium praxi.vt dicit Vulpel. consil.crim.68. nu.7. Quæ quidem practica non seruatur in regia Prouinciali audientia, in qua indistincte datur copia repertorum, & indiciorum,etiā non habitis testibus pro iuratis,& repetitis, ut dicit Foller. in d. uerb. Detur copia capitulorum. nume.5. & ubi practica prædicta

seruaretur,

seruaretur, admonet Simanc. catholic. inst. tit. 64 de testibus nume. 25. quod nihilominus iudex, quamuis reus dicat, se uelle testes habere, ut uulgo dicunt, pro ratificatis, iterum eos examinare, & interrogare de-
63 bet, ne forte defensio reorum pereat, cui † ne nominatim quidem renunciari queunt. Doc. in l. pactum inter. ff. de pact. cum alijs à nobis congestis in d. tract. de defensionibus reorum. Et animaduertant iudices, quod post decretum copiam cum dicta clausula habitis testibus pro rite, & recte receptis, & examinatis, non permittant copiam tradi, nisi deinde reus testes habeat pro rite, & recte receptis, & examinatis: quia ex solo decreto copiæ cum d. clausula, testes pro talibus habiti non dicuntur, nisi pro talibus à reo deinde habeantur. & ita practici criminalistæ facere consueuerunt, ut dicit Vulpel. consil. crim. 32. nu. 6. Non tamen hoc ita dico, ut iudex indistincte prohibeat, ne indiciorum copia detur, nisi testes pro ritè, & rectè receptis, & examinatis habeantur, ne forte reorum defensio pereat, cui nec nominatim renunciari potest, ut hanc sentit rationem Simanc. d. tit. 64. nume. 25. & sine dubio respectu testium, qui essent absentes, uel mortui, si pro ritè, & rectè receptis, & examinatis haberentur reorum defensio periret, cum repeti non possent super eorum interrogatorijs: & ideo quoad absentes, quia suspicio cessat fraudis, quæ fieri posset, ne testes à curia repeterentur, si ad recedendum subornarentur, & quoad mortuos, quia omnino cessat timor subornationis, cum mortui subornari non possint, nullo modo iudex prohibere debet, ne copia detur indiciorum, & processus, nisi & ij etiā
64 pro rite, & recte receptis, & examinatis habeantur. Et † solent ideo iudices decernendo copiam indiciorum cum dicta clausula habitis testibus pro rite, & recte receptis, & examinatis, subdere, prout debent, maxime parte instante, præter absentes, & mortuos: quoniam, vt diximus, cessat tunc ratio, quare copia indiciorum denegetur non legitimato processu, quæ est, vt diximus, vt non fiat fraus, vt testes recedant antequam repetantur, ne repeti possint: & mortui repeti non possunt, & timor cessat in eis subornationis postquam mortui sunt, & sic cessat ratio prohibitionis ex generali practica de danda copia indiciorum cum dicta clausula, habitis testibus pro rite, & recte receptis, & examinatis. Ita Foller. in prac. crim. in d. verb. Detur copia capitulorum, nu. 5. qui idem
65 † dicit de absentibus, intelligendo tamen de illis, qui longa absentia ab-
66 futuri sunt, ex quibus † expeditio causæ propter eorum non repetitionem in regno retardari non potest ex pragmatica, quæ eo in regno extat, quod expeditio causæ criminalis nullatenus retardetur prætextu testium curiæ non repetitorum, vt habetur per Grani. decis. 28. num. 6. & Foller. in d. verb. Detur copia capitulorum. nu. 5. & in verb. & demum
67 reperantur testes curię. nu. 10. Et † hæc ratio esse potest, quare in Vrbe practica hæc, vt vidi, non seruatur, cum ibi rei non cogantur, nisi uelint, habere

bere testes pro informatione curiæ examinatos pro ritè, & rectè rec
ris, & examinatis, si vult habere copiam processus informatiui. Et da-
ir ita copia processus informatiui etiam non repetitis testib. reo citato,
uoniam testes fisci, & curiæ ut plurimum sunt forenses, & de lõginquis
egionibus, & tempore, quo repeti deberent, haberi non possunt, vel
on nisi longo temporis interuallo, & ideo si reus testes haberet pro ri-
:, & rectè receptis, & examinatis, & non posset eos repetere super eius
iterrogatorijs, irreparabile sibi pararet præiudicium, quia ex h s testi-
us condemnatio sequi potest cum perinde habeantur, vt supra di-
imus, ac si parte citata repetiti essent ex communi omnium praxi, &
 testes ex longinquis regionibus euocarentur ad se repetendum,
iarcescerent rei in carcere, qui sic quodammodo pro pœna sibi esset:
leo facta diligentia habendi testes pro informatione curiæ examinatos
d effectum vel repetendi parte citata, vel confrontandi, quo modo
etiam processus legitimatur, vt supra aliàs diximus. Si haberi non
possunt, quia sunt absentes, & in longinquis partibus commorantur,
datur copia processus etiam his non habitis pro legitime receptis, &
examinatis, & fiunt defensiones, quibus si indicia ciuiliter purgata
remanent, fertur absolutoria, & legitimatione processus amplius cu-
68 ria non eget. Et † uidi quandoque in Curia Auditoris Cameræ serua-
ri, quod si fiscus instat, quod processus legitimetur, priusquam co-
pia detur, reus diligenter examinatus, interim ponitur ad largam sine
aliqua assignatione termini defensionis, ne in secretis carceribus mar-
cescat, donec testes compareant, & vel repetantur, vel confrontentur,
& ideo quando testes absunt, & eorum præsentia necessaria est, id qui-
dam debet quam celerrime procurari, vt de socijs criminis dicit text.
69 in l. 1. post princ. C. de custod. reor. Sed † præterea in Vrbe seruari de-
bet ius canonicum, & propterea dari debet copia processus etiam
informatiui, vt per tex. in d. c. qualiter, & quando. el 2. §. debet. de accu-
sat. dicit Marant. in Specu. 6. par. de inquisitione. num. 10. & ita etiam
dici debet in alijs terris ecclesiæ, in quibus similiter seruari debet ius
canonicum, vt de his etiam dicit Marant. in dicto loco.
70 Apponitur † deinde in d. decreto, & in comparitione rei, uel procura
toris dicta clausula, saluis exceptionibus, & repetitione, ut ipsi reo habe
ti testes pro rite, & recte receptis, & examinatis integrum sit ius exci-
piendi contra illorum personas, & dicta, ac & illos, si opus fuerit, repe-
tendi super eius interrogatorijs: aliàs enim, nisi reseruatio hæc fieret, nõ
posset postea contra hos testes opponere, & eorum dicta impugnare.
Nam habẽdo testes pro rite, & recte receptis, & examinatis, perinde est,
71 ac si citatus fuisset ad uidendum eorum iuramenta: at † quando reus
ita citatur, cautus esse debet, vt protestetur contra ipsorum testium per-
sonas, & dicta, ne consentire uideatur. vt voluit Saly. in l. si quis testibus

C.de testib.& post eum Foller.in prac.crim.in uerb. concedatur repulsa.nu.18.Marant.in Specu.6.par.in 13.actu.nu.2.vbi dicit, quod cauti
* procuratores quotidie vtuntur ac practica,quia in termino citationis ad videndum iurare testes,protestantur contra personas testium,& dicenda per eos. & de dicta clausula saluo iure repetendi scilicet super interrogatorijs habetur per Vulpel.cons.crim.76.in fin.

72 Et † quando sunt plures rei de uno delicto accusati,uel inquisiti,quo vnus sit præsens,vt erat dictus Milo,alij uerò contumaces,vt dicti Caligula,Traso,& Anippus,de iure non debet differri processus rei præsentis,donec illi,qui sunt contumaces, condemnentur secundùm commu-
* nem opin. vt per Boss.in tract.causar.crim. tit. de sent.nu.85. Iul.Clar.
* d.q.49.vers. sed pone. contrarium tamen seruatur in statu ecclesiastico
* per cautos iudices,vt & seruatur in Ducatu Mediolani. quia scilicet nũquam publicatur præsenti processus offensiuus, nisi prius contumacibus condemnatis,vt dicunt Boss.& Iul.Clar.in d.locis.& idem Boss. in eo tract.causar.crim.tit.de delicto.nu.46. & subdit Iul. Clar.in d.loco. quod hæc est optima practica,ne si publicetur processus, possint contumaces instrui de indicijs contra eos existentibus,& subornare testes, &
73 deinde comparere. ipsis † autem contumacibus condemnatis fit publicatio processus, daturq; eius copia præsenti deletis tamen prius quantum commode fieri potest,nominibus contumacium, atque his omnibus,quæ ad eos pertinent,quatenus tamen quoad præsentes per huiusmodi deletionem nõ tollatur uel in minimo facultas defensionis.quod
* & in Ducatu Mediolani obseruari dicit Iul.Clar.in d.loco.

74 Et † terminus, qui per iudicem assignatur reo ad faciendum suas defensiones,solet esse duorum,triumve, aut plurium dierum iuxta causæ qualitatem,& personam,& distantiam loci arbitrio iudicis, vt diffuse di-
* ximus in trac.de defensionibus reorũ. & de communi obseruantia in regno est terminus duorum dierum, ut dicit Maran.in Spec.par.6. in 14. actu.nume.15.& Ioseph Cumi.de sindic.cap.21.de tortura.nume.29. dicit quod in regno terminus non repetit taxatus, sed quod potest dari terminus octo dierum virtute literarum dispẽsatiuarum ut ibi per eum.
75 & † plures etiam dantur dilationes reo,presertim quando est in carcere, quia cessat præsumptio calumniæ, & tres quidem reo dantur dilationes; & accusatori duæ dandæ sunt in iudicijs criminalibus. tex.
76 † est in l. fin. ff. de ferijs. qui licet loqui videatur in causis capitalibus tantum, nihilominus intelligi debet, ut procedat etiam in alijs
* causis criminalibus quibuscunque, ita ex communi ex pluribus, quos allegat Iul. Clar. lib.4. senten. §. fin.quæst. 48. versic. quæro. &
* diximus in dict. tract. de defensionibus reorum. Seruatur tamen, quod materia dilationum in causis criminalibus sit arbitraria iudicibus, secundum opin. Innoc. in cap. ad petitionem, nume.quatro, de

accusa-

* accuſatio, quam etiam tenent communiter Doctores cano. ut dicit Alexand. in l. 2. numer. 8. ff. de re iudic. & Iul. Clar. d. quæſt. 48. verſicu. quæro. ſubdens, quod ideo ſolent iudices facile concedere plures dilationes reis, preſertim quando ſunt in carceribus; nam eo caſu ceſſat præſumptio calumniæ.

Solent nonnulli addere in calce dicti decreti verba hæc, videlicet, abſque præiudicio vlterioris proceſſus, & examinis, &c. qua de re infra diximus lib. 4. cap. 2. num. 30. & ſequ.

Finis Libri tertij.

FLAMINII CHARTARII I.V.C. VRBEVETANI,

THEORICAE, ET PRAXIS INTERROGANDORVM REORVM,

Liber Quartus.

SVMMARIVM.

1 *Tortura quæstio dicitur, quia veritatis est inquisitio per tormenta, & corporis dolorem.*
2 *Tortura, Tormentum, & Quæstio synonima sunt.*
3 *Tormentorum genera plura sunt.*
4 *Torquendi modus funæ manibus post terga ligatis est de iure licitus, & vsitatus.*
5 *Mediolanenses quo tormentorum genere vtantur, & quo Iudices in Statu Ecclesiastico.*
6 *Torquendi modus funæ adeo est vsu frequentior, vt ab eo recedi non debeat, nisi quando reus hoc tormento torqueri ex aliqua causa non pōt.*
7 *Tormenta noua excogitare carnificum est potius, & crudelium, quàm Iuresconsultorum.*
8 *Tormentorum genera qualia à Judice vsurpari debeant, non est iure cautum, sed Iudici arbitrarium iuxta qualitatem personarum, & indiciorum.*
9 *Tormenta insolita adhiberi non debent, sed ea tantum quæ iudicantium vsu prudenter recepta sunt.*
10 *Iudices reprehenduntur, qui noua tormentorum genera contra ius, fasque misellis reis imponunt. & nu. 12.*
11 *Tormenta ita adhiberi debent, vt reus saluus sit vel innocentiæ, vel suplicio.*
12 *Iudices irati, & peruersi dicuntur, qui propter delectationem nouam inueniunt speciem tormentorum, & Dominus eos confundit.*
13 *Torquendi modus pro reperienda veritate antiquus est, à pietate Christiana non est alienus.*
14 *Tortura in subsidiũ adhiberi dēt, quando aliæ ꝓbationes hēri non possunt.*

Tortura

dum gradum torturæ.

46 Minor annis quatuordecim iussu Senatus Mediolanensis in eculeo eleuatus fuit pro percussione facta cum lapidibus, ex qua tamen mors secuta non fuerat.

47 Torqueri omnis ille potest, qui prohibitus non reperitur.

48 Torqueri non possunt multi, de quibus hic remissiuè.

49 Consuetudo loci attendenda est circa personas, quę torqueri, aut non torqueri possunt.

Nobiles an torqueri possint. ibid.

Doctores an torqueri possint. ibid.

Minores an torqueantur, & quomodo ibid. & supra nu. 46.

50 Tortura iustè non autem iniustè inferenda est, aliàs torquens iniustè pœna dignus est.

51 Tortura sine indicijs inferri non debet.

52 Torqueri quis non potest sine indicijs, etiam in maioribus delictis, & atrocissimis, etiam in crimine læsæ maiestatis.

53 Torqueri quis non potest à Iudice sine indicijs, etiam quod liberum habeat arbitrium.

54 Indicia ad torquendum legitima esse debent.

56 Indicia ad torquendum sufficientia ad torturam esse debent.

57 Torquetur quis in dominio Mediolani in atrocibus, etiam quòd indicia non sint in totum sufficientia, neque per testes omni exceptione maiores probata.

Copia processus plerunque non data in atrocibus proceditur ad torturam in dominio Mediolani. ibid.

58 Reus ante torturę actum interrogationibus adhuc ad dicendum veritatem impellendus est, & quomodo.

59 Indicia reo ante torturæ actum rememoranda sunt, quibus ad dicendum veritatem impellitur.

60 Reus ante torturæ actum monendus est ad dicendum veritatem adiecta comminatione de eum torquendo, si pertinax fuerit.

61 Confessio rei sponte facta dicitur, etiam quod facta sit praula comminatione de eum torquendo, sibi facta ante torturę actum.

62 Accusator requiri non debet ad actum torturæ rei criminis.

63 Aduocatus, & Procurator præsentes esse nō debent torturę sui clientuli.

64 Aduocatus, & Procurator accusatoris torturæ rei criminis interesse non debent.

65 Aduocatus, & Procurator fisci interesse possunt, & solent torturæ rei criminis.

66 Decretum de torquendo præcedere debet actum ipsius torturæ.

67 Clausula cum veritas aliter haberi non possit, quare apponatur, & apponi soleat in decreto torturę.

Decretum

68 *Decretum torturæ quomodo, & quando interponi soleat, ne detur materia appellandi.*
69 *Appellatio rei non recipitur postquam reus tormentis applicatur.*
70 *Appellatio recipi debet à decreto de torquendo prout de iure interposito.*
71 *Iudex interposita appellatione à decreto de torquendo interposito prout de iure, supersedere debet etiam ante præsentatam sibi inhibitionem.*
72 *Iudex supersedere debet ab executione torturæ interposita appellatione de stylo curiarum Parlamenti.*
73 *Indices an & quando supersedere debeant ab executione torturæ in Regno Neapolitano.*
74 *Barones in Regno Neapolitano quid seruent, & seruare debeant in appellatione à decreto torturæ, ne teneantur in syndicatu.*
75 *Appellationi à decreto de torquendo interpositæ an deferat magna curia, & audientiæ regiæ in Regno.*
76 *Appellationi à decreto torturæ non defertur in Dominio Mediolani, vbi appellatio prohibetur tam à diffinitiua, quàm ab interlocutoria.*
77 *Appellationi à decreto torturæ an in statu Ecclesiastico deferendum sit.*
Appellatio in criminalibus si causa capitalis est recipitur constituto reo in carceribus ex Motu proprio Pij Quarti. ibid.
78 *Tortura non infertur reo criminis, si aliquid comederit, aut biberit eo die.*
79 *Iudex ante torturam inferendam monere debet custodem carceris, vt saltem per decem horas ante torturam curet, ne reus aliquid comedat, aut bibat.*
80 *Reus ad locum torturæ adductus dum spoliatur, vel iam spoliatus, & funi applicatus moneri debet ante eleuationem de dicenda veritate, aliàs eleuabitur, & torquebitur.*
81 *Reus in ipso actu torturæ interrogari potest tam de delicto ipso, quàm de indicijs ad illud.*
82 *Scribi debent per Notarium omnes rei responsiones, omniaque eius verba, quæ dicit in tortura.*
83 *Reus imputatus de combustione scripturarum illas combussisse confitens potest torqueri, qua de causa combussit.*
84 *Reus si crimine, de quo est imputatus, in tortura fatetur, potest de alijs delictis interrogari, de quibus non sunt indicia.*
85 *Reus in tortura interrogari potest de socijs, & complicibus, & quando & nume. sequen.*
86 *Crimina excepta quę sint remissiuè.*
Reus an in Dominio Mediolani interrogari possit de socijs, & in quibus criminibus. ibid.
87 *Et quid in ciuitate Mantuæ.*

Statutum

contra questi sciagurati di miei seruitori, che sono pieni di bugie; questo istesso gli dirò, se mi verranno in faccia, perche non è vero, ch'io habbi offeso d. miei auuersarij, che non hebbi mai tal animo. Ex tunc Dominus ad conuincendum ipsum constitutum de mendacio, ipsumque disponendum ad veritatem dicendam, mandauit iterum adduci in eius faciem d. Nebulonem, qui sic adductus, delato eidem iuramento de veritate dicenda, prout iurauit manu tactis, &c. fuit per Dominum interrogatus, vt in substantia recenseat factum occisionis Xenij, Pluti, & Crassi, & dicat, quis contra eos irruerit, eosque vulnerauerit, & occiderit, & dicat veritatem. Respondit, La verità è questa Signore, che come ho detto altre volte doppo che hauemmo cenato nell'hosteria del leone d'argento, Milone qui mio patrone condusse li suoi compagni, & noi seruitori armati nel d. luogo della croce di Tirouero, & lì si fermorno per aspettar che dalla casa di Pasquilio ritornando à casa loro li d. Plato, Crasso, & Xenio passassero di lì, come per ritornare à casa, era necessario, che passassero per quel luogo, per assalirli, & ammazzarli, come successe, che passando di lì, Milone qui mio patrone, li d. suoi compagni li assalirno, & con l'arme, che haueuano, ridussero molto male d. Crasso, Pluto, & Xenio, che li lasciorno feriti in terra per morti, & si dettero in fuga, & noi seruitori con esso loro. & questa è la verità. Interrogatus d. Milo constitutus, vt modo dicat quid respondeat prædictis. Respondit, O sciagurato, ribaldo che sei, come ti basta l'animo di dir contra la vita mia sì gran bugia, benche non mi marauiglio, che hauendo dette dell'altre bugie, puoi aggiunger quest'altra ancora maggior di tutte. costui dice la bugia Signore, & non è uero, nè sarà mai vero quello che lui dice. Replicante d. Nebulone adducto, o m. Milone patron mio è pur troppo vero quel ch'io dico; non bisogna far male, perche non si sappia, bisogna risoluersi di dir la verità, come ho fatto io, che mi è bisognato di dirla trouandomi in questo luogo. Et cum vterque ipsorum staret in dicto suo, Dominus mandauit d. adductum reponi ad locum suum animo, &c. & successiuè adduci d. Ebrionem, Qui sic adductus delato eidem iuramento de veritate dicenda, prout iurauit manu tactis, &c. fuit per Dominum interrogatus, vt ipse pro veritate recenseat factum homicidiorum perpetratorum in personam Crassi, Xenij, & Pluti, & dicat, quis contra eos irruit, eosque vulnerauit, & dicat veritatem. Respondit, Doppo cena, che cenammo quella sera nell'hosteria del leone d'argento, Milone quì mio patrone, & li sopradetti suoi compagni, & noi seruitori armati tutti, che l'arme si fecero venire doppo cena in quell'hosteria, andammo alla croce di Tirouero, per aspettar che di lì passassero d. Xenio, Pluto, & Crasso, che haueuano cenato in casa di Pasquilio, & così passando di lì, furno assaliti con le dette arme da Milone quì, & da detti suoi

compa-

compagni, che à posta li haueua condotti lì in quel luogo, & loro gli dettero delle ferite, si che gli lasciorno quasi per morti in terra, & tutti ci demmo in fuga, & così passò il fatto in sustantia, & tanto ho detto nel mio esamine, & rifermo in faccia quì di Milone. & statim voluens se erga d. Milonem habentem oculos demissos in terram. Milone patrone mio habbiate patienza, perche non ho potuto far di manco di non dire questa verità, & perdonatemi. Cui statim respondit ex se dict. Milo constitutus, perdoneti pure Iddio, à chi tocca di perdonar li peccati; ma non sò come tu meriti perdono dicendo sì gran bugia in cosa, doue ne và la vita, come tu la dici senza manco. & voluens se erga Dominum subdit, Signore questo è un grande assassinamento, che mi fan questi miei seruitori, che essendo io del tutto innocente, contra la verità mi fanno colpeuole, & reo. Replicante d. Ebrione adducto, o m. Milone, io dico la verità, & se hauete fatto il male, è honesto, & giusto che ne facciate la penitentia, & se non l'haueste fatto, io non direi questo, ch'io dico, che non ho causa alcuna di dir la bugia contra di voi, che mi sete patrone, oltre che perche volete, ch'io dicessi la bugia nè contra di uoi, nè di persona alcuna. Et cum vterque ipsorum staret in dicto suo Dominus mandauit d. adductum reponi ad locum suum animo, &c. continuando examen cum ipso constituto, eundem interrogauit, monuit, & hortatus fuit ad fatendum ingenuè veritatem de d. homicidiis, postquàm videt, quod vltra quod tot, & tam grauia contra ipsum urgent indicia, & etiam per testes conuictus, nec uelit vlterius in eius pertinacia persistere tam audacter. Respondit, Io dico, & dirò sempre, che sono innocente di questo fatto, & questi miei seruitori sono bugiardi, & non sò che uagliano l'inditij contra l'innocentia. Ex tunc Dominus dimisit examen, & mandauit ipsum constitutum poni ad largã, & copiam processus decreuit cum termino trium dierum ad faciẽdum suas defensiones, habitis tamen testibus pro ritè, & rectè receptis, & legitimè examinatis, saluis exceptionibus, & repetitione, &c. omni meliori modo, &c. & addi etiam solet ibi legitimè examinatis, maximè reo instante, præter mortuos, & absentes.

45 Et † fieri solet decretum huiusmodi: quia reus dum examinatur, & ante retinetur in secretis carceribus, nec permittitur, quod ipse possit alloqui Aduocatos, & Procuratores, nec aliquem alium. & ita communiter obseruatur à iudicibus, & admonet Marsi. in pract. crim. in §. nunc videndum. post nu. 15, dicens, quod ita à iudicibus obseruatur, ne reus

46 ab aliquo ad occultandum delictum instruatur. Et † si aliquando necesse esset, quod aliquis reum ita in secretis carceribus retentum alloqueretur ex alia tamen causa, quã ex causa delicti, pro quo reus detinetur, iudices, qui cauti sunt, non aliter id illi permittunt, nisi bene cognita eius qualitate, & præsente, vel ipso iudice, vel notario causæ, vel

custode carceris, quorum tamen fides probata sit, ne affectata occasione aliquo modo reum ad occultandum delictum instrui contingat. Et debet reus statim examinari, ut dicit text. in l. 1. C. de custo. & exhib. reor. idest celeriter vtile sentiunt Doct. & Paul. III. Pont. Max. statuit in suo Motu proprio in fauorem omnium pauperum, ne iudices captum pro quo uis criminine in secretis carceribus vltra triduum, antequàm examinetur, retinere ullo modo possint, sed infra triduum carceratum huiusmodi examinent. idemque decreuit Pius IIII. in suo Motu proprio super reformatione tribunalium omnium Vrbis, quatenus ibi mandat, in omnibus obseruari dictum Motum proprium Paul. III. quoad expeditionem carceratorum. & in alio eius Motu proprio super reformatione Officij Auditoris Cameræ, 4. non. Iulij 1562. idem Pius IIII. præcepit Auditori Cameræ, ut curet, ne rei ultra triduum retineantur in secretis carceribus antequàm examinentur. nisi tamen natura causæ aliud suadeat. & dicit Simanc. in prax. hæreseos. titu. 27. de interrogationibus. nu. 1. quod postquam rei fuerint in carcerem coniecti, post biduum, uel triduum examinandi sunt ab inquisitoribus. & habemus statutum nostrum Vrbeuetanum, quod mandat reum non detineri in secretis carceribus vltra quinque dies exceptis casibus vltimi supplicij, pro quibus ultra actò dies rei in secretis carceribus detineri nō possunt, ut in reformatio. rub. 4.

47 Et † deinde completo processu, perfectoque examine ipsius rei, ponitur ad largam, idest in publicis carceribus inferioribus, uel alibi in carcere tamen iuxta personæ, & causæ naturam, & qualitatem arbitrio iudicis, ut suas ita reus possit facere defensiones. & ita obseruatur, & obseruari debet ab omnibus iudicibus, & ita reum ponendum esse ad largam dicit Marsi. in pract. crim. in §. postquam. post nume. 5. & Foller. in prac. crim. in uerb. & facta litis contestatione. nume. 10. idque etiam statuit Paul. III. in dicto suo Motu proprio in fauorem pauperum. & Pius IIII. in d. Motu proprio super reformatione tribunalium Vrbis, mandans dictum Motum proprium Paul. III. in omnibus obseruari quoad expeditionem carceratorum. & in dicto Motu proprio super reformatione officij Auditoris Cameræ. Et poterit ita reus positus ad largam libere loqui cum suis Aduocatis, & Procuratoribus, & aliis, ut suas ita facere possit defensiones. Interdum tamen causæ qualitas necessario suadet, ut reus completo etiam processu, & examine nō ponatur ad largam, sed eo retento in secretis carceribus, uel alibi in carcerem, ita ut neminem alloqui possit, sed lumen tamen videat ad primū solis ortū, ut habetur in d. l. 1. C. de custo. reor. vbi tex. docet, quales esse debeant secreti carceres. dentur defensiones. quod videtur satis decreuisse Paul. iij. in d. motu proprio in fauorem pauperum. dum dicto uers. Dictiq; iudices, iubet iudicibus, quod reum ponant ad largam, uel

uel in secretis carceribus, prout facti qualitas expostulat, retineant. Sed tamen et sic retento in secretis carceribus pendente termino defensionis commoditas dari debet libere loquendi cum eius Aduocatis, & procuratoribus etiam semotis arbitris, nisi tamen qualitas causæ aliud necessario suadeat. ut decreuit Pius IIII. in d. Motu proprio super reformatione officij Auditoris Cameræ. & licet d. Motus proprij loquantur de iudicibus Almæ Vrbis, hæc eadem tamen seruari debent in toto statu ecclesiastico. Iac. Menoch. cons. 51. nu. 36. lib. 1.

48 Et † reo ita posito ad largam, uel aliter retento, vt qualitas causæ expostulat, decernitur copia processus, & indiciorum, cum termino defensionis, quę quidem copia danda est secundùm communem opin. de qua testatur Rip. in l. 2. nu. 8. C. de eden. quem post Villalob. in sua collecta commu. opin. litera I. nu. 22. refert Iul. Clar. lib. 5. sent. §. fin. q. 49. uers. 1.

49 Quod nullam habet difficultatem, si reus eam petat sibi dari, prout † peti debet secũdùm opin. & practicam, ut testatur Boss. in trac. caus. crim. tit. de indic. nu. 78. in fin. & peti potest à reo iam torturæ alligato, & dari debet, estq; à tortura supersedendum, vt per Vulpel. consi. crim. 21. nu. 3. qui dicit, quod ita seruauit, & seruatum uidit & Piceni, & Romæ.

50 quod & dicit idem Vulpel. consi. crim. 74. nu. 8. Nam † regulariter, et si contra aliquem procedatur per uiam inquisitionis, danda est copia indiciorum, & ita dicta testium publicanda sunt, ad effectũ, vt possit reus se defendere, & suas exceptiones proponere aduersus eorum dicta, & personas, vt colligitur ex tex. in c. qualiter, & quando, el 2. §. debet. de accusatio. & firmãt communiter Doctores, ut attestatur Cępo. cons. crim. 65. circa fin. & consi. 66. uers. quinto probatur. immo scribentes omnes, vt dicit Paris. consi. 2. nu. 155. lib. 4. & Iul. Clar. ex eis d. q. 49. uers. & hęc & diximus infra lib. 4. cap. 1. nu. 195. licet in causa hæresis, & in alijs ob potentiam reorum, & ne ipsis causis fiat præiudicium, nomina testium, non nisi recognita, & causæ maximæ suadeant, publicanda sint. ut admonuimus supra hoc lib. cap. 1. nu. 91. 98. & alijs seq.

51 Et † si non petatur, non tenetur alias iudex dare copiam indiciorum ante torturam, vt diximus d. cap. 1. num. 195. lib. seq. & tradit post Clar. quem alleg. Ant. Scap. lib. 5. iur. non scripti. cap. 97. nu. 14. maxime si reus non est rusticus, & homo simplex, & idiota, cum si rusticus, simplex, & idiota esset, iudex ex officio deberet copiam processus quamuis non petitam decernere, secũdum Locat. in oper. inquisitor. uerb. tortura. nu. 53. post Mars. in prac. crim. d. §. nunc uidendum. num. 13. Idem Foller. in prac. crim. in uerb. detur copia capitulorum. nu. 1. in fin. Simon de præt. cons. 102. nu. 15. Vulpel. consi. crim. 34. nu. 6. & cons. 74. nu. 7. & seq. ubi dicit, hanc esse receptiorem opinionem, & Romæ canonizatam, vt nunquam dentur copiæ indiciorum, nisi petitæ, & petitę non denegantur, etiam si iam

52 eculeo sit alligatus, & eleuatus reus, licet † ratio habenda etiam esset

Iurisperiti, & Doctorum, qui in rebus propriis minus sciunt, quam cæteri, ut dicit Boss. in d. tit. de indic. num. 80. Et ita potest intelligi Motus proprius Paul. III. in fauorem pauperum, & Motus proprius Pij IIII. super reformatione officij Auditoris Cameræ; quatenus enim ibi mandent sum. Pont. ut copia indiciorum reo dari debeat, debet intelligi, si petatur, & pro ut de iure communi, à quo dicti Motus proprij interpretationem recipere uidentur. l. si serui uestri. C. de noxal. cum alijs, ut in nostro tract. de executio. sent. contumac. capto bannito. cap. 1. num. 398. & facit, quia si statutum requirit, ut præstetur fideiussio, debet intelligi, si hoc à parte petitum fuerit. Ias. in l. uniuersa. nu. 2. C. de precib. Imper. offeren. & in cons. 291. vol. 2. Mars. in l. vnius. §. cogniturum. nu. 8. de quæstio. & in consi. 56. nu. 11. Blanc. in prac. crim. fol. 38. num. 83. Rim. iun.
53 consi. 563. nu. 18. vol. 5. Sed † ante condemnationem, vt quia reus esset vel conuictus, vel confessus, copia debet omnino dari, etiam si non petatur. vt ex communi obseruantia post alios, quos allegat, dicit Iul. Clar. d. q. 49. uers. sed nunquid. & vers. est igitur. & Ant. Scap. d. cap. 97. lib. 5.
54 iur. non scripti. nu. 15. Et † solum iudex copiam processus decernit: quia cum effectu copia processus per curiam suis sumptibus, & expensis dari non debet, sed expensis ipsius rei, si copiam habere velit. vt dicit Iul. Clar. d. q. 49. d. vers. sed nunquid. & Marant. in Specu. par. 6. in 14. actu. nu. 10. circa fin. Vmbert. locat. in oper. inquisitor. in verbo tor-
55 tura. post nu 3. Licet † copia libelli, & capitulorum dari debeat sumptibus querelantis, vel inquirentis ad exemplum libelli in causis ciuilibus. vt per Foller. in prac. crim. in d. verb. Detur copia capitulorum. nu. 1. in fin. & Marant. loco iam citato. nu. 10. in prin. Et pauperibus gratis dari debet, vt statuit Paul. III. in d. Motu proprio in fauorem pauperũ. vers. iudices prædicti. & Pius IIII. super taxa mercedum notariorum criminalium Vrbis. in fin. quod etiam procedit de iure communi. vt late per Foller. in prac. crim. in verb. & si confitebuntur. 3. par. 3. par. nu. 55. & Pauperes arbitrio iudicis iudicantur, secundum Paul. III. in d. loco. vt & de iure communi, vt latè per Iac. Menoch. de arbitr. iudic. cas. 65. & arbitrio Aduocati, & procuratoris pauperum, secundum Pium IIII. vbi supra. & ibi etiam statuitur, quod vbi opus fuerit, loco copiæ indiciorum, tradatur originalia ipsi D. Aduocato, & procuratori pauperum
56 gratis, & sine aliqua impensa. † Et decernit iudex copiam cum d. clausula habitis testibus & c. ne per inquisitum fraus fiat, vt testes, antequã repetantur, de loco discedant, vt reperi non possint: habitis ergo testibus pro rite, & recte receptis, & examinatis hæc cessat suspicio. ita Foller. in d. verb. Detur copia capitulorum. nu. 5. Nam, vt intelligas, iudex
57 † copiam processus, & indiciorum dare non tenetur, nec debet eam ita decernere, nisi completo processu, idest nisi prius in processu deduxe-
58 rit, quicquid habet cõtra reum: quia † de iure primò actoris fundatur, intentio,

intentio, & sic curiæ, & fisci, deinde reus auditur in suis defensionibus. l.
59 si quidem. C. de exceptio. l. exceptionem. de probatio. Et ita † licite potest iudex denegare defensiones, donec fuerit cum effectu completa informatio, vt per Guid. de suzzar. de indic. & tortura. num. 62. & post eum, quem alleg. per Foller. in pract. crim. in verb. recipiantur defensiones reorum. nume. 22. & ideo quando pro reo petitur copia indiciorum, & processus nondum completus est, iudices pronunciare solẽt, quod copiam decernunt suis loco, & tempore completo processu, vel simpliciter pronunciando se offerunt, ius, & iustitiam ministrare. Et
60 † completa etiam informatione non tenetur dare copiam, nisi processu legitimato, idest testibus pro informatione curiæ examinatis parte cita-
61 ta repetitis: solent † enim iudices cauti (vt refert Saly. in l. fin. C. de quæstio. in fin.) ante inquisitionem examinare testes pro informatione curiæ parte non aliter citata, & in scriptis redigi faciunt eorum dicta, ne postea contrarium dicant: & informatione habita formant inquisitionem, & si pœna est corporalis, relaxant mandatum de capiẽdo, ne reus fugiat, qui deinde captus uel respondet de mandato iudicis inquisitioni, uel diligenter super delicto, de quo inquiritur, interrogatur: & si negat, iterũ iudex testes examinat ipso reo citato, vt testes iurare videat, & facta repetitione attestationes reo præiudicant, non etiam primæ secundum Saly. vbi supra. cum alijs pluribus à nobis relatis in tract. de defensionibus reorũ. & in method. processus informat. lib. 4. cap. fin. nu. .... & ita ante torturam faciendum esse à iudice statuit Paul. III. Pont. Max. in Motu proprio in fauorem omnium pauperum. vers. iudices prædicti. Ne ergo reus diutius in carcere secreto retineatur, donec scilicet processus legitimetur, copia processus eo non aliter legitimato decernitur cum dicta clausula habitis testibus & c. & ita si reus vult cum effectu copiam, habet apud acta, vel eius procurator ad hoc in specie constitutus testes pro rite, & recte examinatis præter absentes, & mortuos, & saluis sibi exceptionibus contra personas, & dicta test. & repetitione, quatenus il-
62 los repetere voluerit. & ita in † statu ecclesiastico practica inoleuit. vt etiam in regno, vt habetur per Capic. decis. 74. & Foller. in prac. crim. in uerb. & si confitebuntur. nu. 51. practica hæc inoleuit, quod quando inquisitus vult copiam indiciorum, vt suas possit facere defensiones, instare solet pro copia, & dicit, quod habet testes curiæ pro rite, & recte receptis, & legitime repetitis, & conceditur ei ita copia, cum congrua ratio assignari non possit, cur denegari debeat. vt per eos ibi. & perinde est, ac si testes parte citata repetiti essent, ex cõi omnium praxi. vt dicit Vulpel. consil. crim. 68. nu. 7. Quæ quidem practica non seruatur in regia Prouinciali audientia, in qua indistinctè datur copia repertorum, & indiciorum, etiã non habitis testibus pro iuratis, & repetitis, ũt dicit Foller. in d. uerb. Detur copia capitulorum. nume. 5. & ubi practica prædicta

seruaretur,

seruaretur, admonet Simanc. catholic. inst. tit. 64. de testibus. nume. 25. quod nihilominus iudex, quamuis reus dicat, se uelle testes habere, ut uulgo dicunt, pro ratificatis, iterum eos examinare, & interrogare de-
63 bet, ne forte defensio reorum pereat, cui † ne nominatim quidem renunciari: quæunt. Doc. in l. pactum inter. ff. de pact. cum alijs à nobis congestis in d. tract. de defensionibus reorum. Et animaduertant iudices, quod post decretum copiam cum dicta clausula habitis testibus pro rite, & recte receptis, & examinatis, non permittant copiam tradi, nisi deinde reus testes habeat pro rite, & recte receptis, & examinatis: quia ex solo decreto copiæ cum d. clausula, testes pro talibus habiti non dicuntur, nisi pro talibus à reo deinde habeantur. & ita practici criminalistæ facere consueuerunt, ut dicit Vulpel. consil. crim. 32. nu. 6. Non tamen hoc ita dico, ut iudex indistincte prohibeat, ne indiciorum copia detur, nisi testes pro rite, & recte receptis, & examinatis habeantur, ne forte reorum defensio pereat, cui nec nominatim renunciari potest, ut hanc sentit rationem Simanc. d. tit. 64. nume. 25. & sine dubio respectu testium, qui essent absentes, uel mortui, si pro rite, & recte receptis, & examinatis haberentur reorum defensio periret, cum repeti non possent super eorum interrogatorijs: & ideo quoad absentes, quia suspicio cessat fraudis, quæ fieri posset, ne testes à curia repeterentur, si ad recedendum subornarentur, & quoad mortuos, quia omnino cessat timor subornationis, cum mortui subornari non possint, nullo modo iudex prohibere debet, ne copia detur indiciorum, & processus, nisi & ij etiã
64 pro rite, & recte receptis, & examinatis habeantur. Et † solent ideo iudices decernendo copiam indiciorum cum dicta clausula habitis testibus pro rite, & recte receptis, & examinatis, subdere, prout debent, maxime parte instante, præter absentes, & mortuos: quoniam, vt diximus, cessat tunc ratio, quare copia indiciorum denegetur non legitimato processu, quæ est, vt diximus, vt non fiat fraus, vt testes recedant ante quam reperantur, ne repeti possint: & mortui repeti non possunt, & timor cessat in eis subornationis postquam mortui sunt, & sic cessat ratio prohibitionis ex generali practica de danda copia indiciorum cum dicta clausula, habitis testibus pro rite, & recte receptis, & examinatis. Ita Foller. in prac. crim. in d. verb. Detur copia capitulorum, nu. 5. qui idem
65 † dicit de absentibus, intelligendo tamen de illis, qui longa absentia ab-
66 futuri sunt, ex quibus † expeditio causæ propter eorum non repetitionem in regno retardari non potest ex pragmatica, quæ eo in regno extat, quod expeditio causæ criminalis nullatenus retardetur prætextu testium curiæ non repetitorum. vt habetur per Grami. decis. 28. num. 6. & Foller. in d. verb. Detur copia capitulorum. nu. 5. & in verb. & demum
67 reperantur testes curiæ. nu. 10. Et † hæc ratio esse potest, quare in Vrbe practica hæc, vt vidi, non seruatur, cum ibi rei non cogantur, nisi uelint,

habere testes pro informatione curiæ examinatos pro ritè, & rectè recepris, & examinatis, si vult habere copiam processus informatiui. Et datur ita copia processus informatiui etiam non repetitis testib. reo citato, quoniam testes fisci, & curiæ ut plurimum sunt forenses, & de lōginquis regionibus, & tempore, quo reperi deberent, haberi non possunt, vel non nisi longo temporis interuallo, & ideo si reus testes haberet pro ritè, & rectè receptis, & examinatis, & non posset eos repetere super eius interrogatorijs, irreparabile sibi pararet præiudicium, quia ex h s testibus condemnatio sequi potest cum perinde habeantur, vt supra diximus, ac si parte citata repetiti essent ex communi omnium praxi, & si testes ex longinquis regionibus euocarentur ad se repetendum, marcescerent rei in carcere, qui sic quodammodo pro pœna sibi esset: ideo facta diligentia habendi testes pro informatione curiæ examinatos ad effectum vel repetendi parte citata, vel confrontandi, quo modo etiam processus legitimatur, vt supra aliàs diximus. Si haberi non possunt, quia sunt absentes, & in longinquis partibus commorantur, datur copia processus etiam his non habitis pro legitime receptis, & examinatis, & fiunt defensiones, quibus si indicia ciuiliter purgata remanent, fertur absolutoria, & legitimatione processus amplius cu-
68 ria non eget. Et † uidi quandoque in Curia Auditoris Cameræ seruari, quod si fiscus instat, quod processus legitimetur, priusquam copia detur, reus diligenter examinatus, interim ponitur ad largam sine aliqua assignatione termini defensionis, ne in secretis carceribus marcescat, donec testes compareant, & vel repetantur, vel confrontentur, & ideo quando testes absunt, & eorum præsentia necessaria est, id quidam debet quam celerrime procurari, vt de socijs criminis dicit text.
69 in l. 1. post princ. C. de custod. reor. Sed † præterea in Vrbe seruari debet ius canonicum, & propterea dari debet copia processus etiam informatiui, vt per tex. in d. c. qualiter, & quando. el 2. §. debet. de accusat. dicit Marant. in Specu. 6. par. de inquisitione. num. 10. & ita etiam dici debet in alijs terris ecclesiæ, in quibus similiter seruari debet ius canonicum, vt de his etiam dicit Marant. in dicto loco.
70 Apponitur † deinde in d. decreto, & in comparitione rei, uel procuratoris dicta clausula, saluis exceptionibus, & repetitione, ut ipsi reo habēti testes pro rite, & recte receptis, & examinatis integrum sit ius excipiendi contra illorum personas, & dicta, ac & illos, si opus fuerit, repetendi super eius interrogatorijs: aliàs enim, nisi reseruatio hæc fieret, nō posset postea contra hos testes opponere, & eorum dicta impugnare. Nam habēdo testes pro rite, & recte receptis, & examinatis, perinde est,
71 ac si citatus fuisset ad uidendum eorum iuramenta: at † quando reus ita citatur, cautus esse debet, vt protestetur contra ipsorum testium personas, & dicta, ne consentire uideatur. vt voluit Saly. in l. si quis testibus

C.de testib.& post eum Foller.in prac.crim.in uerb. concedatur repulsa.nu.18.Marant.in Specu.6.par.in 13.actu.nu.2.vbi dicit, quod cauti procuratores quotidie vtuntur ac practica, quia in termino citationis ad videndum iurare testes, protestantur contra personas testium, & dicenda per eos. & de dicta clausula saluo iure repetendi scilicet super interrogatorijs habetur per Vulpel.cons.crim.76.in fin.

72 Et † quando sunt plures rei de uno delicto accusati, uel inquisiti, quo vnus sit præsens, vt erat dictus Milo, alij uerò contumaces, vt dicti Caligula, Traso, & Anippus, de iure non debet differri processus rei præsentis, donec illi, qui sunt contumaces, condemnentur secundùm communem opin. vt per Boss.in tract.causar.crim. tit. de sent.nu.85. Iul.Clar. d.q.49.vers. sed pone. contrarium tamen seruatur in statu ecclesiastico per cautos iudices, vt & seruatur in Ducatu Mediolani. quia scilicet nũquam publicatur præsenti processus offensiuus, nisi prius contumacibus condemnatis, vt dicunt Boss.& Iul.Clar.in d.locis.& idem Boss. in eo tract.causar.crim.tit.de delicto.nu.46. & subdit Iul. Clar.in d.loco. quod hæc est optima practica, ne si publicetur processus, possint contumaces instrui de indicijs contra eos existentibus, & subornare testes, &

73 deinde comparere. ipsis † autem contumacibus condemnatis fit publicatio processus, daturq; eius copia præsenti deletis tamen prius quantum commode fieri potest, nominibus contumacium, atque his omnibus, quæ ad eos pertinent, quatenus tamen quoad præsentes per huiusmodi deletionem nõ tollatur uel in minimo facultas defensionis. quod & in Ducatu Mediolani obseruari dicit Iul.Clar.in d.loco.

74 Et † terminus, qui per iudicem assignatur reo ad faciendum suas defensiones, solet esse duorum, triumve, aut plurium dierum iuxta causæ qualitatem, & personam, & distantiam loci arbitrio iudicis, vt diffuse diximus in trac.de defensionibus reorũ. & de communi obseruantia in regno est terminus duorum dierum, ut dicit Maran.in Spec.par.6. in 14. actu.nume.15.& Ioseph Cumi.de sindic.cap.21.de tortura.nume.29. dicit quod in regno terminus non reperit taxatus, sed quod potest dari terminus octo dierum virtute literarum dispẽsatiuarum ut ibi per eum.

75 & † plures etiam dantur dilationes reo, presertim quando est in carcere, quia cessat præsumptio calumniæ, & tres quidem reo dantur dilationes, & accusatori duæ dandæ sunt in iudicijs criminalibus. tex.

76 † est in l. fin. ff. de ferijs, qui licet loqui videatur in causis capitalibus tantum, nihilominus intelligi debet, ut procedat etiam in alijs causis criminalibus quibuscunque, ita ex communi ex pluribus, quos allegat Iul. Clar. lib.4. senten. §. fin. quæst. 48. versic. quæro. & diximus in dict. tract. de defensionibus reorum. Seruatur tamen, quod materia dilationum in causis criminalibus sit arbitraria iudicibus, secundum opin. Innoc. in cap. ad petitionem, nume.quarto, de accusa-

accusatio, quam etiam tenent communiter Doctores cano. ut dicit Alexand. in l. 2. numer. 8. ff. de re iudic. & Iul. Clar. d. quæst. 48. versicu. quæro. subdens, quod ideo solent iudices facile concedere plures dilationes reis, presertim quando sunt in carceribus; nam eo casu cessat præsumptio calumniæ.

Solent nonnulli addere in calce dicti decreti verba hæc, videlicet, absque præiudicio vlterioris processus, & examinis, &c. qua de re infra diximus lib. 4. cap. 2. num. 30. & sequ.

Finis Libri tertij.

FLAMINII CHARTARII I.V.C. VRBEVETANI,

THEORICAE, ET PRAXIS INTERROGANDORVM REORVM,

Liber Quartus.

SVMMARIVM.

1 *Tortura quaestio dicitur, quia veritatis est inquisitio per tormenta, & corporis dolorem.*

2 *Tortura, Tormentum, & Quaestio synonima sunt.*

3 *Tormentorum genera plura sunt.*

4 *Torquendi modus funae manibus post terga ligatis est de iure licitus, & vsitatus.*

5 *Mediolanenses quo tormentorum genere vtantur, & quo Iudices in statu Ecclesiastico.*

6 *Torquendi modus funae adeo est vsu frequentior, vt ab eo recedi non debeat, nisi quando reus hoc tormento torqueri ex aliqua causa non pôt.*

7 *Tormenta noua excogitare carnificum est potius, & crudelium, quàm Iuresconsultorum.*

8 *Tormentorum genera qualia à Iudice vsurpari debeant, non est iure cautum, sed Iudici arbitrarium iuxta qualitatem personarum, & indiciorum.*

9 *Tormenta insolita adhiberi non debent, sed ea tantum quae iudicantium vsu prudenter recepta sunt.*

10 *Iudices reprehenduntur, qui noua tormentorum genera contra ius, fasque misellis reis imponunt. & nu. 12.*

11 *Tormenta ita adhiberi debent, vt reus saluus sit vel innocentiae, vel suplicio.*

12 *Iudices irati, & peruersi dicuntur, qui propter delectationem nouam inueniunt speciem tormentorum, & Dominus eos confundit.*

13 *Torquendi modus pro reperienda veritate antiquus est, à pietate Christiana non est alienus.*

14 *Tortura in subsidiũ adhiberi dẽt, quando aliae ꝓbationes hẽri non possunt.*

Tortura

15 *Tortura reo inferri non potest, quando de delicto aliter constat.*
16 *Iudices torquentes reos super delicto aliter probato tenentur in syndicatu.*
17 *Torturæ subijci potest Reus in ijs tantum casibus, in quibus pœna corporalis imponitur secus si pecuniaria.*
18 *Tortura est grauis afflictio, quæ omnem pęnam pecuniariam excludit.*
19 *Tortura grauior est afflictio, quàm sit vtriusque manus abscissio.*
20 *Modus reperiendi veritatem plus acerbitatis continere non debet, quàm sit ipsa pœna reperta veritate.*
21 *Tortura non habet locū in causa ciuili, vbi agitur de cōmodo pecuniario.*
22 *Tortura non habet locum, quando de crimine ciuiliter agitur.*
23 *Torturæ locus non est, quando pœna tantum pecuniaria pro crimine imponitur.*
24 *Tortura in quibus casibus in Regno Neapolitano locum habeat.*
25 *Tortura in quibus casibus inferat magna curia Vicariæ, & Regiæ curiæ.*
26 *Tortura an inferri possit in crimine blasphemię.*
27 *Tortura in quibus casibus locum habeat ex statuto Mediolanensi.*
28 *Tortura in quibus casibus locum habeat in curia Grationopolis.*
29 *Item in quibus casibus in curia Casalensi.*
30 *Tortura an indistincte locum habeat in omnibus delictis, in quibus pœna corporalis imponitur, vel solum in grauioribus, & nu. seq.*
32 *Tortura etiam in leuibus delictis locum habet ex consuetudine.*
33 *Doctori de consuetudine attestanti an credatur.*
34 *Tortura in quibus casibus in Italia locum habeat, & an in causis furtiuis etiam minimis, & damnis datis.*
35 *Tortura an locum habeat in occisione duorum bobum.*
36 *Tortura in quibus casibus locum habeat in ciuitate Vrbisueteris ex illius statuto.*
37 *Pœna pecuniaria imponitur per statutum Vrbisueteris pro cicatrice in facie, debilitatione membri, & fractura ossis.*
38 *Pœna amputationis manus est pro cicatrice perpetuo remansura ex statuto Vrbisueteris, si pęna pecuniaria intra certum tempus soluta non fuerit.*
39 *Statutum determinas casus, in quibus quis torqueri possit, in cęteris prohibere dicitur.*
40 *Statutum includens aliquos casus, alios excludere censetur.*
41 *Statutum non habet locum nisi in casibus ab eo expressis.*
42 *Torturæ an sit locus in causa vsurarum.*
43 *Et quando, & in quibus casibus.*
44 *Mercatores falliti, & fugitiui torqueri possunt, vt pecunias eis datas ad mercandum, quas habere negant, indicent.*
45 *Tortura leuis in leuibus esse debet, non excedens primum, & secundum*

dum

dum gradum torturæ.

46 *Minor annis quatuordecim iussu Senatus Mediolanensis in eculeo eleuatus fuit pro percussione facta cum lapidibus, ex qua tamen mors secuta non fuerat.*

47 *Torqueri omnis ille potest, qui probibitus non reperitur.*

48 *Torqueri non possunt multi, de quibus hic remissiuè.*

49 *Consuetudo loci attendenda est circa personas, quę torqueri, aut non torqueri possunt.*

Nobiles an torqueri possint. ibid.

Doctores an torqueri possint. ibid.

Minores an torqueantur, & quomodo ibid. & supra nu. 46.

50 *Tortura iustè non autem iniustè inferenda est, aliàs torquens iniustè pœna dignus est.*

51 *Tortura sine indicijs inferri non debet.*

52 *Torqueri quis non potest sine indicijs, etiam in maioribus delictis, & atrocissimis, etiam in crimine læsæ maiestatis.*

53 *Torqueri quis non potest à Iudice sine indicijs, etiam quod liberum habeat arbitrium.*

54 *Indicia ad torquendum legitima esse debent.*

56 *Indicia ad torquendum sufficientia ad torturam esse debent.*

57 *Torquetur quis in dominio Mediolani in atrocibus, etiam quòd indicia non sint in totum sufficientia, neque per testes omni exceptione maiores probata.*

Copia processus plerunque non data in atrocibus proceditur ad torturam in dominio Mediolani. ibid.

58 *Reus ante torturę actum interrogationibus adhuc ad dicendum veritatem impellendus est, & quomodo.*

59 *Indicia reo ante torturæ actum rememoranda sunt, quibus ad dicendum veritatem impellitur.*

60 *Reus ante torturæ actum monendus est ad dicendum ueritatem adiecta comminatione de eum torquendo, si pertinax fuerit.*

61 *Confessio rei sponte facta dicitur etiam quod facta sit praua comminatione de eum torquendo, sibi facta ante torturę actum.*

62 *Accusator requiri non debet ad actum torturæ rei criminis.*

63 *Aduocatus, & Procurator præsentes esse nõ debent torturę sui clientuli.*

64 *Aduocatus, & Procurator accusatoris torturæ rei criminis interesse non debent.*

65 *Aduocatus, & Procurator fisci interesse possunt, & solent torturæ rei criminis.*

66 *Decretum de torquendo præcedere debet actum ipsius torturæ.*

67 *Clausula cum veritas aliter haberi non possit, quare apponatur, & apponi soleat in decreto torturę.*

68 *Decretum torturæ quomodo, & quando interponi soleat, ne detur materia appellandi.*
69 *Appellatio rei non recipitur postquam reus tormentis applicatur.*
70 *Appellatio recipi debet à decreto de torquendo prout de iure interposito.*
71 *Iudex interposita appellatione à decreto de torquendo interposito prout de iure, supersedere debet etiam ante præsentatam sibi inhibitionem.*
72 *Iudex supersedere debet ab executione torturæ interposita appellatione de stylo curiarum Parlamenti.*
73 *Iudices an & quando supersedere debeant ab executione torturæ in Regno Neapolitano.*
74 *Barones in Regno Neapolitano quid seruent, & seruare debeant in appellatione à decreto torturæ, ne teneantur in syndicatu.*
75 *Appellationi à decreto de torquendo interpositæ an deferat magna curia, & audientiæ regiæ in Regno.*
76 *Appellationi à decreto torturæ non defertur in Dominio Mediolani, vbi appellatio prohibetur tam à diffinitiua, quàm ab interlocutoria.*
77 *Appellationi à decreto torturæ an in statu Ecclesiastico deferendum sit.*
Appellatio in criminalibus si causa capitalis est recipitur constituto reo in carceribus ex Motu proprio Pij Quarti. ibid.
78 *Tortura non infertur reo criminis, si aliquid comederit, aut biberit eo die.*
79 *Iudex ante torturam inferendam monere debet custodem carceris, vt saltem per decem horas ante torturam curet, ne reus aliquid comedat, aut bibat.*
80 *Reus ad locum torturæ adductus dum spoliatur, vel iam spoliatus, & funi applicatus moneri debet ante eleuationem de dicenda veritate, aliâs eleuabitur, & torquebitur.*
81 *Reus in ipso actu torturæ interrogari potest tam de delicto ipso, quàm de indicijs ad illud.*
82 *Scribi debent per Notarium omnes rei responsiones, omniaque eius verba, quæ dicit in tortura.*
83 *Reus imputatus de combustione scripturarum illas combussisse confitens potest torqueri, qua de causa combussit.*
84 *Reus si crimine, de quo est imputatus, in tortura fatetur, potest de alijs delictis interrogari, de quibus non sunt indicia.*
85 *Reus in tortura interrogari potest de socijs, & complicibus, & quando & nume. sequen.*
86 *Crimina excepta quę sint remissiuè.*
Reus an in Dominio Mediolani interrogari possit de socijs, & in quibus criminibus. ibid.
87 *Et quid in ciuitate Mantuæ.*

Statutum

88 Statutum Mantuæ, quod socius criminis interrogari possit de socijs criminis, quomodo intelligatur.

89 Reus an interrogari debeat de socijs ex consuetudine ità demum, si alids sit persona vilis, & malæ famæ.

90 Reus interrogari potest de socijs regulariter in criminibus illis, quæ regulariter sine socijs committi non solent.

91 Reus an de socijs ita demum interrogari possit, si aliàs contra illos adsint indicia.

92 Reus an, & quando super mandante interrogetur.

93 Mandatarius si in tormentis confessus fuerit de delictū quoad se, potest absquè alijs indicijs iterum torqueri, vt manifestent mandantem.

94 Suggestio à Iudice Reum in tortura interrogante tàm de se, quàm de socijs euitanda est.

95 Processus est nullus, qui fit per Iudicem suggerendo contra aliquem non præcedentibus aliquibus indicijs.

Reus pro vno crimine detentus interrogari non debet de alijs, de quibus nulla extat indicia. ibid.

96 Tortura confesso, & conuicto super socijs, & alijs criminibus adhibenda est, præmissa protestatione à iudice, quod hoc facit sine præiudicio confessorum, & probationum.

97 Iudex fatuus est, qui aliquem torquet, qui esset conuictus.

Tortura purgat etiam plenas probationes, ex quibus sic condemnatio sequi non potest, saltem in pœnam ordinariam. ibid.

98 Tortura plena dicitur, quando Reus in funem elatus quassatur.

99 Reus in tortura quot quassis cordę affeci possit.

100 Et quid seruatur circa hoc in dominio Mediolani.

101 Tortura cum quassis est in quarto gradu torturæ.

102 Torqueri quis non debet quarto gradu torturæ, & ita cum quassis, nisi inditia sint urgentia, & bene probata, & crimen esset graue.

103 Indicium vnum sufficiens ad torturam, & legitimè probatum satis est, vt quis quarto gradu torturæ torqueatur.

104 Testis unius de uisu omni exceptione maior satis est ad torquendum quarto gradu torturæ.

Testes duo requiruntur ad minus circa indicia, & circumstantias ad delictum, ut quarto gradu torturæ quis torqueri possit. ibid.

105 Tortura vt sit grauior, quando tortus paruipendit torturā, subijci possunt pondera, & compedes ferrei ad pedes ipsius.

106 Tortura quando dicatur grauior pœna, quàm vtriusque manus abscissio.

Tortura appositis ponderibus ad pedes funę sorti perrarò fit, & haud facile ad id deueniri debet. ibid.

107 Tortura in quibus casibus inferri possit appositis ponderibus ad pedes suspensi in fune.

108 Pri-

108 *Priuilegium nullum prodest in crimine hæresis, læse maiestatis, assassinij, homicidij sacræ personæ, vel Cardinalis, seu magni principis, & simil.*

109 *Tortura vt sit grauior adhiberi potest aqua frigida in dorso pendentis in fune, sed tamen in casibus enormibus, & non passim, & indistinctè in quolibet casu.*

110 *Iudices reprehenduntur, qui passim in omnibus casibus, quando fune torquent reum, pondera apponunt ad pedes torti, vel adhibent aquam frigidam in dorso pendentis in tortura.*

111 *Tortura vt sit grauior, aliqui sinunt per duas, aut tres horas reum quiescere in corda, & in tortura nudum refrigerari, & postea iterum torquent, sed in grauibus tamen casibus.*

112 *Tortura vt sit grauior, inferenda est adhibita aqua frigida in dorso pendentis in fune, & sinendo nudum quiescere in corda per aliquod spatium, sed tunc eum indicia sunt adeo clara, & prægnantia, vt nihil deesset, nisi sola rei confessio.*

113 *Reus quanto tempore in tortura detinere debeat.*

114 *Iudex torquendo reum retinere debet Horologium arenulæ, vt sciatur, quanto tempore reus in tortura detinetur.*

115 *Clepsydra quid sit.*

116 *Reus iuxta qualitatem delicti, personæ, & conditionem in tortura detentus deponi debet, & reponi ad locum suum.*

117 *Iudex deponendo Reum à tortura debet id facere animo repetendi, quatenus repetitioni sit locus.*

118 *Practica deponendi reum à tortura cum clausula animo, &c. vnde sumpta sit.*

119 *Tortura semel illata an iterum, & quando repeti possit.*

120 *Arbitrium Iudicis in repetendo torturam regulari debet secundùm qualitatem indiciorum.*

121 *Tortura repeti potest, si indicia sunt multum vrgentia, & manifesta ex consuetudine, non de iure.*

122 *Indicia quando dicantur per torturam purgata.*

123 *Tortura repeti non potest, si reus negans fuerit sufficienter tortus, nisi noua superueniant indicia, quæ fortiora sint primis.*

124 *Sed contrarium de consuetudine seruatur.*

125 *Reus criminis sufficienter tortus, & non sunt noua indicia debet multis interrogationibus impelli ad dicendum veritatem, & sæpius, si vacillauerit, torqueri possit.*

126 *Tortura prima leuis esse debet, vt reo in negatiua persistente repeti possit.*

127 *Tortus leuiter repeti potest in tormentis, secus si sufficienter tortus fuerit.*

128 *Iudex prætextu arbitrij, quòd habet de repetendo torturam immoderatè,*

tè, *sæuire non debet, sed potius in dubio ad torturam non procedat.*

129 *Innocentes quandoque qui in tortura crimen confessi fuerunt, reperti sunt post sumptum de eis supplicium.*

130 *Tortura repeti non debet, quamuis aliàs repeti posset, si reus in corporis fortitudine non durauerit.*

131 *Torturæ repetitio non debet excedere tres vices tribus diebus separatim.*

132 *Tortura immoderata dicitur, quæ excedit tres vices.*

Confessio rei, qui vltra tres vices tortus fuit vi tormentorum facta dicitur. ibidem.

133 *Indicia per torturam purgata dicuntur, quando quis sufficienter tortus persistit in eius negatione.*

134 *Reus, qui per torturam purgauit indicia, sub cautione fideiussoria secundùm aliquos relaxandus est.*

135 *Reus sufficienter tortus, & qui ita purgauit indicia absolui debet secundùm aliquos diffinitiuè ex hactenus deductis.*

136 *Reus absolutus ex hactenus deductis iterum inquiri potest nouis superuenientibus indicijs.*

137 *Actore non probante reus absoluitur.*

138 *Reus, si in tortura fateatur, non debet ante ratificationem reponi in eodem loco, in quo alij adessent carcerati, ne subornetur ad non ratificandum.*

139 *Reus confeßus in tortura duci debet ad bancum iuris ad ratificandum.*

Confessio facta in tortura debet eße ratificata, aliàs curiæ non prodest. ibidem.

140 *Confessionis ratificatio quo ordine fieri debet.*

141 *Reus confessus in tortura non debet duci statim ad ratificandum, sed die sequenti.*

142 *Iudicis arbitrio relinquitur quanto tempore reus confeßus in tortura debeat quiescere ante ratificationem.*

143 *Mediolanenses optimè seruant practicam ratificationis rei confessi in tortura.*

144 *Reus apud inquisitores eius confessionem in tortura factam ratificat tertia die post torturam.*

145 *Ratificatio confeßionis per torturam extortæ fieri debet extra locum tormentorum.*

146 *Ratificatio confessionis per torturam extortæ fieri potest in carcere, dummodo fiat in loco, vbi tormenta, seu instrumenta ad torquendum videri non possunt.*

Metus tormentorum durare dicitur, quando reus tortus ratificaret in loco, vbi tormenta videret. ibidem.

147 *Reus examinari potest in loco tormentorum, si in loco consuetudo adesset*

171 *Torturæ repetitio ex prioribus indicijs per primam torturam non purgatis non dicitur noua tortura, sed continuatio primæ.*
172 *Defensio tolli potest per Iudicem in repetione seu continuatione torturæ.*
173 *Appellatio continet defensionem.*
174 *Appellatio est oppressorum releuamen.*
175 *Defensionis substantia reo tolli non potest, sed bene tolli potest defensio quoad formam, & solemnitatem iuris positiui.*
177 *Processus informatiuus quomodo legitimetur remissiuè.*
178 *Renunciare quis dicitur defensioni per lapsum termini, & renunciatio valet hoc casu, liceat aliàs non valeat.*
179 *Renunciato iure non datur ad illud amplius regressus.*
180 *Reus renuncians defensionibus in casu permisso, an solum torqueri, sed etiam condemnari possit, si esset aliàs vel conuictus, vel confessus.*
182 *Terminus si fuit reo assignatus ad faciendum suas defensiones, alius terminus post cęptam torturam dandus non est.*
183 *Terminus si alicui est præfixus, semper is auditur post terminum ante declarationem.*
184 *Terminus ad faciendum defensiones dandus est reo ante torturam, & indicijs non purgatis ciuiliter ad torturam proceditur.*
185 *Copia processus potest à Iudice denegari, quando per calumniam animo differendi peteretur, vt si allegatur talis defensio, quæ probata nihil releuaret.*
186 *Copia processus denegari potest reo non alleganti, quare habeat defensionem, quod de iure procedit, secus autem de consuetudine. & nume. sequen.*
188 *Copia processus reo quando cum causæ cognitione dari debeat.*
189 *Torturæ repetitio supersedenda est superueniente notitia innocentiæ rei per euidentiam facti.*
190 *Sententiæ executio supersedenda est, si notitia innocentiæ rei superueniat.*
191 *Concedi facile debet, quod nemini nocet, & mihi prodest.*
192 *Torturæ repetitio est asperior, vt vix sit, quod reus non confiteatur, si post primam torturam per aliquot dies supersedeatur.*
194 *Tortura reo inferri potest non decreta etiam copia, quæ petita non fuit, nec dato termino defensionis non petito.*
195 *Copia processus si petatur, omnino reo dari debet, & à tortura supersedendum est.*
196 *Reus sibi imputare debet, si copiam processus non petijt.*
198 *Copia indiciorum, quæ post primam torturam superuenerunt, dari debet, si petatur ante torturæ repetitionem.*

199 *Torturę repetitio, quæ dicatur propriè.*
200 *Præheminentia magnę curiæ Vicariæ de torquendo ex processu informatiuo.*
201 *Tortura repetenda non est, quando est illata ex processu informatiuo. & num. 206 & seq.*
202 *Præheminentia magnæ curiæ de torquendo ex processu informatiuo intelligenda est de prima uice.*
203 *Præheminentia magnæ curię Vicariæ de torquendo ex processu informatiuo odium continet, vt quis inauditus torqueatur.*
204 *Actus ad primam uicem restringitur, quando agitur de graui præiudicio, vt quis inauditus torqueatur.*
205 *Actus quando est contra ius, ut quis torqueatur inauditus, debet intelligi, ut minus, quàm fieri possit, lædat ius commune, & ius alterius.*
207 *Torturæ repetitio fieri debet post publicatas attestationes, non etiam ante publicationem processus.*
208 *Torquendi si sint plures, à quo incipi debeat, vt facilius veritas extorqueatur.*
209 *Torqueri in primis debet ex pluribus torquendis regulariter, qui magis est suspectus.*
210 *Torqueri in primis debet fœmina, si masculus, & fœmina torquendi essent.*
211 *Torquendi sunt omnes, sed in primis magis suspectus, quando tot sunt uulnera occiso illata, quot sunt qui interuenerunt.*
212 *Suspectus quis dicatur, ut ab ipso tortura incipienda sit, si plures torquendi essent, qui solitus est delinquere, & est malæ uitę, conditionis, & famæ.*
213 *Item qui malum, & turpe nomen habet.*
214 *Item qui primus cadauer occisi reperijt.*
215 *Torqueri primo filius debet in conspectu patris, si ambo torquendi sunt.*
216 *Serui prius, quàm liberi torquendi sunt, si omnes torquendi sunt.*
217 *Intellectus l. si prius. ff. ad Syllan.*
218 *Rei ui maleficiorum sæuitiam non sentiunt tormentorum.*
219 *Maleficia ad taciturnitatem in reis torquendis in quo consistat.*
220 *Remedia quæ sint aduersus maleficium taciturnitatis in reo. & nume. 222.*
221 *Maleficium unum per aliud maleficium dissoluere non licet.*

De Arte

De Arte Interrogandorum Reorum in Tortura, Cap. I.

HACTENVS de Arte Interrogandorum Reorum de plano, Nunc de ipsis interrogandis in tortura, per quam
1 veritas delicti etiam inquiritur: Vnde † Tortura quæstio dicitur, quia veritatis est Inquisitio per tormenta, & corporis dolorem l. 1. §. quæstioni. ff. ad Syllan. & tradit Azzo in sum. C. de quæstio. & Anto. de Canar. in tract. de quæstio. in 1. mẽb. num. 5. Brun. de Indic. & tortur. 2. par. q. 1. nume. 2. & q. 6. num. 1. Vmbert. Locat. in opere inquisitor. in verb. tortura. in prin. alios plures ad id allegat Anto. Gomez. cap. 13. delict. post num. 2. latè Carrer. in practic. crimi. fol. 79. nu 2. & alijs seq. & alij alibi in eorum tractatibus de quęstio. & tortu. Et sunt † hæc Synonima, Tortura, seu tormentum, & quæ-
2 stio, vt exponit glo. in c. 1. de deposito. verf. quæstionibus, & tormentis, & probatur in l. 1. in princ. ff. de quęstio. in verb. quęstioni, & in verb. ad tormenta, & per multas leges d. tit. & tradit etiam idem Anto. de Canar. in d. loco. num. 1.

3 Et † plura sunt tormentorum genera, quorum multa recenset Mars. in l. 1. in princ. num. 27. ff. de quæstio. & Carrer. post alios, quos refert in pract. crim. fol. 79. num. 10. & alijs seq. Brun. de Indic. & tortur. q. 2. par. 2. num. 6. Iul. Clar. lib. 5. senten. §. fin. q. 64. verf. nunc de gradibus. Locat. in oper. inquisito. in verb. tortura. Iodoc. in pract. crim. fol. 109. num. 18.
* dicens, quod ex inolita consuetudine variis instrumentis, diuersaque
4 materia exercetur tortura per iudices maleficiorum. Sed † modus fune torquendi manibus post terga ligatis est de iure licitus, vt colligi videtur
* ex Tex. in l. nullus. C. ad l. Iul. maiesta. & est à cõsuetudine approbatus, vt dicit Brunus de Indic. d. par. 2. q. 2. num. 6. & vsu est cæteris frequen-
* tior, vt dicit Carrer. d. fol. 79. num. 10. & Foll. in prac. crim. in verb. Rei
* indurati torqueantur. num. 8. & nõn solum uno in loco, sed etiam vbiq; frequens est, vt dicit Franc. Pegn. Schol. 118. col. 3. circa fin. ad 3. par. Di-
5 rector. Inquisito. Et † apud Mediolanenses solummodo in usu est modus iste fune torquendi, licet Rei, qui propter debilitatem, uel aliam causam fune torqueri non possunt, igne ad plantas pedũm apposito quandoque torqueri soleant teste Iul. Clar. d. quęstio. 64. verf. item debet, qui subdit, quòd extra hos duos modos non uidit aliquem in dicta
* Prouincia torqueri. Prout etiam in statu ecclesiastico hi duo modi magis in vsu sunt, ut & tormentum taxillorum, & vigiliæ per somni subtractionem, quem modum se inuenisse asserit Mars. in d. l. 1. ff. de quæstio.
* in princ. & laudat Ghirlan. de quęstio. q. 2. quem refert Pegn. d. Schol. 118. col. 3. in fin. ad 3. par. Directori. Inquisito. Sed modus torquendi fune usu

6 ne usu est (vt diximus) frequentior, & ab eo † non receditur, nisi quando Rei ob aliquam causam eo tormenti genere torqueri non possunt, prout ab hoc tormenti genere, quod vbique frequens est, non esse recedendum, dicit etiam Franc. Pegn. d. Schol. 118. col. 3. circa fin. vbi subdit,
7 quod ipse ingenuè sentit, quod † tractatio hæc de nouis tormentis excogitandis carnificum est potius, & crudelium, quàm iureconsultorum.
8 Tametsi, † quoniam qualia tormentorum genera usurpari debeant, nõ est iure cautum, ideoq; arbitraria sunt, possit Iudex id tormenti genus imponere, quod sibi ad ueritatem eruendam commodius uidetur iuxta qualitatem personarum, & indiciorum. id † tamen cauere debet diligenter, ne insolita tormentorum genera adhibeat, sed ea tantum, quæ vsu iudicantium prudenter recepta sunt, vt pulchrè, & uerè more suo explicat Anto. Gomez. tom. 3. uariar. resolutio. cap. 13. nu. 5. qui propterea
10 eos, † ibi grauiter reprehẽdit sanguinarios Iudices, qui ut uanam nescio quam gloriam aucupentur, noua genera tormentorum contra ius, & fas misellis Reis imponunt, ita ut prę sęuitia aut deficiunt in tortura rei, aut membra rumpantur, ita ut in perpetuum reddantur inutiles, & ita etiã grauiter hos reprehẽdit Pegn. d. schol. 118. col. 4. in princ. qui propterea admonet ibi, ut vsitatus modus, nec periculosus in tormentis retineatur, & hortatur etiam Christianos iudices, ut habeant illa Iureconsulti uerba ante oculos in l. quæstionis modum. ff. de quæstio. uidelicet. Itaq;
11 quęstionem haberi oportet, vt seruus saluus sit innocentię, uel supplicio. Prout habeant ante oculos uerba Bruni, qui ex Ang. quem alleg. de
12 indic. & tortur. q. 2. par. 2. num. 7. dicit not. contra iudices, † qui propter delectationem inueniunt nouam speciem tormentorum: hi enim appellantur iudices irati, & peruersi, & ratione peruersitatis Dominus cõfundit eos, quia sunt perpetuò ignorantes: sapientes enim talia abhorrent, & uirtutum illuminatione scientiæ formam propagant, reliqui verò actibus impiis se exaltare dicentes confundunt eorum famam apud bonos, & graues uiros incessanter inquinantes. hęc ille.
13 Qui † quidem modus inquirendi ueritatem per tormenta, & corporis dolorem uetus, & antiquus est, neque tantum apud Ethnicos usitatus, sed etiam apud catholicos omnes uiget hodie, semperque moribus receptæ sunt in Christiana Republica iustissimæ leges, quę torquere hominem iubent a uiris sapientissimis, & usu rerum publicarum prudentissimis, non ab insipientibus, aut barbaris conditæ, ut quicqid aliqui cõtra omnium ferè gentium leges, & mores contra tormentorum usum licentiosè tentauerint latissimè demonstrat Simanc. qui eos refellit catholi. Instit. tit. 65. nume. 2. & aliis pluribus seq. & Couar. cap. 23. pract. quæstio. num. 5. qui dicit, quòd quicquid aliqui tentauerint, tormentorum usus improbandus non est tanquàm à Christiana pietate alienus, modo iudices cautè legitimis indiciis pręcedentibus optimo zelo ueri-

taus

tatis inquirendę utantur, & (quod ego illi addo ex prædictis) insolita tor mentorum genera non adhibeant, sed ea tantum, quæ usu iudicantium prudenter recepta sunt. & mundus in pace tueri non posset sine timore torturæ, vt dicit Paris de Pute. de sindic. in uerb. tortura. 1 1. c. 4. nu. 5. in fin. qui propterea subdit, torméta non censeri inhumana, & crudelia.
14 Et † subsidiarius est quidem iste tormentorum usus, quando scilicet
* aliæ probationes haberi non possunt, vt concludũt omnes Docto. ut di cit Pract. Corrad. fol. 289. post nu. 6. & ita consuetudo etiam obseruat,
* ut attestatur Ang. in l. fin. post num. 4 C. de quæstio. Bero. decis. 163. nu. 1. & ex eis Iul. Clar. lib. 5. sent. §. fin. q. 64. uers. debet etiam. & Fran. Pegn. schol. 118. col. 2. ad 3. par. directo. Inqui. vnde ibi reprehendit sanguina riorum quorundam iudicum consuetudinem, qui facile non expectatis
15 aliis probationibus ad torturam protinus accedunt. Et † ideò si de deli cto aliter constaret, reus torqueri non debet. Mars. qui dicit hanc esse cõ
* munem opinionem in l. 1. in prin. num. 7. ff. de quæstio. & in pract. crim. §. nunc uidendum. num. 25. & consi. 51. num. 52. Iodoc. pract. crim. cap. 35. num. 35. Carrer. in pract. crim. fol. 92. nu. 29. pract. Corrad. fol. 288. nu. 2. Couar. pract. quæstio. cap. 23. col. 3. Iul. Clar. d. vers. debet etiam.
16 Et † iudices aliter obseruátes tenentur in syndicatu, secundum Couar. & Iul. Clar. ibi. & peccát mortaliter, ut post Marant. dicit Ioseph Cumi. in tract. de sindic. cap. 21. de tortura. num. 5. & post Io. Andr. & Isern. di cit Vmber. Locat. in oper. inquisitor. in uerb. tortura. num 3. in fin.
17 Licet † non in omnibus delictis ita per tormenta, & corporis doloré ueritas inquirenda sit, sed in ijs tantum, pro quibus pœna corporalis ingeritur. Nam ubi non ingeritur nisi pœna pecuniaria, uel alia corporis non afflictiua, ad subsidiarium hoc torturæ remedium procedendum
18 non est. Cum † enim tortura sit grauis afflictio, quæ omnem pœnam
19 pecuniariam excedit l. in seruorum. §. 1. ff. de pœn. quinimò † grauior est quam sit vtriusq; manus abscissio. §. fin. in auth. ut nulli iudic. Capic. decis. 126. num. 6. & alij alibi. certè modus probandi crimen plus acerbita tis, & uindictæ haberet, quàm pœna principalis probato delicto, quod
20 † ferendum non uidetur secundum iura, quæ noluerunt † hominem li-
21 berum torqueri in causa ciuili, vbi de commodo pecuniario tantum
22 agitur. l. diuus. & l. ex libero. ff. de quęstio. Et † similiter noluerunt torturę locum esse, quando de crimine ciuiliter ageretur, ut habetur in l. maritus. ff. de quęstio. Bal. consi. 6. in fin. lib. 5. Qua ratione locum non
23 esse torturę, † quando pœna tantum pecuniaria pro crimine imponitur, tradit Mars. in pract. crim. §. expedita. nu. 57. & seq. & in l. diuus pius. in princ. & in d. l. maritus. post num. 4. de quęstio. Mandel. consi. 56. nu. 35. & seq. Crau. consi. consi. 41. ad fin. & consi. 137. nume. 12. ubi alius ét id comprobat rationibus. lib. 1. & idem Craue. consi. 806. num. 6. consi. 760. num. 4. consi. 857. num. 21, lib. 5. Capric. decis. 126. num. 5. Gram.

consi.

conf.crimin.15.nu.4 consi.35.nu.54.conf.37.nu.19. & uot.15.nu.18.
Franc.Becci.conf.62.nu.26.& alijs seq.& conf.85.nu.12.Iul. Clar.lib.
5.sent.§.fin.d.q.64.vers.præterea debet Anto.Gomez. qui alios antiquo
* res allegat,& dicit quod cōiter ita not.Doct.o.d.c.15 delicto.de tortura
nu.2.& Paul.Granut.Theorema 3.nu.8.& Dona.à Fina.in Enchirid.re
gu.relatus lib.9.syntagmat.com.opin.tit.28.de quæstio.nu.20.vbi limi
tat remissiuè.& Soarrez.recept.senten.in verb.quæstionibus,relatus si-
24 militer in d.tit.28.de quæstio.nu.107. Et † in Regno Neapolitano sta-
tutū est per constitutiones illius regni,ne sit locus torturæ pro crimine,
pro quo pęna non sit vltra relegationem,ut dicit Paris de Put.in trac.syn
dic.in verb.Tortus.c.5.nu.2.quem refert Fran.Becci.d.conf.62.nu.28.
25 in fin.Quāuis magna † curia,& Regię Audientię tormenta inferāt indif
ferenter etiam in delictis, in quibus pęna tpalis remigationis imponēda
est,ut testat Granut.d.Theorema 3.nu.9.vbi ostendit,hanc horum tribu
* nalium obseruantiam de iure cōi substineri posse, ut ibi per eum qui et
26 dicit,quid † in crimine blasphemiæ,vt vbi pęna arbitraria est, obseruan
27 dum sit.Et † ita etiam disponit statutum Mediolani,quod solum in deli
ctis,pro quibus pęna corporalis ingeritur, possit quis torqueri, teste Ias.
28 conf.188.in 2.dub.lib.2.Et † ita et obseruatur in curia suprema Gratio
* nopolis,vt dicit Crau.d.conf.41.ad fin.& d.conf.137.nu.14. Vt † et ob-
29 seruat in curia Casalensi,vt testis est Franc.Becci.d.conf.62.in fin.uerb.
* Vbi † verò pęna corporalis imponit,solet indistinctè ad torturam proce
30 di,fm omnes suprà alleg.in d.locis.licet aliqui tenuerint per tex. in l.e-
31 dictum.ff.de quęstio.qd † non nisi in grauioribus delictis torturę locus
sit,ut p Gand.de malefic.tit.de quęstio.nu.12.Iul.Clar.d. vers.præterea
32 debet.Becci.d.conf.62.nu.26. Sed † cōiter seruatur, quod etiam super
* leuibus fiūt torturæ,ut attestat Alber.in d.l.edictum.nu.4.ff.de quęstio.
quem refert Iul.Clar.in d.loco,& Becci.in d.conf.62.nu.25.qui tamen
33 dicit ibi nu.32.q † ei credi non debet ita de consuetudine attestanti,ni
34 si de consuetudine suę patrię.Et † de cōi obseruantia in multis locis Ita
liæ,quod tortura adhiberi solet uel arbitrio iudicis,uel in causis furtiuis
et minimis,uel in causis damnorum datorum,testatur Ioseph. Ludoui.
in suis comun.conclus.tit.de consuetud.conclus.1. in illatione 106. qui
35 etiā dicit,quod † ipse torqueri fecit quemdam de occisione duorum bo
36 bum imputatū,qui delictum confessus fuit. Et † in hac patria mea Vr-
bisueteris extat statutum lib.3.rub.9.in quibus casibus quis possit po-
ni ad torturam et in crimine fracturæ ossis,in debilitatione membri,&
37 in vulneribus in facie cum cicatrice, pro quibus † tamen imponitur pę
na pecuniaria p d.statutum,ut eo.lib.3.rub.14.de offensionibus, & per
38 cussion. factis cum armis & c. quàmuis † pro cicatrice perpetuò re-
mansura in facie pœna sit amputationis manus, si pœna pecuniaria
infrà tempus à statuto præfixum soluta non fuerit,ut in d.rub.9. Adeò

49 quòd † in cæteris casibus, in quibus pœna pecuniaria ingeritur per d. statutum, non erit ex eodem statuto locus torturæ, quia statutum deter minans, in quibus casibus possit quis torqueri, in cæteris prohibere di-
40 citur, cum † statutum includens aliquos casus alios excludere censeat.
41 Grat. consi. 82. nu. 13. & 25. vol. 1. qui alibi scribit, quod † statutum non habet locum nisi in casibus ab eo expressis, ut in cons. 41. nu. 27. & cons. 160. num. 44. uol. 2. quod & uoluit Rimin. iun. consi. 351. nume. 108.
42 vol. 4. Et † de iure communi in causa usurarum, quia crimen habet annexum, torturæ est locus. Soci consi. 219. post num. 4. lib. 4. Alciat. in c. 1. nume. 52. de offic. ordina. Natt. consi. 369. in fin. Boss. in tract. causar. crimin. tit. de indic. ad tortur. num. 98. Becci. d. consi. 62. num. 24. Quòd
43 Foller. in pract. crim. cano. c. 20. nume. 16. limitat † procedere, quando tractatur de usurario manifesto, & ad pœnas Lateranensis concilij, & de pœna c. preterea; quia magnę sunt pœnę, secus si de simplici usurario, uel de vsurario manifesto ad pœnam c. quamquàm. de vsur. in 6. ageretur, ut ibi per eum, quem sequitur Bertazol. consi. crim. 251. num.
44 45. lib. 2. Et † Mercatores falliti, & fugitiui torqueri possunt, ut pecunias eis datas ad mercandum, quas habere se denegant, indicent. Mars. in d. l. diuus. num. 5. in fin. & in d. §. expedita. num. 61. ubi ait singulariter not. quia sæpissimè euenit in facto Ghirlan. de quęstio. & tortur. q. 7. nu.
45 4. & Becci. d. consi. 62. num. 25. & alij alibi. Licet † leuis tortura primũ, & secundum gradum non excedens in leuibus esse debeat, ut per Ghirlan. & Becci. in d. locis num. 31.

46 Et † Senatus Mediolanensis iussit in eculeo eleuari quendã minorem annis quatuordecim imputatum de percussione facta cum lapidibus, ex qua tamen mors sequuta non fuerit: vt refert Iul. Clar. d. q. 64. vers. quęro nunquid in fin.

47 Vt † nec ab omnibus indistinctè per torturam veritas inquirenda est: licet enim generalis sit conclusio, quod omnis ille torqueri potest, qui
* prohibitus non reperitur secundum communem opinionem, de qua testatur Anto. Gomez. d. cap. 18. delict. num. 3. & ex eo Iul. Clar. d. q. 64.
48 uers. ubi subdit. Sunt † tamen multi, qui de iure torqueri non debent,
* de quibus ex communi per Iul. Clar. post alios, quos alleg. d. q. 64. uers. quæro, an Doct. cum pluribus aliis vers. seq. & habetur lib. 9. Syntagmat. commu. opin. d. tit. de quæstio. in pluribus locis. & per omnes cri-
49 minalistas in eorum pract. & tract. & alios alibi. Circa quos tamen † loci, & prouinciæ consuetudo, in qua processus agitatur, seruanda est, secundum Iul. Clar. d. q. 64. vers. vlterius quæro. ubi in specie loquitur de nobilibus: uariè enim in diuersis locis obseruatur, vt patet ex traditis per Iul. Clar. in d. loco. licet quoad Doctores, quod cõsuetudo de eis tor quendis non ualeat, tradit post Rom. & alios, quos alleg. Tiber. Decian. cons. 93. num. 135. lib. 2. qui tamen excipit nonnullos casus, quos etiam

excipit

excipit Ceph.consi.164. nume. 8.lib.2. & excellentissimus præceptor meus D.Marcus Anto.Eugenius consi.63.nu.83.& seq.qui alios allegat lib. 1.extra quos non licet de iure Doctores torquere etiã si vt testes uacci lauerint,ut per Mars.in l.ex libero.nu.4.ff.de quæstio.& Ceph.d.cons. 164.num.8. lib.1. Et minores 14.annis non torquentur secundum re-
* ceptam Doct.sententiam, de qua testatur Plac.lib.delict.cap.32.nume. 12. sed terrentur tantum, & aut habena, aut ferula, seu virgis ceduntur,& cędi solent,ut dicit tex.in l.1.§.impubes.ff. ad Syllan. & dicunt alij, quos refert Iul.Clar.d.q 64.versi.quæro nunquid.& ita etiam quo
* tidie obseruari videmus,prætérquam tamen in infante,qui etiam ferula cędi non potest.ut per Foller.in pract.crim.in verb.rei indurati torqueã tur.in fin.vbi, quod de minore 14.annis diximus,limitat in crimine læsę maiestatis,in quo minor iste etiam torqueatur,ut ibi per eũ,post alios quos alleg. & qñ iste in casu permisso torqueret, uel aliàs minor 25.an. non requiritur authoritas curatoris,cuius disputatio admittitur, quãdo iudex vult pronunciare illum torquendum, & ita circa indiciorum discussionem auditur; sed postea in executione huius interlocutoriæ curatoris allegatio,disputatioq;, & authoritas non requiritur. ita Bal.qui
* ait,quod ita seruatur, in l.1.num.61.C.de confes. Vt nec à muliere pregnante veritas per torturam inquirenda est. de hoc diffuse diximus in Methodo processus informat.lib.4.cap.fin.

50 Et † in ijs, à quibus ita per torturam ueritas inquiri potest, à iudice præcauendum est,ne iniuste id faciat,& indebite, quia pœna dignus es-
* set,ut late ex communi per Iul.Clar.d.q.64.uers.antequã.& diximus in Method.processus informat. lib.2.cap.8.nu.2. & admonet Rolan. post Mars.quẽ alleg.cons.12.nu.34.& nu.6.ubi alios alleg.lib.3.ut & alii ad-
51 monent,quos statim allegabo. Et † ita animaduertere debet, an contra reum subsint indicia, sine quibus subsidiario hoc remedio veritas inqui
* renda nõ est,ut habetur per omnes in l.1.in prin.ff.de quæstio.& Alex. cons.65.vol.1.Mars.sing.117.& cons.46.nu.3.& in pract.crim.§.constã te.in prin.Gram.cons.ciuil.59.n.3.& cons.crim.37.nu.7.Rim.iun. cõs. 88.nu.20.lib.1.Bursat.cons.201.nu.40.lib.2.Simon de pręt.cons. 191.
* nu.5.qui alios allegant,& ne omnes enumerem, hoc est secundum omnium sniam: ab ea enim nemo discrepat. ut dicit Bologner. ad Guid. de Suzzar.de torment.nu.29.& post eum Iul.Clar.d.q.64.uers.dixit etiam.
* Ias.cons.19.nu.31.Rolan.à Valle d. cons.12.nu.31.lib.3. qui dicit, hanc
52 esse frequentiam calculo receptam sententiam. Quæ † locum habet et in maioribus,& atrocissimis,imo etiam in crimine læsæ maiestatis secũ
* dum communem opin.de qua post Brun.& prac.Corrad.quos refert,testatur idem Iul.Clar.d.uers.dixi etiã.& P.Fichard.in suis comm.opin.in verb. tortura.relatus d.lib.9.Syntagmat.cõm.opin. d.tit.28. de quęstio. nu.4.Rolan.à Valle,qui plures congerit d.cons.12.num 33.lib.3.Crau.

conſ.923.lib.5.Burſat.qui etiam plures recenſet.d.conſ.201.poſt num. 41.lib.2.Bonacoſſ.in ſua collecta commu.opin.crim.in uerb. tortura.& relatus d.lib.9.ſyntagmat.comm.opin:d.tit.de quæſtio. num.9. ubi etiã
53 dicit † id procedere,quamuis iudex liberum haberet arbitriũ,quod & tradit Iul.Clar.d.q.64.d. verſ. dixi etiam. & plures ad hoc etiam recenſet Rolan.à Valle d.conſ.12.nu.23.& Burſat.d.conſ.201.nu 42.lib.2.& ſequitur Gram.conſi.ciuil.59.nu.33.&Marſ.in l.1.nu.3.ff.de quęſtio.& poſt eum Burſat.d.conſ.201.poſt d.nu.42.admonet iudicem,ut caueat, ne unquam prætextu arbitrij non præcedentibus indicijs homines torqueat.quod nec faciendum eſt authoritate regia,& Principis,qui ita authoritate ſua ordinaria mandaret,cum id mandare non poſſit, nec authoritate abſoluta ſine cauſa mandare deberet.ut late per Rolan.à Valle d.conſ.12.nu.47.lib.3.Sim.de prę t.d.conſ.59.nu.5.Burſat.d.conſ.201. ſub d.num.42.lib.2.& ita Afflic.tempore ſereniſſimi Regis Federici de Aragonia dũ ſua Maieſtas affectaret quendam nobilem torqueri authoritate regia abſq; legitimis indicijs, interrogatus, an id facere potuiſſet, rñdit,quod non,ut refert Gram.conſ.45.nu.35.qui etiã ibi dicit,ꝙ ipſe idem reſpondit Cardinali colũnę habenti generali Cæſareę maieſtatis in regno Neapolis,dũ caſus de facto ſibi occurriſſet, tpe officij ſui iudicatus magnæ curiæ uicariæ,& uerum dicit, vt in vot.32. & iterum ipſe Gram.vot 30.num.13.ubi loquitur in cauſa ueneni, & in conſ.3.in fin. in cauſa aſſaſſinii, & ita conſiliarii principis ſemper illi ueritatem dicere debent,& non quod ipſi Principi placet.vt poſt Afflic. quem refert, eos admonet Rolan.à Valle d. conſ.12.nu.52. lib.3. qui et iam dicit ibi poſt eundem Afflic. quod ideo Principes, & Reges habere debent iuxta eorum latus bonos iuriſtas,& conſcientiatos.

Et quidem legitima eſſe debent indicia,legitime probata † & ad tor-
54 turã ſufficiẽtia † ut dicit Iul.Clar.d.q.64.verſ.dixi ẽt.admonens iudices
55 timentes Deum, quod ſemper id præoculis habeant, ne aliquem iniu-
56 ſte tormentis ſubiiciant,ut & admonuerũt alii,quos refert Rolan. à Valle.conſ.12.nu.6.lib.3.quamuis † apud Mediolanenſes permittatur iu-
57 dicibus,quod in criminibus atrocibus ad torturam procedant, ẽt ſi indicia nõ ſint in totũ ſufficientia, neq; per teſtes omni exceptione maiores probata,& plerunq; etiã non ædita copia proceſſus,ut dicit idem Clar. in lib.5.ſent.§.1.uerſ.ſunt ẽt.in fin.idem cõſulendo voluit Burſat. d.cõſ. 201.n.43.& 50.lib.2.& ibi declarat, ꝙ ideo indicia requirunt legitime ſuſcepta,quia nõ qualitercunq; habita ꝓ informatione curię,habilia sũt ut quis torturę ſubijciat,ſed requiritur,ꝙ citata parte accepta fuerint,vt plene ibi per eũ.& per Rolan.à valle d.cõſ.12.n.35.& ſeq.lib.3.qui multos ad hoc cõgerũt,uel requirunt(ut hoc illis addã)ꝙ aliàs ante torturã teſtes ꝓ informatione curiæ examinati cõfrontari fuerint cũ ipſo reo:nã & hoc mõ teſtiũ depoſitiones ꝓ informatione curię parte nõ citata ſuſceptæ

ſceptę legitimantſ,& legitime ſuſceptę dñt,ut per Affli.in 2.par.conſt.regni rub.10.nu.20.& Iul.Clar.lib.5.ſent.§.fi.q.45.uerſ.ſed in propoſito. Vel q̄ reus hos teſtes habeat p̄ ritè,& rectè receptis,& examinatis:quia perinde eſt hoc in caſu, ac ſi parti citata examinati fuiſſet: ut ſupra diximus li.3.c.3.nu.56.& poſt nu.67. Declarat ēt Burſat.d.cōſ.201.n.50.q̄ ēt requirunt indicia,quę ſint ſufficientia uel torturā:quia & ſi dici ſoleat ea eſſe arbitraria iuxta l.3.ibi tu magis ſcire potes.ff.de teſti.Gād.de malefi.ti.de qō.ſub nu.14.Bonifac.tit.q̄ indicia deb.p̄cedere tortur.n.6.Brun.
* de indic.& tortur.3.q.1.par.inprin.& in hoc oēs cōcordāt,& ita dnt oēs Doc.ut plures teſtant,quos recenſet Iul.Clar.d.q.64.uerſ.Dixi quoq; ut ēt ita cōiter dicere Doct.dicit Philibert.Bonet.in trac.de p̄batio.ſuper l. neq; natales.C.de probationib.4.par.fol.72.qui ēt dat certam regulam. hmōi tñ arbitrarium nō debet eſſe irregulatum, ſed conuenire terminis iuris,Marſ.in l.quęſtionis.nu.71.de qō.& conſ.8.nu.25.conſ.34. nu.2. conſ.63.nu.16.conſ.65.nu.15.Caſo. in prac.crim. trac.de torment.c.6. per totum.Natt.conſ.361.nu.14.Bonacoſſ.in qq.crim. in uerb.tortura. Simon de Pręt.conſ.15.nu.18.Burſ.d.cōſi.201.nu.50.lib.2.& dixit Bal. in l.cum citra.C.de iure dot.quod indicium mouēs aliqualiter aīum iudicis eſt ſufficiens,ſi approbatum ſit à iure.q̄d dictum refert,& ſequitur Simon de Pręt.d.cōſ.15.nu.19.& Marcabrun.ab anguil.conſ.50.nu.21. iudex ergo diligenter perpendere debet indiciorū qualitatem,ut admonet Menoch.de arbitr. iudic.caſ.270. nu.5. quæ in ſua ſpecie ad torturā debent eſſe luce clariora,ſm Bal.cōſ.259.lib.1.& cōſi.229.uol.3. Natt. conſ.42.nu.1.lib.1.& conſ.392.nu.6.lib.2.Rolan.à Valle cōſ.7.nu.34. lib.1.& conſ.4.nu.3.uol.3.Soc.iun.cōſ.39.nu.55.lib.2.& conſ.6. nu.8. li.4. Marcabrun.ab anguil.d.cōſ.50.nu.21.Marſ.cōſ.20.nu.2.Becci.cōſ. 85.nu.1.Burſat.conſ.336.nu.16.lib.3.& debent eſſe certa probabilia,& uериſimilia,& à iure approbata.l.milites.§.oportet. C.de quæſtio.Becci. d.conſ.85.nu.1.Natt.d.conſ.42.nu.1.Menoch.d.caſu 270.num.6. Burſat.d.conſ.336.nu.16. & non leuia,nec per functoria, nec quę pluribus modis interpretari poſſint: non enim eundum eſt per amboges in tanto diſcrimine.Bal.cōſil.402.lib.5. Natt.d.cōſil.42.nume.1.& cōſi.298. nu.13.Rolan.à Valle conſ.24.nu.24.lib.1.Burſat.d.conſi.336.nu.16.& Becci.d conſ.85.nu.1.Marcabrun.d.conſ.50.nu.21.& debent eſſe adeo uериſimilia, ut ſola torquendi confeſſio deeſſe uideatur.l.1.ff. de quæſtio.Gand.de malefic.tit.de quęſtio.& torm.Alexand.conſi.133.nu.12. lib.7.Natt.d.conſil.42.nume.1.Marcabrun.d.conſi.50.nume.21. comprobat Crau.conſ.6.nu.12.conſi.99.nu.1.lib.1.Io.de Amic.conſ.127. nume.27.Horat.Lut.conſi.81.nume.12. tom.2.conſi.crimin.Burſat.d. conſi.336. nume.17. & Becci.d.conſil.85.nu.2. debet enim Iudex eſſe quaſi certus de delicto, antequam ueniat ad torquendum.Bal.conſi.77. circa princ.lib.3.Crau.d.conſi.6.nu.12.& conſ.9.nu.11. & conſi.89.in

prin,

prin.lib.1.Bursat.d.consi.336.nu.17.Becci d.consi.85.nume.1.& dicit Bal.consil.78.lib.4.de istis verisimilibus debere constare per probationes,non per diuinationem, quod ex eo dicit Simon de Pręt.d.consi.15.nu.18.qui refert etiam Bal.dicentem consi.515.nu.4.lib.5. quod à iuris tramite non recedendo, ad hoc, vt tortura imponatur, tria sunt necessaria, quod indicia sint certa, uerisimilia, & quod probabiliter concludant. & ex diuersis non surgit vnum indicium perfectum, vti ibi per eum, quem etiam refert,& sequitur Becci.d.consi.85.nume.1.qui subdit ex eodem Bal.consi.85.in fin.lib.3.quod iudex à tormentis abstinere debet, vbi aliqua ratio naturalis excusare potest. & iudex torquens reum si talia non sunt indicia, dicitur facere contra leges, & potest appellari ab arbitrio & pronunciatione de torquendo. vt Simo de Pręt.d.consi.15.nu.18.per l.1.ff.de appellat.recipien. vbi dicitur;hoc concedi, si iudex faciat contra leges, fit autem contra leges, vt subdit Simon de Pręt. vbi supra, quando indicia talia non præcedunt, sicut supra ea descripsimus. quod, vt dicit Rolan.à Valle d.cons.12.nu.52.in fin.lib.3. non sine ratione introductum esse videtur: quia si aliter diceretur, sequeretur, quod quis torqueri posset de delictis, de quibus nunquam cogitauit,quod iniquum esset,absonum, & iniustum,& contra omnem iustitiam, & equitatem. vt inquit in simili Marf.consi.18.nu.8. nec qui hoc facerent, iudices essent, sed canes nuncupari mererentur, vt eos canes appellat Vital.de malefic.tit.de inquisitio.nu.8.qui formant inquisitiones non præcedentibus legitimis indicijs, ergo tanto magis appellari merentur, quando sine indicijs ad torturam procedunt, cum tortura sit grauior, & durior pœna, quàm vtriusque manus abscissio, vt supra diximus hoc cap.nu.19. & dixit etiam Marf.in pract.crimi. §.expedita. nu.59. & in l.1.§.præterea.nu.8. ff.ad l.Corn.de Sicar. & in l.diuus.nume.2.de quæstio.Iac.Nouel. in tract.suo defens.tit.ad defensam. nu.24. & Rolan. à Valle, qui aliud tamen agens arguit de inquisitione ad torturam, in d.cons.12.nu.41.lib.3. & meritò tales iudices canibus, & ita animalibus brutis comparantur. quia iniustus iudex homo appellari non potest,sed inter animalia bruta connumerandus est.secundùm Aristot.1.Polit.vbi sic ait. sicut optimum animalium est homo leges fruẽs, ita pessimum animalium est homo à lege,& iustitia separatus. non ergo iudices torqueant homines sine indicijs, & velle suum non subrogent loco indiciorum, vt faciebant iudices tempore Marf. vt ipse dicit sing. 455.qui eos damnat, & superiores, qui hoc tollerãt,immemores,quod lento gradu procedit diuina ira, nec Deus obliuiscitur iniquitatum.

58 Et † vbi nihil obstet, quominus reus tormentis subijci possit, plura autem obstare possunt, de quibus late per Foller.in pract.crim.in verb. & si confitebuntur.per totum.3.par.& Pegn.Schol.118.ad 3.par.Director. inquisit. & alios alibi, tunc iudex hunc in modum per torturam

veritatem

veritatem inquirit, & extorquet. Nam antequam reum tormentis subijciat, adhuc interrogationibus, & monitionibus ad dicendam veritatem de omnibus sigillatim in processu apparentibus, & de quibus sunt
* indicia, eum impellit, prout ita impellendus est, vt seruatur, & admonet Foller. in pract. crim. in verb. rei indurati torqueantur. post nu. 1. & constat ex constituto Iac. Nouel. in sua pract. crim. fol. 39. Sed non amplius circuitu aliquo, nec ita longius repetita percontatione priora sequentibus applicando, prout in constituto de plano obseruandum esse supra cap. 1. lib. 3. admonuimus, sed statim de eo, quod in iudicium venit, & de quo ita est inquisitus, eum interrogando, vt patet ex forma constituti reorum ad torturæ locum, quam ponit Iac. Nouel. in d. sua pract. crim. fol. 39. de qua infra cap. seq. vbi & nostram, & aliorum formam constituendi reos ad torturæ locum posuimus. Et vbi reus adhuc in eius persistiterit pertinacia, sunt eidem repetenda indicia, de quibus antea dispersè, & diffusè dictum fuerat, & quæ in epilogo constituti de plano coacta fuerant. Eligantur autem & hoc in loco, vt & in epilogo, quæ erant grauissima, & vnumquodque quàm breuissimè similiter transeatur, vt reus ad dicendum veritatem ante torturam, quæ subsidiaria esse debet, vt supra diximus, impellatur, non vt examen renouatum hoc in loco esse videatur.

59 Et † ita non semel moneri solet, & debet ad dicendum veritatem de eo, de quo est inquisitus, quam negare nullo modo potest, nec audere debet, cum talia, & talia contra eum satis vrgeant indicia, quæ in singulis monitionibus singulatim inserenda, & cum pondere aliquo excitanda sunt. Et vbi in eius negatione adhuc perstiterit comminationes † his
60 miscendæ sunt, quòd bene aduertat dicere veritatem, & recedere ab eius pertinacia, & à mendacijs, quia alioquin deuenietur contra ipsum ad iuris, & facti remedia opportuna, & ita ad rigorosum examen, &
* torturam, & ita etiam seruatur, & admonet comminationem hanc esse faciendam Foller. in d. loco. & nu. 2. vbi docet ideo fieri huiusmodi monitiones, vt ita appareat, quòd cum aliter veritas haberi non posset, ad torturam processum fuit, vt ibi per eum per dicta Angel. de malefic. in verb. fama publica. col. 18. in fin. licet dicat sibi hoc nimis necessarium non videri: quoniam non ex verbis iudicis, sed ex processu constare debet, aliter ueritatem haberi non posse, ut hoc etiam nimis necessarium non videtur prædicta ratione, & alia, quam allegat Iosepho Cumi. in trac. syndic. cap. 21. de tortura. nu. 10. licet subdat, abundantē cautelam
61 non nocere. Et † si reus post huiusmodi minas de eum torquendo, nisi veritatem diceret, confiteatur, talis confessio dicitur nihilominus facta sponte, non autem metu tormentorum, vt tenet Gand. de Malefic. tit.
* de quæstio. quem alij Doctor. sequuntur, vt ex Carrer. quem alleg. dicit Iul. Clar. d. q. 64. versic. nunc de gradibus.

Et his

Et his ita præcedentibus monitionibus, & comminationibus reo in eius pertinacia adhuc persistente ad torturam demum proceditur, non
62 aliter † accusatore quamuis adesset requisito, quia quicquid dixerit Caso.in prac.crimi.tit.de tormen.cap.12.nume.1.qui scribit, quòd omnes Doct.scribentes in hac materia consentiunt, quod teneatur Iudex prius requirere accusatorem, ad cuius instantiam quæstio habenda est, aliàs non potest reum tormentis subijcere, de consuetudine seruatur, quod non expectata requisitione accusatoris Iudex ex officio reum torquet, prout etiam ipsemet Caso. fatetur, subdens quòd hoc tempore per totam Italiam Iudex non expectata requisitione accusatoris reum torquet, verum dicit, & in hoc nulla est difficultas, vt dicit Iul. Clar. d.q. 60. versic. vbi nihil.
63 Nec † aliter etiam præsentibus Aduocatis, & Procuratoribus rei, q. quicquid de iure dici possit, de consuetudine obseruatur, vt attestatur Alber.in rub.C.de quæstio.in fin.& non solum uno in loco, sed generaliter secundùm Imo.in d.l.custodias.in fine princ. ff.de pub.iudic.qui dicit ita seruare generalem consuetudinem. Quinimmo ita hodie obseruat generalis consuetudo mundi, ut testatur Ang.in d.l.custodias, & ex
64 eis ita etiam Iul.Clar.d.q.60. uers.quæro nunc. Vt neque † etiam præsente Aduocato, & Procuratore accusatoris, ut per eundem Ang.in d.l. custodias. & ex eo idem Iul.Clar.d.uers.quæro nunc. dicentes quòd ita etiam in Aduocato accusatoris seruat generalis consuetudo mundi. Li-
65 cet † Aduocatus, uel Procurator fisci interesse possit & soleat, ut post Foller.quem alleg.tradit in d. loco Iul.Clar.quamuis Foller. in loco ibi alleg.subdat, id esse potius ex quodam abusu:
66 Et † de iure ante torturæ actum fieri debet decretum de torquendo, Iudex enim uisa rei pertinacia, ac indicijs contra eum urgentibus antequam illum torturæ exponat, pronunciare, & decernere debet, eum fore, & esse torquendum, cum ueritas aliter haberi non possit, ut post Bar.quem alleg. dicit Mars.in l.1.nume.9. ff.de quæstio. & antea Brun. in tract.de indic. & tortur.q.5. prin.2.part.nume.13.Carauit.super ritu 259.magnæ curiæ.nu.9, Foller.in pract.crimi.in d.uerb. rei indurati torqueantur. post nume.1. & in 3.par.in uerb. & si confitebuntur. nu.44.
67 & apponi † solet in decreto huiusmodi, & debet d.clausula, cũ ueritas aliter haberi non possit, quia cum hoc torturæ remedium subsidiarium sit, quando scilicet alia uia ueritas haberi non potest, ut supra diximus nume.3.cautus Iudex esse debet, ne in syndicatu teneatur, quòd in actis ita apparere faciat, quòd cum aliter ueritas haberi non possit, mandauit ad torturam deueniri ita Angel.de Malefic.in d.uerb.fama publica.nume.94 Brun.de indic.5.quæstio.princip.2.par.nume.15.Caso.practica crimi.titul.de tormen.cap.7.nume.3. Foller. in pract.crimi.d.uerb. rei indurati torqueantur.nume.2.qui ut ipse ibi ait, hæc cautela plurimum

usus fuit, licet non nimis necessariam existimauerit, ut ibi per eum.
68 Verum † cauti Iudices solent non interponere decretum palam de torquendo reum, sed ducto reo ad locum torturæ statim, cum incipit ligari, decretum de torquendo interponere solent, & immediatè torquere, ita dicit Marant. in suo Specul. par. 6. nume. 14. ni 14. actu. quem refert Iul. Clar. d. q. 64. vers. sed quid agendum. & Ioseph. Cumi. in d. trac. de syndicat. cap. 21. nume. 12. & seq. Vmber. Locat. in oper. inquisitor.
* in verb. tortura. nume. 6. Et in statu Ecclesiastico ita seruari solet, quia præuijs monitionibus prædictis, ac comminationibus de torquendo, reo persistente in pertinacia solent Iudices in loco examinis seorsum à loco torturæ stante ipsius rei pertinacia, ac indicijs contra eum urgentibus pronunciare, decernere, & mandare, eum duci ad locum torturæ etiam ibi non examinaretur, ibique spoliari, ligari, & funę præsentari, & dum hæc exequuntur per birruarios, vel illis iam exequutis benignè reus per Iudicem moneri solet ad dicendum veritatem, nec patiatur ad torturam procedi, prout procedetur, si in eius pertinacia perstiterit, & eo adhuc in eius pertinacia persistente, mandare eum in funę eleuari.
69 Et † ita obseruari solet, & obseruatur, ne detur materia appellandi, & per Marant. in d. loco, & Iul. Clar. in d. vers. & quid agendum. & Ioseph. Cumi. d. cap. 21. de tortura. nume. 13. Nam postquam reus tormentis applicatur, eius appellatio non auditur, ut in facti contingentia iudicatum fuisse per Parlamentum Parisiensis attestatur Popo. lib. 24. tit. 9. ar-
70 resto. 19. quem refert Iul. Clar. d. uers. quid agendum. Prout † appellatio audiretur, & recipi deberet, si, prout de iure, decretum de torquendo interponeretur, & à tortura supersedendum esset, Bart. & Bal. in l. 2. C. quor. appella. non recipi. Bart. in l. si quis prouocatione. & in l. eos. C. de appellat. & in l. ante sententiam. C. quor. appel. non recip. Iser. in titul. quę sint regal. vers. maiestatis. & in constit. Regn. intentionis. Fely. in cap. cum super. col. pen. de re iudic. & in cap. significauerunt. col. fi. de exceptio. Brun. in d. loco. Marsi. in d. §. expedita. nu. 76. Carauit. in d. tit. 259.
71 Etiam † ante inhibitionem Iudicis à quo, ut post alios, quos allegi per Carauit. in d. loco; & Robert. Lanbel. de attenta. 2. part. capit. 12. limit. 2. nume. 92. & alijs seq.
72 Et ita † de stylo curiarum tam Parlamenti superioris, quàm inferio-
* ris superſederetur ab executione torturæ, ut dicit Guid. Pap. decisio. 74. & ex eo Marc. decisio. 907. nume 4. & Iul. Clar. d. versic. sed quid agen-
73 dum. Et ita † etiam seruatur in Regno, quando tale decretum de tor-
* quendo interpunitur factis per inquisitum defensionibus, ac publicatione in causa, sicque legitimato processu. Nam si iustè appelletur, recipitur appellatio, secus verò si iniustè ex constit. si iustè. Quinimò, quia periculum est torquere, vbi torquendus appellat, ex quo esse potest, vt quod Iudici à quo iustum, vel iniustũ videtur, aliter appareat Iudici ad

quem, cõiter seruatur, quod appellatio recipitur à decreto de torquẽdo lato post factas defensiones, ut attestatur Carauit.d.ritu 259.nu.16.qui subdit post Io.Ant.de Nigr.in d.constit.si iustè.nu.36.quod cautius agit Iudex, si stante appellatione supersedeat, ne periculo se exponat. Et licet
74 sint aliqui † Barones in Regno (vt refert idẽ Caraui.in d.loco) qui volũt apparere fiscales, & criminalistæ, aliter faciunt; & quandoque appellationi deferunt, quandoque non, & ipsimet discernunt, si iustè, vel iniustè appelletur, sed post aufugiunt in syndicatũ, ut aufugere uidisse ait Carauit. vbi supra qui inibi subdit, quod prima practica est melior, & magis propter periculum frequentatur, quot enim capita, tot sententiæ.
75 Sed † magna curia, & audientiæ Regiæ aliter seruat, quia licet millies torquendus appellet, quando in camera torturę interponitur decretũ; & infertur tortura ante defensiones dę præheminentia, tali appellationi nõ
76 defertur, vt etiam dicit idem Carauit.in loco iam citato. Prout † etiam seruatur apud Mediolanenses, apud quos cum ex dispositione decretorum sublata sit omnis appellatio in criminalibus, etiam in interlocutorijs, frustra huiusmodi appellationes interponuntur; Nam eis non attentis iudices ad ulteriora procedunt, ut refert Iul.Clar.d.uersicul.sed quid
77 agendum, in fi. Et † idem seruandum esse in statu Ecclesiastico cuilibet uideri poterit ex Motu proprio Pij Quarti, quod in causis criminalibus appellatio prohibetur tam à diffinitiua, quàm ab interlocutorijs. Sed tamen appellatio ex eodem Motu proprio si causa est capitalis recipienda est, si reus in carcere se constituat. Cum igitur reus torquendus, iam sit in carcere, non videtur ei prohibita appellatio ab interlocutoria ex eodem Motu proprio; sed appellationi, quæ aliàs de iure interponi posset, eo in statu occurritur, d. cautela, & practica, quam supra retulimus nume. ab hinc 8.
78 Et † ita ad torturæ actum d.decreto interposito deinde proceditur, si tamen reus eo die nihil comederit, aut biberit, ut de consuetudine seruatur, ut dicit Paris de Put.in tract. de syndic. in uerb. tortura. 3.cap.4. nu.11.Mille.in pract.crimi.fol.103.nu.32.Vmbert.Locat.in oper.inquisitor.in uerb.tortura.nu.27.Iul.Clar.d.q.64.uers.decreta tortura. Et satis etiam est, quod per decem horas ante torturam non commederit, aut biberit, ut est cõis practica, quæ ita illam diem intelligit, ut attestatur ex
79 Marsi.quẽ alleg.idẽ Iul.Clar.in d.loco. Et † ideo Iudices monere solent carceris custodem per diem ante, ut in secretis carceribus reum, qui ad largam positus erat, reponat, & animaduertat, nec per illam diem, uel per decem saltem horas ante torturam inferendam commedat, aut bibat. ut & admonet Iudicem, quod ita mandet Paris de Pute. d.capit.4. num.12.& ita custos carceris potest hoc in casu alimenta denegare reis carceratis illo tempore, quo sunt torquendi, & puniendus esset, si in alio casu impediret alios tradere uolentes alimenta carceratis, ut ex Pa-

tid.deput. & Iac.Beluis.dicit Ant.Scap.lib.5.tract.iur.non scripti. c.51. nume.5.& 7.

80 Et † reus ita post dictum decretum per birruarios ad locum torturæ adducitur, ibiq; spoliatur, ligatur, & ad funem, vel aliud tormentum præsentatur,& vel dum ligatur,vel postea antequam in funem eleuetur, vel alio tormento supponatur, solet non semel benignè moneri per Iudicem de veritate dicenda, & eum demum in eius pertinacia persistentem Iudex mandat in funem eleuari, vel alio tormento supponi, & ita torqueri, & tormentari.

81 Et † in ipsa tortura, & tormento potest non solum interrogari,& moneri generaliter de dicenda veritate de delicto, sed specialiter etiam super quolibet ad delictum indicio,quod contra ipsum vrgeret. Foller.in prac.crim.d.verb.rei indurati torqueantur.post nu.1.& constat ex constituto Iaco.Nouel.in sua pract.fol.39. licet non amplius in hoc torturę actu longius repetita percontatione,sed statim de illo ipso indicio,quod in iudicium venit,& substantialiter extorquendum est, interrogari debeat,vt satis constat ex formula Iaco.Nouel.in sua pract.crimi.d.fol.39.

82 quam infra posuimus cap.seq. Et † omnes responsiones,& verba,quas,
* & quæ rei dixerint in tortura, per extensum scribi debent per Notariū, prout seruatur, & admonet idem Foller. in d.loco. & decreuit Paul.III. in suo Motu proprio,cuius meminimus supra.c.2.num.90.lib.3.& Ioseph Cumi.de synd.d.c.21.de tortura.nu.14.& 16.qui admonet ibi nu. 15. ne rei in tortura interrogentur de his, de quib.nulla sunt indicia.

83 Et † si reus imputaretur de combustione scripturarum, & illas combussisse fateretur,potest interrogari,qua de causa combusserit,quinimò super hoc torqueri potest, ut consuluit Bal.in cons.125.lib.4.quem refert,& sequitur Bernard.de Landr.ad Ang.de malefi.in verb. falsario.& ambos Fol.in prac.crimi.3.par.3.pat.in verb.& si confitebunt.nu.114.

84 Et † si reus fateatur crimen,de quo contra eum adsunt indicia, poterit
* interrogari de alijs delictis,de quibus contra eum nōn sunt indicia,ita.n. quicquid sit de iure,seruatur de consuetudine, vt testantur plures,quos recensēt Iul.Clar.d.q.64.vers.successiuè quæro. & de generali consuetu
* dine Italiæ attestatur Ambert.de Antramo. in trac.de quæstio. & tortu. post nu.10.& Io.Mar.Montie.in pract.crimi.reg.16.& antea Gandi.de maleficiis.de quæstio.nu.19.quod maximè seruatur in furtis; quia magis frequentantur, vt p eosdē in d. locis; qua de re latè diximus in Metho. Proces.infor.lib.2.c.fi.quib.addo Ant.Scap.li.5.de iure nō scripto.c.69.

85 Prout † etiam interrogari potest super socijs, & complicibus, ut per eundem Iul.Clar.d.q.64.uers.ueritas est.& q.21.uers.dictum socij.Et licet de iure regulariter delinquens interrogari non possit de socijs, vt est tex.in l.fin.C.de accusatio. & est communis omnium sententia, ut dicit
* Io.de Amici cons.17.nu.1.& Iul.Clar.d.q.21.d.uers.dictum socij in

86 princ. præterquàm in † nonnullis criminibus, in quibus propter eorum
immanitatem permissum est, ut interrogetur, quæ quidem dicuntur cri
* mina excepta, de quibus per glo in d.l. fin. tamen, quicquid sit de iure,
hodie ex consuetudine interrogantur rei in omni casu, vt attestantur
Gandi. Iac. de Beluis. Blanc. & Fulgo. in locis alleg. per Iul. Clar. d. uers. di
* ctum socij, & Foller. in pract. crimin. in uerb. rei indurati torqueantur.
nu. 6. & hanc consuetudinem esse ferè ubique, quoscunque malefacto-
res interrogari de socijs, testatur etiam Sot. in tract. de ratione tegen. vel
detegen. secret. q. 6. in 1. conclus. vlt. dub. & iterum in 3. conclus. vbi di-
* cit in consuetudine esse, interrogare de socijs omnes latrones, & fures, in
quibus ita etiam particulariter seruatur in Dominio Mediolani, vt etiã
in fraudatoribus salis, vel bladorum, & assassinis, in cæteris autem ser-
uatur ius commune, vt dicit Iul. Clar. d. versic. dictum socij. qui subdit
laudabile esse adhęrere iuri communi, ubi in specie nõ vigeret talis con
87 suetudo. Et in ciuitate † Mantuæ potest socius criminis interrogari de
socijs, & participibus criminis etiam in illis criminibus, de quibus à le-
88 ge permissum non est interrogati. Et hoc ex statuto d. ciuitatis; † quo
cautum est, quod socius criminis possit interrogari de socijs, & partici-
pibus criminis: Nam vt aliquid addat iuri communi debet intelligi, ut
possit socius criminis interrogari etiam de illis criminib. de quibus à le-
ge permissum non est interrogari, ita d. statutum intelligit Ludo. Cat.
inter cons. crimi. diuer. cons. 99. nume. 3. lib. 1. & post eum Menoch. de
Arbitr. iudic. cas. 474. nume. 68.
89 Verum † animaduerti debet, an is de socijs interrogandus aliàs sit
persona vilis, & malę famę: in eo enim d. consuetudo intelligenda est,
ut per Fulgos. consil. 173. nume. 2. Et in tali quæstionem hanc proponit
Gand. in loco præalleg. & Saly. in d. l. fi. loquitur in persona uili. Sed Iul.
Clar. in loco præalleg. dicit, quòd ipse vidit indistinctè in omnibus obser
* uari, quòd dicit Salyc. in d. loco. qui satis prolixi distinguens inter cæte-
90 ra concludit, † quòd in ijs criminibus, quę regulariter sine socijs com-
mitti non solent, potest de socijs delinquens interrogari, & hanc appel-
* lat communem opin. Anto. Gomez. cap 12. delict. nu. 16. in fin. & dicit
* Boss. in tract. causa. crimin. titu. de indic. nu. 145. quod illę consideratio-
nes Salyc. seruantur in practica.
91 Animaduerti † etiam debet, quando ita quis torquetur, & interro-
gatur de alijs, an contra illos præcedant indicia: quia aliàs non debet
de alijs interrogari, ita dicit Bald. in tract. de quæstio. & tormen. cap. 2.
nume. 3. & 4. & Caso. in prac. crimi. tit. de tormen. cap. 16. nume. 1. & di-
ximus in tractat. de execut. senten. contumac. capto bannito cap. 2. nu-
me. 74. Caso. tamen in d. loco uidetur firmare hanc regulam, quòd si-
ne indicijs non est quis de aliis interrogandus, à qua deinde excepit
latrones, monetæ falsatores, & mandatores, qui etiam torquentur

vt manifestent socios, seu mandantes, sed illud in istis casibus uidetur quoad alios esse indicium; quia hæc sunt crimina, quæ regulariter sine socijs committi non solent, vnde potest delinquens de socijs interrogari. Salyc. in d.l.fin.C.de accusat. qui à practica receptus est, vt ex Boss. quem alleg. dicit Iul. Clar. d. uers. dictum socii. & Menoch. d. casu 474.
92 num. 17. Et † quando reus torquetur, & interrogatur super mandante, illud est indicium, quando scilicet appareret, quod illud delictum commisit non sua causa, puta: quia nihil ad eum pertinebat: tunc quidem, quia pro certo tenetur quod ad alterius fecit instantiam, super mandante torqueri solet; & ita seruatur teste Boss. in d. tit. de indic. post nu. 156. versi. 1. considero, quẽ refert, & sequitur Iul. Clar. d. vers. dictum socii. in
93 fin. Et † si mandatarius in tormentis confessus fuerit delictum quoad se, potest absq; aliis indiciis iterum torqueri, vt manifestet mandatum, vt post alios quos alleg. tradit Foller. d. pract. crimi. d. verb. rei indurati torqueantur. nu. 5. & 3. par. in verb. & si confitebuntur. num. 105.
94 Et † interrogando Reum in tortura tàm de se ipso quo ad delictum, de quo inquiritur, quàm de alijs criminibus, de quibus non sunt indicia & de socijs, & complicibus, monendum est iudex, ut de his in genere, non in specie reum interroget ad euitandam suggestionem, quemadmodum supra docuimus cap. 7. lib. 2. nu. 67. & alijs seq. & si suggestio hæc euitanda est in constituto de plano, & ibi diximus, quanto magis euitanda erit in tortura. Foller. in princ. crim. in d. verb. rei indurati torqueatur. post num. 1. & in uerb. & si confitebuntur. num. 76. 3. par. D. Alfons. in prac. crim. cano. lib. 7. tit. de tortura. conclusio. 13. per totam. & Ioseph Cumi. in trac. de sindicat. cap. 21. num. 15. & Soci. in c. qualiter, & quando. el 2. num. 950. de accusatio. non solum consuluit, sed adiurat omnes officiales, ne aliquo modo propalent reis delictum, & ipsius qualitates, & circunstantias, ne forte instruant, vt tandem metu tormentorum mẽdaciter fateantur. & idem Maria. Soci. inibi nume. 1102. generaliter admonet iudices, vt præcaueant, ne aliquo modo in tortura aliqua proferant verba, quæ aliquo modo possint reum instruere, aut inducere ad sic confitendum.; & est tex. in l. 1. §. in causa tributorum. ff. de quæstio. quo tex. omnes innituntur ad damnandam suggestionem, qua mali iudices proprias animas perdunt, & alios indebite uexant, vt ait Iul. Clar. d. q.
95 21. uers. retenta igitur. circa fin. qui † propterea credit, quod totus processus, qui fieret contra aliquem ita suggerendo à iudice nominatũ non præcedentibus aliquibus indicijs sit ipso iure nullus. ut ibi per eum. & alibi diximus. Licet in statu ecclesiastico rei detenti pro uno crimine super alijs, de quibus aliqua non extant indicia, interrogari non debeãt, nec iudices eos interrogare præsumere vllo modo debent, ex dispositione Paul. III. qui ita statuit in suo Motu proprio in fauorem omnium pauperum. uers. ijdem iudices, & mandat ibi Pont. quod iudices tam in

his, quàm in alijs occurrentibus seruare teneantur, & debeant iuris communis dispositionem, de qua per Carrer. in pract. crim. fol. 96. num. 12. ubi alios alleg. & diffusè per nos in Method. processus informat. lib. 2. cap. fin. nu. 1. & alijs pluribus seq.

96 Prout † etiam interrogando de socijs, & complicibus, & super alijs criminibus, si rei confessi essent, vel conuicti, monendus est iudex, ut torquendo animaduertat, quod prius protestetur, quod id facit sine præiudicio confessi, & conuicti criminis, vel si sint condemnati, sine præiudicio condemnationis, ut est communis obseruantia, de qua testatur Cæpo. consi. crim. 32. col. pen. uers. nec potest dici, quem alij referent, & sequuntur, quos refert Iul. Clar. d. q. 64. vers. Veritas est. aliàs † fatuus esset

97 iudex, qui aliquem torqueret, contra quem plene probatum esset, vel qui esset conuictus, nisi id faceret cum protestatione, quod non intendit eum torquere super probatis, & confessis; deberque facere, quod talis protestatio in actis appareat. aliàs enim sine tali protestatione, si in tormentis negaret, & in negatiua persisteret, indicia purgasse diceretur, ut & probationes contra se existentes, & absoluendus esset, uel in pœnam ordinariã saltem condemnari non posset. ut per Alber. in rub. C. de quæstio. Boer. decis. 163. num. 13. Iul. Clar. d. uers. veritas est. & Vmber. Locat. in oper. inquisitor. in uerb. tortura. nu. 26. & diximus in trac. de exe cut. sent. contumac. capto bannito. cap. 1. nu. 80.

98 Et † si reus in eius persisteret negatiua, & pertinacia in tortura eleuatus, & suspensus, quassari potest, & plena tunc dicitur tortura ut per Iul. Clar. d. q. 64. vers. debet igitur. & secundum Mars. in pract. crim. §. occurrit. col. 1. vers. & potest poni. & in §. nunc uidendum. num. 52. quem re-

99 fert Caso. in prac. crim. d. tit. de tormen. cap. 14. nu. 3. Et † dicit Iul. Clar. d. uers. debet igitur, quòd ex communi pract. & consuetudine totius Italiæ pro quolibet inditio dantur tres ictus torturæ seu (vt vulgo dicitur) squassi cordæ. Sed certe non seruatur talis consuetudo: nam si plura sint indicia, non dantur pro quolibet indicio tres ictus funis, sed omnibus cōmputatis dantur duo, uel tres, & non ultra. Ioseph Cumi. de sindic. cap. 21. de tortura. nu. 20. post Mars. Bar. Saly. Paul. de Castr. & No-

100 uel. quos alleg. Et ita † seruatur etiam in dominio Mediolani, ubi pro uno indicio etiam actui proximo non dantur tres ictus funis, sed duo tã tum ad summum, ut dicit Iul. Clar. d. uers. debet igitur. & Paul. Ghirlan. in tract. de quæstio. & tortur. q. 4. num. 9. dicit, quod dum reus suspensus in tortura detinetur, dantur duo, vel plures ictus, siue tractus cordæ ad maiores cruciatus inferendum in corpore, & quid seruetur in regno po nit Ioseph Cumi. d. cap. 21. d. num. 20. ad quam plenam torturam, quæ

101 † est in quarto gradu torturæ, ut per Ghirl. in d. loco, & in quinto, se-

102 cundum Iul. Clar. in d. q. 64. vers. nunc de gradibus, procedi † non debet, nisi indicia essent urgentia, & bene probata, & reus haberet mem-

bra ro-

bra robusta,& crimen ex se graue esset,ut per eũdem Ghirlan.in d.loco,
103 & sufficit † etiam unum indicium sufficiens ad torturam, & legitimè probatum,ut dicit Iul.Clar.d.uers.debet igitur.per id quod ipse dixit ea
104 q.64.vers.dixi quoque. Et † ita unus sufficit testis de uisu ipsius criminis omni exceptione maior, vel dico, aut plures testes alia probantes indicia,& circunstantias necessarias ipsius criminis, secundum Ghirlan. in prealleg.loco ex his,quæ declarãt Gandi. & alij ibi per eum allegati.
105 Et † quandoq; post aliquam suspensionem,& detentionem,& ictus funis,si reus adhuc pertinax in eius negatiua persisterit, & torturam huiusmodi paruipendere,& spernere uideretur, pro grauiori cruciatu ad pedes ipsius Rei pondera subiiciuntur pendentia,ut compedes ferrei,lorica,aut aliud simile pondus,cum quo ita suspensus detinetur, vel ictibus cruciatur,& istud est seuissimum tormenti genus, ut dicit Ghirlan. d.q.4.num.10.illud ponens in quinto,& ultimo gradu torturæ, & subdit,quòd dicunt Docto.qui de hac materia scripserunt, quod tunc corpus ipsius rei dilaniatur, membraq;, & ossa quodammodo dissoluun-
106 tur,& à corpore euelluntur; Et † hæc dicitur grauior pœna,quam utriusq; manus abscissio, ut dicit Tex.in Auth.ut nulli iudic.§. quia verò. Qui quidem gradus,& torquendi modus perrarò fit, & haud facile iudex ad illum deuenire debet,ut admonet idem Ghirlan.d.q.4.num.11.
107 Qui etiam † ponit casus,quibus ad hunc torquendi modum procedetur,inter quos enumerat hæresim,crimen læsæ maiestatis, euersionem status,aut similem proditionem,vbi de totius patriæ, aut multorum salute tractatur,aut cum ageretur de ingenti assassinio, enormissimo homicidio sacræ personæ,vel de morte alicuius Cardinalis,seu alterius magni Principis,uel contra maleficum,aut mathematicum, quæ sunt cri-
108 mina atrocissima,& nullum † in illis prodest priuilegium dignitatis.l. si quis alicui.C.ad l.iul.maiest.l. si excepta. C. de malefic. & mathemat. l.Manichæos.& l.Arriani.C.de hæretic.c.ad abolendam. eod.tit.c.fœlicis.de pœn.in 6.cum simili idem etiã ex Ghirlan. vbi suprà,dicit Foller. in d.pract.crim.in d.verb.rei indurati torqueantur.post nu.17.& num.
109 10.dicit,quod aduertendum est, quod † quando fune quis torquetur non est passim,& indistinctè in quolibet casu adhibenda aqua frigida in dorso pedentis in tortura,nisi in casibus enormibus,ut notabiliter prius dixerat Pari. de Put.de sindic.in verb.tortura. el 3.cap.num.5. in fin. & idem Foller.in d. eius pract. crimin.2.par. in verb. & si confitebuntur.
110 nu.69.dicit post eundem Paris de Put.in d.loco. quod † male faciunt iudices,qui passim in omnibus casibus,quando torquent aliquem,magna in pedibus imponunt pondera, vel adhibent aquam frigidam in dorso pendentis in tortura, quia hoc non nisi in grauissimis fieri possunt,quod etiam dicit Carrer.in pract.crim.fol.93.num.2.& 3. ubi etiã
111 dicit,quod † aliqui sinunt per duas, aut tres horas reum quiescere in

corda,

corda,& in tortura nudum refrigerari, & postea iterum torquent, nam tunc magnum sentit dolorem, & maximè si aquam frigidam in dorso proicit,sed subdit,quod hęc fieri non debent,nisi in grauibus delictis,& criminibus qualificatis,parricidio,assasino, & crimine læsæ maiestatis, & publicis latronibus,& disrobatoribus stratarum. Et ut ad hunc torturæ modum procedi ita non debet,nisi in criminibus atrocissimis, ita

112 etiam † procedi non debet,nisi indicia adeò clara essent, & prægnantia,ut nil deesset,nisi sola rei confessio,vt etiam admonet idem Ghirlan. in d.loco.& si indicia non ita essent urgentia,nec plena satis ad inferendã plenam torturam,non ad hunc torturæ gradum, sed ad alios procedi solet,& debet arbitrio iudicis,ut qualitas delicti,& personæ, & indiciorũ postulare uidebitur,ita generaliter dicit Iul.Clar.d.versic. debet igitur. Sed particulariter iudicem instruit in quolibet torturæ gradu Ghirlan. d.q.4.per totam.& ex eo Foller.in d.uerb. rei indurati torqueantur.nu. 17.illos adeas.& Tiber.Decia.consi.93.num.135.lib.2.ubi particulariter admonet iudicem,quod satis minus torqueat Doctores, & nobiles, quàm plebeos,& debiles, quàm robustos. & rationem etiam habeat eius,qui passus est exudationem uenę,uel vulnus in pectore,& difficultatem anhelitus,nec non & morbum gallicum,vt ibi per eum d.nu.135. & num.136.& tribus seq.post alios,quos ibi alleg.& de Doctore leuius torquendo dicit & Ceph.consi.164.& ante num.9.lib.1.

113 Quanto † autem tempore Rei ita in tortura detineri debeant, nihil est in iure cautum, nec à Doct. est certè traditum, qui iudicis arbitrio id reliquerunt,vt secundum suum arbitrium,& conscientiam propriam uel per vnum,vel per duo Miserere,vel per quartam,tertiam,mediamue partem,uel duas tertias vnius horæ, aut ad summum per integram horam,vt qualitas delicti,& personæ, & indiciorum postulare uidebitur in tortura detineat,ut per Ghirlan.d.4.q.num.9.& Ioseph Cumi,de sindic.cap.21.de tortura.num.24.post Foller.in pract. crim. in verb. rei indurati torqueantur.num.16.qui etiam dicunt,quòd rarò vltra horam Rei in tortura detinentur, nisi in enormissimis. & Paulus III. in suo Motu proprio in fauorem omnium pauperum.versic.iudices prædicti. prohibet ne reus in tortura per longum temporis spatium unius, aut plurium horarum, aut ad extraneos actus etiam prandii, aut cœnæ di-

114 uertendo,detineatur. Et ideo † in tortura retineri solet Horologium,

115 quod arenulæ fluxu horas indicat,quod ab aqua sensim defluente † de psydram prisci vocabant,vt sciatur quanto tempore reus in tortura pependit,& apud acta id annotatur,vt retinendum esse ad hunc effectum, admonet Foller.in d.loco.& Ioseph Cumi.d.cap.21.nu.23.

116 Et iuxta † qualitatem delicti,& personæ,& indiciorum reo in tortura detento, & in eius negatiua persistente, iudex mandat, ipsum leuiter deponi,dissolui,& reponi ad locum suum, sed animo repetendi torturam,si

ram, si repetitioni est locus, & ideò in fine decreti depositionis huiusmõ di adijci solent verba illa, animo &c. scilicet animo repetendi torturam.
117 Et † quod iudex ita in actis interloqui debeat admonet Caso. in prac. crim. d. tit. de tormen. cap. 10. num. 7. & dicit Iul. Clar. d. q. 64. vers. ultimo uidendum, quod iudices quando iubent reum deponi a prima tortura solent scribi facere, q̃ illum deponere iubent animo repetendi, &c. idem etiam D. Alphons. in pract. crim. cano. lib. 7. tit. de tortura. 2. conclus. in princ. & conclus. 7. & Franc. Pegn. ad 3. par. Director. inquisitor. schol. 54. col. 3. vers. cæterum, & hic locus: & Carrer. in pract. crim. fol.
118 93. num. 2. docens † vnde hæc practica sumpta sit. Boss. in tract. caus. crim. tit. de tortura. num. 48. qui tamen protestationem hanc haud necessariam existimat. Par. de Put. de sindic. in verb. tortura. 3. cap. 4. post nume. 5, & Ioseph Cumu. in tract. de sindic. cap. 21. de tortur. nume. 18. & Vmbert. Locat. in oper. inquisitor. in uerb. tortura. nu. 12.
119 Tortura † autem semel illata iterum si reus negauerit repeti potest arbitrio iudicis, & ita practicatur, vt dicit Bar. in l. unius. §. reus. nu. 1. ff. de quæstio & alij quos recenset Iul. Clar. d. q. 64. uers. ultimo uidendũ, quibus addo F. Bernard. comens. in lucerna Inquisito. in verb. tortura. num. 38. qui dicit ita communiter obseruari; Hoc tamen arbitrium,
120 † vt repeti possit, vel non; secundum qualitatem indiciorum præcedentium regulari debet, & in hoc omnes conueniunt, ut dicit Anto. de Canar. de quæstio. 6. memb. post num. 1. quem refert Iul. Clar. in d. loco post medium, & Rimi. iun. consi. 704. num. 77. lib. 6. D. Marc. Anto. Eu
121 genius consi. 76. num. 129. lib. 1. Vnde † si prima indicia fuerint multum urgentia, & manifesta, licet secundum aliquos de iure tortura repeti non possit secundum communem Docto. opin. de qua testatur Ant. Gomez. cap. 13. num. 26. & plures ad hoc congerit Tiber. Decian. consi. 93. num. 133. vol. 2. de consuetudine tamen seruatur, vt tormenta repeti possint; ita enim practicari attestatur Bart. in d. §. reus. nu. 2. Soci. consi. 54. num. 14. lib. 3. Gram. consi. crim. 21. post num. 5. Ant. de Canar. in d. loco. Iul. Clar. d. vers. vltimo uidendum. & latè Foller. in pract. crimin. 3. par. in verb. & si confitebuntur. num. 78. Rimi. iun. consi. 395. num. 34. & seq. lib. 4. & consi. 704. num. 76. vol. 6. Item si secundum qualitatem indiciorum reus fuit sufficienter tortus, quia ita rigida fuerit inflicta tortura, ut iudicio pendentium considerata qualitate, & ipsa indicia purga-
122 uerit: vt enim intelligatur, quando per torturam indicia purgata sint, comensuranda est qualitas rigiditatis inflictæ torturæ cum qualitate grauitatis indiciorum, secundum Pegn. d. schol. 54. col. 4. in fin. & si nihil
123 confessus fuerit, tormenta repeti non possunt, nisi noua superueniant indicia, quæ etiam sint fortiora primis, vt ex communi per Iul. Clar. d. versi. vltimo videndum. vbi etiam ex pluribus testatur, quod ita seruatur, & seruandum est in practica, maximè à bonis iudicibus, & tradit

Toller.in d.verb.& si confitebuntur.post d.num.78.& Rimi.iun.d.cons. 704.num.71.& 76.vol.6.ubi declarat,quæ sint noua indicia. & singularem, & tutissimam,ac pœnitus obseruandam esse hanc doctrinam ,quã & communem dicit,existimat Franc.Pegn.ad 3.par.Director.inquisito, schol.54.col.3.vers.quod si nec sic.Sed Albert.de Antromo.in d. tract. de quæstio. & tortur. dicit quod hoc quamuis communiter receptum non seruant iudices,qui quotidie repetunt sine nouis indiciis,prout etiã ita consuetudinem obseruare, & quod latrunculatores sępè torquent, & repetunt pluries,& quòd ita seruari uidit,& quandoq; etiam ipse seruauit,dicit Bru.n.de indic.& tortur.q.5.par.2.nu.62. licet subdat, quod

125 male ita factum,& obseruatum fuit,& minus iuridice. Et † ideò, qñ iudex habet hominem scelestum in carcere,contra quem fama laborat, & fuit sufficienter tortus, & non sunt noua indicia, iudex uacare debet multis interrogationibus de delicto,& eius circumstantijs, & indiciis sępius, donec illum ad uaccillandum induxerit, & si uaccillauerit rursus torqueri poterit.ita post Ang.Aret.Bar.& Rom. quos allegat, instruit Marsi.in pract.crim.d.§.quoniam.num.26. & seq. & ex eo Alphons.Aluarez. in suo specu. utriusque iuris col. pen. uersi.& si iudex. & D.Alphons.in pract.crim.cano.d.tit.de tortur.conclus.5.& Vmbert.Locat.in

126 oper.inquisitor.in uerb.tortur.num.18.Item † sæpè sic faciunt boni assessores, quia à leui tortura incipiunt,& si ex ea habent ueritatem, bene quidem,aliàs eam repetunt,ut dicit Anto.de Canar.in d.6. memb.post nume.1.quem refert Iul.Clar.d.uers. ultimo uidendum. & dicit Franc. Pegn.ad Directo.inquisito.lib.3.schol.54.in princ.quod hoc consilium

127 laudabile est,& securum, quando † enim reus fuit leuiter tortus , & non sufficienter,potest repeti in tormentis, ita ut sufficiẽter torqueatur. secundum Dyn.& alios communiter,quos refert Iul.Clar.in d.uers. ultimo uidendum.post princ.qui etiam ibi circa fin.post Anto. de Canar.

128 ubi supra,admonet iudices, † quod caueant, ne dicti arbitrii prætextu immoderate sæuiant,sed potius in dubio ad torturam non procedãt, prout & admonet clarissimus D.meus D.Marc.Ant.Eugenius in d.cõs.

129 76.num.129.& seq.lib.1. Multi † enim propter tormentorum sæuitiam confessi,& condemnati fuerunt, & postea innocentes reperti fuerunt, & diebus nostris in statu ecclesiastico pluries ita etiam contigisse intellexi,& plurima eius rei exempla affatim suppetere dicit Simãc. qui

130 unum memorat,catholic.institu.tit.65.nume.84. Prout † etiam animaduertere iudex debet,an Reus iterum torquendus in corporis fortitudine durauerit.d.l.unius.§.1.ff.de quęstio.tradit Guid.de suzzar.de indic.& tortur.num.3.

131 Et † repetitio hæc non debet excedere tres uices, ne in infinitum procedatur,ita quod si repetitioni est locus, solum per tres uices tribus diebus separatim reus torquendus erit, & non ultra,& qualibet uice po

test reus habere tres saccatas, videlicet vnam cabalettam, & duos quas-
132 sus, seu tres eleuationes, & depositiones. Et † si reus ultra tres uices
torqueretur, immoderate tortus diceretur, & ui, & cruciatu tormento
* rum fateri videretur, ita Nouel. qui dicit, quod ita quotidie practicatur,
in pract. crimin. fol 40. num. 2. ubi Mars. & alios allegat. & idem tradit
Caso. d. titu. de torment. d. cap. 14. num. 4. & seq. & post Paul. de Castr.
& Parid. de Pute. quos allegat, tradit etiã Foller. in pract. crim. in verb.
& si confitebuntur. in 3. par. nume. 71. & Rimi. iun. d. consi. 395. num.
41. & seq. lib. 4. qui tamen ibi censet, torturam contra reum negantem
repetendam esse secunda tantum uice, quia Doctores dicentes de tri-
bus uicibus loquuntur in reo uariante, quia in tormentis fatetur, ad
banchum verò negat, vt per eum ibi post Simanç. in Enchyrid. uiolatæ
religio. titu. 52. num. 42. nisi noua indicia prodierit, vt ille subdit nume.
45. post allegatos per eum, quos sic intelligit, quod & sequitur Rimi.
iun. in d. loco.

Et quoniam animaduertendum est, in quo nam gradu tortura repe-
ti debeat, sciendum est, quinque gradus torturę connumerari per Fol-
ler. in pract. crimin. 2. par. 2. par. in uerb. rei indurati torqueantur. num.
17. & per Paul. Ghirlan. in tracta. de quæstio. & torment. q. 5. Iul. Clar.
lib. 5. senten. § fin. q. 64. versic. Nunc de gradibus. & Rimi. iun. d. consi.
395. num. 43. & alijs seq. lib. 4. & Ioseph Cumi. in tracta. de sindic. cap.
21. de tortura. num. 16. & Vmbert. Locat. in oper. inquisitorum. in verb.
tortura. num. 34. & alijs sequ. Primus, quando reus tantum ligatur ad
funem, torturaque sibi comminatur, nec vltra proceditur, quæ terri-
tio nuncupatur. Secundus, quando ligatus momento sic detentus de-
ponitur. Tertius, quando sic suspensus per unum Miserere, uel paulò
plus absque tractu funis deponitur. Quartus, quando diutius suspen-
sus, vt per quartam, vel tertiam partem unius horæ, uel plus secundum
grauitatem criminis, & indiciorum dantur unus, vel duo ictus funis.
Quintus, cum his peractis, & reus in negatiua persistit, pedibus eius ap-
penduntur compedes, uel alia pondera ferrea, & similia, quod est sæ-
uissimum tormenti genus, & quod raro iudex adhibere solet, nisi in
criminibus atrocissimis, vt est hæresis, læsæ maiestatis, & euersionis sta-
tus, & similium, vt per Rimi. iun. d. consi. 395. nume. 49. lib. 4. & alios
prædictos in d. locis. hunc tamen gradum torturæ detestatur in specie
Foller. quem d. loco refert Rimi. iun. & crudeles appellat iudices, &
sanguinem humanum siticates, cum per immensum dolorem, & cru-
ciatum nonnulli confiteri coguntur, quæ non fecerunt, vnde conclu-
dit, animas eorum in inferno sepelliri, idque cauendum esse, ne iudex
animam suam damnet, & in sindicatu teneatur. vnde bene dixit Iul.
Clar. d. quæst. 64. colum. fin. cauere debere iudices, ne prætextu arbitrii,
quod habent in repetendo torturam ob indicia multum vrgentia, im-

moderate sæuiant,& bene secundum Rim.iun.vbi supra.quoniam,vt il le subdit nu. 53. iudices in torquendo hoc debent temperamentum tenere,ut tormenta de aliquo in immensum non sumant,sed prout moderata rationis temperamenta desiderant,adeo quod tortus saluus vel innocentiæ,uel supplicio cõseruetur.l. 1.§. quouis.ff.de qō.declarat Guid. de suzzar.in tract. de indic. & tortura.in prin. & Caso.in tracta.de tormentis.cap.12. colum.1. ponit igitur reus in tortura repetendus eleuari, & suspensus ibi teneri arbitrio iudicis, & si in negatiua persisterit, dari debet sibi unus alius ictus funis, aut duo leuiores ad summum, sicque tertius, & quartus gradus torturæ exerceri debebit. ita censuit Rimi.iun.dict.consi.395. post dict. nume. 53.lib. 4. qui ita ibi respondit in crimine hæresis, quod est grauius, & cæteris detestabilius, eo quod directo patratur contra ipsum Creatorem Deum omnipotentem,eius omnipotentiæ detrahendo, & illius diuinitatem negando. l.1. C.de hæretic.& ponit Paul.Ghirlan.in trac.de hæretic.in prin.subdens, quod dicitur crimen lęsę diuinæ maiestatis, ex quo directo tendit in læsionem,& præiudicium diuinæ maiestatis.

Et hæc procedunt,vt Doct.loquuntur in reo,qui in seipsum torquetur: sed & multo magis procedere illa oportet,quando torquetur in caput aliorum, ut scilicet tertio repeti non possit, nec ita grauis repetitio esse debet,nec eodem modo iterari,vt multis rationibus respondit Hiero.Gabriel.cons. 178.nume.8. & pluribus alijs seq.volum.2.præsertim stante nobilitate, & conditione rei, vtile subdit.nume.9.quod de nobilitate dicit etiam Tiber.Decian.consil.93.nu.135.lib.2.vbi dicit,quod Doctores,& nobiles satis minusquam plebei torquendi sunt in casibus, in quibus torqueri possunt. Et nota, quod errant sæpius, ac sæpius Iudices putantes torturam esse arbitrariam , quia tale arbitrium ius commune non excedit. ita Vmbert.Locat. in oper.inquisitor.in verb.tortura.nume.19.qui subdit, quod omnes scribentes consentiunt.

133 Et si reus ita sufficienter tortus negat, commisisse delictum, & nihil fateatur, dicitur purgasse indicia, quasi puram veritatem dixisse uideatur, & absolui debet secundùm Alber.in rub.C.de quæstio.nu.9.vbi dicit,quod ita seruatur, & dicit idem Alber.in l.ædictum.nu.2.ff.de quęstio.quod communiter totus mundus ita tenet, & seruat.& Iul.Clar.d. q 64.versic.illata reo tortura. dicit ex Caso. quem alleg. quod hanc Albe.opinionem omnes obseruant in Italia, prout etiam hanc esse communem obseruantiam dicit Cæpo.consil.crim.32.col.1.Cæph.consil. 621.nu.4.lib.5.& D.Alphons.in pract.crimi.cano.lib.7. de tortura.cap. 14.conclusio.1.vbi in fin.dicit, quod hodie consuetudo hæc viget in

134 omni tribunali tam Ecclesiastico, quam seculari. Et † secundum aliquos relaxandus est sub cautione fideiussoria de se præsentando toties, quoties &c. prout hanc esse communem practicam, & obseruantiam

dicit

dicit Marsi.in l.repeti.nu.24.ff.de quæstio.& in pract.crimi.§.quoniam. nu.49.quem post Ant.Gomez.cap.13.delict.nume.18.refert Iul.Clar. d.uers.illata reo tortura. & tradit etiam Carret.in pract.crimin. fol.89. nu.12.& fol.97.nu.23.& D.Alphons.d.cap.14.conclusio.1.& Carauit. super rit.magnæ cur.248.nu.18.& Franc.Pegn.d.Schol.54.col.fi.vers. & si omnino. & Ioseph Cumi.d.cap.21.de tortura.de syndic.nume.25.

135 Alij † verò tenent, quod immo reus sit diffinitiuè absoluendus, vt tenet Ant.Gom.in d.loco.quem etiam refert Iul. Clar.d.uers.illata reo tortura.D.Hiero.Mago.post alios in decis.Lucens.89. nume.12. Alii aliam etiam practicam docuerunt,vt eos refert Carret.in prac.crimi.d.fol.97. nume.23. Sed consuetudo obtinuit, vt iste, qui purgauit per torturam omnia indicia contra se existentia, vt etiam si non adsunt indicia sufficientia ad torquendum, vel ad imponendum aliquam pœnam extraordinariam, absoluatur tantummodo tamquàm non repertus culpabilis,nec de iure punibilis rebus sic stantibus, & ita ex hactenus deductis;

136 Et hoc † casu, si deinde noua superuenerint indicia, de nouo contra eum proceditur non obstante tali sententia,atque ita absolutionem fieri receptum est in practica,ut testatur Iodoc. in pract.crimi.fol.119.nu.2. Et hæc etiam practica obseruatur in Hispania, ut refert Couar.lib.1. resolut.cap.1.nu.8. Idem etiam in Gallia obseruari attestatur Igne. in repet.§.non aliàs.post nu.180.& Rebuf.in constit.Franciæ. glo.5.nu.118. Prout idem obseruatur in Ducatu Mediolani, vt dicit Iul. Clar. lib. 5. senten.§.fin.q.62.vers.forma autem, à quasententia,quæ verior est,non esse recedendum dicit Franc.Pegn.d.Schol.54.col.fin.uersic.& si om-

137 nino,quia vulgaris est regula,quòd † actore non probante reus absolui debet.l.actor.C.de probatio.l.qui accusare. C.de eden.cum simil.

138 Cæterum, † si reus in tormentis delictum confiteatur, debet primo Iudex animaduertere, vt non permittat eum reponi,& conduci ad illos carceres, in quibus sunt etiam alii carcerati: quia in carcere, ubi sunt multi criminosi, est schola, quia facilè vnus alium docet, quid, ut euadat, dicere debeat,& sic quod suam reuocet confessionem: debet ergo eum poni facere in carcere separato,hanc practicam docet And.de Iser. super 1.par.constitu.Regni.rub.27.col.6.& post eum Paris de Pute. de syndic.fol.451.quam vt bonam laudat Iul.Clar.d.q.64. vers.cæterum. & cauti Iudices ita faciunt, ut dicit Afflic.super d.rub.27.consti.Regn. nume.44.in fi.& ita vidisse seruari Romæ, Bononiæ, & in locis,in quibus hoc commode fieri potest, dicit Anto.Scap. lib.5.iur. non scripti. cap.101.in fin.

139 Postea curare debet, vt quod reus confessus fuerit, extra tormenta ad bancum iuris,& apud acta Notarii ratificet; quoniam standum non est confessioni huiusmodi factæ in tormentis,nisi reus in illa perseueret, & eam extra tormenta ratificet,secundùm communem opinioné Doc.

de qua testantur plures, quos alleg. Iul. Clar d. uersic. cæterum si reus. &
* ita seruat consuetudo, de qua ex Bar. in l. 1. in ult. uerb. ff. de custod. reor.
testantur Marian. in cap. qualiter, & quando. nume. 23 3. de accusatio. &
Mille. in pract. crimi. fol. 65. nu. 16. & ex his Iul. Clar. d. uerb. cæterum si
reus, qui subdit, quòd non sufficit, quòd tortus in confessione perseueret illam non reuocando, sed opus est, quod illam expressè apud acta
ratificet, quod antea dixerat Ant. de Canar. de quęstio. in 5. membr. nu-
* me. 9. qui subdit, quod ita consuetudo obseruat. & tradit etiam post
alios Ioseph Cumi. d. cap. 21. de tortura. nu. 26.

140 Et † ratificatio hæc hunc modum fieri solet, & debet, quia post confessionem factam in tormentis reponitur reus in secretis carceribus, &
die deinde sequenti extra locum tormentorum reus ducitur ad ratificandum, ita instruit Brun. de indic. 6. q. 2. par. nume. 4. Mars. in pract. crimi. §. quoniam. nume. 1. Director. inquisit. 3. par. fol. 314. col. 2. versic. si
autem. Foller. qui alios alleg. in pract. crimi. in uerb. & si confitebuntur.
3. par. 3. par. prin. num. 81. & Vmbert. Locat. in oper. inquisitor. in uerbo
141 tortura. nu. 6. sunt tamen † aliqui, qui incontinenti post confessionem
per torturam extortam ducunt reum ad ratificandum, pessimè tamen
faciunt, ut ait Cœpol. consil. crimi. 39. nu. 53. vers. & quod in hoc casu.
& Mars. post Ang. Aret. quem alleg. in prac. crimi. §. quoniam. nume. 1.
præsumitur enim adhuc durare metus tormentorum, ideo expectandum est spatium unius diei, idest secundùm aliquos vigintiquatuor ho-
* rarum, & est communis doctrina, & practica huius articuli, ut testatur
Ant. Gomez. d. cap. 13. delict. num. 24. & secundùm alios de vna die ad
aliam sequentem, licet spatium vigintiquatuor horararum plenè non
intercedat, sed saltem nox sit intermedia. Sed Iul. Clar. d. q. 64. versic. &
142 circa. in hoc † putat standum esse arbitrio Iudicis, vt dicit Bar. in l. 1. §.
* diuus seuerus. nu. 4. ff. de quæstio. cuius sententiam communiter approbatam attestatur Simanc. de hæretic. cap. 63. nume. 42. in effectu ita vo-
* lunt Docto. vt ait Anto. de Canar. de quæstio. in 5. membr. num. 7. Ipse
autem Iudex secundùm qualitatem torturæ illatæ indicabit, & arbitrabitur, quanto temporis spatio præsumatur cessare dolor, ac metus tormentorum, potest enim esse, quod adeo leuis tortura fuerit, vt eodem
etiam die non esset inconueniens, vt fieret ratificatio interiecto aliquot
horarum spatio. ita Iul. Clar. in d. loco, qui etiam opinatur, tutius tamen
esse expectare in diem sequentem, licet Assessores hoc non obseruent,
* vt dicit Cœpol. d. consi. 40. nume. 53. verf. & quod in hoc casu. multos
enim incontinenti ducunt ad ratificandum, & pessimè faciunt secundū
eum; nam proculdubio deberet permittere, vt tortus saltem per vnum
diem, vel per vnam noctem requiesceret, quòd etiam ante eum dixit
143 Angel. in l. 2. nume 1. C. de custo. reor. Et † apud Mediolanenses optimè seruatur, vt dicit Iul. Clar. d. uersic. & circa. in fin.

Et

144 Et † inquisitores in tertium diem ratificationem differre solent, ut dicit Simanc. catholi. institu. tit. 65. nume. 71. quod quidem (inquit ille) benignius est, ne adhuc dolor tormentorum, & vehemens animi perturbatio duret. Sed Vmbert. Locat. in oper. inquisitor. in verb. tortura. nu. 6. dicit, in diem sequentem differri.

145 Et † locus, in quo duci debet reus ad ratificandum coram Iudice, & Notario debet esse secundùm Docto. extra carceres, & ad bancum iuris, & sic in iudicio, ita Bar. in d. l. 1. §. diuus Seuerus. nume. 3. ff. de quæ-
* stio. & Bal. qui dicit, quòd ita practicatur cons. 95. in fin. lib. 1. Marsi. post Ang. Aret. quem alleg. in prac. crimi. d. §. quoniam. nume. 1. Iul. Clar. d.
146 q. 64. vers. debet quoque. Cœpol. d. cons. 39. nu. 54. Sed † consuetudo
* obtinuit, vt talis ratificatio fiat etiam in carcere, in loco tamen, vbi reus tormenta, seu instrumenta ad torquendum videre nō possit: aliter enim dici posset, quòd adhuc duraret metus tormentorum, & ita etiam te-
* nent Doct. ut dicit Io. Andr. in cap. cum in contemplatione. de reg. iur. & post eum August. Arim. ad Ang. de malefic. in verb. fama publica. post
147 nume. 117. Iul. Clar. d. uers. debet quoque. Quamuis si † consuetudo esset in loco examinandi reos, & sumendi ratificationem in loco tormentorum, valeret ratificatio virtute huius consuetudinis iustè Iudice procedente ita Cœpo. d. cons. 39. post nu. 55. & nu. 60. qui tamen loquitur in casu, in quo facta fuit ratificatio in loco tormentorum confessionis in eodem loco factæ per reum non ligatum ad torturam nec ad eam ductum, nec præcedente etiam comminatione de eum torquendo, si
148 veritatem non diceret, quòd nota. Et † licet tutius esset secundùm aliquos, quod in tali ratificatione, seu perseuerantia adhiberētur testes, ex quo est actus tanti præiudicij: hoc tamen in practica non seruatur, sed sine testibus statur actis factis per Notarium coram Iudice; & ita,
* (ut attestatur Vital. de malefic. tit. de forma perseuerationis nu. 3.) obseruatur de generali consuetudine, quam etiam laudat Iul. Clar. d. versicu. debet quoque. & Anto. Scap. in tract. iuris non scripti. libro 5. cap. 75. numero 3.

149 Modus † autem, & forma interrogandi est, quia lecta reo ad uerbum eius confessione facta in tortura per Notarium de mandato Iudicis interrogatur, si dicit, & confitetur, vt confessus fuit supra in eius confessione, qui respondet, quod sic, & ita Notarius scribit in actis, aliàs Iu-
150 dici † non crederetur. c. quoniā contra. de probatio. ita modum hunc, & formam tradit Vital. d. tit. de forma perseuerationis, & Marsi. in d. §.
151 quoniam. post nu. 1. ubi etiam admonet Iudicem seu Notariū, † quod lecta reo eius confessione illum admoneat, quod bene aduertat ad id, quod dicitur, & sibi legitur: ibi enim de eius uita tractatur, & ideo si illud quod est confessus uerum est, confirmet, & ratificet, si autem uerum non est, illud neget, & improbet, & Eymeri. in suo Directo. inqui-

sito.

ſito.eandem quoque dat formam 3.par.fol.314.col.2. uerſi.ſi autem ſi
in quæſtionibus. vbi admonet Iudicem,ut lecta confeſſione facta in tor
mentis interroget etiam diligentius, & ſemel, & pluries; quouſque ve-
ritas habeatur. & Franc,Pegn.in annot.ibi ad eum d.Schol.54.col.5. &
152 ante eum Simanc.catholic.inſtitu.d.tit.65.nu.72.dicunt,quod † mo-
dus interrogationis in huiuſmodi ratificatione talis eſſe ſolet. Recorda-
ris eorum, quæ heri, aut ab hinc dies duos in tormẽtis dixiſti? nunc dic
liberè ueritatem, & Notarius ſcribat reſponſionem: de qua forma rati-
ficationis & per Locat.in opere inquiſitor; de formulis uarijs. Iacob.de
Beluiſ.in prac.crimi.tit. de quæſtio.& Marſ.in prac.crim.in §.quoniam.
ad quos ſe remittit Foller. in pract.crimin.in uerb. & ſi confitebuntur.
3.par.3.par.& 1.par.3.par.nume.63.Ioſeph.Cumi.d.cap.21.nu.28.&
aliter etiam interrogatur reus in ratificatione huiuſmodi, vt uidere po-
teris infra cap.ſeq.nume.17.

153 Quę † quidem ratificatio neceſſaria non eſt ſecundùm aliquos,quan
do præceſſerat confeſſio extraiudicialis ipſius rei ante torturam illatã;
plenè enim probat confeſſio, quæ ſequitur in tormento, ut reus diffini-
tiuè cõdemnetur ſine aliqua alia ratificatione, licet aliàs regulariter ſem
per requiratur, quando reus poſitus eſt in tormento ratione aliorũ indi
ciorum,& confitetur delictum, ita ex multorum ſententia dicunt Car-
rer.in pract.crim.fol.94. num.11. Foller.in d.verb. & ſi confitebuntur.
num.82. Anto.Gomez.tom.3.uaria.reſolutio.nume.8.& D.Alphonſ.in
pract.crim.cano.lib.7.de tortur.cap.1.concluſ.vlt. Verum hæc obſeruã
da non eſt in praxi,tum quia nullo iure nititur, tum quoniam generali-
ter ius diſponit, confeſſionem factam in tormentis ratificandam; po-
ſtremo quia cum confeſſio extraiudicialis iam ſit ſuum effectum opera
ta,ut ſcilicet ex ea reus torqueri poſſit,non debet alium effectum ope-
rari,ut ſcilicet non requiratur ratificatio,ita aſſerit, & uerè Blanc. de in-
dic.num.208. Anto.Gomez.præcitato loco. Franc. Pegn.d.ſchol.118.
in appendice col.1.uerſ.uerum hæc ſententia,& Simanc. catholic. inſti-
tut.titu.65.nume.70. Prout non uidetur neceſſaria ratificatio, quando
quis in flagranti crimine eſſet deprehenſus,vt per Ioſeph. Cumi.d. cap.
21.nume.27.

154 Item † non uidetur neceſſaria ratificatio huius confeſſionis per tor
turam extortæ,quando tortura fuit leuis,& modica, & tortus fuiſſet ro
buſtus; ualebit enim confeſſio ſine alia ratificatione,ex quo ſpontanea
cenſetur,& non per torturam extorta,ut per Bar.in d.l.1.§.diuus.& §.ſi
quis ultrò.& in l.penult.ff.de quæſtio.alios recenſet, & ſequitur Foller.
in d.uerb.& ſi confitebuntur.num.83.tutius tamen eſt in omni caſu ſu
mere ratificationem,etiam quòd tortura fuerit leuis,& modica.

155 Et ſi † reus ita extra tormenta, & ſeruatis ſeruandis ſuam confeſſio
nem prius in tormentis factam ratificauerit,iudex ei debet ſtatuere ter-

minum

minum puta duorum, uel trium dierum ad faciendum suas defensiones, & ita est de communi obseruantia, vt dixit Marant. in suo Specul. 6. par. in decimoquarto actu. nume. 15. & Vmbert. Locat. in oper. inquisitor. in verb. tortura. nume. 31. quæ practica summopere placet Iul. Claro, ut ipse ait d. q. 64. uersic. si autem, licet illam aliqui officiales parum docti (inquit ille) non obseruent, & credit, quod aliter reus non

156 posset condemnari, qui indefensus mori diceretur. Nam † etiam contra propriam confessionem præsertim in tormentis factam multa deduci, & probari possunt, ut ipsemet Iul. Clar. dixit d. lib. 5. senten. §. fi. q. 55. & q. 65. & vbi nihil probaret, poterit condemnari.

157 Et si † reus coram Iudice, & Notario ductus ratificare noluerit, sed metu tormentorum non vera confessum fuisse assereret, suamque confessionem ita reuocaret, & delictum commisisse negaret, repeti potest in tortura, etiam si alia indicia non superueniant, quia ea confessio primum facta in tormentis dicitur nouum indicium. Barto. in d. l. vnius. §. reus. in fin. ff. de quæstio. & hanc opinionem dicit communem, & quod ita practicatur ubique absque vlla hæsitatione. Boss. in tract. caus. crimi. tit. de tortu. nume. 34. & etiam alij dicunt communem, quos refert, & sequitur Iul. Clar. lib. 5. sentent. §. fina. quæstio. 21. versicul. vlterius quæro. quam etiam vt communem sequitur Francisc. Pegn. d. Schol. 54. ad 3. par. Directo. inquisito. colum. 4. versic. sit quarta, & postrema regula, & D. Alphons. in d. sua pract. crimin. cano. lib. 7. tit. de tortura. capit. 14. conclusio. 3. vbi etiam dicit communem quam etiam sequitur, & comprobat Vmber. Locat. in oper. inquisitor. in uerb.

158 tortura. nume. 17. Verum † hoc casu fugienda est Iudicum quorumdam crudelitas, & immanis plusquam carnificum sæuitia, qui tamdiu reum detinent in tormentis, donec perseueret: hoc enim fieri non debet, nec potest, vt optimè præcitato loco scripsit Iul. Clar. & eiusdem est sententiæ Franc. Pegn. d. Schol. 54. d. versic. sit tertia, & dicit Locat. in d. loco quid mitius tormenta repeti debent.

159 Et si † repetita tortura iterum confessus fuerit, sed ductus ad ratificandum confessionem factam reuocauerit, adhuc repeti potest in tortura absque aliqua hæsitatione; de hoc enim Docto. non dubitant,

160 dubitant † autem an cum reus bis tortus, bis confitetur, & reuocat, tertiò possit torqueri, & de integro quæstio haberi, & Iul. Clar. sententia in d. quæstio. 21. uersic. ulterius quæro. in fin. & Anto. Gomez. 3. tom. uariar. resolutio. d. cap. 13. nu. 27. & Carrer. in pract. crim. fol. 90. nume. 13. Boer. decis. 163. nu. 19. & seq. & Gram. ante eos consil. crimi. 45. nume. 42. & Marsil. post Pari. de Put. quem alleg. in l. repeti. numero nono, de quæst. est, quod tertio torqueri possit, & ubi deinde confessus ductus ad ratificandum semper negaret, absolui debet rebus sic stantibus, & ex hactenus deductis uti non repertus culpabilis,

nec de iure punibilis, vel relaxandus erit sub fideiussoria cautione, vt
161 per eos. Cæterum † sententia hæc nonnullis videtur nimis crudelis, quam multis rationibus etiam refelli posse arbitrantur, Primum, quia nulla lege certa nititur, rursus, quia confessio secunda facta in tormentis non generat nouum indicium, cum sit eadem cum prima confessione, tandem, quoniam qua ratione ter torquetur, posset & pluries torqueri, cum nulla diuersitatis ratio commoda assignari possit. ita Simanc. cathol. institu. titul. 65. nume. 81. & Franc. Pegn. dict. Shol. 54. colum. vltim. qui benignius, & securius propterea esse opinantur, ne quis ob reuocatam confessionem tertio torqueatur: Nam hoc præterquam quòd nulla certa lege cauetur, crudele etiam nimis, & inhumanum videtur, atque hanc sententiam placuisse quoque dicunt doctissimis, & Iurisconsultissimis viris Angel. de Malefic. versicul. fama publica quæstio. 9. Paul. Ghirl. de quæstio. & tortur. quæstio. 7. circa fin. Marsil. in d. l. repeti. Gram. d. consil. 45. Carrer. d. fol. 94. & Boer. d. decisio. 163. colum. vltim. prout & placet Vmber. Locat. in oper. inquisitor. in verb. tortura. nume. 18. Sed Angel. Aret. & Ghirl. nihil apertè dicunt, cæteri vero præter Locat. apertè contrarium tuentur.

162 Addunt † tamen Simanc. & Pegn. in dict. locis. tunc demum fortassis recipi posse superiorem sententiam de tertia torturæ repetitione, cum reus bis fuerit leuissimè tortus, & in posteriore illa confessione aliqua noua signa priori confessioni addiderit, quorum alterum si desit, nullo modo tertiò torquendus est reus, sed Blanc. de indic. nume. 219. & alijs seq. & post eum Carrer. in practic. criminal. fol. 91. non hoc considerant, quòd tortus in posteriore eius confessione noua signa priori confessioni addiderit.

163 Sed † quæ, & qualia præcesserint indicia, ex quibus reus tortus fuit, diligenter in hoc articulo obseruandum esse putarunt: Primum enim secundùm eos, si leuia fuerint indicia, ex quibus sufficienter semel tortus fuit reus, tunc si in tortura confitetur, & deinde ductus ad ratificandum negat, potest quidem iterum torqueri; quia ex dicta variatione nouum oritur indicium. Bald. in l. in bonæfidei. C. de iureiuran. & prælleg. omnes in d. locis & si ex tali varietate tortus confitetur, inde iterum ductus ad ratificandum negat, repeti non potest, ex quo ex hac secunda varietate non nouum oritur indicium diuersi generis; cum prima, & secunda variatio eiusdem sint generis. Secundò si vrgentia fuerint indicia, vt bis torqueri possit, tunc si in secunda tortura confitetur, & deinde item negat, ex tali variatione ter torqueri potest, & sic tertiò repeti in tortura. Tertiò si indicia sint vrgentissima, ut tertiò torqueri possit, & in tertia tortura confitetur, inde iterum negat, potest quartò repeti ex tali variatione, ne indicium uariationis remaneat non purgatum hoc in casu, in quo vrgentissima præcesserunt indicia;

quia

quia dum hæc indicia, quæ trinam merebantur torturam, expurgantur, aliud oritur indicium, scilicet uariationis, ex quo, & quartò est torquendus, quia si reus non nisi tertiò torqueretur, ut prædicti alij Doctor. volunt in d. locis, omnia indicia rei purgata non essent, hæc illi. Sed Boss. in d. tit. de tortur. nume. 44. dicit, quod nunquam uidit tor-
164 queri ultra trinam uicem, nisi à carnificibus. Et † si reus tandem ratificauerit, debet ei dari terminus ad se defendendum, aliàs relaxandus est, uel fideiussoribus de se præsentando toties quoties, &c. uel absoluendus ex hactenus deductis, ut supra diximus.

Hactenus de arte interrogandorum reorum in tortura, nunc de formula. Postquàm illud prædictis addiderim à nemine, quem uiderim, hactenus tactum, quòd penè è mente exciderat.

161 An † scilicet repetitio torturæ, prout eam repeti posse supra docuimus, fieri possit reo non audito in suis defensionibus, quas post primam torturam, & ante repetitionem facere vellet.

Et partem affirmatiuam illud tuetur, quod Iudex non audiens ante repetitionem torturæ ipsum reum, dicitur ei tollere defensionem, quam
166 † etiam ex statuto tollere nequit. Secundùm Docto. ut per Rui. consi. 147. nu. 6. & seq. uol. 5. Mars. sing. 388. & ideo ne tollatur defensio, au-
167 diri aliàs reus debet in suis defensionibus, † quamuis Iudex liberum haberet arbitrium, ut per Ruin. in d. loco, & post eum Iac. Menoc. de arbitr. iudic. q 78. nu. 5. cum alijs, ut per Iul. Clar. lib. 5. sent. §. fin. q. 49. in
168 princip. Boss. in tract. caus. crim. tit. de indic. nu. 74. Et † præsertim si id petéretur, ut ex cõmuni tradit idem Iul. Clar. in d. loco. versic. sed nun-
168 quid. ubi ex communi concludit, quòd † copia processus omnino dari debet ante torturam, si petatur, & ita reus audiri omnino debet in
170 suis defensionibus, & quidem † quocunque tempore, ut dicit tex. in l. unius. §. cogniturum. ff. de quæstio. & ibi glo. Bar. & Mars. nu. 13. declarat illum tex. ut quocunque tempore fieri possint probationes, & defensiones, scilicet usque ad sententiam.

171 Partem uerò negatiuam illud suadere uidetur, quod repetitio † torturę ex prioribus indicijs per primam torturam sufficienter non purgatis, non est noua tortura, sed continuatio primæ, ut tradit Franc. Pegn. in annot. ad Directo. inquisito. par. 3. Schol. 54. colum. 2. uers. cæterum ut hic locus. Non ergo supersedendum uidetur in repetione, quemadmodum supersedendum non est ob appellationem interpositam, quando reus funi applicaretur, ut supra diximus. nume. 69.

Et tenendo hanc partem, prædictę rationi ex eo deductę, quod defensio
172 aliàs reo tolleretur, responderi potest, quòd Iudex † hoc in casu continuationis torturæ potest reo tollere defensionem, quemadmodum tollere potest non admittendo appellationẽ interpositam, quando reus funi applicatur, & ita licet reus eo tempore uellet se defendere: appella-

173 tio enim † defensionem continet, cum quædam sit defensio aduersus
174 iniquitatem sententiæ, seu decreti.l.1.ff. de appella.& † oppressorum releuamen. c.suggestum, &c. cum speciali.§.porrò.de appellatio.

Neque obstat, quòd Iudex non potest tollere defensionem: quia hoc in casu, denegando defensiones in repetitione torturæ, non dicitur
175 tollere substantiam defensionis, quæ est † quæ tolli non potest, secundùm præalleg. Docto. in d.locis. & alios alibi. Sed tollit defensionem quoad formam, & solemnitatem iuris positiui, quam quidem defensionem tollere potest ex his, quæ diximus in tract. de executione sent. capto bannito.cap.3.nume.46.& alijs seq.

176 Prout etiam non obstat † tex.in d.§.cogniturum; quia licet quocunq; tempore ante sententiam reus audiri debeat, vt ibi dicit tex. iuncta glos. non tamen sequitur, quod reus audiri debeat in suis defensionibus ante repetitionem post primam torturam: quia quemadmodum prima vice torqueri potuit, ita etiam tortura continuari poterit, eo non amplius audito, nec propterea præclusa ei videtur uia probandi suam innocentiam quocunq; tempore post torturam etiam vsq; ad sententiam, si delictum per torturā confiteretur ex his, quæ tradit Iul.Clar.lib.5.sent.§.fi.q.61. vers.sed quæro.& seq.& vers.fin.& q.6.vers.1.& si aliter ex d.tex.in d. §.cogniturū inferreretur, sequeretur, quod nec appellatio denegari possit, qñ reus funi applicaretur, quia quocunq; tpe ante sñiam reus audiendus est, vt ibi. & tamen hoc falsum est, ut paret ex supradictis.num.68.

Sed quoniam hæc etiam negatiua opinio potest ex pluribus reddi dubia secundùm casuum diuersitatem, ut clarius rem omnem absoluam, sic plures casus distinguo. Quos dum in curia Perusina causis criminalibus sub Illustriss.& Reuerend.Card.Spinola dictæ ciuitatis, Vmbriæq; de latere legato viro amplissimo, sapientissimoq;, & nunquā satis laudato pñessem, occurente casu coram Collega meo D.Troiano Gallo Auximano viro eruditissimo, ac cęteris animi dotibus a pprimè referto, nūc Turroni Bononię Auditore meritissimo cōsiderādos esse aīaduerti.

177 Primus casus est, quando copia est ante primam torturam petita, & per Iudicem decreta legitimato tñ prius processu, qūo legitimari dēt, ut docet Iul.Clar.lib.5.sent.§.fi. q.45.uers.cæterum si reus, & uers.seq. & Foller.in prac.crimi.in uerb. detur copia capitulorum.nu.5. Sed in termino sibi dato ad faciendum suas defensiones reus uel copiam non recepit, & per ipsum stetit, uel recepit, & nullas fecit defensiones, vnde lapso termino ad torturam processum fuit, tunc in repetitione torturæ nō
178 vr audiēdus, quia † per lapsum termini sibi dati dr suis defensionibus renunciasse, & renunciatio ualet hoc in casu, licet aliàs defensionibus renunciari non possit, secundùm Bald. in l.1. C. qui accusa. nume.43. Felyn. in cap. cum venisset. post nume.11. de testibus. Marsil.in dict.l. omnius. §.cogniturum. nume.71. & 75. ff. de quæstio. Couar. in 4. lib.

decret.cap.8.2.pat.nu.16.cum aliis a nobis congestis in tract.de defen-
179 sionibus Reorum propediem edendo. Vnde † ad ius defensionis renũciatum non datur amplius regressus, nec pęnitentiæ locus est, prout aliàs hoc generale est.l.quæritur.§. si uenditor. ff.de ędil.edict.l.si quis in conscribẽdo.vbi Doct. C.de pac.Paris.cons.5.num.155.vol.4.Rolan.à Val.cons.95.nu.34.vol.1.Tiraq de retract.tit.1.§.1.glo.9.num.119.O-sasc.decis.pedemont.144.nu.6.Riminal.iun.cons.77.nu.11.cõs.41.nu.
180 38.cons.105.nu.10.lib.1.Vsqueadeo † quod reus, qui ita defensionibus renunciauit, non solum torqueri, si conuictus non esset, nec confessus, sed etiam si esset, uel confessus, uel conuictus statim condemnari potest, vt sentiunt Bal.Fely.Marsi.& Couar.in d.locis, & clarè ex communi Iul.Clar.d.q.49.vers.quæro nunc.

181 Secundus † casus est, quando copia petita, & recepta est legitimato processu, & factæ sunt etiam defensiones, ex quibus tamen indicia ciuiliter purgata non fuerunt, ideoq; ad torturam iudex deuenit, tunc si post hanc primam torturam, & ante repetitionem alias uult, & nouas facere defensiones, super eisdem indicijs sufficienter adhuc non purgatis, non uidetur similiter audiendus, postquàm sumus in repetitione, seu in continuatione torturæ ex præcedentibus indicijs per primam torturam suf-
182 ficienter non purgatis. Ex † quo enim ante decretum torturæ fuerat assignatus terminus ad faciendum defensiones, alius terminus post cęptã torturã dari non debet. ex not. per Nell. de bannit.3.par.1.temp.q.4.in fin.& per nos ex eo in tract.de execut.sent.capto bannito.cap.3.num.2.
183 Et facit quod † dicit Natt.in clem.sępe.col.41.vers.an autem ille.de uerb.signi.ubi uoluit, quod is, cui est præfixus terminus semper auditur post terminum ante declarationem factam, secus ergo postea, quod dictum retulimus etiam in d.tract.de execut.senten.capto bannito c.1.nu. 172. licet ergo ante decretum torturæ quo declaratur deueniendum esse ad torturam, reus audiri deberet, licet lapsus sit terminus et præfixus per d.doctrinam, secus tamen esse debet sequuta iá declaratione, & ceptã etiam tortura, & ita executione. Et satis hoc expressisse uidentur Do-
184 ctores, quatenus omnes uoluerũt, quod ante torturam dandus sit terminus reo ad faciendum suas defensiones, & quod indicijs non purgatis ad torturam procedi debeat. Marsi.in d.l.unius.§.cognitorum.nume. 44. ff. de quæstio. Iul. Clar.d.q.49.uers.1.& q.64.uers.1.& alij alibi.& quod si reus in eius pertinacia persisterit, arbitrio iudicis tortura repetẽda est secundum quod supra diximus, nec de huiusmodi repetitione loquentes quicquàm dicunt, ꝙ ante repetitionem iterum sit reus audiendus. Prout ẽt satis expressè hoc determinasse vñr ex eo, ꝙ uolunt, appellationẽ esse denegandam, qñ reus iam funi applicatur, & sic post ceptã executionẽ, & ita quamuis reus vellet se eo tpe defendere per appellationem, quę tñ (ut supra diximus) defensio est, ac releuamen oppressorum,

Et

Et uidetur præterea reus hoc in casu per calumniam petere admitti ad alias defensiones faciendum,animo scilicet differendi torturę repetitionem,postquàm in termino sibi præfixo,& ante primam torturam indicia ciuiliter non purgauit,meritò non uidetur audiendus,& in repetitio
185 ne supersedendum non erit. Hoc à fortiori probatur, quia † quando per calumniam manifestam etiam ante primam torturam copia indiciorum peteretur animo differendi,potest illam iudex reo denegare, & ita defensionem,utputa si allegaretur talis defensio,quæ probata nihil releuaret.Ita Boss.in d.tit.de indic.num. 80. per ea,quæ not.Paul. de Leazar.in c.grauis.col.vlt. de deposito.& Alex.consi.65.num. 1.vol.1.Neuiza.consi.75.post num.4.post Bal.quem alleg.consi.79.lib.3.& eruditissimus D.Fab.Time.in suis doctissimis addit.ad decis. Lucens.D.Hiero.Mago.decis.49 in verb.non date defensionis. ergo multo magis defensio denegari poterit iam cepta executione torturę,quo tempore multo magis reus videtur animo differendi per calumniam petere admitti
186 ad faciendum alias super eisdem indicijs defensiones,& presertim † si non diceret,quàm haberet defensionem,per ea, quæ latè tradit Alex.d.
187 consi.65.col.3.per totam lib.1. Et licet † ex communi vsu seruetur quod
* petens copiam processus,& ita admitti ad faciendum suas defensiones, non teneatur exprimere causam huius suæ petitionis, ut dicit Blanc. in pract.crim.fol.88.num.76.& seq.quem refert Iul.Clar.d.q.49.vers.sed quæro.& Ant.Scap.in tract.iuris non scripti.lib.5.cap.67.num.3.De iure tamē secus est,ut per eundem Iul.Clar.ibi ex Alex.cons.65.col.3.qui
188 ibi latè id firmat. Et † præterea usus ille intelligi debet in defensionibus ante torturam primam,at secus in repetitione torturæ,quo tempore iudex debet omnino adhibere causæ cognitionem, & ita quærendo quid uelit, & potest uerè reus probare,quod releuet,per latè tradita per
189 Alex.d.consi.65.d.col.3.per totam lib.1.Et † si post primam torturā, & ante repetitionem superuenisset notitia innocentiæ rei per euidentiā facti,ut quia uiuus diceretur,qui occisus à reo dicebatur,& simil.crediderim à torturæ repetitione supersedendum esse, ne innocens in tortura
190 repeteretur, prout † hoc in casu ab executione sententiæ condemnatoriæ(quod est fortius)supersedendum esset.Mars.latè in l.1.§.si quis vltrò.num.72.& seq.cum alijs, vt per nos in d.tract. de executio. senten. capto bannito.in præfatio.num.60. & cap. fin.num.352. Quòd facilius ex eo concededum est,quia reo prodest,& damnum fisco non infertur.
191 Quod † enim nemini nocet,& mihi prodest, facile concedendum est l.1.§.idem aiunt aquam.ff.de aqua pluu.arcen. & Tex.in l.2.§.item varus.in fin.eo tit.l.rescripta.& ibi latè Ias.num.5.C.de præci.Impera.offeren.per Bar.& Docto.in l.2.ff.solu.matrim.Quinimo fisco prodest,quia
192 † si post primam torturam per aliquot dies supersedeatur à repetitione, & postea reus repetitur,acrius torquebitur, vt uix sit, quod non confitea-

teatur, si credimus Parid. de put. & Andr. de Isern. quos refert Carrer. in pract. crim. fol. 93. num. 5.

193 Tertius † casus est, quando copia petita nō est, unde iudex ad tortu
194 ram processit, pro † ut procedere hoc in casu potest etiam ex officio non decreta copia processus, uel termino defensionum, secundum com
* munem opinionem Docto. de quo attestatur Boss. in tract. causa. crimi.
* d. rit. de indic. nu. 79. qui etiam subdit, quod ita practicatur. Iul. Clar. d.
195 q. 49. vers. sed nunquid, ut è contra si petatur, † omnino dari debet, & à tortura supersedendum est, maximè si aliquid allegetur, quo proba
* to ad torturæ actum deueniendum non esset, ut tradit ex communi idem Iul. Clar. in d. loco. & q. 64. uers. sed quid si ille. Et reus uellet post primam torturam, & ante repetitionem petere copiam antea non petitam, & peteret, ut suas facere posset defensiones: tunc nō uidetur etiam audiendus, quin tortura super prioribus indicijs sufficienter non purga
196 tis repeti, seu continuari possit, & sibi † imputet reus, quare ante primam torturam copiam non petijt, vt dicit Mars. in d. l. vnius. §. cognita-
197 rum. num. 5. ff. de quæstio. Quod † tamen intelligendum est prout infrà diximus in quinto casu in fin. num. 206.

198 Quartus † casus est, quando tortura sufficienter illata fuit iuxta qualitatum indiciorum, quæ sufficienter ita purgata dicuntur, ut supra diximus nu. 133. sed ex nouis indicijs tortura repetenda esset, iuxta ea, quæ supra diximus num. 123. tunc si ante repetitionem horum indiciorum copia peteretur, est quidem reus audiendus, & à repetitione supersederi debet, quemadmodum audiendus erat (ut supra diximus in pręcedenti casu) ante primam torturam: nulla enim esse uidetur ratio differentiæ, quare magis copia processus dari debeat, quæ ante primam torturam petita esset, quàm ante hanc super nouis indiciis repetitionem, quæ non
199 continuatio, sed † propriè repetitio dicitur, & ita noua tortura, postquàm reus iam super prioribus indicijs sufficienter tortus fuit, ut dicit Franc. Pegn. d. schol. 54. col. 3. d. vers. cæterum, ut hic locus.

200 Quintus † casus est, quando tortura illata ex processu informatiuo ex pręheminentia (ut in regno Neapolitano) magnæ curię Vicariæ, de qua diximus in Method. process. inform. lib. 4. cap. fin. nume. 111. tunc
201 † tortura repetenda non est, quamuis indicia per primam torturam sufficienter purgata nō essent. Et ita reus hoc in casu ante repetitionem audiendus erit, quòd his potest suaderi rationibus.

Nam primò talis præheminentia intelligenda est, & ita interpretan-
202 da, ut quis unica tantum iure torqueri possit, & sic † de primo torturę actu tantum, per Tex. in l. fideicommissa. §. si quis decem. ff. de leg. 3. & in l. cum pater. §. pater certam. ff. de leg. 2. cum simil. latissimè congestis
203 per And. Tiraq. in l. boues. §. hoc sermone. ff. de verb. signi. Quod † maximè procedit, cum ex præheminentia prædicta odium inducatur, ut

quis

quis inauditus torqueatur, non datis sibi prius defensionibus, quæ sunt de iure naturali, & ideo ipsius præheminentiæ dispositio ad primum actum restringi debet. c. non potest. §. 1. de præben. in 6. & suffragantur bene not. per Bal. in l. diuortio, §. quod in anno. ff. solut. matrim. & in l. li-
204 cet. q. 4. C. locat. præsertim † cum agatur de graui præiudicio, quod quis inauditus torqueatur, ad primam igitur uicem restringi debet. per optimè tradita per Ant. de Butr. consi. 30. col. 3. & est bonus Tex. in d. l. boues. §. hoc sermone. ubi post Alcia. Tiraq. limit. 3. num. 16.
205 Secundo † cum hoc dictæ preheminentiæ priuilegium sit cōtra ius, ut quis inauditus torqueatur. d. l. unius. §. cogniturum. ff. de quæstio. intelligi debet, ut minus, quàm fieri posit, ius commune lędat, & pariter, vt minus etiam lædat ius alterius. ita Bal. in l. non fine. C. de bonisq; liber. & in l. si quis decurio. C. de fals. c. quod delicto. & ibi Abb. de consangui. & affinit. Franc. Curt. consi. 13. col. 13. Quibus motus rationibus ita in terminis dicta preheminentiæ magnæ Curiæ Vicariæ consuluit Gram. consi. 64. nume. 12. atque etiam uotauit, ut uot. 3. post num. 41. in 9. limitat.
206 Quibus intelligimus, quod id, quod supra diximus in tertio casu, intelligendum est, quando alias ad primum torturæ actum processum fuit legitimato processu, secundum quod docet Iul. Clar. d. q. 45. versi. cæterum si reus. & uers. seq. Nam si ex processu informatiuo ad torturam processum fuerit, tortura repetenda non esset, rationibus, & authoritatibus prædictis. Quod si uerum est stante dictæ preheminentiæ magnę curię uicarię priuilegio, quanto magis uerum erit, si de facto nullo suffultus priuilegio, & authoritate ex processu informatiuo ad torturę actum iudex primum processisset. Auth. multo magis. C. de sacro. eccles. cum simil. & hoc esse uidetur, quod dic. Bar. & Ang. Aret. quos al-
207 leg. dicit Carrer. in prac. crim. fol. 94. nume. 8. quod † scilicet repetitio torturæ fieri debet post publicatas attestationes, & non ante publicationem processus.

Sed in casu, in quo ex processu informatiuo procedi potest ad torturam, ut in regno Neapolitano ex dicta præheminentia magnę curię uicarię, & de iure communi contra hominem malę conditionis, & famę, ut alios allegando tradit Gram. uot. 3. num. 7. & 25. & cons. crim. 17. num. 16. & seq. & cons. 34. col. fin. nec uerum, nec tutum putat Simo. de pręt. cons. 104. num. 5. & seq. quod supra dicit Gram. consi. crim. 64. nume. 12. & d. uot. 3. post num. 41. de tortura non repetenda, quando non est data copia indiciorum, ex processu informatiuo ad torturam processū est ex dicta prçheminentia magnę curię uicariæ: sed eius est sententiæ, quod postq; ex processu informatiuo dicta prçheminentia magnę curię uicarię, & ius commune concedunt posse deueniri ad quęstiones, & tormenta contra frequentantes delicta, & homines malę conditionis, &

famę,

famæ, debet intelligi secundum terminos aliorum uirium loquentium de quæstio.arg.l.1.§.lex falcidia.ff.ad l.falcid.& ibi not.per Bar.& alios. & in l.2.C.de noxal.& in l.insulam.de præscrip.uerb.ut quæstiones isto etiam casu possint repeti, prout extant plura fortiora, & euidentiora indicia, & reus parum tormenta timere uidetur. per tex.in l.unius §.1.& in l.repeti.ff.de quæstio. aliàs si famosi delinquentes (ille subdit) qui ex processu informatiuo torquentur, semel torti urgentissimis indicijs adhuc existentibus iterum torqueri non possent, melioris essent conditionis, quàm alii delinquentes non famosi ex processu ordinario torquendi, & repetendi secundum accidentiam indiciorum per d.l. vnius.§ 1. quod non est dicendum, arguendo ab absurdo euitando, quia à communiter accidentibus euenit, quod ex processu informatiuo clariora habentur indicia, & omnes probationes, quæ contra reum extare, & inueniri possunt, cui non sit tantum uerendum, quod defensiones deficiant, quoniam etiam iudex est pro defensione rei, & de eius innocentia inquirere tenetur.l. si non defendantur. ff. de pœn.l.1.§.fin.ff.de quæstio. pro quo quidem iudice præsumendum est, quod in officio suo sit diligens, & id faciat, ad quod tenetur.l.2.C. de offic. ciui.iudic.c. ad audientiam. §.nos vero.de præscrip.& l.1.C.de susceptor.& arch.lib.10. & quando similibus famosis delinquentibus petentibus defensiones, eas iudex nõ concederet, non male faceret secundum Simo.de præt. ubi supra nu.8. vbi maxime pro defensione quid certum releuans expresse non allegatur in promptu probandum, & quod presertim à tortura excusare possit, vbi uidet reum tendere ad diffugiendum, & ad adumbrandum scelera sua, per ea, quæ in simil.adducit Abb.in c.nullus.ad fin.de præsumpt. & magis ad propositum Alexan.consi.65.col.pen.& fin.lib.1.& Gram. cons.crim.49.col.fin.& subiungit Simo.de præt.d.loco.num.9.quod dicta regula dictæ l.boues.§.hoc sermone.de uerb.sign. qua Gram.innititur.de actibus una prima uice intelligendis, non procedit in actibus fiẽdis ex dispositione legis, quia semper fieri, & repeti possunt, donec legis dispositio suum sortiatur effectum. l. hæc conditio.ff. de condit. & demonstrat: tradit Ias.in l.duobus.§.1.col.fin.ff.de iureiur.& late Tiraq. in d.§. hoc sermone.in 9. limit. donec igitur ueritas habeatur, ex processu etiam informatiuo in casibus permissis potest moderate tortura inferri, & repeti iuxta dispositionem d.l.repeti.& d.l.unius.§.1.& moderate dicitur inferri dummodo iudex tres uices non excedat, ut per Paul. de * Castr.in consi.299.in fin.lib.2.& dicunt Doct.ut dicit Simo. de præt.d. consi.104.num.9.qui ita concludit etiam in repetitione torturæ ex processu informatiuo.quod maxime procederet, quando iura, & constitutiones, uel statuta concederent potestatem non seruandi ordinem, & defensiones non admittendi, & quæstiones habendas esse, uel non, ipsa ũque modum iudicis arbitrio relinquerent, neq; enim tunc iudex redar-

qui potest, si torturam repetierit dummodo nō ultra tres uices. ità etiam per Simo. de prçt. citato loco. post Paul. de Cast. d. consf. 299. col. fi. lib. 2.

208 Item † & illud commemorandum est pro arte eruendæ facilius ueritatis per torturam, quod si plures torquendi essent rei pro eodem crimine, imprimis sagacem iudicem considerare oportet, à quo facilius ueritatē eruere possit, & ab eo incipiet. l. 1. §. 1. ff. de quæstio. & ita ex Gand. Beluis. Ang. Aret. Brun. Bar. Afflic. Marsi. & alijs, quos alleg. colligit Car-

209 rer. in pract. crim. fol. 88. num. 1. Et † regulariter ab eis incipiendum

210 est, qui magis suspecti sunt. At † si omnes æqualiter suspecti essent, si quidem masculus est, & fœmina, ab hac tanquam à timidiori incipiendum est: sed si omnes sunt masculi, incipiendum est à minori, debiliori, & timidiori. ita ordo iste colligitur ex tex. in d. l. unius. in prin. ff. de quæstio. & ex præalleg. Doct. colligit Carrer. in pract. crim. fol. 88. num. 1. & Vmbert. Locat. in opere inquisitor. in uerb. tortura. nu. 13. & latè etiam D. Alphons. prac. crim. cano. lib. 7. de tortura. cap. 9. conclusio. vnica. per totam. & ita ordo iste in tortura inferenda obseruatur, ut attestatur Ma-

* rant. in suo Specu. in procem. num. 13. prout etiam refert Iul. Clar. lib. 5. sent. §. fin. q. 64. uers. quæro si plures. ubi etiam refert Caso. in prac. crimi. fol. 82. qui dicit, quod assessores à debiliori incipere consueuerunt. & tradit etiam Ant. Scap. lib. 5. iur. non scripti. cap 108. per totum. vbi quoad fœminam dicit, quod ipse repetijt mulieres magis obstinatas, & aptiores ad sustinendam torturam, quàm uiros, & reddit rationem, quā dicit à medicis habuisse, & ideo potius blandis uerbis, quàm tortura induci ad confitendum, ut ibi per eum, qui laudat cautelam, quam ponit Paris de Put. in trac. de sindic. in uerb. tortura. cap. 7. ad inducendas mulieres ad confitendum, quæ improbari potest, ut ab honestate aliena, & ex alijs, quæ supra diximus lib. 3. cap. 1. nu. 23. & ego expertus sum magis terrore, quàm tortura ipsa induci ad confitendum.

211 Et † hinc dixit Boss. in trac. caus. crim. tit. de homicid. quod torqueri possunt omnes, sed suspectus imprimis, quando tot sunt uulnera occiso illata, quot sunt qui interuenerunt.

212 Et † magis suspectus erit in proposito, qui solitus est talia committere, & qui est malæ uitæ, conditionis, & famæ, Saly. in l. fin. C. de quæstio. Marsi. in prac. crim. §. expedita. & sing. 218. alios alleg. Carrer. in practi. crim. d. fol. 88. num. 4. D. Alphons. d. 1. conclus. cap. 9. lib. 1. de tortu.

213 Item † & qui malum, & turpe nomen habet, seu physionomiam, vt per eundem Carrer. post alios, quos alleg. d. fol. 88. num. 3. D. Alphons.

214 in d. loco. Item † & qui primo cadauer occisi reperierit secundum Carrer. post Parid. de Put. quem refert d. fol. 88. num. 5.

215 Et si † pater, & filius pro eodem delicto torquendi essent, primum torqueri debet filius in conspectu patris, quo pater ipse citius uerum profiteatur, vt qui magis timeat de filio, quàm de seipso per l. si quidem.

dem.§.vlti.ff.quod met.cauſ.cuius Tex. auctoritate ſubnixus ita monet Gand.in tract.malef.tit. de qõ.& tormen.col.2.uerſic.nunc uidendũ eſt. Guid.Suzzar.in tract.de tormen.col.3.verſ.quo ordine, & eiſdem quidem uebis, vt hinc paſſis intelligere, alterũ ab altero deſumpſiſſe. idem quoq; uoluit Boni.Vital.in tract. malefic.tit.qualiter ſit fien.tortu. Ang. Arer.in trac.malefic.in verb.fama publica.col.30.verſ. nunc uideamus. num.93. Alber.in rub.C.de quæſtio.colum.2. verſ.quid ſi torquendus. Marſ.in l.1.in princ.col.pen. ff.de quæſtio.& in l.1.§. inauditum.col.2. uerſ.item adeo ſunt uera.ff.de ſicar.alios recenſet Carrer.in pract.crim. d.fol.88.num.2.quos etiam refert,& ſequitur Tiraq. in l. ſi vnquàm. in præfatio.poſt num.7.Maran. in ſuo ſpecul.in proem.nume. 14.Vmber. Locat.vbi ſupra.& facit quod ſupra diximus cap. 1.nu.48 .lib.2.

216 Et † ſi liberi eſſent,& ſerui,à ſeruis incipiendum eſſet,ut per Carrer.

217 d.fol.88.num. 5.qui † ita intelligit l.ſi prius.ff.ad Syllan.

218 Item † & illud addendum eſt,quo monitos velim iudices tirones,quod reperiuntur nonnulli rei, qui deferunt maleficia, ut non ſentiant ſeuitiã tormentorum, nec putent hæc prorſus una eſſe: Nam & Paul. Ghirlan. cauſarum criminalium acer quondam iudex in tract.de quæſtio.& tortur.q.4.num.13.& ſeq.refert, ſe expertum hæc eſſe, idem teſtatur ſibi contigiſſe Marſ.in pract.crim. §.nunc uidendum.poſt nu.52. prout nec uana hæc eſſe putant Eymeric.in director.inquiſitor. par.3.tit. de tertio modo terminandi proceſſum in cauſa fidei per tormenta. fol. 314. & Franc.Pegn.in annotat.ibi ad eum.ſchol.53. Boſſ.in tract.cauſ. crim.tit. de Tortura.num.40.Par.de Pute.de ſindica.in uerb.tortura. el 3.cap.1. & Io.Mille.in pract.crim.fol.132.num.44.

219 Solent † autem magna ex parte,ut aſſerunt,& experti ſunt præcitati Doct.huiuſmodi malefici uti uerbis, & orationibus ſumptis ex Pſalmis Dauidicis, uel ex alijs ſacræ ſcripturæ locis, quæ miris interdum modis,& ſuperſtitionibus deſcribunt in chartis membraneis puris,quas ipſi chartas uirgines uocant, intermixtis quandoque incognitis Angelorum nominibus, qualia dicit Franc. Pegn. loco citato vidiſſe à quodam vili homine dum ad carcerem duceretur, abſtracta, in quibus inuſitati quidam erant circuli,characteres,& figuræ prorſus admirandæ, & ualde ſuperſtitioſæ.Hęc omnia interdum in aliqua ſecreta corporis parte recondunt,ut cum torturę admouentur,fiant quaſi inſenſibiles: interdũ verò ſolo uerbo proferunt quędam uoce ſubmiſſa, ita ut proculdubio quandoque contingant,quę in d.locis commemorant præcitati Doctores, & aliqui comedũt quotidie parum panis, aut placentæ frumenti lacte matris,& filię admixto,& quouſque quid illius minimum in corpore habent, ſęuitiam non ſentiunt tormentorum, vt à pluribus reis, quos ipſe torturę ſubiecit, audiuiſſe refert Marſ.in d. §. nunc uidendum. poſt d.nume. 52.

220 Aduersus † has fraudes,& incantamenta,quæ remedia opem ferant expertus fuit Marſ.ut ipſe dicit in d.§.nunc uidendum.poſt d.nume.52. alij de uirtute remediorum hominum nihil certi atteſtari poſſunt,quia nunquam experti ſunt,nec per alium experiri uiderunt, ut de ſeipſo dicit Paul.Ghirlan.d.q.4.num.16.& Franc.Pegn.d.ſchol.53.uerſ. Aduerſus has fraudes.neque ego unquam expertus ſum remedia hæc,& incantamenta aduerſus has fraudes, & maleficia; ſunt enim prohibita tam hæc ut rei fateantur,quam illa ut taceant,ut dicit Boſſ. in d.tit. de tortu-
221 ra.num.41.nullo enim pacto licet unum maleficium per aliud maleficium diſſoluere ſecũdum communem ſententiam Theologorum lib. 4 ſent.diſt.34.ubi S.Thom.q.1.art.3.Io.maior q.2.Syluestr.in ſumm.in uerb.maleficium.q.8.Alphonſ.à caſtr.de iuſta hæretic. punit.lib.1. cap. 15.Franc. Pegn. qui hanc dicit eſſe communem ſententiam Theologorum,in addit.ad Ambroſ.de uignate in tract.de hęretic.q.12.arti.1.poſt nu.115.uerſ.poſtremo ſciendum eſt.non ſunt enim facienda mala,ut inde eueniant bona, ut per eos. ex quibus refellitur ueriſſime deciſio tex. in l.eorum.C. de malefic. & mathematic. Bar. & aliorum interpretum iuris ciuilis ibidem. & alibi, ut in locis alleg.per D.Berudinum Alph. in ſuis collectan.ad d.l.eorum.num.702.qui & cum illis tranſit.& Bal. in l.1.C.eo.tit.aſſerentiũ,licet uti maleficiis ad alia maleficia auuertẽda. & ita in eos aĩaduertit Fran.Pegn.in d.addit.ad Ambroſ.de vignate.qui etiam dicit præcitatam l.eorum.C.de malefic.& mathematic.velut iniquã iam olim iuſto iudicio cõdemnaſſe Leonẽ Imperatorem cognomẽto philoſophũ per conſtitutionem quandam gręco ſermone conſcriptã, quam nunc latinam habemus,eſtq; inter huius imperatoris conſtitutiones nu.65.cuius initium eſt.Qui pp temulentorum.&c.circa quam l.eorum.& materiam hmõi uide late tradita per Camil.Gallin.de verb.ſign. lib.1.c.15.& 16.qui adduci nũquam non potuit, vt conſentiret ijs, qui hanc notam iuſſerunt iuri cæſareo,ut permitteret maleficia,& abominabiles incantationes ad bonum,preſertim cum d.l.eorum.cõſtitutio fuerit Conſtantini Imperatoris,qui fuit chriſtianus,& de Eccleſia Dei bene meritus.ut ibi per eum.num.12

222 Iuuabit † fortaſſis his vti remedijs,quæ licita ſunt omiſſis incãtationibus,& maleficijs,quæ prohibita ſunt.Primo conſiderare, an defectus aliquis adſit ex latere interrogantis, qui in interrogando non omnẽ adhibuit diligentiam,quę ita adhibenda eſt. ita animaduertit Boſſ.in d. tortura.num.39.

Secundo,mutare tormenta,ut eo iudex utatur, quod aptius videbit. ita admonet Marſ.in d.§.nunc uidendũ.poſt d.nu.52. Par.de Put.de ſindi. in uerb.tortura.el 3.c.1.Boſſ.in d.tit.de tortura.nu.39.qui tamen admonet etiam iudicem, ne ppea vtatur inſolito inſtrumento, ex quo ſi mors ſequeretur, iudex faceret litem ſuam.ut ibi per eum.

Tertio, mutare et carcerem fortassis iuuabit, non permittendo, quod reus ex illo carcere aliquid secum deferat, & exponit, quod ibi habebat, ita etiam Mars. in d. §. nunc uidendum. post d. num. 52.

Quarto, cunctas uestes & indusium detrahere, quibus saepe has figuras, scriptas, & incantationes occultant. Mars. in d. §. nunc uidendum. post d. nu. 52. Mille. in prac. crim. fol. 132. num. 44 Par. de Put. de sindic. in d. uerb. tortura. el 3. c. 1. Franc. Pegn. d. schol. 55. col. fin. Ant. Scap. lib. 5. de iure non scripto. cap. 120. nu. 6. Siluest. prier. de strigi magis. lib. 3. c. 3. in 11. puncto. fol. 238. ubi etiam admonet, quod maleficium taciturnitatis interdum et celant in locis secretissimis corporis non scribendis, nec nominandis. imo interdum inter carnem, & cutim, quale dicit repertum fuisse apud quosdam haereticos, qui eo amnoto statim incendio perierunt, cum antea illaesi in igne manerent.

Quinto, capillos capitis, & corporis eorundem abradi facere, quibus abrasis rei interdum fatentur, ut dicit Io. Mille. in pract. crim. d. fol. 132. nu. 44. Par. de Pute. in d. uerb. tortura. el 3. cap. 1. Antō. Scap. d. cap. 120. lib. 5. iuris non scripti. nu. 6. Syluester. Prier. de strigi magis. lib. 3. d. cap. 3. in 11. puncto. fol. 238.

Sextò, non permittere, quod aliquis quicquam deferat ad commedendum, sed de suo custos carceris illum alat, vel benè inspiciat Iudex, aut custodem carceris admoneat, ut benè inspiciat quid ad commedendum reis deferatur, ne placenta cum lacte matris, & filiae, uel quid aliud maleficij detur. ita admonet Mars. in d. §. nunc uidendum. post d. nu. 52.

Septimò, non etiam permittere reis, quando ligantur, ut submissa uoce, uel aliàs tacite ex se loquantur, ne aliquid maleficij dicant, quod facilè obtinebit, si continuè dum ligantur, eos interrogabit, & illi respondebunt: ita enim interrumpuntur eorum uerba, quae summissa uoce dicerent, ut quid maleficij dicere non possint. ita etiam Mars. admonet in d. loco.

Octauò quoad strigi magas aduersus earum maleficia ea etiam remedia opera ferunt, quae docet Syluester Prier. d. capit. 3. lib. 3. de strigi magis. in d. 11. puncto. fol. 238. vt apud eum uidere poteris. Nunc ergo de formula constituendi reos ad torturae locum.

SVMMARIVM.

1 *Formula constituendi reos criminis ad torturae locum Iac. Nouell.*

2 *Forma decreti funae torquendi Iac. Nouel.*

3 *Forma constituendi reos criminis secundum Io. Mille. in tormento per aquae infusionem ori reorum.*

4 *Formula constituendi reos criminis ad tortura locum Auctoris.*

5 *Forma decreti funae torquendi Auctoris.*

6 *Formula tormenti ignis.*

Procurator fisci licet interueniat in inquisitione, peinde tamen est, ac si procedatur ex mero iudicis officio. ibid.

33 *Testes post didicita testificata in causis criminalibus ad offensam quando proceditur per accusationem, examinari non possunt.*

Item quando proceditur per inquisitionem aliquo promouente, etiam quod esset Procurator fisci non tamen ex officio per Iudicem deputatus, & qui se obtulit. ibid.

De Formula constituendi Reos criminis ad tortura locum. Cap. II.

1 FORMA † autem iuxta prædicta constituendi reos criminis ad torturæ locum, & decreti ipsius torturæ, quod fieri solet, ne detur materia appellandi, est huiusmodi secundùm Iacob. Nouell. qui eam in modo funæ torquendi ad exemplum ita ad verbum ponit in sua practic. crimin. fol. 39. videlicet.

Eductus ex carceribus Titius ante scriptus, & conductus ad præsentiam Magnifici, & Clarissimi D. Potestatis, & Capitanei Taruisij, & suorum Assessorum ad locum torturæ & interrogatus, si deliberauerit melius dicere veritatem, quàm dixerit in præcedenti eius constituto. Respondit. Interrogatus, quomodo successit casus mortis Sempronij Interrogatus, quandiu, quod non fuit in Villa Pontiani. Respondit. Interrogatus, cum quibus socijs ibi accessit, & quot erant numero. Respondit. Interrogatus de armis, quibus erant armati, & maximè quando ipse constitutus accessit ad Villam. Respondit. Interrogatus, vnde habuit prædicta arma. Respondit. Interrogatus, de ordine se insimul coadunandi, & in quo loco datus fuit ordo. Respondit. Interrogatus, si vnquam cum aliquo, seu aliquibus fuit locutus de male tractando d. Sempronium. Respondit. Interrogatus in quo loco se reperiebat ipse C. tempore, quo vulnera illata fuerunt d. q. Sempronio. Respondit. Interrogatus, si eo die secuti casus mortis. q. Sempronij obuiam habuit Sempronium. Respondit. Interrogatus, si cum eo locutus fuit, & quibus præsentibus. Respondit. Interrogatus, de ordine posito maletractandi præfatum q. Sempronium. Resp. Et cum sua Magnificētia videret ipsum C. dare uerba, & nolle veritatem fateri, iussit ipsum ad funem duci, spoliari, & ligari, & dum ligaretur, & antequàm eleuaretur, fuit pluries interrogatus, ob quam causam fuit q. Sempronius interfectus, & de ordine & tractatu posito de eum male tractando. Respondit. Et cum constanter nollet veritatem fateri, iussit ipsum eleuari, & ad signum caballetæ poni, qui positus fuit interrogatus

rogatus de veritate dicenda, quis interfecit Sempronium. Respondit. Interrogatus, quæ arma habebat ipse constitutus. Respondit. Et cùm verba daret, & nollet veritatem fateri, data fuit sibi cabaletta, qua data, fuit iterum eleuatus, & ad signum positus. Interrogatus, vbi stetit illa nocte, in qua successit casus mortis q. Sempronij. Respondit. Interrogatus, in quo loco, seu cum quibus dormiuit in dicta nocte. Respondit. Interrogatus, si ante casum mortis secutę obuiam habuit d. q. Sempronium. Respondit. Et ei dicto. Che parole ragionasti insieme. Respondit. Interrogatus, qui aderant eo tunc. Respond. Et cum nollet veritatem fateri, datus fuit quassus, quo dato, cępit clamare dicendo, ò Dio, ò Nostra donna, che volete voi ch'io dica, & iterum fuit eleuatus. Interrogatus, quis interfecit Sempronium. Resp. Interrogatus, de ordine, & tractatu ipsum interficiendi. Respondit. Interrogatus, in quo loco datus, & positus fuit ordo, & cum quibus personis. Respondit. Et ei dicto, Con che persone hai ragionato di questo caso. Respondit. Interrogatus, ad quem finem, & effectum se contulit ad Villam Pontiani. Respondit. Interrogatus, à quo tempore citra non fuit in d. Villa. Respondit. Et cum nollet veritatem fateri, datus fuit quassus, quo dato, cępit clamare, dicendo ò Dio, ò Nostra Donna, che volete uoi ch'io dica.

Et cùm per satis bonum spatium stetisset appensus, & sua Magnificentia videret, nil aliud ab eo haberi posse, iussit eum planimodè deponi, dissolui, & reponi ad locum suum animo & c. Hactenus. Iac. Nou.

3 Formula † autem constituendi reos criminis ad torturæ locum secundùm Io. Mille. in pract. crimi. fol. 130. & 133. qui ponit torquendi modum per aquæ ori eorum infusionem, de quo per Brun. & alios, qui genera ponunt tormentorum in locis supra alleg. cap. 10. nu. 3. hæc est.

Die 10. mensis, &c.

Ferdinandus Parasitus iunior alter ex famulis memorati Anippi à carcere in conclaue Concilij accitus, & exacto iureiurando rogatus à me præposito, &c. de vero dicendo, & reuelando homicidio in defunctos Crassum, Plutum, Xenium perpetrato. Dixit non interfuisse, propterea nescire se, qui patrauerit tale homicidium. Tunc deductus est à tortoribus in locum quæstionis, ut torqueretur, ibique exutus omnibus vestimentis, supponitur quæstioni, prius tamen adhortatus ad verum dicendum. Dixit non alia, quàm quæ iam coram me confessus est, scire. Hoc dicto, venerabili signo Sanctę Crucis se meo iussu munit, orans in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, Amen. Deo omnipotenti, Beatæ Mariæ Virgini, & omnibus Sanctis eius se comendando. Tunc manibus, ac pedibus funi alligatus, à tortoribus, ac tonsus in aere supinus ad pedes supponitur paruus tripus, quo magis extenderetur, deinde compresso tortinaso eius ori ahenum primum aqua infundit

fundit alter ex tortoribus, vtrunque ab accusando extorquere admittitur, sed ille nihil confitetur. Similiter infuso secundò, tertiò, quartò aquæ aheno, ille confitetur nihil. Deinceps interrogatus, num sępe dictæ Crasi, Pluti, Xenij cędi interfuisset, num illam commisisset, num opem præstitisset, & à quo commissa. Dixit cæde præsentem non fuisse, Deos obtestans immortales. Infuso quintò, sextò aheno, idem omnia negat. An Egidius Gnato, alter Anippi famulus adfuerit, suppetias tulerit, homicidiumque patrauerit. Dixit nescire, credere tamen illum relicto communi Hero Anippo in Vico Sācti Honorati die, & hora homicidij recta domum in diuersorium balistæ ad sternendos lectulos, & digerenda singula præcurrisse. Substituitur funi tripus alter maior, quo plus extenderetur miser, qui vehementer exclamans hei, hei, cædi adfuisse, ensemque strinxisse abnegauit. Infusum est ori eius septimum aquæ ahenum, quem ferè euomit sanguine mixtum. Rogatus, an dicta die cædi semper maximè post cœnam vsq; ad lectum Hero adstiterit? Dixit adstitisse, nec reliquisse, quemadmodum antea confessus erat. Soluitur miser à tormenis, & locis manibus, iuncturisque bracchiorum compositis, sublatus est in aliud cubiculum ad focum lucentem, ubi lecto ad terram strato positus, & rogatus perseuerat in sua nouissima confessione.

Die sequenti mane.

Eductus item Parasitus à carcere in diem dicta conclaue, & delato sacramento à me interrogatus de integro perstitit in sua confessione ibi coram recitata addens, aut detrahens nihil.

Die dicta.

Ægidius Gnato alter Anippi famulus euocatus à me præposito è carcere in locum, vbi flagitiosi torquentur, ac commonefactus, nisi verum palam fateretur, decretam ei esse quæstionem. Dixit veritatem se non tacitum, nec aliud scire, quàm quòd paulò ante rogatus nobilis locutus fuerat. Tum assumptus est à tortoribus, & ab eisdem exutus, potiusque super lapide à pariete præheminenti, nostro iussu signum crucis in fronte pollice pingit, & præcatur in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, Amen: deinde singulis pedibus, ac manibus funiculo ferreis anulis trahitur, subijciturque ad pedes paruus tripus, quo magis distrahatur, ac sollicitatur sacrosanctę de vero fatendo. Is vociferans Iesus maior, vos (inquit) me interimitis: sum ego Clericus, & sacris initiatus peto ad meum Iudicem Ecclesiasticum remitti. Deinde superposito faciei strophiolo vdo alter tortorum compresso tortinaso primum aquæ ahenum ori infudit, quam eructando miser finxit loqui velle, is lassato naso, receptoque anhelitu in hæc verba erupit, ah morior, mortuus suum, ego vitam exhalo. Adhortatus itaque, nequid veri reijceret, eademque, cuius reus esset, agnosceret:

Dixit morior ego potius, quam tanta tormenta. Secundò ingesta est ori eius secundi aheni aquæ pressis naribus, quam aquam reuomuit quantum potuit, nihil confessus. Infusa est adhuc tertij aheni aqua modo, quo memoratum est, totum se commouit tortus. Rogatus, quis homicidium commisisset, committentiuè suppetias tulisset. Nihil voluit respondere. Subiectus est per eosdem tortores magnus tripus tenso funiculo, vt corpus magis tenderetur, & miser grauius torqueretur. Hei hei, confiteor (inquit) heu quantam vim potior; sciuisse me decet nunc mori inconfessum, vis falsum tormentorum vi à me extorquere? o maledicti tortores, estis ne carnifices, aut ijs crudeliores, qui me tam grauioribus, tam atrocibus excruciatis supplicijs: ò Deus erue me à circundantibus. Infusa est quarti aheni aqua, vt supra, iam uenter aqua intumescebat, eiusq́ue partem aliquam euomuerat, nec quicquam promere voluit: denuo quintò, sextò aquæ ahenum exhausit diffitens omnia. Solutus præterea, & remotus est à quæstione, distorta membra composita, ac sublatus per d. tortores super stratum ad focum denique adpositum panis, & vini ientaculum.

4 Forma † autem constituendi reos criminis ad torturæ locum, quam sub alio, & pleniori dictandi stylo seruamus, & qua vniuersam practicam supra in superiori cap. enarratam compræhendimus, retento eodem Themate Iacob. Nouell. de quo supra, ad exemplum est huiusmodi, videlicet.

Die 5. Maij. 1587.

Constitutus personaliter coram Magnifico, & Excellen. D. N. Illust. & Reuerend. D. Gubernatoris ciuitatis Vrbisueteris Locumtenente generali, meque Notario, &c. Titius q. Sempronij, de quo supra vti principalis in se, & testis in alios, qui, delato eidem iuramento de veritate dicenda, prout iurauit manu tactis scripturis, &c. ad opportunas D. interrogationes dixit, & respondit, prout infra videlicet, & primo interrogatus, si cogitauerit, & adhuc se disposuerit, & deliberauerit melius dicere veritatem, quàm hactenus dixerit, super his, de quibus iam fuit interrogatus in præcedentibus eius examinibus, & constitutis. Respondit, io ce ho pensato, & son disposto, & resoluto dire la verità, come ho fatto per il passato ne gl'altri miei esamini, nelli quali ho detto la uerità, & non posso dir altro. Interrogatus, quomodo adhuc uelit in eius pertinacia persistere, & audeat dicere, ueritatem dixisse, cum non semel, sed pluries in mendacio repertus fuerit, & non leuia contra ipsum urgeant indicia, & propterea recedat ab eius pertinacia, & ingenuè ueritatem fateatur super his, de quibus fuit hactenus interrogatus. Respondit, Signor ho già detto la uerità, & ui dico liberamente, che non posso dir altro, che quello, ch'ho detto. Interrogatus, & monitus, ut se disponat ad dicendum ueritatem, quam modo aliquo negare

non potest tot urgentibus contra ipsum indicijs, & ideo dicat ingenuè quomodo successerit casus mortis q. Sempronij. Respondit, io non sò altrimenti, come il caso della morte di Sempronio sia passato, perche io non mi ci son trouato. Interrogatus, an saltem dici audiuerit, quomodo, & qualiter successit casus mortis d. q. Sempronij, & dicat à quo seu à quibus, quo tempore, & in quo loco. Respondit, io non ho manco inteso dire, come sia successo il caso della morte di Sempronio. Interrogatus, quomodo ergo sciuit, & notitiam habuit d. Sempronium fuisse interfectum. Respondit, io u'ho già detto Signore, ch'io seppi la morte di detto Sempronio, perche mi fù detto da Lucio de Titio, come ho detto nell'altro mio esamine. Interrogatus, & monitus, ut dicat ueritatem, an aliter etiam, & quomodo, & qualiter sciuit, & notitiam habuit d. Sempronium fuisse interfectum, benè cogitans, quod curia est de omnibus benè informata. Respondit, io in uerità Signore non ho saputo la morte di Sempronio, se non come ho già detto à Vostra Signoria, & se l'hauessi saputa altrimenti, io lo direi liberamente; perche à me non importa cosa alcuna. Interrogatus, quandiù est, quòd ipse constitutus fuit in Villa Pontiani. Respondit, Io ci fui in detta uilla li 25. del mese passato, che l'ho pur detto à Vostra Signoria altre uolte. Interrogatus, an solus, uel associatus contulerit se dicto tempore ad dictam uillam. Respondit, io ce andai accompagnato, & non ce andai altrimenti solo. Interrogatus, ut exprimat illorum nomina, cognomina, & patriam, qui cum ipso accesserunt dicto tempore ad dictam uillam Pontiani. Respondit, Vi uenne meco in quel tempo N. N. N. alla detta uilla. Interrogatus, ut dicat ueritatem, an ultra prædictos aliquis alius se contulerit ad d. uillam cum ipso constituto dicto tempore. Respondit, Per dire il uero à V. S. N. ancora ci uenne con esso me, & li sopranominati alla d. uilla. Interrogatus, si etiam d. N. se contulit cum ipso C. & alijs prænominatis suis socijs ad d. uillam, dicat, quare supra, & in alijs eius constitutis solum dixit de N. N. N. Respondit, io non ho detto prima di N. ma solo di N. N. N. perche non me ne ricordauo. Et dicente Domino, q hoc nullo modo uerisimile est, quia cum recordatus fuerit, quod dicti N. N. N. se contulerunt cum ipso C. ad d. uillam, ita etiam uerisimile est, quod memoria teneret, quòd ipsum etiam associauit ad d. locum N. cum præsertim attenta qualitate dict. N. & aliorum prædictorum nulla possit assignari rationabilis causa, quare magis recordatus fuerit dictorum N. N. N. quàm dict. N. fateatur igitur ueritatem, quare pro eius socijs ad d. locum propalauit solum dictos N. N. N. & non d. N. Respondit, io non sò che dir altro, se non che non me ne ricordauo, che hora m'è souuenuto di detto N. Interrogatus quomodo ad eius memoriam reduxerit, quòd etiam dict. N. fuit in eius societate, quando

tum alijs prædictis se contulit d. tempore ad villam. Respondit. Mi è souuenuto di d. N. doppo che V. S. nell'vltimo esamine mi fece molta instanza di sapere, chi era venuto meco in quel tempo alla detta villa: ci ho pensato sopra, & cosi m'è souuenuto anco d. N. Interrogatus, an d. N. vnquam alijs uicibus se contulit cum d. C. ad villam prædictam. Respondit, Signor nò, che detto N. mai c'è venuto più con esso me alla detta villa. Interrogatus, an armati, vel inermes se contulerint ipse C. & prædicti eius socii d. tempore ad d. villam. Respond. Erauamo armati tutti noi, quando in d. tempo andammo alla d. villa. Interrogatus, vt exprimat, quo quilibet ipsorum armorum genere essent armati, quando se contulerunt ad d. uillam. Respondit, Haueuamo tutti un'archibigio à ruota di giusta mesura per uno, & non altr'arme. Interrogatus, ut dicat ueritatem, vnde habuerunt dicta arma tum ipse Constitut. tum alii prædicti eius socii. Respondit, Li detti Archibugi erano nostri, & ogn'uno di noi pigliò il suo di casa sua. Interrogatus, quare ita armati se contulerunt ad dict. villam dicto tempore. Respondit, Noi siamo soldati, & siamo soliti portar l'arme, & particolarmente l'archibusci, quando andiamo fuori della città, & massime in questi tempi, che per tutto practicano banditi. Interrogatus quare ita insimul se cõtulerunt dicto tempore ad d. villam. Respondit, Noi, come io ho detto altre uolte à V.S. andammo à spasso, come era nostro solito d'andarci. Et dicente domino, quod d.N. nunquã amplius se contulerat cum ipse C. ad d. villam, ut supra dixit, ideo dicat ueritatem, quare d.N. ita d. tempore associauit ipsum C. ad d. locum. Respondit, Venne anco detto N. à spasso con esso noi. Interrogatus, quomodo, & qualiter ita insimul se coadunauerint. Respondit, io hò già detto à Vostra Sig. altre uolte, che ci ragionammo in casa mia, doue vennero li detti N. N. N. N. per andare insieme à spasso alla detta villa. Interrogatus, an ergo datus fuerat aliquis ordo, se ita insimul coadunandi, quo tempore, & in quo loco. Respondit, La sera innanzi haueuamo ragionato insieme di uolere andare à spasso alla detta villa, & restammo d'accordo, che uenissero à casa mia, che è piu uicina alla porta, & de lì ce ne saremmo andati in detto luogo. Interrogatus, an ita pluries se coadunauerint ipse C. & alii prædicti, quot uicibus, in quo, seu quibus locis, & qua occasione. Resp. Signornò, che non siamo stati cosi insieme altre uolte in casa mia, come questa uolta. Interrogatus, quando alijs vicibus insimul se contulerunt ipse C. & prædicti N.N.N. prout insimul se contulisse ad d. villam supra dixit, dicat, an insimul se ita coadunauerint in domo ipsius constituti. Respondit, Signornò, che non ci siamo ragunati in casa mia l'altre uolte, che siamo andati à spasso insieme alla detta villa, che siamo andati ogn'uno alla porta, doue ci siamo incontrati. Interrogatus, quare ergo dicta uice ita insimul se coaduna

uerun-

uerunt in domo ipsius C. antequàm se contulerint ad d. villam. Respondit, Che sò io perche ci siamo cosi ragunati in casa mia, prima che andassimo alla detta uilla; mi uenne detto cosi à loro la sera innanzi, che uenissero à casa mia, che saremmo andati insieme alla detta villa, & cosi ci uennero. Interrogatus, per quantum temporis spacium ita insimul steterint in domo ipsius C. priusquam se contulerint ad dictam villam. Respondit, Ci potemmo stare circa un quarto d'hora, quanto facemmo collatione già che costoro si trouauano in casa, se bene era à buon'hora, douendo andare cosi fuori à piede. Interrogatus, & monitus, ut dicat ueritatem, quos sermones uerè habuerunt ipse C. & alij prædicti in d. eius domo per d. tempus. Respondit, Noi in uero non ragionammo di cosa alcuna, come altre uolte ho detto, facemmo collatione, & ciarlauamo cosi tra noi, come si fa tra li compagni. Interrogatus, & adhuc monitus, ut recedat à mendacijs, & fateatur ingenue ueritatem, & dicat, an aliquos habuerint sermones de d. Sempronio, & ita illos pro ueritate recenseat. Respondit, La uerità è questa, che tra noi non fu altrimenti ragionato di detto Sempronio in conto alcuno. Et ei dicto, quomodo adhuc uelit persistere in huiusmodi mendacio, cum non desint testes cõtrarium deponentes, & qui iam in eius faciem contrarium deposuerunt, ideo dicat ueritatem de d. sermonibus de d. Sẽpronio habitis, & an etiam ita insimul locuti tractauerint de male eum tractando, & quomodo, & qualiter intendebant illum male tractare. Respondit, Signornò, che noi non hauemmo tal ragionamento di detto Sempronio, & questo non si trouerà mai con uerità. Interrogatus, an saltem cum alijs ipse constitutus locutus fuerit de male tractando d. Sempronium, & cum quo, seu quibus, quo tempore, & in quo loco. Respondit, Nè meno con alcun'altro ho hauto simil ragionamento di trattar male detto Sempronio, & cerchi pur V.S. quanto uole, che per la uerità non lo trouerà mai. Interrogatus, si eo die secuti casus mortis d. Sempronij obuiam habuit d. Sempronium, & dicat in quo loco, & qua hora. Respondit, io lo ueddi sù alla detta villa de Pontiano doppo che io, & li miei compagni ci andammo in quel giorno, & lo uiddi nella villa proprio, che poteua essere su l'hora di uespero. Interrogatus, si cum d. Sempronio locutus fuit, & quibus præsentibus d. tempore. Respondit, Signornò, che io non gli parlai altrimenti, che non haueuo occasione di dirli cosa alcuna. Interrogatus, quid fecit, & ad quem locum se contulit d. Sempronius, postquam ita illum vidit in d. loco, & d. hora. Respondit, io non sò quel che detto Sempronio se facesse, ne doue egli s'andasse doppo che io lo ueddi, come ho detto di sopra. Interrogatus, an saltem aliquis ex d. eius socijs sciat, & notitiam habeat, quo iuerit d. Sempronius postquàm illum uidit, ut supra. Respondit, io non sò Signore, se alcuno delli miei compagni sapesse

doue

doue s'andasse detto Sempronio doppo che noi lo vedemmo (come ho detto di sopra, che tutti erauamo insieme in quel tempo, & non si ragionò di lui, ne in quel tempo, ne doppo. Interrogatus, quid ipse C. & d. eius socij fecerint, & an ex d. villa discesserint, & quo iuerunt postquam uiderunt d. Sempronium d. hora, & in d. loco. Respondit. Non facemmo cosa alcuna,& ne stemmo li per la villa à spasso, di doue per quel giorno non uscimmo altrimenti. Interrogatus, & monitus quod bene aduertat, ne implicet se in mendaciis, & bene cogitet, quod curia est de omnibus bene informata, & ideo dicat, quo iuerunt ipse C. & d.eius socij postquàm uiderunt d. Sempronium d.hora, & in d.loco. Respondit, Ho detto già à V. S. & gli replico, che noi non ci partimmo altrimenti dalla detta villa,per la quale noi stemmo tutto quello giorno cosi à spasso senza che mai ci partissemo, & andassemo in altro luogo. Interrogatus, per quantum tempus ante uisum d. Sempronium ipse C.& d.eius socij peruenerunt ad d.villam Pontiani. Respondit, Prima che noi vedessimo detto Sẽpronio nella detta villa,ui erauamo giõti forse un quarto d'hora prima. Interrogatus,an postquà m ad d.villam peruenerunt, aliquam domum intrauerint. Respondit, Quando noi fummo gionti alla detta villa, entrammo in casa di N. mio amico,doue io son solito d'andare andãdo à detta uilla,& beuemmo un poco subito gionti, & poi ce ne uscimmo fuori,& uedemmo detto Sempronio. Interrogatus, si ipse constitutus,& d.eius socij armati essent,uel inermes, quando uiderunt d. Sempronium dicta hora,& in d.loco. Respondit,Erauamo medesimamẽte armati io, & li detti miei compagni,q̃n uedemmo detto Sempronio nella detta villa,che haueuamo li medesimi archibusci, che haueuamo portati. Interrogatus,quare d.archibusia non deposuerunt ipse C. & d. eius socij,præsertim cum solatii causa eo se contulerint, & habebant d. domum d.eius amici ad deponendum arma. Respondit, Noi essendo in d.villa,che è campagna aperta non mettiamo giu l'arme, ma la portiamo continuamente,se bene andiamo cosi à spasso, massime in questi tempi,che per tutto praticano banniti. Interrogatus, in quo loco se reperiebant ipse C.& d.eius socii tempore,quo fuit interfectus d. Sempronius. Respondit, Noi erauamo lì nella villa di Pontiano, quando fu ammazzato detto Sempronio, che uenendo li Lucio di Titio disse, che era stato ammazzato detto Sempronio in luogo detto N. lontano forse un miglio da detta uilla. Interrogatus,& monitus,quod abstineat se à mendaciis,quoniã eo tempore, quo d.Sempronius interfectus fuit non aliter erant ipse C. & d.eius socij in d. villa, sed alibi, ideò dicat in quo loco,& quid fecerunt. Respondit, Signore V.S. non trouerà altrimenti,che quel che io li dico,perche la uerità è questa,che in quel tẽpo della morte di detto Sempronio noi erauamo nella detta uilla. Et di

cente Domino, quomodo uelit persistere in huiusmodi mendacio, de quo conuictus est per plures testes, qui ipsum C. & d. eius socios uiderunt tempore mortis d. Sempronij in d. loco N. extra d. uillam, & ideo discedat à mendaciis, & dicat desuper ueritatem, & ad quid agendum accesserunt ad d. locum, & quid ibi fecerint. Respondit, Signore io non sò che fare, se li testimonij uogliano dir la bugia, come la dicono, perche in quel giorno della morte di Sempronio noi non ci partimmo dalla detta villa, & non fummo altrimenti al detto luogo N. doue si dice, che fù ammazzato d. Sempronio. Interrogatus, & monitus, vt recedat ab eius pertinacia, & se tandem disponat ad dicendum veritatem de ordine, & tractatu de male tractando. dict. Sempronium, & de eum occidendo, ac de tractatus huiusmodi executione, aliàs deuenietur contra ipsum C. ad iuris, & facti remedia opportuna, & ad rigorosum examen. Respondit, Faccia pure V.S. quel che gli pare: perche io non posso dire altro, non hauendo fatto trattato alcuno contra detto Sempronio, & non me ci son trouato alla sua morte, che quel giorno io non mi partij da quella villa. Interrogatus, & iterum monitus quomodo adhuc pertinaciter negare audeat d. tractatum, ac illius executionem satis detectum, & detectum ex ipsius inimicitia, quam habet cum d. Sempronio ex sermonibus, & minis in domo ipsius habitis, & sequutis cum d. eius socijs, quibus stipatus deinde ad alios extraneos actus non aliter diuertendo statim se contulit ad d. villam, & deinde ad d. locum, in quo d. Sempronius interfectus fuit: fateatur igitur de omnibus ingenuè veritatem, nec patiatur contra ipsum deueniri ad rigorosum examen, & torturam prout deuenietur, si adhuc in eius pertinacia perstiterit. Respondit, Fate pur quel che ui pare Signore, perche io non voglio dire quel che non ho pensato, non che fatto.
5 Ex † tunc Dominus uisa pertinacia ipsius C. attentaque eius qualitate (si ille erat malę conditionis, & famæ) ac stantibus indicijs contra ipsum urgentibus (quæ etiam vel omnia, uel vrgentiora specificari possunt) pro veritate habenda de dicto crimine, cum aliter haberi non possit, mandauit ipsum C. adduci ad locum torturæ, ibique spoliari, ligari, & ad funem præsentari. Qui sic adductus, dum spoliaretur, & ligaretur, fuit pluries benignè monitus per Dominum de ueritate dicenda, & illam tandem dicat, & recedat ab eius pertinacia, alioquin etiam ad ulteriora procedetur contra ipsum C. Respondit, Signore uolete ch'io dica quel che non ho fatto, nè pure pensato, fate pur quel che ui pare, che non ho che dire altro. Et tandem spoliatus, ligatus, & ad funem præsentatus fuit adhuc pluries benignè monitus per Dominum, ut recedat tandem ab eius pertinacia, & fateatur ingenuè ueritatem de d. delicto, alioquin in funem eleuabitur, & ita torquebitur. Respondit, Eccomi quà Signore, io ho detto la uerità, & non dirò maj

altre,

altro, che quel che io ho detto. Ex tunc Dominus, cum constanter nollet veritatem fateri, mandauit ipsum C in funem eleuari. Qui sic eleuatus clamare cępit alta voce, oh Signore Dio, misericordia, ò nostra Donna aiutami pluries, & pluries ita replicando, & deinde tacuit, & cum ita aliquantulum tacuisset, iterum clamare cæpit, ò Dio, ò Dio misericordia Signore, Madonna de Loreto aiutami, e soccorrami, similiter pluries, & pluries ita etiam replicando. Interrogatus, quomodo, & qualiter ipse C. & d. eius socij se insimul coadunauerunt, quando d. tempore se contulerunt ad d. villam Pontiani. Respondit, io ui ho già detto Signore, come ci ragunammo insieme, & non sta altrimenti, ò Signore, ò Signore, ò Dio, ò Dio mio, oh misericordia, misericordia. Interrogatus, quos sermones adinuicem habuerunt, quando per d. tempus ante accessum ad villam prædictam steterunt in domo ipsius C. & antequàm responderet suas continuando acclamationes, dixit, ohime, ohime, ohime santa Maria de Loreto soccorrimi, ah signore mi fate torto. deinde Respondit, Noi non ragionammo di cosa alcuna, ciarlauamo, come si fa tra giouani facendo collatione. Interrogatus, & monitus, ut recedat ab eius pertinacia, & dicat ueritatem, an tunc temporis, uel alio sermonem aliquem habuerint de d. Sempronio, & illum recenseat, & non implicet se amplius in mendacijs. Respondit, in uerità Signore, che noi non ragionammo di detto Sempronio, ne io anco con'altri n'ho ragionato de fatti suoi, che non m'importano: quest'è la uerità Signore, quest'è la uerità, ò Dio, ò Dio che crudeltà è questa à tenermi qui, & deinde tacuit. Et cum nollet ueritatem fateri, Dñs mandauit uno ictu quassari, qui sic quassatus cœpit clamare, ò Dio, ò nostra Dõna, che uolete uoi ch'io dica. Et dicente Domino, quod dicat ueritatem de d. delicto, & recedat ab eius pertinacia. Respondit, io u'ho detto Signore la uerità, ma uoi non lo uolete credere, & cosi è, & non posso dir'altro, se mi ci tenesseuo qui mill'anni ohime, ohime signore questa è una gran crudeltà. deinde tacuit, & postquàm aliquantulum tacuisset, dixit Signore mettetemi giù, mettetemi giù, che ui uoglio dir la uerità. Et dicẽte D. quod ibi dicat ueritatem, illamq; ingenuè fateatur, & deponetur. Respondit, Che uolete, ch'io dica, ditemelo Signore, che ue lo dirò, ohime, ohime signore, misericordia, mettetemi giu, che ue dirò la uerità mettetemi giu, che ue la dirò pluries, & pluries ita replicando. Ex tunc Dñs pro ueritate habẽda mandauit ipsum C. leuiter deponi animo &c. Qui sic depositus, & sedens super scãno ligneo Dominus eum. Interrogauit, & hortatus fuit, ut modo dicat ueritatem, quam dicere pollicitus fuit. Respondit, Che uolete ch'io dica signore, di gratia non mi tormentate piu, che riceuo à torto questi tormenti, perche non ho fatto cosa alcuna, & sono del tutto innocente. Interrogatus, & monitus, ut nolit ita uerba dare, sed disponat se ad dicendum ueritatem; alio

quin

quin iterum in funem eleuabitur. Respondit, Fate signore, quel che ui pare, io non posso dir altro. Ex tunc D. mandauit ipsum C. in funem eleuari, qui sic eleuatus clamare cœpit ohime, ohime, &c. Interrogatus, ob quã causam se contulit ipse C. d. tpe ad villam Pontiani. Rñdit, io ci andai à spasso come u'ho detto altre uolte. Interrogatus, quare secũ duxit d. eius socios ad d. uillam Pontiani. Respondit, Ancor loro uennero à spasso, che erano soliti uenirci con esso me. Interrogatus, quare d. N. particulariter se et contulit ad d. uillã, ad quã non erat solitus accedere, nec unquã ibi se contulit cũ ipso C. Rñdit, O Dio, o Dio, ohime Sig. o nostra Donna aiutami, ancor lui ci uenne à spasso, & non per male nessuno. Interrogatus, an post accessum ad d. villã, & die mortis d. Sempronij extra illã se contulerit, & quo iuerit tam ipse C. quã d. eius socij. Respondit, Che uolete ch'io dica, io l'ho gia detto, & replico, che nõ partimmo mai da quella uilla doppo che giõti ci fummo, ò Dio, ò Dio, ohime crudeltà grãde. Et ei dicto, q. recedat à mendacijs, quia post accessum ad d. uillam fuit et am uisus unà cum d. eius sociis extra illam, ideo dicat ueritatem, quo iuerunt, & in quo loco se repetiebant tempore mortis d. Sempronii, & dum hæc scriberentur, & antequam intertogatorio responderet, acclamabat alta uoce, o crudelta grandé, o torto grande, che riceuo, che volete ch'io dica, & respondendo intertogatorio instante Domino pro illius euacuatione, & ut diceret ueritatem. Respondit, Dico, che non uscimmo mai dalla detta uilla, & mentano quelli, che dicono il contrario, che sono bugiardi signore. Interrogatus de ordine, & tractatu interficiendi d. Sempronium, & quis illum interfecit. Respondit, Ohime, ohime signore io non sò chi l'habbia ammazzato, & non sò de trattato alcuno, ò Dio, ò Dio, ò misericordia. Et cum adhuc nollet ueritatem fateri Dominus mandauit uno alio ictu quassari, qui sic quassatus tacuit, & deinde cum aliquantulum tacuisset clamare cœpit, ò crudeltà grande, o gran torto riceuo, Dio ne mostrerà miracoli, mettetemi giù signor mio, fatemi metter giù, che ui uoglio dire senza manco la uerità. Et dicẽte Domino, quòd aliàs iam uerba dedit, ideo dicat ibi ueritatem, & deponetur. Respondit, signore fattemi metter giu, che questa uolta certo non ui inganno, & sopra la fede mia, che ui dico la uerità, pluries, & pluries ita replicando. Ex tunc Dominus pro ueritate habenda mandauit d. C. leuiter deponi. Qui sic depositus sedens similiter super scamno ligneo fuit per Dominum interrogatus, & hortatus, ut modo ingenue fateatur ueritatem, quam dicere promisit nec amplius uelit uerba dare. Respondit, Eh signore io non sò che dire, perche non ho fatto cosa alcuna, & s'hauesse fatto l'errore, non hauerei aspettato tanto à confessarlo, uolete (o disgratiato me) ch'io dica quel che non ho fatto. Interrogatus, & monitus, ut uelit omnino recedere ab huiusmodi eius pertinacia, & se disponere ad dicendum ueritatem, quam nullo modo

negare potest tot contra ipsum urgentibus indicijs iam in constituto de planè sibi enarratis; alioquin iterum in funem eleuabitur. Respondit, signore aspettate un poco, & cum aliquantulum tacuisset, oculis ad terram demissis dixit, signore chè uolete ch'io dica, io non sò che mi dire, io non sto in ceruello. Ex tunc Dominus uidens ipsum C. uerba dare & nolle dicere ueritatem, mandauit ipsum iterum in funem eleuari. Qui sic eleuatus alta uoce clamando dixit, oh, oh signore. Interrogatus, & monitus, quod se tandem disponat ad dicendum ueritatem de d. homicidio, alliusq; tractatu, nec patiatur ulterius torqueri, prout ulterius in tortura detinebitur, si in eius pertinacia adhuc persistere uoluerit. Respondit post multas acclamationes dicendo, ò Dio, Dio, ò nostra Donna, misericordia pluries ita replicando, signore risolueteui pure che io non ui posso dir altro, tenetemi quanto hora ui pare, ohime, ohime poueretto me. Et cum stetisset in tortura per spatium unius horę, & aliud ab eo pro nunc haberi non posset, Dominus mandauit ipsum C. leuiter deponi, dissolui, & reponi ad locum suum animo &c. Hactenus de forma constituendi reos criminis ad torturæ locum, quoad modum fune torquendi, qui usu frequentior est, sed & eadem est forma constituendi reos criminis ad locum aliorum tormentorum, & in ipso etiam actu interrogantur rei coram iudice, & notario constituti eodem modo, & forma quibus sudra, eademque etiam forma est decreti ipsorum tormentorum, in quo tamen exprimitur tormenti genus, quo reus torqueri debet, & causa etiam exprimitur, ob quam à modo fune torquendi usu frequentiori receditur, & est huiusmodi, & primo.

De formula tormenti ignis.

Quod quale sit docet Brun. de indicijs, & tortur. d. q. 2. par. 2. post nume. 6. talis est.

Die &c. Anno 1587.

Constitutus personaliter &c.

Interrogatus &c. Respondit.

Interrogatus &c. Respondit.

Ex tunc Dominus uisa pertinacia ipsius C. & stante mala eius conditione, & fama, ac indicijs contra ipsum laborantibus, urgentibusque, pro ueritate habenda de delicto, cum aliter haberi non possit, & ipse C. tormento funis, quod non timet, sed paruipendit, non torqueatur (uel dicas, ut ipse C. tormento funis torqueri non possit, quia ruptus est, vel alias mancus) mandauit ipsum C. adduci ad locum tormentorum, ibiq; tormento ignis supponi, & d. tormento tormentari. Qui sic adductus ad tormentum ignis fuit pluries benignè monitus per Dnm ad dicendā ueritatem, nec patiatur d. tormento ignis supponi, prout supponetur si in eius pertinacia perstiterit. Respondit. Ex tunc Dominus cum nollet ueritatem fateri, sed in eius pertinacia persistere, mandauit d. consti-

tutum d. tormento ignis supponi. Qui sic suppositus leuatis pedibus illisq; lardo porcino inunctis, & in cippis iuxta ignem ualidum retétis, cũ stetisset in tormentis p unũ Credo, incepit dicere ohime, ohime &c. Et cum uociferando clamaret ostendendo signum doloris, Dominus mandauit apponi tabulam ante pedes animo &c. qua sic apposita hortatus fuit ipsum constitutum, ut ueritatem dicat, & recedat ab eius pertinaçia. Respondit, io ho detto la uerità, non dirò mai altro, che quel che ho detto. Ex tunc Dominus mandauit d. tabulam ante pedes positam amoueri, qua sic amota uociferare cœpit, Misericordia signore. Ex tunc Dominus mandauit iterum apponi d. tabulam ante pedes animo &c. qua sic posita, & demum iterum monitus, & hortatus ad dicendum ueritatem. Respondit, O signore, è gran cosa questa, uolete, ch'io dica quel che non ho fatto, o misericordia signore Dio &c. Ex tunc Dominus mandauit ipsum C. cum in eius negatiua persisteret, & aliud ab eo haberi non posset à d. tormento amoueri, & reponi ad locũ suum animo &c. cum stetisset in d. tormento computando etiam appositionem d. tabulę per spacium duorum Miserere.

De formula tormenti Vigilię.

7 Quod quale sit d. tormenti genus docet Mars. in d. l. 1. post num. 55. quem laudat Ghirlan. d. q. 2. de quæstio. qui dicit, quod alio modo, & faciliori usus fuit hoc tormenti genere, sed modum, quem obseruauit, non aperit.

Die 19. Decembris 1587.

Constitutus personaliter &c.

Interrogatus &c. Respondit.

Interrogatus &c. Respondit.

Ex tunc Dominus uisa pertinacia ipsius C. ac attenta eius mala conditione, & fama cum indicijs contra ipsum laborantibus, urgentiquẽq; pro ueritate habenda de d. delicto, cum aliter haberi non possit, & ipse C. tormento funis torqueri non possit (uel tormento funis, quod non timet, sed paruipendit non torqueatur) mandauit ipsum C. adduci ad locum torturæ, & ibi tormento uigiliæ supponi. Qui sic adductus antequàm d. tormento suppositus esset, fuit pluries benigne monitus per Dominum de ueritate dicenda, alioquin d. tormento incontinenti supponetur. Et cum respondisset, io hò detto la uerità, & sono innocente, & constanter nollet ueritatem fateri, Dominus mandauit d. C. tormẽto uigiliæ supponi, & ita d. tormento per quadraginta horas torqueri. Et d. tormento uigiliæ suppositus sedens super quodam scamno ligneo compedes habens pedibus tamen à terra eleuatus, & manibus post terga ad funem ligatis, fuit tandem in custodia Birruariorum relictus, eisque commendatus, ut per quadraginta horas ipsum dormire non permittant. & ita Dominus dimisit examen ipso C. sic relicto cum esset

hora secunda noctis, & clepsydræ prima, præcipiendo eisdem birruarijs ut si aliquid uelit dicere d. reus C. quamprimum ipsum iudicem uocare debeant.

Die 20. &c. 1587.

Et cum stetisset d. tormento suppositus per spacium decem horarũ, & petijsset ire ad exonerandum uentrem, Dominus eidem permisit cũ custodia necessaria, qui post quàm redijt, & d. tormento suppositus fuit, fuit pluries benignè monitus per Dominum, & rogatus, ut discedat ab eius obstinatione, & pertinacia, & fateatur ingenuè ueritatem tractatus, & causam, &c. Respondit, io hò detto la uerità, & non posso dire altro.

Die dicta.

Et cum stetisset d. reus constitutus in tormentis per horas uiginti quatuor, dominus pluries adhuc, ac pluries eum monuit ad dicendum ueritatem, & specificandum, &c. Respondit, io ui hò già detto, che ho detto la uerità, & che non posso dire altro, & vi replico il medesimo.

Interrogatus &c. Respondit.
Interrogatus &c. Respondit.

Die 21. Decembris 1587.

Et prosequendo examen cum steterit in tormentis per horas uiginti septem, & nihil aliud dixisset, Dominus eum monuit ad dicendum ueritatem, alioquin alio tormento torquebitur, & propterea dicat nomina, &c. Respondit, io ui ho già detto signore piu uolte la uerità non posso dir'altro, che occore, che mi faceiate tanta instantia à dirui quel che io non ho fatto, & non ho pur pensato.

Die &c.

Et cũ stetisset in eisdem tormentis per horas quadraginta, pluries, ac pluries Dominus eum etiã monuit, & benignè hortatus fuit, ut uelit tandem recedere ab eius pertinacia, & fateri ingenuè ueritatem de d. tractatu &c. alioquin contra ipsum ulteriora, prout iuris fuerit, procedetur. Respondit, Questo à punto è quel che uoglio io signore, che procediate secondo è di ragione, perche hauendo quest'intentione, & facendo poi cosi, non dubito, che non si procederà contra di me piu auanti di questa maniera, perche essendo io innocente, me si fà gran torto à tormentarmi cosi. Ex tunc Dominus mandauit ipsum C. dissolui, & à d. tormento remoueri, & ad locum suum reponi, animo &c. cum aliud ab eo haberi non possit, & stetisset in d. tormentis per d. quadraginta horas.

8 Et hoc † est tormentum vigiliæ, quod usu frequentius olim erat, paucis autem ab hinc annis loco scamni lignei illud in statu ecclesiastico aliqui tormenti huius instrumentum supponunt, quod vulgo

capram nuncupant, quod est atrocissimum tormẽti genus, quia reus sine caligis, & ano suo denudato, & vndique ligatus, ne alias cęderet, sedet super d. caprã. Vnde pro illis uerbis, sedens super quodam scamno ligneo, &c. Hęc alia ponuntur, sedens super capra ano sine caligis denudato, sic modum exprimendo, quo reus hoc tormenti instrumento torquetur, prout in omnibus tormenti generibus exprimi ita debet, & est quidem tormenti genus atrocissimum, & non nisi urgentissimis indicijs præcedentibus, & in atrocissimis, non etiam passim in quolibet crimine eo Iudices uti debent, & in his etiam raro, nec vnquam per quadraginta horas, ideo in decreto tormenti huius Iudex non mandat hoc tormenti instrumento reum torqueri per quadraginta horas, sed simpliciter sine tempore mandat d. tormento torqueri & tormentari, & arbitrio deinde Iudicis iuxta qualitatem indiciorum, & rei robusticitatem reus suppositus d. tormenti instrumento detinetur, ita vt reus vel innocentiæ, vel supplicio, vt in cæteris torquendi generibus, saluus sit. d. l. quæstionis, ff. de quæstio. Et tempore fęl. record. Greg. XIII. Pont. Opt. Max. hęc tormenti genus propter sui atrocitatem, & quia passim eo Iudices vtebantur, etiam quod crimen non esset de atrocissimis, prohibitum fuit.

De formula tormenti Taxillorum.

9 Quod quidem quale sit docent Brun. de indic. & tortur. 2. par. q. 2. Sed plenius, & apertius Marsi. in d. l. 1. nu. 55. ff. de quęst. & vulgo nuncupatur hoc tormenti genus, la stanghetta, quod & dicit Mars. d. loco.

Die 15. Decembris 1587.

Constitutus personaliter, &c.

Interrogatus, &c. Respondit.

Interrogatus, &c. Respondit.

Ex cum Dominus visa pertinacia ipsius C. ac stantibus, &c. pro veritate habenda, cum aliter haberi non possit, & ipse G. tormento funis torqueri non possit (vel tormento funis, quod non timet, sed paruipendet non torqueatur) mandauit ipsum C. adduci ad locum torturæ, ibique tormento taxillorum vulgo nuncupato la stanghetta, supponi, & tormentari. Qui sic adductus, antequàm d. tormento supponeretur, fuit pluries benignè monitus per Dominum de veritate dicenda de d. delicto, alioquin d. tormento incontinenti supponetur. Et cum constanter nollet veritatem fateri, & in eius pertinacia persisteret, Dominus mandauit d. tormento eum supponi, & torqueri. Qui sic d. tormento suppositus in terra prostratus talo pedis dexteri denudato inter duos ferreos taxillos concauos posito, & custode carcerũ eos stanghetta comprimente clamare cępit alta voce ohime, ohime misericordia Dio, misericordia Signore, &c.

Interrogatus, &c. Respondit.

Et cum

Et cum in d. tormento suppositus stetisset per quartam partem vnius horę, & aliud ab eo haberi non possit, Dominus mandauit, eum à d. tormento remoueri, & ad locum suum reponi, animo &c.

De formula cędendi ferula pueros.

10 Qui propter ętatem funę, nec alio tormenti genere torqueri non possunt. vt supra diximus hoc lib. cap. 1. nume. 49.

Die 6. Maij 1587.

Constitutus personaliter, &c.

Interrogatus, &c. Respondit.

Interrogatus, &c. Respondit.

Ex tunc Dominus visa pertinacia ipsius C. ac stantibus, &c. pro veritate habenda cum aliter haberi non possit, mandauit ipsum C. adduci ad locum torturæ, ibique spoliari, & ad funem manibus ante faciem alligari ad effectum ferula eum cædendi, cum ob eius minorem ętatem torqueri non possit. Qui sic adductus, & spoliatus, & manibus ad funem ante faciem alligatis fuit pluries benignè monitus per Dominū ad dicendum veritatem, nec patiatur ferula cædi, prout cædetur, si in eius pertinacia perstiterit. Respondit, Ex tunc Dominus cum in eius pertinacia persisteret, mandauit ipsum ferula cædi. Qui cum sic cæderetur, clamare cæpit, ohime misericordia, &c. Et monitus per Dominum de veritate dicenda, alioquin vlterius ferula cædetur. Respondit, Et cum pluribus, & pluribus verberibus ferula cæsus fuerit per spatium duorum Miserere, & aliud ab eo haberi non posset, Dominus mandauit, ipsum dissolui, & reponi ad locum suum, animo &c. Hactenus ad exemplum de formula quorundam generum tormentorum vsu frequentiorum: sub eadem forma, & dictandi stylo, vel simili constitui poterit reus ad torturæ locum in cęteris tormentorum generibus, semper exprimendo in decreto de torquendo tormenti genus, & in ipso deinde actu torturæ illius qualitatem, & modum. Et hæc quidem

11 quod attinet ad reos tantum inquisitos: Quod † verò ad iam bannitos, & condemnatos, formulam eos constituendi ad torturæ locum cum posuimus in tract. de executio. senten. contumac. capto bannito cap. 2. nume. 86. & alijs seq. quæ hic repetenda non est, cum ibi videri possit.

12 Et quoniam † interdum reus in tormentis obdormit, & est semimortuus, vel aliud illi accidit in tormentis, & de omnibus, quæ accidunt, in qualibet torturæ parte mentio fieri debet, prout res sese habuit. hæc erit formula, quando reus obdormiret, & semimortuus esset in tormentis ad exemplum in cæteris. Qui sic eleuatus, incępit dicere ohime, &c. Et cum stetisset per vnum Miserere sic eleuatus, & signum fecisset, se esse semimortuum, Dominus mandauit, ipsum leuiter deponi. Qui sic depositus, cum ex se ipso pedibus sistere non posset, & adhuc semimortuus videretur, Dominus mandauit, ipsum C. poni super

scamno,

scamno, in quo cum stetisset per vnum credo, expergefactus, & per Dominum interrogatus, & monitus fuisset, vt uelit dicere ueritatem, & recedere ab eius pertinacia, cum prædicta scriberentur, ex se ipso in terram cecidit semimortuus. Quo uiso Dominus fecit redire executores, qui de mandato Domini ex humo d.C. eleuari fecerunt, & poni super scamno, in quo cum sic semimortuus staret, pluries, ac pluries per Dominum uocatus, & iterum, atque iterum uocatus, & nihil respondit. Et cum sic per aliquantulum temporis spatium stetisset, & aqua frigida in ore eius aliquantulum posita fuisset, in se ipsum rediijt, cum magno frigore quod per me Notarium uisum, & de mandato Domini annotatum est. Et cum magno frigore ipse C. concuteretur, & quodammodo loqui nõ posse uideretur Dominus mandauit pro nunc dissolui, & ad locum suum reponi, animo &c. cum monitione, ut se disponat ad dicendũ ueritatem, quia Dominus intendit eum in eius pertinacia persistentem tormentari facere donec, & quousque purgauerit indicia, quæ satis superque urgent contra ipsum.

13 Quandoque † etiam reus non solum in caput suum, sed etiam ut socius criminis in caput alterius, quem nominauerit, torquetur, ut eius depositio illum afficiat, cùm aliàs si in tortura confirmata non fuisset, non prodesset. Marſ.consil.109. Grat.consil.59.lib.2. Boss.in tract.cauſ. crimi.tit.de indic.& considerat ante tortur.nu.151. cum alijs plenè per nos congestis in Method.processſ.informat.lib.4.cap.fin.nu.680.uersic. ut sunt etiam socij criminis; Et quidem confirmatio hæc in tortura cũ iuramento fieri debet, quod tamen interuenire potest quandocunque, siue scilicet antequam ponatur ad torturam, siue iuret præsente ipso, contra quem deposuit, prout in confrontatione seruatur, ut ex alijs admonuimus d.cap.fi.lib.4. Metho. processſ.informat.nu.687. & practica hæc deferendi ei iuramentum obseruabitur, si reus ut principalis in se, & ut testis in alios constituatur, quod est secundum practicam in specie traditam à Marſ.in prac.crimin.§.diligenter.nu.66.circa fin.& si socius nominatus erit præsens, eo præsenti iuramentum deferri debet, ut infra, ut per Boer.decis.319.nu.4. post Marſ.in d.§.diligenter.nu.62.& sequitur Vulpel.consi.crim.30.nu.7.& consi.76.nu.14.& consil.83.num.8. ubi dicit, quod ita obseruatur.

14 Et † ita hunc in modum, uel similem confirmatio hæc in tortura fieri debet. Nam ipse nominatus coram Iudice, & Notario constitutus interrogatur super delicto, pro quo, ut socius criminis nominatus est, & eo in negatione persistenti, in eius faciem adduci debet reus, qui eũ nominauit, & facta sic confrontatione iuxta formam supra traditã. c.3. nu.28.lib.3.& ambobus in eorum dicto persistentibus, Iudex mandat, ambos adduci ad locum torturæ, & ibi d.reum in faciem nominati in funem eleuari, & eum sic eleuatum interrogat, an ea, quæ dixit, & deposuit.

posuit contra per eum nominatum hic præsentem fuerint, & sint uera, & per ipsum pro ueritate dicta, & responsione recepta quod sic, Iudex facit, ut in tortura substantialiter recenseat, quæ deposuit, mox interrogatur d. nominatus, quid prædictis respondeat, & ambobus in eorum dictis permanentibus à tortura reus deponitur, & ad locum suum Iudex reponi iubet, examenq; continuat cum reo nominato, si vult, aliàs iubet ambos reponi ad locũ suũ, aio &c.& formula hæc est uidelicet.

Die 4. Maij 1587.

Constitutus personaliter corã Mag. & Excell. D.N. Illust. & Reuer. D.Gubernatoris Vrbisueteris, meq; Notario, &c. Hiscus q.Titij de Castro Parrani comitatus d.ciuitatis, de quo supra principalis in se, & testis in alios, qui delato eidem iuramento de ueritate dicenda, prout iurauit manu tactis, &c. ad opportunas Dñi interrogationes dixit, & respondit, prout infra uidelicet, & primo: An ultra ea, quæ supra dixit in alijs eius examinibus, aliquid aliud sibi dicere occurrat, & quid. Resp. A me non occorre dire altro. Interrogatus, an ipse C. bene cogitauerit, & se disposuerit ad dicendum ueritatem super depositione Caij q. Martini iã sibi lecta, & illam ingenuè fateatur. Resp. Io ho detto la uerità, & d. Caio dice la bugia, come ho detto à V.S. nell'altri miei esamini. Interrogatus, quid dicet, si d. Caius in eius faciem dicet, & deponet eadem, quæ in d. eius depositione iam sibi lecta continentur. Resp. Io dirò medesimamente, che lui dirà una gran bugia. Ex tunc D. ad conuincendũ ipsum constitutum de mendacio, ipsumq; magis disponendum ad ueritatem dicendam, mandauit in eius faciem adduci d. Caium. Quo sic adducto, & delato eidem iuramento de ueritate dicenda, prout iurauit manu tactis, &c. factaq; nominum, & personarum mutua inter eos recognitione, fuit idem adductus per D. interrogatus, an ea, quæ supra dixit, & deposuit cõtra pñtẽ C. & in eius depositione, fuerint, & sint uerà, & per ipsum ꝑ ueritate dicta, ueliq; ea approbare, & confirmare in faciẽ d.C. Resp. Signor sì, che quel che ho detto nel mio esamine cõtra costui quì è la uerità, & per la uerità l'ho detto, & tanto in faccia qui di C. confermarò. Interrogatus, ut ergo in substantia recenseat ea, quæ pro ueritate dixit, & deposuit in d. eius examine. Resp. La uerità è questa Signore, Che &c. Ex tunc D. conuersus ad d.C. eundem interrogauit, quid modo respondeat prædictis. Resp. Io ho già detto à V.S. & lo replico anco adesso, che costui dice tantã bugia, imputando me di questo fatto, del quale sono per ogni conto innocente. Replicante dicto Caio adducto, & io dico, che non ho detto, nè dico bugia alcuna, che quant'ho detto, è la uerità istessa, & così dico, & confermo. Ex tunc D. cum uterq; ipsorum staret in dicto suo, mandauit ambos adduci ad locum torturæ, ibiq; d. Caium ad omnem dubietatem tollendam, quæ circa illius personam, & dicta oriri posset, & ut d. Hiscum C. afficiat, ad omnemque

alium

alium meliorem funem,& effectum spoliari, ligari,& in funem eleuari. Quibus sic adductis,& d. Caio spoliato, ligato, & in funem in faciem d. Hisci C. eleuato, fuit idem Caius per D. interrogatus, vt ingenuè dicat, an ea, quæ deposuit vt supra contra d. Hiscum hic præsentem constitutum fuerint,& sint vera,& per ipsum pro veritate dicta,eaq; approbet, & ratificet in faciem d.C. Respondit, Signor sì,che tutto quello,ch'io ho deposto, è la verità, & tanto confermo, & approuo in faccia qui de Hisco, ohime Signore che tormento è questo, le mie braccia ohime. Interrogatus, vt adhuc etiam in faciem d.C. substantialiter recenseat ea, quæ contra ipsum deposuit in d. eius examine. Respondit, Io ho già detto in faccia quì di Hisco, ohime, ohime Signore Dio, & medesimamente hora confermo,& approuo,che la verità è questa che &c. ohime le mie braccia, ò Dio. Interrogatus d. Hiscus hic præsens constitutus, quid etiam respondeat prædictis. Respondit, Costui è vn bugiardo,& non si trouarà mai con verità quel che costui dice contra di me, ò latro, & assassino à questo modo mi assassini. Replicante d. adducto, io non ti assassinò altrimenti,che quanto ho detto è la verità,& lo dirò sempre, ohime Signore Dio, &c. Ex tunc Dominus, cum uterque ipsorum staret in dicto suo,& d. Caius stetisset in tortura per quartam partem unius horæ, mandauit ipsum leuiter deponi, & tam ipsum, quàm d. Hiscum C. reponi ad locum suum, animo &c. vel potest Iudex mandare tortum reponi ad locum suum,& examen continuare cum C. iuxta formam su-
15 pra traditam d.c.3.lib.3. in formula confrontationis. Interdum † reus non torquetur super delicto, nec in caput alterius, sed pro præcisa responsione affirmatiua,vel negatiua, quando reus vel non vult responde re, vel non præcisè respondet, sed per verbum non recordari, & simile in re substantiali iuxta ea,quæ supra diximus c.2.lib.3. tunc reus non semel moneri debet,uel ad respondendũ,si respondere nollet, vel ad præcisè respondendum, si affirmatiuè, vel negatiuè non responderet, & eo persistente in eius pertinacia, torqueri debet solum ad habendam responsionem affirmatiuam, vel negatiuam, secundùm quòd diximus supra d. cap.2. & formula hæc est, videlicet.

Die 9. Maij 1587.

16 Constitutus personaliter coram &c. Interrogatus, an ultra ea, quæ supra dixit, aliquid aliud sibi dicere occurrat, & quid. Respondit. A me Signore non occorre dir altro, oltr'à quello, che ho detto nell'altro mio esamine. Interrogatus, quando ipse C. & eius socij supra per eum nominati se contulerunt ad d. villam Pontiani, dicat an prius in aliquo loco se coadunauerint, & per quantum tempus ante. Resp. Signor sì,che prima,che noi andassimo alla d. uilla, ci ragunassimo tutti insieme in casa mia, di doue partimmo quando andassimo alla d. uilla, che fermati lì in casa mia quanto beuessimo, ci partimmo per quella volta.

Interrogatus, ut recenseat sermones, quos adinuicem ipse C. & d. eius socij habuerunt in d. eius domo d. tempore, quo ibi moram traxerunt. Respondit, io Signore non mi ricordo, che ragionamenti noi hauessimo, che già è un mese che questo fù. Interrogatus, & monitus, ut uelit dicere ueritatem de' sermonibus habitis tunc temporis inter ipsum C. & d. eius socios, cum non sit uerisimile, quod non recordetur. Respondit, io in uero non me ne ricordo, che se me ne ricordasse, io lo direi liberamente. Interrogatus, ut dicat ueritatem, an inter ipsum C. & dictos eius socios sermo aliquis fuerit de d. Sempronio, & dicat qua occasione. Respondit, io non ho memoria, che noi ragionassimo di d. Sempronio. Et dicente Domino, quòd bene cogitet, & ad eius memoriam reducat, an sermonem ad inuicem habuerunt de d. Sempronio, & dicat, qua occasione. Respondit, io dico, che non me ne ricordo, che uolete, ch'io mi ricordi Signore. Interrogatus, an sermo aliquis fuerit inter ipsum C. & d. eius socios de male tractando, & dicat quomodo, & qualiter d. Sempronium siue d. tempore in dicta eius domo, siue alibi. Respondit, in uerità Signore, ch'io non mi ricordo d'hauere hauuto tal ragionamento con detti miei compagni, nè all'hora in casa mia, nè altroue. Interrogatus, & monitus, ut uelit præcisè super præmissis respondere affirmatiuè, uel negatiuè, & caueat ab huiusmodi eius respon sione non ricordari, cum interrogetur de facto proprio, & de recenti, & in quo non cadit uerisimilis obliuio, & dicat ueritatem. Respon. Se io me ne ricordassi, lo direi, ma in uerità non me ne ricordo. Et dicente 1
Domino, eumque monente ad dandum super præmissis præcisam responsionem affirmatiuam, uel negatiuam, aliàs pro illa habenda necesse erit contra ipsum deuenire ad iuris, & facti remedia opportuna. Respondit, Tant'è Signore penso, & ripenso, & in effetto non me ne ricordo. Ex tunc Dominus uisa pertinacia ipsius C. nolentis præcisè respondere super præmissis affirmatiuè, uel negatiuè, pro præcisa responsione habenda, cum aliter haberi non possit, mandauit ipsum C. adduci ad locum torturæ, ibique spoliari, ligari, & funi præsentari. Qui sic adductus, antequam spoliaretur, & dum etiã spoliaretur, & ligaretur, & funi applicaretur fuit per Dominum pluries benignè monitus, ut se disponat præcisè respondere affirmatiuè, uel negatiuè, an sermo habitus fuerit 2
inter ipsum C. & d. eius socios de male tractando d. Sempronium, & dicat quomodo, & qualiler, aliàs si in prædicta eius responsione perstiterit in funem eleuabitur. Respondit, Fate Signore quel che ui pare, che sete padrone: perche io non me ne ricordo. Ex tunc Dominus cum cõstanter nollet præcisè respondere, mandauit ipsum in funem eleuari. Qui sic eleuatus cœpit dicere, ohime, ohime, ah, ah Signore Dio, mettetemi giù, che la uoglio dire, mettetemi giù, pluries, & pluries ita replicando. Et dicente domino quod ibi præcisè super præmissis respondeat

deat affirmatiuè, uel negatiuè, nec patiatur ulterius in tortura detineri, prout detinebitur, si in d.eius responsione perstiterit. Respondit, Hor sù Signore la bisogna dire, ohime, ohime, ohime, oh, oh, la voglio dire, la verità è, che noi non hauemo ragionato mai in conto alcuno di d. Sempronio, & massime di uolerlo trattar male, & di offenderlo, & fargli dispiacere, & questa è la verità Signore, questa è la verità, ohime, ohime, oh, oh Signore Dio. Ex tunc dominus mandauit ipsum constitutum leuiter deponi, & dissolui, cum stetisset in tortura per spatium duorum Miserere. Et continuando cum eo iam deposito, & dissoluto examen, eundem dominus interrogauit, quare tam audacter, & constanter noluit ante torturam præcisè super prædictis respondere, prout in ipsa tortura præcisè respondit. Respondit, io prima non me ne ricordauo, la corda me l'ha fatto ricordare, oltre ch'io nō ho che fare più che tanto con d. Sempronio, si che son certo non hauere hauuto tale ragionamento di lui. Ex tunc dominus alijs præuentus negocijs dimisit examen, & mandauit ipsum cōstitutum reponi ad locum suum aio, &c.

De formula ratificationis confessionis per torturam extortæ.

17 Et † quoniam reus post torturam, si in ea confessus fuerit, ad locum extra tormenta duci debet ad ratificandum, vt supra diximus cap. præcedenti. nu. 139. formula ratificationis secundùm modum supra traditum eodem cap. præcedenti. num. 149. hæc est s'm Alphons. Aluarez in suo Speculo vtriusq; iur. tit. de tortura. col. 3. in ver. & Notarius in actis. & ex eo D. Alphons. in pract. crimi. cano. lib. 7. de tortura. c. 6. conclus. 1. videlicet. Talis constitutus coram tali Iudice ad banchum maleficiorum, lecta de uerbo ad uerbum confessione sua, interrogatus à dicto Iudice si dicit, & confitetur, vt confessus fuit, ut supra in sua confessione, & per ordinem continetur. qui respondit, quod sic. & sic debet scribi in actis. aliàs non creditur Iudice. ut in c. quoniam contra. de probatio,
* & testes non sunt adhibendi, vt ex generali consuetudine obseruatur. Hęc illi. Foller. autem in pract. crimi. in uerb. & si confitebuntur. 1. par. 3. par. dicit, quod sic scribi solet. Talis reus ductus ad ratificandum, ac constitutus coram tali iudice sedente pro Tribunali ad hunc actum, solutus uinculis, & catenis extra locum, & aspectum torturæ, lecta prius eidem sua depositione, eam ratificauit, atque ueram fassus est de uerbo ad uerbum. Hactenus Foller. ibi nume. 63. ex Afflict. Iac. Beluis. Marsil. Brun. & Guid. de Suzar. quos allegat. Vmber. Locat. Episcopus Balneoregiensis in suo opere inquisitor. fol. 484. Hanc pōnit formulam ratificationis huiusmodi.

Forma ratificandi processum per delatum iam confessum.

Constitutus personaliter N. coram præfacto Reuer. D. inquisitore dictus N. detentus ut supra de carcere per N. custodem de mandato ipsius Reuerendi D. Inquisitoris eductus, & eidem lectis per me Notarium

 infra-

infrascriptum eius constitutis per eum factis, uidelicet uno sub die tali talis mensis, alio sub die tali,&c. tenoris infrascripti, uel eidem examine tali die facto in tortura uidelicet. legantur omnia, deinde sequentur. Ad eius plenam audientiam, & intelligentiam præmissa prius monitione eidem per me Notarium facta, quod bene aduertat, quod si quanta in supraſcriptis constitutis sunt uera, ea approbet, & ratificet, sin autem minus, non. ea omnia, & singula in supraſcriptis constitutis per me Notarium lectis ad eius plenam audientiam, & intelligentiam sponte approbauit, & ratificauit, & approbat, & ratificat omnia, & singula supraſcripta in dictis constitutis contenta in totum, & per totum, in omnibus, & per omnia, & prout in dictis constitutis continentur, & fit mentio, dicendo, & subiungendo. Et mi rincresce d'hauere offeso la diuina Maestà, & ne dimando perdonanza à Dio, & V.R. offerendomi di abiurare tutti li miei errori, & accettare tutta quella penitentia salutare, che V. R. m'imporrà. Et hæc omnia ad præsentiam domini sindici fiscalis præfata acceptantis, & instantis &c. Si autem habet aliquid minuere, addere, uel mutare, dicetur. & eo monito, quod bene aduertat, quia agitur de eius interesse uitæ, & honoris, idcirco ea, quæ superius dixit, si uera sunt, approbet, & ratificet, sin minus, non. Respondit, ciò ch'ho detto, &c. l'approuo, ratifico, & confermo. Bene è uero, che doue io ho detto &c. reuoco, & reprobo tutto, & tutto il resto, che se contiene nelli detti miei constituti contrario alla mia confessione ratificati come di sopra, è tutto, ch'io ho fatto, & detto, come &c. l'ho fatto come &c. Addendo solum primo eius constituto, ubi dicit, & deponit, &c. addendo hæc verba &c. Et secundo constituto &c. & successiue obtulit se abiurare oēs hæreses, & amplecti pœnitentiam sibi à R. Domino Inquisitore iniungendam. Et hæc in præsentia, &c. Hæc Vmbert. Locat, qui ut uides, uł ponere ratificationem confessionis ēt sponte factæ sine tortura,
18 quæ † tamen necessaria non est, ut ex cōi, & ex consuetudine ex plurib.
* testatur Iul. Clar. li. 5. sent. §. fin. q. 65. vers. sed quæro. & Carrer. in prac. crim. fol. 3. nu. 29. Et more cauti assessoris scribi facit per notarium, q.
19 reus sponte ratificauit, & approbauit suam confessionem: solent † enim cauti assessores hoc casu facere scribi in actis, q reus sponte ita confitetur, quamuis tortura præcesserit, est quidem falsa ut plurimum ista scriptura. ut dicit Bal. in l. 2. nu. 3. C. de custod. reor. nihilominus hæc gene-
* ralis cōsuetudo excusat iudicem, & notarium à pœna falsi, ut dicit Bal. in l. 1. nu. 30. C. de confess. quē post Brun. quem ēt allegat, refert Iul. Clar. lib. 5. sent. §. fin. q. 64 vers. debet quoq;. & Ant. Scap. lib. 5. iuris non scri
20 pti. c. 75. nu. 8. & seq. Sed † iudex aīaduertere debet, antequam ita scribi faciat, an torturā intulerit legitimis indicijs præcedentibus. Nam hoc in casu si reus ratificat ita post torturā perseuerando in confessione interueniente tamen aliquo congruo interuallo inter tormenta & ratificationē,

certè

certè talis confessio pōt dici spontanea, & notarius potest licitè scribere in actis, q talis sponte confessus est tale delictum. l. 1. §. si quis ultro. ff. de qō. secus aūt si legitima non precesserit indicia, & notarius ita scribens, qui fuit presens torturæ, & sciuit reum tortum nō pcedentibus indicijs, incidit in falsum, prout & iudex, qui sciens reū torturæ subiecisse non pcedentib. indicijs, hoc scribi fecit, pęnā falsi non euitaret. ita Ang. in l. qui in aliena. §. fin. ff. de acqui. hęred. cum ibi simpliciter trāseunt Imo. Paul. de Castr. Rom. & Alex. & late Ins. qui alios ēt cōgerit nu. 30. & alijs seq. Ang. Are. de malef. in uerb. Comparuerunt d. inquisiti, & confitentur totū. nu. 16. & ibi Aug. Arim. in add. Foller. in prac. crim. in d. uerb. & si confitebunt. 3. par. 3. par. nu. 89. Carrer. in prac. crim. fol. 3. nu. 31. Iul. Clar.
* Brun. quē allegat d. q. 64. uers. debet quoq;. in fin. & hæc est magis cōis opinio, & ualde id in practica notabile est, ut dicit Alex. in d. §. fi d. l. qui
21 in aliena. & ibi ex eo Ias. nu. 38. Sed † si notarius scriberet non sponte, sed uoluntarie non incideret in falsum, quāuis indicia torturā non pręcessissent, uerum. n. est instrm, quia † uoluntas licet sit coacta, tamen uoluntas
22 est. l. si mulier. §. pen. & ibi gl. not. ff. q met. caus. l. si patre cogēte ff. de rit. nup. l. velle non creditur. ff. de reg. iur. ita sing. Bal. & reputat nouū dictū in c. 1 §. iniuria. col. vlt. de pac. iur. firm. cū quo transit Ias. in d. l. qui in a-
23 liena. §. fin. nu. 35. ff. de acqui. hæred. qui subdit, † q bene notāda est hęc dfia inter uerbum sponte, & uerbum uoluntarie. quia forte alibi non inuenitur. Sed tutius erit, notarium nullo mō, & casu scribere reum sponte confessum, sed scribere, quo loco, quo tpe, quo modo, qualiter, & quibus uerbis reus fateatur, ut admonet Vmber. Loca. in oper. inquisito. in uerb. tortura. post nu. 20. Et libellus ille incerti authoris recens editus, peruulgatus de modo examinandi in causis criminalibus, hanc satis congruam continet formulam ratificationis, licet aliàs ordinis, & artis expers sit ille libellus.

Modus seruandus in ratificationibus.

Interrogatus, si omnia dicta, & confessata per ipsum in vltimo constituto sibi facto fuerint, & sint vera, & pro veritate dixerit, & fassus fuerit. Rñdit. &c. Et lecto sibi pręcedenti constituto habito sub die &c. in tali libro &c. pręsertim in illa parte incipiente in eius responsione &c. per me notarium de uerbo ad verbum de mandato Dñi, & per ipsum constitutum bene audito, & intellecto prout ēt fuit per D. Interrogatus, an ea oīa, quę modo sibi lecta fuerunt, sint per eum dicta, & confessata, modis, & formis, quibus legi audiuit. Respondit, &c. Et dicente D. ut recenseat modo pro ueritate in substātia seriatim, & succincte citra quodcunq; mendacium oīa, quæ in dicto examine sibi lecto dixit, & fassus fuit. Respondit, &c. Interrogatus, si uelit prędictis confessatis, & dictis per ipsum aliquid addere, uel minuere, uel potius ea tanq̄ vera ratificare, & approbare, & mō ratificet, & approbet, & si quæ mendacia in eis

dixerit

dixerit, illa libere recuset, & corrigat solũ Deũ præ oculis habẽns. Resp. Interrogatus, si occurrat ipsi C. aliqua alia pro ueritate dicere, ultra ea, q̃ dixit, & fassus fuit. Resp. Et perfecto crimine est procedẽdum cum in fiascripto decreto, uidelicet. Tunc D. acceptatis &c. dimisit examen, & mandauit ipsum constitutum poni ad largam, cum termino trium die rum ad faciendum oẽs, & singulas eius defensiones, habitis tamen testi bus pro ritè, & rectè examinatis copias &c. & absq; præiudicio ulterioris processus, & examinis. &c. Hactenus libellus ille. Nostra nunc formula non absimilis eadem continens, & comprehendens, quæ iuxta modum supra traditum cap. præcedenti, comprehendere debet, licet alio dictandi stylo hæc est.

Die 4. Nouembris 1586.

Constitutus personaliter coram Mag. & excellenti D. N. Ill. & R. D. Gubernatoris Vrbisueteris Locumtenente, meq; notario &c. in cubiculo custodis carceris Titius q. Sempronij, de quo supra principalis in se, & testis in alios. Qui delato eidem iuramẽto de ueritate dicenda, prout iurauit manu tactis scripturis &c. ad opportunas D. interrogationes dixit, & respondit, prout infra uidelicet, & primo. Interrogatus, an ultra ea, quæ supra dixit, aliquid aliud sibi dicere occurat, & quid. Respondit, A me Sig. non occorre di dir altro. Interrogatus, an ea, quę supra dixit, & confessus fuit hesterna die in rigoroso eius examine fuerint, & sint vera, & per ipsum C. pro ueritate dicta, eaq; uelit ratificare, & approbare. Respondit, Sig. si, che quel che hiere io dissi, & confessai con la corda è vero, & per la uerità io l'ho detto, & confessato, & tanto quanto io dissi, ratifico, & confermo, & mi duole di non hauerlo confessato prima, che non harei patito questo dolore intenso della corda, come ho patito grã demente, Dio lo sà. Et lecto sibi per me &c. de mandato D. ad uerbum eius constituto, eiusq; confessione hesterna die facto, & sequuta, à capite usq; ad finem ad claram ipsius intelligentiã, eoq; & oĩbus in eo contentis bene per ipsum, ut asseruit, auditis, & intellectis fuit per D. interrogatus, an ergo prædicta in d. eius cõst. & examine contenta ea sint, quæ in tortura, & ab ea depositus dixit, & confessus fuit. Respondit, Sig. si che tutto questo, che si cõtiene in questo mio esamine lettomi hora qui dal Notaro, è quanto io dissi, & confessai hieri con la corda. Interrogatus, si eadem prædicta p ipsum C. confessa in d. eius examine sibi lecto fuerint, & sint uera, & per ipsum C. pro ueritate dicta, eaq; approbet, & ratificet. Resp. Sig. si, che tutto questo, che si contiene in questo mio esamine fatto cõ la corda, & quanto in esso ho confessato è uero, & per la uerità io l'ho detto, & cõfessato, l'hauessi io detto prima, che nõ occorreua procedere cõtra di me cõ la corda, come s'è fatto, pure ogn'un s'aiuta piu che si puo, per nõ dire il uero del male, che si fa, come ho fatto io fin che ho potuto. vi sia Sig. raccomandato. Interrogatus, an prędictis p

eum

eum confessis uelit aliquid addere, vel minuere. Respondit, Io non ho che aggiongere, ne minuire à questo ch'ho detto, & confessato in questo mio esamine. & non me occorre di dire altro. Et monitus, quod bene aduertat ad id, quod dicit, & sibi lectum fuit, cum de eius uita tractetur & ideo si illud, ꝗ confessus fuit, & modo ratificat, uerum est, denuo con firmet, & ratificet, sinantem illud uerum non est, illud neget, & impro- bet, uel aliquid addat, uel minuat. Respondit, A me come ho detto nõ corre d'aggiungere, ne minuire cosa alcuna à questo che ho confessato, tutto è vero, & per la uerità l'ho detto, & di nuouo confermo, & ratifi- co. Ex tunc D. acceptatis &c. dimisit examen, & mandauit ipsum C. po ni ad largam &c. Et qm̃ nonnulli solent post d. interrogatorium, an ea, quæ dixit, & confessus fuit in eius examine rigoroso &c. recepta rñsione affirmatiua, eum monere antequam sibi legatur examen, eiusq; confes- sio, ut in substantia seriatim recenseat, quę in d. eius examine, & constitu to confessus fuit, ut certiores fiãt, ꝗ reus dixerit veritatem. Formula hęc est, uidelicet. Constitutus personaliter N. &c. Interrogatus, an ea, quę hesterna die in eius ultimo rigoroso examine dixit, & confessus fuit, fue- rint, & sint uera, & per ipsum C. pro ueritate dicta, eaq; approbet, & ra tificet. Respondit, Sig. si, che quel ch'io dissi, & confessai hieri con la corda, è uero, & per la uerità l'ho detto, & confessato, & tanto ratifico, & rifermo. Interrogatus, ut modo pro ueritate recenseat seriatim, & in substantia, quę in d. eius examine pro ueritate dixit, & confessus fuit. Rñ dit, Sig. la uerità è questa che &c. questo è quãto ho detto nel detto mio esamine, & tãto è vero, & l'ho detto per la uerità. Et lecto sibi nihilomi- nus d. eius examine p me &c. de mãdato D. de verbo ad uerbũ ad clarã, & plenam ipsius C. intelligentiam, eoq; bene per ipsum, ut asseruit, audi to, & intellecto fuit per D. Interrogatus, an ea sint, quæ dixit, & confes sus fuit, uelitq; illis aliquid addere, uel minuere, uel ea approbet, & rati ficet, prout in d. eius examine dixit & confessus fuit. Respondit, io ho già racconto il fatto à V. S. & è in sostantia quel ch'ho detto in detto mio esamine, & tutto questo è uero, & p la uerità l'ho detto, & hora di nuo- uo ratifico, & confermo. Ex tunc D. acceptatis &c. dimisit examen, & mandauit ipsum C. poni ad largam, copiamq; dictæ suæ confessionis, constitutorumq; desuper factorũ eidem decreuit, cum termino trium dierum ad faciendum suas defensiones. omni meliori modo &c.

24 Quod † quidem decretum necessarium est post receptam ratificatio- nem confessionis per torturam extortæ, quia tunc Iudex debet reo ita ratificanti statuere aliquem breuem terminum puta duorum dierũ, vel trium ad producendum, & allegandum omnes suas defensiones, quas facere intendit contra suam confessionem, ut supra diximus c. pręceden * ti. nu. 155. & est ex cõi obseruantia, ut dicit Maran. in suo Spec. fol. 136. nu. 25. quem refert Iul. Clar. d. q. 64. vers. si autem. Idem uoluit post Sa

lyc.Afflic.Maran.Foller.& Boſſ. quos allegat Ioſeph Cumi.de ſindicat.
c.21.de tortura.nu.29.& Iul.Clar.d.uer.ſin autem ſubdit,quod hęc pra
ctica ſibi ſummopere placet, licet aliqui officiales parum docti illā non
obſeruent,& credit,quod aliter reus non poſſet condemnari: quia dice-
25 retur mori in defenſus,cum & † contra propriam confeſſionem pręſer
* tim in tormentis factam multa deduci,& probari poſſint, ut ex cōi per
26 eundem Clar.eo.§.fi.lib.5.ſent.q.55.Quinimo poſſet † reus talem con
feſſionem etiam poſt ratificationem ex interuallo reuocare,& ſi proba-
ret errorē,eſſet abſoluendus,ut per Gram. ſuper conſt. Regn.fol.23.nu.
27 22.& dixit Iul.Clar.d.q.55.uerſ.ſed pone.ubi † uerò nihil probet,pote
* rit reus ex tali confeſſione condemnari ſm omnes, qui ita tenent, ut di-
cit Bal.in l.2.nu.3.C.de cuſto.reor. quem poſt Afflic. quem alleg.refert
28 Iul.Clar.d.q.64 uerſ.ſin autem. Et † debet dari dictus terminus reo ita
confitenti ēt q; illum non petierit.ut quicquid dixerit Boſſ.in trac. cauſ.
* crim.tit.de confeſſis.nu.2.ita obſeruat practica generalis, ut teſtat Iul.
29 Clar.d.§.fin.lib.5.ſent.q.65.verſ.1.in fin.Neq; † in hmōi decreto neceſ
ſaria eſt clauſula illa,habitis teſtibus &c. per d.libellum poſita , quia ex
ipſa confeſsione iam ſequuta condēnatio ſequi debet,ut ſupra diximus,
30 & tradit Iul.Clar.d.verſ.ſin autem.in fin.& d.q.65.in prin.Prout † nec
illa clauſula,ſeu proteſtatio poſita in calce d.decreti, de quo in d.libello
de mō examinandi in cauſis criminalibus,videlicet,abſq; præiudicio ul
31 terioris proceſſus,& examinis. neceſſaria eſt ; quia † qn̄ proceditur per
inquiſitionē ex mero iudicijs officio,poſſunt teſtes examinari,uel de no
uo produci ēt poſt dedicita teſtificata : quia ceſſat in iudice timor ſubor
nationis,ut late per Natt.qui plures congerit conſ.359.vol.2. & conſi.
565.p totū.uol.3.Ant.Gabriel.lib.1.cōmu.concluſ.ti.de teſtib. concluſ.
* 21.in 33.fallen.nu.99.& ex cōi Iul.Clar.lib.5.ſent.§ fin.q.61.uerſ. ſed
32 quæro.ēt † q; procurator fiſcalis in inquiſitione interueniat,qui tamen
ex officio à iudice & ſuperiorib.ſit deputatus,ut per eundem Natt.in d.
33 conſ.565.nu.4.& ſeq.& † ſi proceditur inſtante accuſatore, uel per in-
quiſitionē aliquo promouente, etiā q; eſſet procurator fiſci, qui non ex
mero officio deputatus eſſet,uel qui ſe obtulit,ſuperflua eſt d. proteſta-
tio.quia in his caſibus,poſt publicatas atteſtationes, & didicita teſtifica
ta teſtes examinari,uel de nouo produci non poſſunt,ut plene per Nat.
Ant.Gabriel.& Clar.poſt alios,quos ipſi congerunt in d.locis.

Et hæc de theorica,& praxi interrogandorum reorum pro breui Tironum exercitatione D E I ſingulari munere oblata cōmemoraſſe ſufficiat.Quę ſi fortè ab illa ſnīa,quam catholica docet,& tenet Eccleſia,aliqua in re deuiarent, ueluti per ignorantiam dicta, aut negligentiam (ſunt enim intellectus humani fallaces)ipſius catholicę Eccleſię iudicio, & cenſuræ,ut & me ipſum ſubijcio.

FINIS.

